

PL ISSN 0033-202X

P. 4/2 AKADEMIA NAUK – BIBLIOTEKA W WARSZAWIE
STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

przegląd biblioteczny

*P₄
Subl.*

ROCZNIK 47

zeszyt **1**

1979

*SZEŚĆDZIESIĘCIOLECIE
BIBLIOTEKARSTWA
W NIEPODLEGŁEJ
POLSCE*

OSSOLINEUM

REDAKCJA

BARBARA SORDYLLOWA — redaktor naczelny
IZABELA KUCZYŃSKA (sekretarz redakcji),
MARIA LENARTOWICZ, LEON ŁOŚ

RADA REDAKCYJNA

HELENA WIĘCKOWSKA — przewodnicząca
CZESŁAW DEJNAROWICZ, CECYLIA DUNINOWA, BARBARA EYCHLEROWA,
ZBIGNIEW JABŁOŃSKI, IZABELA KUCZYŃSKA, MARIA LENARTOWICZ,
LEON ŁOŚ, HENRYK SAWONIAK, ANNA SITARSKA, BARBARA SORDYLLOWA,
HANNA ZASADOWA

Stały dodatek do Przeglądu Bibliotecznego

BIBLIOGRAFIA ANALITYCZNA BIBLIOTEKOZNAWSTWA
I INFORMACJI NAUKOWEJ

Opracowanie:

Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej

Redaktor: BARBARA EYCHLEROWA

Adres Redakcji:

Biblioteka PAN, 00-901 Warszawa, Pałac Kultury i Nauki,
VI p. tel. 20-33-02, teleks 815360 bpan pl

Adres Wydawnictwa

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo PAN, 50-106 Wrocław,
Rynek 9

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

LIBRARY REVIEW

Rocznik 47

1979

Zeszyt 1

Od Redakcji	5
Współtwórcy polskiego bibliotekarstwa — świadkowie sześćdziesięciu lat	
Historyk, bibliotekarz i edytor — profesor Helena Więckowska	7
Międzynarodowy znormalizowany opis bibliograficzny ISBD(S) (tł. <i>Krystyna Pieńkowska</i> , red. <i>Maria Lenartowicz</i>)	19

Artykuły

Piotr Górski: NATIS w warunkach obecnej i przewidywanej wymiany informacji	77
Jadwiga Kołodziejska: Ustawodawstwo biblioteczne za granicą	91
Zofia Porczyńska: Potrzeby nauczycieli szkół podstawowych w zakresie informacji pedagogicznej	97
Barbara Sordylowa: Zagadnienie specjalizacji zbiorów bibliotecznych a SINTO	107

Opinie. Poglądy. Propozycje

Teresa Służalek: Uwagi do koncepcji bibliografii regionalnej w Polsce	115

Doniesienia. Komunikaty

Katalogowanie sławików cyrylickich (<i>Robert B. Fitzgerald</i>)	123

Sprawozdania

II Sympozjum redaktorów czasopism dokumentacyjnych, bibliotecznych i archiwalnych, Berlin 4-7.9.1978 (<i>Izabela Kuczyńska</i>)	127

Recenzje

Informatory i podręczniki bibliografii	
F. Nestler: Einführung in die Theorie und in die allgemeinen bibliographischen Verzeichnisse. Leipzig 1977 (<i>Janina Pelcowa</i>)	131
J. Czachowska, R. Loth: Bibliografia i biblioteka w pracy polonisty. Wrocław 1977 (<i>Hanna Zasadowa</i>)	136
Bibliotekoznawstwo	
Advances in librarianship. Ed. by M. J. Voigt and M. H. Harris. New York 1977 (<i>Ewa Stępnikowa</i>)	139
Przeгляд piśmiennictwa krajowego (<i>Alicja Olejnik</i>)	142

Z życia SBP

Sprawozdanie z działalności ZG SBP za okres 21.12.1977-4.5.1978 złożone na posiedzeniu plenarnym ZG SBP w dn. 4.5.1978 przez sekretarza generalnego Tadeusza Zarzębskiego	147
Protokół z plenarnego posiedzenia ZG SBP, Gdańsk 4.5.1978	149

Z żałobnej karty

Stefan Weyman (1913-1978) (<i>Andrzej Mężyński</i>)	155
Kronika krajowa	159
Kronika zagraniczna	162
Wydawnictwa otrzymane	165
Autorzy	166

CONTENTS

Editorial Note	5
Creators of Polish Librarianship	
Historian, librarian, editor — profesor Helena Więckowska	7
International standar bibliographic description for serials ISBD(S) (transl. K. Pieńkowska, ed. M. Lenartowicz)	19

Articles

Piotr Górski: The role of NATIS in the present and future exchange of information. (Summary — 85)	77
Jadwiga Kołodziejska: Foreign library legislation. (Summary — 92)	91
Zofia Porczyńska: Requirements of teachers for pedagogical information. (Summary — 102)	97
Barbara Sordylowa: Specialization of library resources and the SINT. (Summary — 109)	107

Opinions. Views. Suggestions.

Teresa Służalek: Remarks on the idea of regional bibliography in Poland. (Summary — 117)	115

Communications

Cataloguing of cyrillic slavic (<i>Robert B. Fitzgerald</i>)	123

- Reports

Second Symposium of editors of documentation, library and archives journals, Berlin, 4-7 September 1978 (<i>Izabela Kuczyńska</i>)	127

Reviews	131
News from the Polish Library Association.	147
Obituary	155
News from the country	159
News from abroad	162
Publications received	165
Contributors	166

OD REDAKCJI

W listopadzie 1978 r. Polska obchodziła ważną rocznicę historyczną — sześćdziesięciolecie odzyskania niepodległości. Fakt powstania Państwa Polskiego po stu dwudziestu trzech latach niewoli i zaborów wpłynął decydująco na wszystkie dziedziny życia narodowego. Doniosłość tego wydarzenia urwidoczniała się szczególnie w kulturze polskiej, która w okresie niewoli nie utraciła swej żywotności, a teraz w pełni rozwinęła swoje skrzydła. Zaczęto organizować życie naukowe, badać i analizować potrzeby poszczególnych nauk, przeprowadzać w tym celu ankiety wśród uczonych i specjalistów, których wyniki publikował przede wszystkim zasłużony organ Kasy im. J. Mianowskiego — *Nauka Polska*.

Nie zabrakło w tym ruchu bibliotek i bibliotekarstwa polskiego. Na temat potrzeb polskich bibliotek naukowych wypowiedział się m.in. znany i ceniony bibliotekarz i bibliotekoznawca, ówczesny dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej, dr Edward Kuntze, przedstawiając w obszernym artykule opublikowanym w *Nauce Polskiej* z 1919 r. wielostronne ujęcie tego zagadnienia.

Trwała kampania o zatwierdzeniu ustawy bibliotecznej, która miała objąć biblioteki publiczne i uczynić je powszechnie dostępnymi dla społeczeństwa. Zabrakło jednak na ten cel odpowiednich środków, a idea ustawy o bibliotekach została zrealizowana dopiero w Polsce Ludowej.

Toczono boje o powołanie do życia Książnicy Narodowej oraz Instytutu Bibliograficznego, który miałby za zadanie opracowywać i wydawać urzędową bibliografię narodową, uwieńczone sukcesem w 10-tym roku istnienia niepodległego państwa (1927/1928).

Wiele spraw, które podnosiła społeczność biblioteczna w okresie II Rzeczypospolitej, zrealizowano w Polsce Ludowej.

Istnieją wśród nas ludzie — może już nieliczni — którzy mają w żywej pamięci działalność bibliotekarstwa polskiego w okresie międzywojennym, a są również i tacy, którzy uczestniczyli w dwukrotnej jego odbudowie ze zniszczeń wojennych i tworzeniu podstaw obecnego działania bibliotek polskich.

Przeгляд Biblioteczny, pragnąc dołożyć cegiełkę do uczczenia 60 rocznicy odzyskania niepodległości, zamierza publikować na swoich łamach wywiady i wspomnienia osób szczególnie zasłużonych dla rozwoju bibliotekarstwa polskiego, aby — niczym „arką przymierza między dawnymi i młodszymi laty” — połączyć przeszłość i tradycję z teraźniejszością i nowoczesnością.

WSPÓŁTWÓRCY POLSKIEGO
BIBLIOTEKARSTWA
— ŚWIADKOWIE SZEŚCZDZIESIĘCIU LAT...

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY 1979 1
PI ISSN 0033-202X

HISTORYK, BIBLIOTEKARZ I EDYTOR — PROFESOR HELENA WIĘCKOWSKA

Przegląd Biblioteczny złożył wizytę prof. Helenie Więckowskiej, jednemu z najwybitniejszych nestorów współczesnego bibliotekarstwa polskiego, którego oblicze kształtowała swoją bogatą i twórczą działalnością.

Fot. Janisław Baranowski

Od ponad pół wieku związana z zawodem bibliotekarskim i dyscypliną naukową osoba prof. Heleny Więckowskiej była już prezentowana w piśmiennictwie krajowym i zagranicznym. W 1971 r. w dedykowanym Jej tomie *Roczników Bibliotecznych* zamieszczone zostało sto-sunkowe pełne opracowanie Krystyny Pieńkowskiej i Ireny Treichel obejmujące dokonania prof. Więckowskiej na przestrzeni Jej działalności po rok 1969, kiedy to opuściła Bibliotekę Uniwersytecką w Łodzi, którą kierowała ponad 20 lat. W tymże tomie zamieszczono także *Bibliografię prac Heleny Więckowskiej* w opracowaniu Janiny Jaworskiej, rejestrującą 183 pozycje Jej dorobku naukowego za lata 1922-1971.

Profesor Więckowska przechodząc na emeryturę nie odsunęła się od aktywnego życia bibliotekarskiego i naukowego. Powróciła do rodzinnej Warszawy i od blisko 10 lat nadal uczestniczy w jego rozwoju, choć

w zmienionych warunkach, ale pełna szerokich planów i świeżych koncepcji. Ostatnie lata przyniosły wiele uzupełnień do Jej biografii: w latach 1973-1978 pełni funkcję przewodniczącej Zespołu Dydaktycznego w zakresie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, wchodzi w skład Rady Naukowej Biblioteki Narodowej oraz Biblioteki PAN w Warszawie, przewodniczy Komisji Programowej Instytutu Książki i Czytelnictwa BN oraz Radzie Redakcyjnej *Przeglądu Bibliotecznego*, wchodzi w skład rad naukowych instytutów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej Uniwersytetów Poznańskiego i Warszawskiego. W latach 1975-1978 przewodniczy znanemu w środowisku zawodowym Konwersatorium bibliotekoznawczemu działającemu przy Zarządzie Okręgu Stołecznego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. W latach 1971/72 prowadzi wykłady w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Warszawskiego, kontynuując jednocześnie seminarium doktoranckie rozpoczęte w Uniwersytecie Łódzkim. Z ogólnej liczby 4 habilitacji i 20 doktoratów cztery prace doktorskie promowała już w okresie warszawskim. Do chwili obecnej prof. Więckowska recenzuje prace doktorskie oraz inne prace naukowe i wydawnicze ze wszystkich prawie ośrodków w kraju. Spotykamy prof. Więckowską w różnych komisjach, zespołach specjalistów, na posiedzeniach, konferencjach i sesjach zarówno bibliotekarskich, jak i specjalności historycznych. Jej udział w nich nie tylko jako konsultanta czy specjalisty, ale jako prelegenta każe wymienić tu ponad 50 wystąpień, które w ciągu ostatniego dziesięciolecia miały miejsce na terenie całego kraju.

Nadal prof. Więckowska prowadzi własne studia i badania naukowe publikując od 1971 r. 33 poz., które wymienia załączona poniżej bibliografia. Kontynuując swoje zainteresowania z zakresu rękopisoznawstwa, historiografii i edytorstwa naukowego nadal opracowuje źródła historyczne. Do podstawowych dzieł w tym zakresie należy zaliczyć prace nad tekstami Joachima Lelewela.

Ogrom prac Heleny Więckowskiej nieustannie obecnej wśród nas, kontaktującej się codziennie z warsztatem bibliotecznym i bibliotekarzami, skłonił redakcję *Przeglądu Bibliotecznego* do zwrócenia się z prośbą o rozmowę. Zdajemy sobie sprawę, że osiągnięcia i dorobek Pani Profesor wymagają znacznie szerszego, monograficznego przedstawienia, ale wynikiem naszego spotkania miało być przede wszystkim przekazanie czytelnikom sądów, ocen, przemyśleń i wspomnień w 50-tym roku współpracy z *Przeglądem...* jednego z najwierniejszych jego Autorów.

Helena Więckowska należy do grona czołowych bibliotekarzy, którzy współuczestniczyli w kształtowaniu bibliotekarstwa polskiego, którzy nie tylko obejmują pamięcią znaczny obszar czasu, ale także przez pryzmat doświadczeń współuczestniczą w formowaniu przyszłej wizji naszego zawodu.

W zamierzeniach Redakcji rozmowa ta winna zapoczątkować cykl dalszych wypowiedzi. Będą to spotkania ze świadkami wydarzeń naszej 60-letniej niepodległości, wspomnieniami o tym murcie ich życia, który indywidualny los człowieka tak nierozzerwalnie spleta z działaniem na rzecz społeczeństwa i przyszości.

Przegląd Biblioteczny — Biorąc pod uwagę, że pierwsze publikacje Pani Profesor ukazały się w roku 1922 można przyjąć, że przez okres ostatnich 60 lat nie traciła Pani Profesor ani na chwilę kontaktu z bibliotekami jako swoim warsztatem pracy. Początkowo jako studentka, następnie jako bibliotekarz, dalej jako kierownik i teoretyk, a obecnie jako czytelnik-naukowiec. W świetle tych zmian jak rysują się Pani Profesor przeobrażenia w organizacji bibliotekarstwa?

Helena Więckowska — Pierwsze moje kontakty z bibliotekami naukowymi miały miejsce jeszcze w okresie studiów, a pogłębiły się w okresie przygotowywania pracy doktorskiej. Działo się to u początków niepodległości, a moją biblioteką macierzystą była Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego. Wówczas placówka ta, prowadzona na znacznie mniejszą skalę, miała niewielu pracowników. Pamiętam różne „panie bibliotekarki”, które nie zawsze cieszyły się sympatiami studentów. Ja osobiście kontakty miałam jak najlepsze, ponieważ należałam do uprzywilejowanej grupy studentów polecanych przez profesorów, był wtedy taki zwyczaj. Polecenie Profesora Handelsmana sprawiło, że potrzebne książki otrzymywałam w większości do domu. Muszę przyznać, że nigdy nie nauczyłam się pracować w czytelnich bibliotecznych. Zawsze starałam się potrzebne mi książki zabrać ze sobą, co naturalnie było łatwe w czasie mojej pracy w bibliotekach, a zwłaszcza w okresie dyrektury. Książka przyniesiona z magazynu wprost na biurko... jak to ułatwia i przyspiesza efekty pracy naukowej! Obecnie także zdarza mi się korzystać z „protekcji” kolegów-bibliotekarzy, którzy nigdy nie odmawiają mi swojej pomocy. Kiedy jednak próbuję załatwić coś z pozycji zwykłego czytelnika, przekonuję się, jak trudna jest teraz droga do książki... Jest to nieunikniony skutek ilościowego rozwoju bibliotek, które pomnażają nieustannie zbiory i personel, stając się coraz bardziej skomplikowanymi organizmami. Pamiętam, kiedy objęłam w 1948 r. dyrekturę Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi, zgłosiła się do mnie studentka ze skargą na obniżenie sprawności biblioteki: „...bo pan-dyrektor Łysakowski odwracał się od biurka do regału i od razu podawał potrzebną książkę, a teraz trzeba pisać rewersy i czekać...”. Szybki rozwój biblioteki nieuchronnie musiał pogłębić te odczucia przeciętnego użytkownika. Jest zrozumiałe, że — aby lepiej wykorzystać i chronić zbiory — bibliotekarze będą zawsze faworyzować czytelnictwo „na miejscu”, a przecież wiem z doświadczenia, że wiele osób, tak jak ja,

nie umie i nigdy nie nauczy się pracować w choćby najlepszej czytelni. Owszem, korzysta z niej, ale tylko w wypadku potrzeb informacyjno-encyklopedycznych, przy sporządzaniu bibliografii, kontroli przypisów itp. Jest to problem, o którym bibliotekarze często zapominają — rozbudowując bogate księgozbiory nie zawsze potrafimy dojrzeć indywidualne potrzeby naszych użytkowników.

PB — Poświęcając całe życie dwom pasjom — historii i bibliotekoznawstwu, co sądzi Pani Profesor o systemie współczesnego kształcenia bibliotekarzy? Czy jest Pani Profesor zwolennikiem studiów wyspecjalizowanych zawodowo, czy też modus własnego wykształcenia byłby tu lepszym przykładem?

HW — Kiedy w 1927 r. podjęłam pierwszą pracę w bibliotece, miałam już za sobą pewne doświadczenia nauczycielskie i czułam się z zawodu historykiem. Jako historyk uradowałam się, że będę pracować przy opracowywaniu rękopisów przywiezionych z Raperswilu. Były to przecież dla historyka bezcenne skarby, unikalne materiały, które trzeba było katalogować, a które wprost narzucały się jako nieoceniony materiał do wykorzystania. Tak je traktowałam. W ten sposób praca bibliotekarska — katalogowanie rękopisów — łączyła się z pracą badawczą historyka nad materiałem źródłowym. Tylko dzięki tej symbiozie mogło powstać pięciotomowe wydawnictwo *Listów emigracyjnych* Lelwela. Przykładem i zachętą do tak pojmowanej pracy bibliotecznej służył mi mój ówczesny, bezpośredni szef, kustosz Adam Lewak, zakochany w „Raperswilu”. Z tego biblioteczno-historycznego rajku ściągnął mnie na pole prawdziwego bibliotekarstwa zawodowego rozkaz wicedyrektora Biblioteki Narodowej płk. Mariana Łodyńskiego, który powołał mnie od 1936 r. na stanowisko kierownika Działu Druków Nowych w gmachu przy ul. Rakowieckiej. Jako oficer dbały o dyscyplinę nie przewidywał nawet najmniejszego opóźnienia wykonania polecenia. Pamiętam tylko, że wymogłam na dyrekcji Biblioteki Narodowej pozwolenie na wykończenie drugiego tomu *Katalogu rękopisów...* Kontakt z rękopisami ograniczał się do jednego dnia w tygodniu.

Na Rakowieckiej powoli zapoznałam się z różnymi problemami pracy zawodowej. Moim przewodnikiem stała się, pełna entuzjazmu do ścisłości opisu katalogowego, Hanna Pliszczyńska, która włożyła wiele wysiłku, aby nauczyć mnie podstaw rzemiosła. Były to trudne dni, ale zacięłam się i w niedługim czasie katalogowałam równie wydajnie, a nawet wydajniej niż inni pracownicy. Wtedy uświadomiłam sobie, że ten typ wykształcenia, który otrzymałam, nie był w pełni przydatny do pracy czysto bibliotecznej. Staralam się wobec tego uzupełnić moje wykształcenie zgodnie z potrzebami nowego warsztatu pracy. Kiedy w przyszłości sama miałam kształcić bibliotekarzy, pamiętałam o tym doświadczeniu z młodości. Wydaje się, że obecnie — kiedy bibliotekarstwo

uległo tak znacznemu rozwojowi i skomplikowaniu — może i powinno ono wypełnić bez reszty całe życie zawodowe. Przy czym znajduje się tu sporo tematów do opracowań naukowych, analitycznych i syntetycznych zarówno w zakresie bibliotekoznawstwa, jak i nauk pokrewnych, np. księgoznawstwa, historii i socjologii książki, bibliografii itp. Naturalnie jest w bibliotekarstwie, zwłaszcza w bibliotekach specjalnych, również miejsce dla osób z inną specjalnością.

PB — W świetle swych doświadczeń pedagogicznych, jakich rad chciałaby Pani Profesor udzielić kandydatom wybierającym się do zawodu bibliotekarskiego, czego życzyłaby Pani pedagogom?

HW — Może powiem coś bardzo banalnego — na studia bibliotekarskie w żadnym wypadku nie powinny wybierać się osoby, które nie mają swojego własnego, nawet uczuciowego stosunku do książki. Ludzie, którzy nie mają zrozumienia dla jej roli i funkcji, jakie pełni w cywilizacji, którzy traktują ją jak zwykłe przedmioty — nie mają żadnych szans w tym zawodzie. Drugą generalną zasadą jest znaleźć dla siebie w tym zawodzie coś specjalnie interesującego, jakąś dziedzinę, która stanie się pasją i przedmiotem szczególnych penetracji. Placówkom kształcenia bibliotekarzy chciałabym życzyć, aby wreszcie skończył się w nich permanentny stan reorganizacji. Jako historyk opracowałam dzieje szkolnictwa bibliotekarskiego i stwierdziłam, że praktycznie nie mieliśmy w Polsce żadnego rocznika bibliotekoznawców, którzy nie przeżywaliby w czasie swych studiów jakiejś reformy. Jestem przekonana, że w wychowaniu uniwersyteckim mniejszą rolę odgrywa ogólnie ułożony program niż poziom, osobowość i zaangażowanie wykładowcy. Drogę do podniesienia autorytetu i poziomu studiów widzę więc w zwiększeniu liczby nauczycieli akademickich prezentujących najwyższe walory osobiste i naukowe.

PB — Czy można choćby w przybliżeniu określić starzenie się teorii bibliotekoznawczych, to, co się przeżyło w naszym zawodzie?

HW — Bibliotekoznawstwo, wydaje się, przechodzi stosunkowo mniejsze fluktuacje niż inne nauki. Wiele spraw bibliotekarskich ulega zmianie, choć istota pracy bibliotecznej pozostaje ta sama. Raczej pozytywnie oceniamy okres, gdy powstają nowe, ożywcze idee, gdy działanie ewoluuje w kierunku nowych rozwiązań. Nie zawsze jednak opowiadałabym się za gwałtownymi reformami. Jak w każdej innej nauce, tak i w naszej powstają pewne mody. Na miejsce tradycyjnego księgoznawstwa i historii bibliotek weszły obecnie problemowe zagadnienia modeli, funkcji, systemów..., modna jest tematyka związana ze współpracą bibliotek; fetyszem zwłaszcza w bibliotekarstwie amerykańskim był komputer. Był — ponieważ jesteśmy świadkami zaniku tej fascynacji. Uciхло propagowanie wizji biblioteki diametralnie przekształconej przez maszyny.

W wielu wypadkach efekty okazały się gorsze i droższe, niż można było uzyskać metodami tradycyjnymi. Nie mogłam się też nigdy przekonać do mikrofilmów; po prostu nie umiem z nich korzystać — męczy mnie sama technika czytania taśmy. Uległa zmianom także terminologia bibliotekarska. Znaczenie wielu terminów w ciągu choćby ostatniego dwudziestolecia zagubiło już swoje pierwotne treści. Wydany w 1955 r. *Podręczny słownik bibliotekarza* opracowany wspólnie z Hanną Pliszczyńską stracił do pewnego stopnia aktualność i jak najszybciej powinien zostać opracowany na nowo. Tej pracy nie będę już podejmowała; gdyby znalazł się ktoś, kto interesuje się tym zagadnieniem, i byłby w stanie wykonać to zadanie, chętnie przekazał mu prawa autorskie. Wydaje się, że opracowanie nasze spełniło do pewnego stopnia swoje zadanie, stanowiąc dogodny punkt wyjścia do ustalenia nowoczesnego słownika terminologii zawodowej.

PB — Współpracowała Pani Profesor z ludźmi, których nazywamy twórcami bibliotekarstwa polskiego; jakie ma Pani wspomnienia z tych kontaktów?

HW — Ludzie, którzy tworzyli oś podstaw biblioteki w okresie II Rzeczypospolitej, nie tylko potrafili zbudować podwaliny ich zbiorów, ale wykształcić następców, często wybitnych. Bez ich pionierskiej działalności na tym polu nie byłoby współczesnego bibliotekarstwa. Zetknęłam się z wieloma — dziś pragnąc spłacić im dług wdzięczności wprowadziłam ich sylwetki do redagowanego przeze mnie tomu z serii *Książki o Książce* pt. *Twórcy nowoczesnego bibliotekarstwa polskiego*. Osobiście zawdzięczam wiele wybitnym bibliotekarzom-historykom: Adamowi Lewakowi, który przy wspólnej pracy nad rękopisami raperswileckimi rozpałił we mnie zainteresowanie historią emigracji polskiej i rękopisoznawstwem, oraz fascynującej osobowości i wielkiej erudycji Aleksandra Birkenmajera. Jak mówiłam, na bibliotekarza pasował mnie płk Marian Łodyński, a tajników rzemiosła uczyła Hanna Pliszczyńska, należąca do tych zasłużonych entuzjastów bibliotekarstwa i moich przyjaciół, które — choć nie wspomniane na kartach podręczników — dokonały wielkiej pracy od podstaw, kształcąc zastępy bibliotekarzy w trudnej sztuce katalogowania. Moim zwierzchnikiem w Bibliotece Narodowej był dyr. Stefan Demby. Nie był to bibliotekarz w dzisiejszym tego słowa znaczeniu. Bibliofil, entuzjasta i twórca BN posiadał świetne rozeznanie w piśmiennictwie i duży urok osobisty, którym zjednywał sobie pracowników, a wielkim zapałem i upartą wolą tworzył z niczego Bibliotekę Narodową, której realizacja wydawała się w latach dwudziestych utopią.

Trudno nie wymienić tu także Bogdana Horodyskiego; długoletniego prezesa SBP, które za jego kadencji przeżywało okres wielkiego rozwoju. Współpracowałam z nim w przygotowaniu instrukcji katalogo-

wania rękopisów, ceniąc wysoko jego kompetencję. Postać Bogdana Horodyskiego zbyt może skromnie została ukazana na tle wspomnień o wielkich wydarzeniach z historii 50-lecia naszej „Bibliotheca Partia”.

W mojej pamięci żywo rysuje się także sylwetka pełnej pasji, ambicji i entuzjazmu Marii Danilewiczowej; jak dotąd zbyt mało uwagi poświęcono jej wspomnieniom z bibliotekarskiej przeszłości. Później w czasie dyrektorowania w Bibliotece Uniwersyteckiej w Łodzi wpływ na mój sposób myślenia miał prof. Jan Muszkowski, który roztoczył przede mną wielki i ciekawy świat problemów bibliotekoznawczych i pozwalał mi hojnie czerpać ze swojej wiedzy księgoznawczej. Codzienna praca w nowo powstałej Bibliotece musiała zwracać moją uwagę na różne sprawy natury organizacyjnej, które trzeba było dobrze przebadać, zanalizować i przedyskutować przed podjęciem wiążących decyzji. Na tym polu spotkałam młodszych kolegów, którzy pomagali mi swym nowym spojrzeniem w podejmowaniu decyzji, w modernizowaniu wielu czynności bibliotecznych. Każda rozmowa z nimi przekonywała mnie, że dają mi więcej niż ja im. Nauczyłam się od nich wiele. Nie będę ich tu wymieniać, bo zajęłoby to zbyt dużo miejsca, ale wszystkim im wiele zawdzięczam i w tym miejscu przekazuję gorące podziękowania. Są i inni, których nie sposób zapomnieć, choćby pełen pomysłów i zadziorności, niekiedy kontrowersyjny w swych poglądach, ale zawsze zaangażowany, nieżyjący już Władysław Piasecki.

PB — Prosimy o refleksje, co polskiemu bibliotekarstwu dała wieloletnia współpraca z zagranicą, czym były te kontakty dla Pani Profesor, osobiście?

HW — Odmienne warunki ekonomiczne i społeczne nie pozwalają na mechaniczne przenoszenie na nasz teren tego, co obserwujemy u innych. Mnie osobiście, jak również kolegom, którzy ze mną wyjeżdżali, a pośrednio całemu bibliotekarstwu bardzo wiele dały kontakty zagraniczne, w czasie których można było dokonać wymiany poglądów z bibliotekarzami z całego świata oraz zobaczyć ich warsztaty pracy. Poszerzało to nasze horyzonty, ukazywało różne możliwości rozwiązań w praktyce bibliotekarskiej. Największe wrażenie zrobiła na mnie pierwsza podróż do Stanów Zjednoczonych w 1958 r., którą opisałam w publikacji *Uniwersyteckie szkolnictwo bibliotekarskie w Stanach Zjedn.* Uderzało mnie to, że pracownicy niebiednych przecież bibliotek amerykańskich wszelkie problemy innowacyjne rozpoczynali od pytania, ile dane rozwiązanie będzie kosztować i czy w rezultacie będzie ekonomicznie opłacalne.

Zwiedzając wspólnie z bibliotekarzami amerykańskimi słynną z pomysłów w unowocześnianiu techniki bibliotecznej Bibliotekę Politechniki w Delft zauważyłam, jak krytycznie oceniali oni skądinąd bardzo nowoczesne w tych czasach urządzenia. Okazało się istotnie, że holen-

derskie eksperymenty jako nieekonomiczne zostały z czasem zaniechane. Kontakty zagraniczne są również okazją do informowania świata bibliotekarskiego o naszych osiągnięciach, ponieważ bezspornie i my mamy wiele prawdziwie nowatorskich działań. Niestety, nie zawsze potrafimy dobrze o nich informować. Hasło dotyczące Polski w *Encyklopedia of Library and Information Science* nie daje ani dokładnej, ani pełnej informacji (np. o charakterze mojego udziału w IFLA). Odczułam to tym boleśniej, iż mimo że opracowałam tylko jeden temat — kształcenie bibliotekarzy, przypisano mi współautorstwo całego hasła, co do którego miałam sporo zastrzeżeń. Przykładów takich jest, niestety, więcej.

PB — Mija właśnie równo 50 lat od chwili, kiedy opublikowała Pani Profesor swój pierwszy artykuł z dziedziny bibliotekoznawstwa w pierwszym zeszycie *Przeglądu Bibliotecznego* w 1929 r. A więc piękny złoty jubileusz nieprzerwanej współpracy z czasopismem. Czy wolno jednak prosić o pozwolenie spojrzenia na aktualnie opracowywane materiały; czego możemy oczekiwać od Pani w najbliższym czasie na rynku wydawniczym?

HW — Po opuszczeniu Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi, w której dosłownie mieszkałam, mając tam swój warsztat, musiałam w Warszawie zacząć od jego odbudowy i uformowania według nowych potrzeb. Stały więc na półkach podstawowe encyklopedie, słowniki, ciągi czasopism z obu moich specjalności, wybrane monografie i opracowania. Oddzielne miejsce w mojej bibliotece domowej zajmuje zbiór druków dotyczących Powstania Warszawskiego i aktualna publicystyka historyczna. Maszynopisy na biurku to przede wszystkim zakończone już opracowanie o dziejach kształcenia bibliotekarzy w Polsce dla wydawnictwa Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Będzie to spojrzenie historyka na przemiany koncepcji uniwersyteckiego kształcenia bibliotekarzy, które moim zdaniem będzie również miało pewne odniesienia od przyszłości. Od wielu lat kontynuuję także prace edytorskie nad tekstami *Listów emigracyjnych* Joachima Lelewela, które wciąż jeszcze odnajduję w Polsce i za granicą. Dla wydawnictwa „Czytelnik” przygotowuję obecnie zbiór szkiców pt. „Joachim Lelewel — uczonec, polityk, człowiek”, które winny spopularyzować tę interesującą sylwetkę.

PB — Czy spotkała się Pani Profesor z propozycją opublikowania swoich własnych wspomnień w postaci pamiętnika?

HW — Wspomnienia z okresu okupacji, kiedy to m.in. prowadziłam półtajną wypożyczalnię książek, ukazały się w *Bibliotekarzu*, ale nie mam zamiaru kontynuować tych prac.

PB — Wydaje nam się, że prace Pani Profesor, jej osiągnięcia naukowe i organizacyjne wymagają jednak dokładniejszej dokumentacji.

Jednocześnie jest Pani świadkiem tak istotnych dla polskiego bibliotekarstwa przeobrażeń na przestrzeni prawie 60-ciu lat; uczestniczyła Pani Profesor w większości ważnych decyzji i koncepcji, znała ludzi, którym zawdzięczamy dzień dzisiejszy naszego zawodu... Ze swej strony serdecznie zachęcamy do utrwalenia wspomnień i jesteśmy przekonani, że większość wydawnictw byłaby poważnie zainteresowana opublikowaniem takich materiałów pamiętnikarskich. Dziękując Pani Profesor serdecznie za rozmowę, za bezcenny czas, którego nam Pani użyczyła kosztem pilnych i terminowych zobowiązań wydawniczych, życzymy prawdziwych radości i wielu jeszcze satysfakcji na polu naukowym i w życiu osobistym.

Rozmawiali: C. J. D.

BIBLIOGRAFIA PRAC HELENY WIĘCKOWSKIEJ
(1971—1978)

opracowała *Janina Jaworska*

Bibliografia obejmuje dorobek naukowy prof. dr Heleny Więckowskiej z ostatnich lat*, zestawiony w układzie chronologicznym. W obrębie każdego roku rozprawy i artykuły uszeregowano alfabetycznie, po nich podawane są recenzje, a w partiach końcowych prace edytorskie i redakcyjne. Opisy sporządzono z autopsji wg obowiązujących Polskich Norm.

1971

1. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w międzynarodowym ruchu bibliotekarskim 1945-1970. *Rocz. Bibl. Nar.* 1971 [T.] 7 s. 529-552. Sum.
2. System kształcenia bibliotekarzy na uniwersytetach polskich *Prz. Bibliot.* 1971 R. 39 z. 1/4 s. 230-242. Sum.

1972

3. Anna Minkowska (1891-1969). *Prz. Hist. Ośw.* 1972 R. 15 [z.] 2 s. 243-245, fot.
4. Bibliotekarstwo polskie na terenie międzynarodowym w latach 1923-1939. Próba zarysu historycznego. *Stud. o Książ.* 1972 [T.] 3 s. 197-226. Rez. Rés.
5. Lelewel Jan Paweł (1796-1847), podpułkownik inżynierii. W: *Polski słownik biograficzny*. T. 17. Wrocław 1972 s. 19-20, bibliogr.

* Dorobek naukowy za okres wcześniejszy (1922-1971) por. J. Jaworska: *Bibliografia prac Heleny Więckowskiej*. „*Rocz. Bibl.*” 1971 R. 15 z. 1/2 s. 13-30.

6. Lewak Adam Emil (1891-1963), historyk, bibliotekarz. W: Polski słownik biograficzny. T. 17. Wrocław 1972 s. 197-199, bibliogr.

7. Ryszard Przelaskowski (9 IX 1903-11 I 1971). *Kwart. Hist.* 1972 R. 79 nr 3 s. 794-795.

8. Słownik pracowników książki polskiej. Red. Irena Treichel. Warszawa-Łódź: Państw. Wydawn. Nauk. 1972 XVIII, 1042 s.

Autorstwo haseł: Grycz Józef s. 300-301; Leleweł Joachim s. 504-505; Lewak Adam s. 510; Muszkowski Jan s. 615-616; Niemojowski Bonawentura i Wincenty s. 628; Ostrowski Antoni s. 652-653.

9. Słowo wstępne [40-lecie pracy zawodowej Jana Baumgarta]. *Rocz. Bibl.* 1972 R. 12 z. 1/2 s. 3-5.

10. Uniwersyteckie kształcenie bibliotekarzy. Aktualne problemy dyskusyjne. *Prz. Bibliot.* 1972 R. 40 z. 1 s. 7-22. Sum.

1973

11. Bibliotekoznawstwo polskie. Przeszość, stan obecny, perspektywy rozwoju. *Prz. Bibliot.* 1973 R. 41 z. 3 s. 259-277. Sum.

12. Działalność bibliotekarska Jana Baumgarta na terenie ogólnopolskim i międzynarodowym. *Biul. Bibl. Jag.* 1973 R. 23 nr 1/2 s. 19-27. Rés.

13. Raport o stanie bibliotek polskich. Kom. red.: przewodniczący — Witold Stankiewicz; członkowie — Jadwiga Kołodziejaska, Leon Marszałek, Anna Siłarska, Hanna Uniejewska, Helena Więckowska. Warszawa: Państwowa Rada Biblioteczna przy Ministrze Kultury i Sztuki; Biblioteka Narodowa 1973 III, 87 s.

Nadto autorstwo rozdziałów: Kadry biblioteczne i systemy kształcenia s. 59-65; Lokale i wyposażenie s. 66-72; Stan i organizacja badań z zakresu bibliotekoznawstwa s. 72-78.

[Aut. anonim.]

1974

14. Dziedzictwo Komisji Edukacji Narodowej w bibliotekarstwie polskim XIX wieku. *Prz. Bibliot.* 1974 R. 42 z. 3 s. 237-249. Sum.

15. Twórcy nowoczesnego bibliotekarstwa polskiego. Red. nauk. Helena Więckowska. Wrocław: Zakł. Nar. im. Ossolińskich 1974 342 s. fot. bibliogr. *Książki o Książce*.

Nadto autorstwo artykułów: Tradycje nowoczesnego bibliotekarstwa polskiego s. 5-21; Księgoznawstwo w kręgu wielkiej nauki — Aleksander Birkenmajer s. 41-52, fot.; Bogdana Horodyskiego „Tajemnice ksiąg rękopiśmiennych” s. 132-148, fot.; Ostatni Raperswilczyk — Adam Lewak s. 186-197, fot.

16. Twórczość Joachima Lelewela na tle epoki. *Bibl. Zach.-Pom.* 1974 R. 15 nr 1 s. 11-22.

17. Wypowiedź prof. dr Heleny Więckowskiej na II Kongresie Nauki Polskiej. *Prz. Bibliot.* 1974 R. 42 z. 3 s. 337-339; *Kwart. Hist.* 1974 R. 81 nr 1 s. 102-104.

18. [Rec.]: Łoś L.: Biblioteki Polskiej Akademii Nauk. Zarys kształtowania sieci i stan aktualny. Wrocław 1973. *Prz. Bibliot.* 1974 R. 42 z. 3 s. 324-327.

1975

19. Akademiackie kształcenie bibliotekarzy. Postulaty raportu o stanie bibliotek i próby ich realizacji. *Prz. Bibliot.* 1975 R. 43 z. 3 s. 219-231, tab. Sum.

20. Męczkowska z Oppmanów Teodora Maria (1870-1954), pedagog, nauczycielka, działaczka społeczna. W: Polski słownik biograficzny. T. 20. Wrocław 1975 s. 503-504, bibliogr.

21. Birkenmajer Aleksander: Studia bibliologiczne. Wybór tekstów pod red. ...i Aleksandry Birkenmajer. Wrocław: Zakł. Nar. im. Ossolińskich 1975, 536 s. 15 tabl. rys. Polska Akademia Nauk. Zakład Historii Nauki i Techniki.

Wstęp s. 7-20.

22. Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego. Kom. red.: Karol Głombowski, Bolesław Swiderski, Helena Więckowska. Wrocław: Zakł. Nar. im. Ossolińskich 1976 337 s.

Nadto autorstwo haseł: Biblioteka polska w Rzymie s. 42-43; Bibliotekarstwo s. 53-54; Biblioteki szkół wyższych s. 75-76; Bibliotekoznawstwo s. 80; Działalność naukowa bibliotek s. 114-116; Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Warszawskiego s. 141-142; Instytut Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. [Współaut.:] K. Mig. [Krzysztof Mi-goń] s. 142; Instytut Książki i Czytelnictwa s. 143; Instytuty i ośrodki badawcze s. 141-144; Katedra Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Łódzkiego s. 163; Kształcenie bibliotekarzy s. 182-186; Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Bibliotekarzy s. 207-208; Międzywydziałowe Studium Bibliotekoznawstwa s. 211; Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych. [Współaut.:] W. N. [Witold Nowodworski] s. 233; Ośrodek Francuski Dokumentacji Naukowo-Technicznej w Warszawie s. 234; Państwowy Instytut Książki s. 238; Podyplomowe Studium Bibliotekoznawstwa s. 244; Rodzaje bibliotek s. 266; Specjalizacja bibliotekarska na wyższych uczelniach s. 276; Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich (SBP) s. 279; System biblioteczny s. 282; UNESCO s. 297-298; Zakład Starych Druków i Ośrodek Opieki nad Dawną Książką s. 314.

Hasła podp.: H. W.

Rec.: Pawlikowska E.: Książka pierwszej potrzeby. *Por. Bibl.* 1977 R. 19 [nr] 4 s. 109-112; Pigoń E.: Książka niezbędna w każdej bibliotece. *Bibliotekarz* 1977 R. 44 nr 1 s. 28-31; Rapacka L.: Encyclopédie de la bibliothéconomie contemporaine polonaise. *Bull. Bibl. France* 1978 T. 23.

23. Minkowska z Zandów Anna Jadwiga (1891-1969), historyczka, nauczycielka, działaczka społeczna. W: Polski słownik biograficzny. T. 21. Wrocław 1976 s. 299-300, bibliogr.

24. Nowe programy studiów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na tle światowych tendencji programowych. *Zag. Inf. Nauk.* 1976 nr 1 s. 135-149.

25. [Rec.:] Wróblewski J.: Polskie biblioteki ludowe w zaborze pruskim i na terenie Rzeszy Niemieckiej w latach 1843-1939. Olsztyn 1975. *Prz. Bibliot.* 1976 R. 44 z. 1 s. 63-67.

1977

26. Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Bibliotekarzy w 50-tym roku życia. *Prz. Bibliot.* 1977 R. 45 nr 1 s. 3-14. Sum.

27. Muszkowski Jan, pierwotne nazwisko Muszkat-Muszkowski, krypt. MM, Mm, mm (1882-1953), bibliotekarz, teoretyk nauki o książce, bibliograf, profesor Wolnej Wszechnicy Polskiej i Uniw. W: Polski słownik biograficzny. T. 22. Wrocław 1977 s. 298-300, bibliogr.

28. Poland: Education in library and information science. W: *Encyclopedia of Library and Information Science*. Vol. 23. New York [1977] s. 76-81.

1978

29. Ze wspomnień [Aleksander Birkenmajer]. *Prz. Bibliot.* 1978 R. 46 z. 2 s. 181-183.

W druku

30. Kształcenie bibliotekarzy na uniwersytetach polskich 1811-1978. *Zarys dziejów*. Stow. Bibl. Pol.

31. Kształcenie bibliotekarzy w II Rzeczypospolitej Polskiej. Wydaw. Bibl. Uniw. Poznań.

32. Kształtowanie koncepcji akademickich studiów bibliotekoznawstwa 1945-1975. W: *Księga pamiątkowa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*.

33. Joachim Lelewel. Uczony-polityk-człowiek. Zbiór szkiców. *Czytelnik*.

MIĘDZYNARODOWY ZNORMALIZOWANY
OPIS BIBLIOGRAFICZNY WYDAWNICTW CIĄGLYCH

ISBD(S)

INTERNATIONAL STANDARD BIBLIOGRAPHIC DESCRIPTION
FOR SERIALS

OD TŁUMACZA

Publikowany obecnie przekład pierwszego wydania ISBD(S)* stanowi dalszą informację o międzynarodowych ustaleniach dotyczących ujedynolnienia zasad opisu bibliograficznego**. Dzieje opracowania ISBD(S) są przedstawione w przedmowie***.

Przepisy ISBD(S) zostały już wprowadzone w wielu bibliografiach narodowych, również i w Bibliografii Czasopism i Wydawnictw Zbiorowych, kwartalnej wkładce do *Przewodnika Bibliograficznego*, od 1978 r. Staną się one też podstawą dalszych prac nad polskimi przepisami katalogowania wydawnictw ciągłych.

ISBD(S) dotyczy wszelkich rodzajów wydawnictw ciągłych, zawiera przy tym zasady opisu całości wydawnictw. Najbardziej podstawowa sprawa, opis wydawnictwa pod każdym zmienionym tytułem, został już przyjęty w polskiej praktyce bibliograficznej. Nowością jest wprowadzenie do opisu wydawnictw ciągłych „strefy wydania”, która zawiera nie tylko oznaczenie nowych wydań, przedruków itp., ale także inne dane dotyczące np. wersji w innych językach, mutacji dzienników i innych różnorodnych odmian wydawniczych.

Na obecną postać ISBD(S) wpłynęło w znacznej mierze opracowanie ISBD(G)****, który ustanawia jednolity wzorcowy schemat opisu bibliograficznego dla wszelkich materiałów bibliotecznych. ISBD(G) wprowadza też nowe nazwy niektórych stref i elementów opisu, stąd powstały pewne różnice w stosunku do terminologii używanej w ISBD(M), np. „oznaczenie autorstwa” zostało zastąpione przez „oznaczenie odpowie-

* ISBD(S). *International Standard Bibliographic Description for Serials*. Prepared by the Joint Working Group on the International Standard Bibliographic Description for Serials set up by the IFLA Committee on Cataloguing and the IFLA Committee on Serial Publications. 1 standard ed. London 1977. ISBN 0-903043-13-0.

** Por. Międzynarodowy znormalizowany opis bibliograficzny wydawnictw zwartych. ISBD(M). *International Standard Bibliographic Description for Monographic Publications*. „Prz. Bibliot.” 1975 R. 43 z. 1 s. 29-31.

*** Por. też K. Pienkowska: Międzynarodowa konferencja IFLA w sprawie opisu wydawnictw ciągłych. „Prz. Bibliot.” 1976 R. 44 z. 2 s. 186-189.

**** ISBD(G). *International Standard Bibliographic Description (General)*. The annotated text of the general framework for the description of all library materials. London 1976.

działności”, „strefa opisu zewnętrznego” przez „strefę opisu fizycznego” itp.

W ISBD(S) występuje więc wiele terminów nowych. W tłumaczeniu starano się je oddać w sposób możliwie wierny, choć brak polskich odpowiedników przysparzał sporo trudności. Dlatego też w przekładach definicji podano również oryginalne terminy angielskie. Zastrzeżenia może budzić oddanie „issue” przez „zeszyt”, choć definicja precyzuje, że termin „issue” oznacza każdą samoistną jednostkę wydawniczą, a więc również tom.

W przekładzie ISBD(S) pominięto wykaz członków Grupy Roboczej powołanej do jego opracowania, wykaz krajów, które przekazały uwagi dotyczące projektu opiniowanego w lipcu 1976 r. oraz przykłady opracowane przez kilka zagranicznych ośrodków narodowych. Polski przekład ISBD(S) uzupełniono natomiast zestawem przykładów opisu polskich wydawnictw ciągłych uzgodnionym z Pracownią Bibliografii Cza-
sopism i Wydawnictw Zbiorowych Biblioteki Narodowej.

Krystyna Pieńkowska

SPIS RZECZY

PRZEDMOWA

UWAGI WSTĘPNE

Przedmiot, cel i zastosowanie

Definicje

Porównawczy zarys kolejności stref i elementów oraz ustalonej dla nich interpunkcji w ISBD(G) i ISBD(S)

Interpunkcja

Źródła informacji

Język i pismo opisu

Skróty

Wielkie litery

Przykłady

Błędy drukarskie

WYSZCZEGÓLNIENIE ELEMENTÓW

1. Strefa tytułu i oznaczenia odpowiedzialności

2. Strefa wydania

3. Strefa numeracji

4. Strefa wydawnictwa i dystrybucji

5. Strefa opisu fizycznego

6. Strefa serii

7. Strefa uwag

8. Strefa międzynarodowego znormalizowanego numeru wydawnictwa ciągłego (ISSN) i warunków uzyskiwania wydawnictwa

9. Opis dwupoziomowy

PRZYKŁADY

PRZEDMOWA

Spoleczność bibliotekarska zaaprobowała koncepcję Uniwersalnej Rejestracji Bibliograficznej (Universal Bibliographic Control — UBC) opracowaną w długofalowym programie działalności IFLA. Wstępnym podstawowym warunkiem powodzenia wymiany danych bibliograficznych jest znormalizowanie opisowej części pozycji bibliograficznej, w czym osiąga się postęp w ramach programu ISBD (International Standard Bibliographic Description) kierowanego przez Biuro UBC IFLA we współpracy z grupami roboczymi powołanymi przez sekcje IFLA.

W 1974 r. opublikowano zalecenie Wspólnej Grupy Roboczej ds. Międzynarodowego Znormalizowanego Opisu Bibliograficznego Wydawnictw Ciągłych, utworzonej przez Komisje Katalogowania oraz Wydawnictw Ciągłych (obecnie Sekcje według nowego statutu IFLA). Niniejszy dokument, pierwsze znormalizowane wydanie ISBD(S), zastępuje to zalecenie.

Początki ISBD(S) wywodzą się z wcześniejszego projektu Sekcji Wydawnictw Ciągłych IFLA zmierzającego do ustalenia wspólnej podstawy katalogowania wydawnictw ciągłych. Propozycję powołania Wspólnej Grupy Roboczej do opracowania ISBD dla wydawnictw ciągłych zaprobowano w czasie Sesji Rady Głównej IFLA w Liverpoolu w 1971 r. Pierwszy roboczy projekt rozesłano do członków Grupy w lutym 1972 r. Po dwóch zebraniach Grupy Roboczej i ogólnej dyskusji na Sesji Rady Głównej IFLA w Budapeszcie w 1972 r. ostateczny projekt ogłoszono w 1974 r. jako zalecenie Wspólnej Grupy Roboczej, oparte na budowie i założeniach ISBD dla wydawnictw zwartych, którego pierwsze znormalizowane wydanie opublikowano w styczniu 1974 r. Jednakże ze względu na zasadnicze różnice pomiędzy wydawnictwami zwartymi a wydawnictwami ciągłymi oraz na potrzebę zapewnienia zgodności z ustaleniami *Guidelines for ISDS* (International Serials Data System) opracowanymi dla użytku narodowych ośrodków wydawnictw ciągłych, tworzących międzynarodową sieć powołaną do rejestracji i kontroli wydawnictw ciągłych, było konieczne powtórne rozważenie strefy tytułu i oznaczenia autorstwa. Zdecydowano się na przyjęcie dla wydawnictwa ciągłego koncepcji „tytułu wyróżniającego”, obszerniejszego i zrozumialszego niż „tytuł właściwy” przyjęty w ISBD(M), tytuł właściwy bowiem nie zawsze jest dostatecznie charakterystyczny, by ułatwić identyfikację wydawnictwa. „Tytuł wyróżniający” w ISBD(S) był w większości przypadków „tytułem kluczowym” przyjętym w ISDS, ale bez dodatkowych, niekiedy koniecznych, precyzujących składników, które mogą być łatwo umieszczone w innych częściach pozycji bibliograficznej, np. w adresie wydawniczym.

Konferencję — Revision Meeting for ISBD(S) — podobną do odbytej w Grenoble w 1973 r. na temat ISBD(M), zorganizowano w Pa-

ryżu w dn. 21-22 października 1975 r. w celu przedyskutowania ISBD(S) na podstawie otrzymanych uwag dotyczących jego stosowania, użytku i stosunku do ISDS. Te zagadnienia rozpatrzono bez podważania zasadniczej struktury ISBD(S), która już poprzednio została zaakceptowana. Jednakże w międzyczasie program IFLA w zakresie ISBD rozszerzył się i zarówno Komisja Katalogowania IFLA, jak i Joint Steering Committee for Revision of the *Anglo-American cataloguing rules* (JSCAACR), który zajmuje się przygotowaniem znowelizowanych przepisów katalogowania, zdały sobie sprawę z pewnych niekonsekwencji i niezgodności w tekstach ISBD. Wobec tego bezpośrednio przed ISBD(S) Revision Meeting odbyło się w Paryżu spotkanie, na którym przewodniczący grup roboczych IFLA dla poszczególnych ISBD oraz przedstawiciele JSCAACR rozpatrzyli propozycję uzgodnienia wszystkich ISBD poprzez ustalenie dla wszelkich materiałów bibliotecznych ogólnego schematu opisu, na którym specjalistyczne ISBD powinny się wzorować. Osiągnięto zgodę co do tego ogólnego schematu opisu ISBD(G), wobec czego Revision Meeting musiało także rozważyć, w jaki sposób ISBD(G) wpłynie na ISBD(S). Po debacie na temat korzyści ścisłego ujednoczenia z ISBD(M) i ISBD(G) z jednej strony a z *Guidelines for ISDS* z drugiej strony, zdecydowano ostatecznie, że strefa 1 powinna ograniczać się do opisu i że „tytuł wyróżniający” powinien być zastąpiony przez „tytuł właściwy”, co zapewni zgodność ISBD(S) ze schematem ISBD(G). Zgodzono się, że dawna Grupa Robocza powinna być reaktywowana i rozszerzona w celu ponownego przestudiowania i zanalizowania tekstu ISBD(S) z uwzględnieniem zarówno otrzymanych uprzednio uwag, jak i wymagań stawianych przez ISBD(G).

Nowy dokument został rozpatrzony przez Grupę Roboczą w dn. 10-11 maja 1976 r. w Brukseli; przygotowano projekt tekstu, który Biuro UBC rozesłało i poddało ogólnej dyskusji w czasie Sesji Rady Głównej IFLA w Lozannie w sierpniu 1976 r. Ostateczny dokument uwzględnił otrzymane uwagi i poprawki proponowane przez Grupę Roboczą na jej drugim srotkaniu w Lozannie.

ISBD(S) wraz ze wszystkimi innymi specjalistycznymi ISBD w ramach programu ISBD odpowiada strukturze ISBD(G) i w pełni jest zgodny z jego wymaganiami. W 1977 r. opublikowano parę specjalistycznych ISBD; w poszczególnych tekstach mogą zdarzać się pewne drobne odmiany sformułowań, co często uzasadnione jest potrzebami poszczególnych typów materiałów. Te odmiany nie oznaczają jednak istnienia żadnych zasadniczych różnic między specjalistycznymi ISBD.

ISBD(S) MIĘDZYNARODOWY ZNORMALIZOWANY OPIS BIBLIOGRAFICZNY WYDAWNICTW CIĄGLYCH

0 UWAGI WSTĘPNE

0.1 Przedmiot, cel i zastosowanie

0.1.1 Przedmiot

Międzynarodowy znormalizowany opis bibliograficzny wydawnictw ciągłych — nazywany dalej ISBD(S) — ustala wymagania dotyczące opisu i identyfikacji drukowanych wydawnictw ciągłych¹ — nazywanych dalej wydawnictwami ciągłymi — wyznacza kolejność elementów opisu i precyzuje system interpunkcji w opisie.

ISBD(S) zajmuje się przede wszystkim publikacjami bieżącymi, zawiera jednak pewne postanowienia dotyczące rejestracji wydawnictw ciągłych, które przestały się ukazywać lub zmieniły swoje tytuły.

0.1.2 Cel

Głównym celem ISBD(S) jest ułatwienie międzynarodowej wymiany informacji bibliograficznych. Osiąga to: 1) sprawiając, że pozycje z różnych źródeł stają się wymienne, tak że pozycje sporządzone w jednym kraju mogą być łatwo wprowadzone do katalogów bibliotecznych lub wykazów bibliograficznych w każdym innym kraju, 2) ułatwiając zrozumienie pozycji mimo barier językowych, tak że pozycje sporządzone dla użytkowników jednego języka mogą być zrozumiane przez użytkowników innych języków i 3) ułatwiając kowersję pozycji bibliograficznych na formę czytelną dla maszyny.

0.1.3 Zastosowanie

Zamierzeniem ISBD(S) jest dostarczenie w opisie maksimum informacji wymaganych w różnych dziedzinach działalności bibliograficznej. Toteż ISBD(S) zawiera elementy, które mogą być niezbędne w jednej lub kilku, niekoniecznie jednak we wszystkich dziedzinach tej działalności.

Zaleca się, aby narodowe ośrodki bibliograficzne poszczególnych krajów były odpowiedzialne za sporządzenie dla każdego wydawnictwa ciągłego ukazującego się w danym kraju ostatecznie ustalonego opisu, który by zawierał zespół wszystkich

¹ Wydawnictwa ciągłe w formie innej niż druk opisuje się zgodnie z ISBD(S) z wyjątkiem elementu 1.2, ogólne określenie materiału, oraz strefy 5, opisu fizycznego. Przepisy dotyczące tego elementu 1 strefy podane są w *ISBD(NBM)*. *International Standard Bibliographic Description for Non-Book Materials* (London 1977). Pewne typy wydawnictw ciągłych będą opisywane według stosowanych łącznie kilku ISBD; np. w przypadku map publikowanych jako wydawnictwo ciągłe należy stosować łącznie strefy 3 według *ISBD(CM)*, *International Standard Bibliographic Description for Cartographic Materials* (London 1977) i według *ISBD(S)* (zob. *ISBD(G)*, *Annotated text for the General International Standard Bibliographic Description* (London, w druku).

elementów zgodnie z ISBD(S) z ewentualnym pominięciem tych, które określone są jako fakultatywne (zob. s. 30).

Inne ośrodki bibliograficzne, biblioteki itp. mogą dokonywać wyboru elementów do sporządzanych przez siebie opisów pod warunkiem, że te wybrane elementy będą przedstawione z zachowaniem kolejności i interpunkcji ustalonych w ISBD(S).

Opis sporządzony według wymagań ISBD(S) nie będzie zazwyczaj występował sam, lecz będzie stanowił część kompletnej pozycji w katalogu lub innym wykazie bibliograficznym. Czynniki porządkujące i wyszukiwawcze, takie jak hasła lub nagłówki tytułowe stosowane przy szeregowaniu pozycji w katalogu lub wykazie nie stanowią jako takie części ISBD(S), ale mogą być zaczerpnięte z opisu: tytuł kluczowy podawany w strefie 8 może być użyty jako nagłówek tytułowy dla celów szeregowania. ISBD(S) nie zapewnia elementów informacji odnoszących się do określonego zbioru (lokalizacja materiałów, wyszczególnienie zasobów itp.), są to elementy o charakterze lokalnym, które można dodać do ogólnego opisu.

Opis wydawnictwa ciągłego może być sporządzony w różnych okresach jego ukazywania się: na podstawie zeszytu pierwszego, ostatniego lub któregoś pośredniego zależnie od celu danego katalogu lub publikacji. Jeśli opis nie jest sporządzony na podstawie pierwszego opublikowanego zeszytu wydawnictwa ciągłego, należy to zaznaczyć w uwagach (zob. 7.12). Informacje o nieznacznych zmianach tytułu, poprzednich lub późniejszych oznaczeniach odpowiedzialności, poprzednim lub późniejszym wydawcy lub miejscu wydania itp. podaje się nie w głównej części opisu, lecz w uwagach.

Większe zmiany, takie jak zmiany w tytule właściwym lub w oznaczeniu odpowiedzialności w przypadku tytułu stanowiącego nazwę rodzajową, wymagają sporządzenia nowego opisu. *Guidelines for ISDS*² zawierają kryteria definiowania zmiany tytułu. Jednakże na użytek lokalny można stosować też inne kryteria. Związki pomiędzy nowym i poprzednim opisem podaje się w uwagach dotyczących bibliograficznej historii wydawnictwa (por. 7.3).

Odsyłacze od odmian tytułu właściwego nie stanowią części opisu bibliograficznego wydawnictw ciągłych i nie są przewidziane w ISBD(S). Są one jednak niezbędne w katalogach i bibliografiach.

---

² *Guidelines for ISDS*. Prepared by the International Centre for the Registration of Serial Publications. Paris 1973.

0.2 Definicje

Terminy niżej zdefiniowane stosowane są w ISBD(S) w specjalnym znaczeniu lub w jednym z kilku znaczeń będących w ogólnym użyciu. Terminy stosowane w ich zwykłym bibliograficznym znaczeniu nie są poniżej zdefiniowane.

Dodatki do tytułu

Other title information

Termin, wyrażenie lub pewna liczba znaków graficznych występujące w połączeniu i podporządkowane tytułowi właściwemu lub jego odmianie, tytułowi równoległemu, wspólnej części tytułu właściwego, tytułowi sekcji. Dodatki do tytułu precyzują, wyjaśniają lub uzupełniają tytuł, do którego się odnoszą, lub wskazują charakter, zawartość itp. wydawnictwa ciągłego albo też motywy czy powody jego publikacji. Termin ten obejmuje podtytuły i przedtytuły, ale nie obejmuje odmian tytułu właściwego (np. tytułu grzbietowego, tytułu na obwolucie itp.).

Element

Element

Wyraz, wyrażenie lub zespół znaków graficznych reprezentujące odrębną jednostkę informacji bibliograficznej i stanowiące część strefy opisu bibliograficznego.

Ilustracja

Illustration

Przedstawienie treści w postaci wykresu, obrazu lub innego ujęcia graficznego występujące w wydawnictwie ciągłym.

ISSN

Międzynarodowy znormalizowany numer wydawnictwa ciągłego (International Standard Serial Number), nadany tytułowi kluczowemu przez Międzynarodowy System Informacji o Wydawnictwach Ciągłych (International Serials Data System — ISDS)*.

Kolofon

Colophon

Informacje przeważnie na końcu zeszytu dotyczące jego publikacji lub druku a w pewnych przypadkach także inne informacje.

Materiały towarzyszące

Accompanying material

Wszelkie materiały towarzyszące opisanemu wydawnictwu ciągłemu i przeznaczone do używania razem z nim lub odrębna fizycznie część wydawnictwa ciągłego obejmującego różnorodne materiały.

* Zob. tamże.

Ogólne określenie materiału General material designation	Wyraz lub termin wskazujący ogólnie rodzaj materiałów, do którego należy wydawnictwo ciągle.
Opis bibliograficzny Bibliographic description	Zespół danych bibliograficznych charakteryzujących i identyfikujących wydawnictwo ciągle.
Oznaczenie odpowiedzialności Statement of responsibility	Oznaczenie odnoszące się do identyfikacji i/lub funkcji osoby lub ciała zbiorowego odpowiedzialnych lub biorących udział w tworzeniu intelektualnej lub artystycznej zawartości wydawnictwa ciągłego.
Oznaczenie serii Series statement	Główne elementy identyfikujące serię lub serię wraz z jedną lub wieloma podseriami oraz numeracja wydawnictwa ciągłego w ramach serii i/lub podserii, podane w formie występującej w opisywanym zeszycie.
Oznaczenie wydania Edition statement	Wyraz lub wyrażenie wskazujące, że wydawnictwo ciągle oznaczone jest jako wznowienie lub przedruk lub stanowi wydanie o specyficznej formie odmienne od innych wydań: wydanie lokalne, wydanie dla czytelników o specjalnych zainteresowaniach, wydanie na specjalnym papierze, wykonane specjalną techniką typograficzną lub w specjalnej oprawie, w innym języku lub na specjalnym nośniku.
Podporządkowana część tytułu właściwego Dependent part of title proper	Część tytułu właściwego sekcji lub suplementu specyficzna dla tej sekcji lub suplementu, dla celów identyfikacji lub zrozumienia uzależniona od wspólnego tytułu.
Podseria Subseries	Sekcja w ramach serii nosząca tytuł podporządkowany.
Podtytuł Sub-title	Dodatki do tytułu podporządkowane tytułowi właściwemu i uzupełniające go, precyzujące lub wyjaśniające.
Preliminaria Preliminaries	Strona(y) tytułowa(e) lub jej(ich) substytut(y) łącznie z verso każdej z nich oraz wszystkie strony poprzedzające stronę(y) tytułową(e) lub jej(ich) substytut(y).

Przedruk faksymilowany Facsimile reprint	Drukowane wydawnictwo ciągłe, w którym główny tekst jest ścisłą reprodukcją druku wcześniejszego.
Przedtytuł Avant-titre	Dodatek do tytułu wprowadzający tytuł i występujący powyżej tytułu właściwego wydawnictwa ciągłego na stronie tytułowej lub jej substytucie.
Seria Series	Grupa wydawnictw powiązanych z sobą przez fakt, że każde oprócz własnego tytułu właściwego ma także tytuł odnoszący się do grupy jako całości. Seria może być numerowana lub nie.
Strefa Area	Wydzielona znaczna część opisu bibliograficznego zawierająca dane określonej kategorii lub grupy kategorii.
Strona tytułowa Title-page	Strona, zazwyczaj na początku zeszytu wydawnictwa ciągłego, zawierająca zwykle najpełniejsze informacje o tytule oraz całość lub część adresu wydawniczego. Gdy elementy zazwyczaj przedstawiane na stronie tytułowej podane są bez powtórzeń na dwu stronach rozkładowych, obie te strony razem uznaje się za stronę tytułową.
Substytut strony tytułowej Title-page substitute	Strona(y) lub część strony zeszytu wydawnictwa ciągłego, która(e) zastępuje(ą) stronę tytułową, np. okładka, nagłówek, strony redakcyjne, kolofon.
Szczegółowe określenie materiału Specific material designation	Nazwa specyficznego rodzaju materiałów, do którego należy wydawnictwo ciągłe.
Tytuł kluczowy Key-title	Jednostkowa nazwa nadana wydawnictwu ciągłemu przez Międzynarodowy System Informacji o Wydawnictwach Ciągłych (ISDS) i związana nierozłącznie z jego międzynarodowym znormalizowanym numerem wydawnictwa ciągłego (ISSN) ² .
Tytuł równoległy Parallel title	Tytuł właściwy wyrażony w innym języku i/lub piśmie.
Tytuł sekcji Section title	Tytuł sekcji wydawnictwa ciągłego specyficzny dla tego poddziału publikacji.

² Zob. tamże.

Tytuł właściwy Title proper	Główny tytuł wydawnictwa ciągłego. Tytuł właściwy obejmuje wszelkie tytuły oboczne, ale nie obejmuje tytułów równoległych ani dodatków do tytułu. W przypadku sekcji lub suplementu tytuł właściwy może się składać z dwóch części: wspólnej części tytułu właściwego oraz podporządkowanej części tytułu właściwego.
Wielkość jednostki Extent of item	Liczba zeszytów wydawnictwa ciągłego, które przestało się ukazywać.
Wspólna część tytułu właściwego Common part of title proper	Część tytułu właściwego, wspólna dla wszystkich sekcji wydawnictwa ciągłego lub wspólna dla suplementu i wydawnictwa głównego.
Wydawnictwo ciągłe Serial	Publikacja w formie drukowanej lub nie-drukowanej, wydawana w kolejnych częściach, mających zazwyczaj oznaczenia liczbowe lub chronologiczne, bez przewidywanego zakończenia. Wydawnictwa ciągłe obejmują czasopisma, dzienniki, roczniki (almanachy, informatory itp.), serie sprawozdań i prac instytucji, serie materiałów konferencyjnych i serie wydawnicze. Definicja nie dotyczy prac publikowanych w kolejnych częściach przez okres z góry określony jako skończony, ale zezwała na włączenie nienumerowanych serii.
Zeszyt Issue	Osobno wydana część wydawnictwa ciągłego.

0.3.1 Zarys ISBD(G) nich interpunkcji w ISBD(G) i ISBD(S)

0.3.1 Zarys ISBD(G)

<i>Strefa</i>	<i>Ustalony znak interpunkcyjny</i>	<i>Element</i>
	<i>poprzedzający (lub obejmujący) elementy</i>	

Uwaga: Każdą strefę, poza pierwszą, poprzedza kropka, spacja, kreska spacja (. —).

1. Strefa tytułu i oznaczenia odpowiedzialności	1.1 Tytuł właściwy [ ] 1.2 Ogólne określenie materiału

- = 1.3 Tytuł równoległy
  - : 1.4 Dodatki do tytułu
  - 1.5 Oznaczenia odpowiedzialności
  - / Pierwsze oznaczenie
  - ; Następne oznaczenie
- 2. Strefa wydania
  - = 2.1 Oznaczenie wydania
  - = 2.2 Równoległe oznaczenie wydania
  - 2.3 Oznaczenie odpowiedzialności odnoszące się do wydania
  - / Pierwsze oznaczenie
  - ; Następne oznaczenie
  - , 2.4 Dodatkowe oznaczenia wydania
  - 2.5 Oznaczenia odpowiedzialności następujące po dodatkowym oznaczeniu wydania
  - / Pierwsze oznaczenie
  - ; Następne oznaczenie
- 3. Strefa specyficzna dla danego materiału (lub rodzaju wydawnictwa)
- 4. Strefa wydawnictwa, dystrybucji itp.
  - 4.1 Miejsce wydania, dystrybucji itp.
    - Pierwsze miejsce
    - ; Następne miejsce
  - : 4.2 Nazwa wydawcy, dystrybutora itp.
  - [ ] 4.3 Oznaczenie funkcji wydawcy, dystrybutora itp.
  - , 4.4 Data wydania, dystrybucji itp.
  - (4.5 Miejsce produkcji
  - : 4.6 Nazwa producenta
  -) 4.7 Data produkcji
- 5. Strefa opisu fizycznego
  - 5.1 Szczegółowe określenie materiału i wielkość jednostki
  - : 5.2 Inne szczegóły fizyczne
  - ; 5.3 Wymiary jednostki
  - + 5.4 Oznaczenie materiałów towarzyszących
- 6. Strefa serii
  - 6.1 Tytuł właściwy serii
  - = 6.2 Tytuł równoległy serii

- Uwaga: Oznaczenie serii ujmuje się w nawiasy okrągłe. Gdy są dwa lub więcej oznaczeń serii, każde z nich ujmuje się w nawiasy.*
- : 6.3 Dodatki do tytułu serii
  - 6.4 Oznaczenia odpowiedzialności odnoszące się do serii
    - / Pierwsze oznaczenie
    - ; Następne oznaczenie
  - , 6.5 Międzynarodowy znormalizowany numer wydawnictwa ciągłego serii
    - ; 6.6 Numeracja w obrębie serii
    - . 6.7 Wymienienie podserii* i/lub jej tytuł
  - = 6.8 Tytuł równoległy podserii
  - : 6.9 Dodatki do tytułu podserii
  - 6.10 Oznaczenia odpowiedzialności odnoszące się do podserii
    - / Pierwsze oznaczenie
    - ; Następne oznaczenie
  - , 6.11 Międzynarodowy znormalizowany numer wydawnictwa ciągłego podserii
    - ; 6.12 Numeracja w obrębie podserii
7. Strefa uwag
8. Strefa znormalizowanego numeru (lub jego odpowiednika) i warunków uzyskiwania wydawnictwa
- 8.1 Znormalizowany numer (lub jego odpowiednik)
  - = 8.2 Tytuł kluczowy
  - : 8.3 Warunki uzyskiwania i/lub cena
  - ( ) 8.4 Objasnienia (występujące w różnych miejscach tej strefy)

0.3.2 Zarys ISBD(S)

<i>Strefa</i>	<i>Ustalony znak interpunkcyjny</i>	<i>Element</i>
	<i>poprzedzający (lub obejmujący) elementy</i>	

Uwaga: Każdą strefę, poza pierwszą, poprzedza kropka, spacja, kreska, spacja (. —).

1. Strefa tytułu i oznaczenia odpowiedzialności	1.1 Tytuł właściwy { } 1.2 <i>Ogólne określenie materiału</i> = *1.3 Tytuł równoległy : *1.4 Dodatki do tytułu

- 1.5 Oznaczenia odpowiedzialności
- / Pierwsze oznaczenie
- ; *Następne oznaczenie
2. Strefa wydania
- = 2.1 Oznaczenie wydania
- = *2.2 Równoległe oznaczenie wydania
- 2.3 Oznaczenia odpowiedzialności odnoszące się do wydania
- / Pierwsze oznaczenie
- ; *Następne oznaczenie
- , *2.4 Dodatkowe oznaczenie wydania
- 2.5 Oznaczenia odpowiedzialności następujące po dodatkowym oznaczeniu wydania
- / Pierwsze oznaczenie
- ; *Następne oznaczenie
3. Strefa numeracji
4. Strefa wydawnictwa i dystrybucji
- 4.1 Miejsca wydania i dystrybucji
- Pierwsze miejsce
- ; *Następne miejsce
- : *4.2 Nazwy wydawcy i dystrybutora
- [] *4.3 Oznaczenie funkcji dystrybutora
- , 4.4 Daty wydania
- (*4.5 *Miejsce druku*
- : *4.6 *Nazwa drukarza*
-) 4.7 *Daty druku*
5. Strefa opisu fizycznego
- 5.1 *Szczegółowe określenie materiału i wielkość jednostki*
- : 5.2 *Oznaczenie ilustracji*
- ; 5.3 *Wymiary jednostki*
- + 5.4 *Oznaczenie materiałów towarzyszących*
6. Strefa serii
- 6.1 Tytuł właściwy serii
- = *6.2 Tytuł równoległy serii
- : *6.3 Dodatki do tytułu serii
- 6.4 Oznaczenia odpowiedzialności

Uwaga: Oznaczenia serii ujmują się w nawiasy okrągłe. Gdy są dwa lub więcej oznaczeń serii, każde z nich ujmują się w nawiasy.

/	ności odnoszące się do serii
;	Pierwsze oznaczenie
*	*Następne oznaczenie
, 6.5	Międzynarodowy znormalizowany numer wydawnictwa ciągłego serii
;	6.6 Numeracja w obrębie serii
. *6.7	Wymienienie podserii i/lub jej tytuł
= *6.8	Tytuł równoległy podserii ⁴
: *6.9	Dodatki do tytułu podserii
6.10	Oznaczenia odpowiedzialności odnoszące się do podserii
/	Pierwsze oznaczenie
;	*Następne oznaczenie
, 6.11	Międzynarodowy znormalizowany numer wydawnictwa ciągłego podserii
;	6.12 Numeracja w obrębie podserii

7. Strefa uwag

8. Strefa międzynarodowego znormalizowanego numeru wydawnictwa ciągłego (ISSN) i warunków uzyskiwania wydawnictwa

8.1	Międzynarodowy znormalizowany numer wydawnictwa ciągłego. Objaśnienia dodane do ISSN
= 8.2	Tytuł kluczowy
: *8.3	Warunki uzyskiwania i/lub cena
()	Objaśnienia dodane do ceny

Ogólne uwagi o strukturze ISBD(S)

- 1) Elementy drukowane pismem pochyłym (kursywą) są fakultatywne. Narodowe ośrodki bibliograficzne mogą te elementy pominać. Wszystkie inne elementy, o ile znajdują zastosowanie w danym przypadku, powinny być uwzględnione przez narodowe ośrodki przygotowujące znormalizowany opis każdego wydawnictwa ciągłego.
- 2) Elementy poprzedzone gwiazdką można powtarzać w miarę potrzeby.

⁴ Ten symbol interpunkcyjny (=) jest używany wyłącznie, gdy brak równoległego tytułu serii. W innych przypadkach każde równoległe oznaczenie serii, zawierające równoległe tytuły serii i podserii, poprzedza sekcja, znak równości, spacja, a w obrębie każdego równoległego oznaczenia tytuł równoległy podserii poprzedza kropka, spacja (zob. przykład s. 60).

- 3) Strefy 7 (Uwagi) i 8 (Międzynarodowy znormalizowany numer wydawnictwa ciągłego i warunki uzyskiwania wydawnictwa) można powtarzać w miarę potrzeby.
- 4) W powyższym zarysie terminy „pierwsze oznaczenie...”, „następne oznaczenie...” i podobne wskazują kolejność, w jakiej oznaczenia te są dawane w opisie i nie mają żadnego innego znaczenia.

0.4 Interpunkcja

Elementy ISBD(S) (poza pierwszym elementem pierwszej strefy) poprzedza ustalona interpunkcja obejmująca spacje i znaki przestankowe. Ustalona interpunkcja jest podana szczegółowo na początku wyszczególnienia elementów poszczególnych stref ISBD(S).

- 0.4.1 Każdą strefę ISBD(S), poza pierwszą, poprzedza kropka, spacja⁵, kreska, spacja (. —), chyba że strefa ta jest wyraźnie oddzielona od poprzedniej przez umieszczenie jej w osobnym ustępie, wyróżnienie typograficzne lub wcięcie; w takim przypadku kropka, spacja, kreska, spacja mogą być pominięte lub zastąpione kropką (.) podaną na końcu poprzedniej strefy.
- 0.4.2 Pierwszy element każdej strefy (z wyjątkiem pierwszego elementu strefy 1) poprzedza kropka, spacja, kreska, spacja (z wyjątkiem przypadku omówionego w 0.4.1). Gdy ten element nie występuje w opisie, interpunkcję poprzedzającą pierwszy uwzględniony element zastępuje się kropką, spacją, kreską, spacją.
- 0.4.3 Każdą strefę lub element nie występujące w opisie pomija się po prostu wraz z poprzedzającą lub obejmującą je interpunkcją.
- 0.4.4 Gdy powtarza się strefy 3⁶ i 7, każde powtórzenie poprzedza kropka, spacja, kreska, spacja (z wyjątkiem przypadku omówionego w 0.4.1).
- 0.4.5 Gdy powtarza się elementy, każde powtórzenie poprzedza odpowiednia ustalona interpunkcja.
- 0.4.6 Gdy element kończy się skrótem wyrazu normalnie zakończonym kropką, a ustalona interpunkcja zaczyna się od kropki lub jest kropką, kropkę na końcu skrótu pomija się.
Np. 3rd ed. —
nie 3rd ed. —
- 0.4.7 Następujące dwa symbole interpunkcyjne używane są we wszystkich lub większości stref:
  - a. Nawiasy kwadratowe ([ ]) są używane dla wskazania infor-

⁵ Przez „spację” rozumie się odstęp na maszynie do pisania lub odstęp odpowiadający literze m w druku.

⁶ Na przykład w opisie map publikowanych jako wydawnictwo ciągłe należy stosować łącznie strefy 3 z ISBD(CM) i ISBD(S).

macji zaczerpniętych z innych źródeł informacji niż podstawowe dla danej strefy (zob. 0.5.2).

Nawiasy uważa się za jeden znak ustalonej interpunkcji i dlatego spację daje się przed pierwszym i po drugim nawiasie.

b. Znak pominięcia, tj. wielokropek (...) używany jest dla wskazywania pominięcia części elementu w pewnych strefach.

0.5 Źródła informacji

Informacje wykorzystywane przy opisywaniu zeszytu drukowanego wydawnictwa ciągłego służą jako podstawa opisu całości wydawnictwa, a czerpie się je z określonych źródeł w ustalonej kolejności. Jeśli informacji nie można uzyskać z pierwszego źródła, czerpie się ją z drugiego; jeśli nie można jej uzyskać z drugiego źródła, czerpie się ją z trzeciego; jeśli nie można jej uzyskać z trzeciego źródła, czerpie się ją z czwartego.

0.5.1 Zalecana kolejność źródeł

1. Strona tytułowa lub substytut strony tytułowej
2. Inne preliminaria i kolofon
3. Pozostałe części zeszytu (wstępy, przedmowy itp., tekst i dodatki)
4. Źródła spoza zeszytu.

0.5.2 Podstawowe źródła informacji

Dla każdej strefy określone źródła są wskazane jako „podstawowe źródła informacji”. Informacje przejęte z innego źródła niż podstawowe dla danej strefy ujmują się w nawiasy kwadratowe ([ ]) lub podaje w uwagach.

<i>Strefa</i>	<i>Podstawowe źródło informacji</i>
1. Tytuł i oznaczenie odpowiedzialności	Strona tytułowa lub jej substytut
2. Wydanie	Strona tytułowa lub jej substytut
3. Numeracja	Strona tytułowa lub jej substytut, inne preliminaria i kolofon
4. Wydawnictwo i dystrybucja	Strona tytułowa lub jej substytut, inne preliminaria i kolofon
5. Opis fizyczny	Całość zeszytu
6. Seria	Jakakolwiek część zeszytu
7. Uwagi	Skądkolwiek
8. ISSN i warunki uzyskiwania	Skądkolwiek

W obrębie tej samej strefy kolejne elementy, zaczerpnięte spoza podstawowych źródeł, można ujmować we wspólne nawiasy kwadratowe lub każdy z nich w nawiasy oddzielne.

0.6 Język i pismo opisu

W strefach 1, 2, 3, 4 i 6 elementy zazwyczaj czerpie się z zeszytu, a więc w języku i piśmie, w jakich tam występują. Jeśli w strefie 1 uwzględnia się ogólne określenie materiału, to daje się je w języku i piśmie używanych przez ośrodek bibliograficzny. Inne uzupełnienia w strefach 1, 2, 3, 4 i 6 podaje się w języku i piśmie kontekstu. Terminy używane w strefach 5, 7 i 8 oraz informacje dodane przez ośrodek bibliograficzny podaje się w języku i piśmie przez ten ośrodek używanych, z wyjątkiem cytatów w uwagach i tytułu kluczowego, które przejmuje się w języku i w piśmie, w jakich występują w źródle informacji.

Tekst w innych pismach niż używane przez dany ośrodek bibliograficzny można transliterować lub transkrybować na pismo ośrodka.

0.7 Skróty

ISBD(S) ustala pewne skróty dla pozycji sporządzanych pismem łacińskim. Są to:

cm	centymetry
et al.	<i>et alii</i> (i inni)
s.l.	<i>sine loco</i> (miejsce wydania, dystrybucji lub druku nieznanne)
s.n.	<i>sine nomine</i> (nakładca, dystrybutor lub drukarz nieznanne)

Inne skróty spotykane w przykładach nie mają charakteru obowiązującego, lecz ilustracyjny. Przy stosowaniu skrótów można dla niektórych języków posługiwać się zaleceniem ISO R/832.

0.8 Wielkie litery

Na ogół pierwsza litera pierwszego wyrazu każdej strefy ISBD(S) powinna być wielką literą (np. pierwszego wyrazu tytułu właściwego, oznaczenia serii lub uwag). W innych przypadkach wielkich liter używa się zgodnie ze zwyczajami języka, w którym podana jest informacja.

0.9 Przykłady

Przykłady podane w ISBD(S) ilustrują przepisy, ale nie mają charakteru obowiązującego, chyba że odpowiedni przepis precyzuje, że należy stosować formę występującą w przykładzie. W angielskim tekście ISBD(S) terminy używane i informacje dodawane w strefach 5, 7 i 8 występują w języku angielskim; przewiduje się, że w tłumaczeniach będą one podawane w języku tłumaczenia.

Pełny zestaw przykładów dostarczyli członkowie Grupy Roboczej.

0.10 Błędy drukarskie

Błędy drukarskie występujące jako stała właściwość przejmują się do opisu. Można po nich podać „[sic]” lub [!] lub sprostowanie w nawiasach kwadratowych poprzedzone skrótem i.e. lub jego odpowiednikami w innych językach lub pismach.

Np. La Gasette [sic]

Błędy zdarzające się przypadkowo w jakimś zeszytcie poprawia się bez specjalnego zaznaczenia. Błędnie wydrukowanych ISSN nie przyjmuje się, lecz poprawia (por. 8.1.3).

WYSZCZEGÓLNIENIE ELEMENTÓW

1 STREFA TYTUŁU I OZNACZENIA ODPOWIEDZIALNOŚCI

Zawartość

- 1.1 Tytuł właściwy
- 1.2 *Ogólne określenie materiału*
- 1.3 Tytuły równoległe
- 1.4 Dodatki do tytułu
- 1.5 Oznaczenia odpowiedzialności

Wzór

interpunkcji

- A. Ogólne określenie materiału ujmuje się w nawiasy kwadratowe ze spacją przed pierwszym i po drugim nawiasie ([ ]).
- B. Każdy tytuł równoległy poprzedza się spacją, znakiem równości, spacją (=).
- C. Każdy dodatek do tytułu poprzedza się spacją, dwukropkiem, spacją (:).
- D. Pierwsze oznaczenie odpowiedzialności odnoszące się do tytułu właściwego, tytułu równoległego, tytułu sekcji lub suplementu poprzedza się spacją, kreską ukośną, spacją (/).
- E. Każde następne oznaczenie odpowiedzialności poprzedza się spacją, średnikiem, spacją (;), chyba że związek gramatyczny między oznaczeniami uniemożliwia użycie średnika.
- F. Gdy jednostki zhierarchizowanego ciała zbiorowego nie są w oznaczeniu odpowiedzialności powiązane gramatycznie, oddziela się je przecinkiem, spacją (,).
- G. W przypadku sekcji lub suplementów z tytułami wspólnymi i podporządkowanymi każdą podporządkowaną część tytułu właściwego lub każde inne wymienienie sekcji, jeśli takie występuje, poprzedza się kropką, spacją (.
- H. Gdy po wymienieniu sekcji następuje podporządkowana część tytułu właściwego, tę podporządkowaną część tytułu właściwego poprzedza się przecinkiem, spacją (,).

Przykłady

Tytuł właściwy

Tytuł właściwy {Ogólne określenie materiału}

Tytuł właściwy {Ogólne określenie materiału} : dodatki do tytułu

Tytuł właściwy {Ogólne określenie materiału} = tytuł równoległy

Tytuł właściwy [Ogólne określenie materiału] : dodatki do tytułu = tytuł równoległy : dodatki do tytułu

Tytuł właściwy {Ogólne określenie materiału} / oznaczenie odpowiedzialności

Tytuł właściwy [Ogólne określenie materiału] / jednostka zhierarchizowanego ciała zbiorowego w oznaczeniu odpowiedzialności, jednostka zhierarchizowanego ciała zbiorowego w oznaczeniu odpowiedzialności

Tytuł właściwy {Ogólne określenie materiału} = tytuł równoległy / oznaczenie odpowiedzialności

Tytuł właściwy {Ogólne określenie materiału} : dodatki do tytułu / oznaczenie odpowiedzialności

Tytuł właściwy [Ogólne określenie materiału] / oznaczenie odpowiedzialności = tytuł równoległy / oznaczenie odpowiedzialności

Tytuł właściwy {Ogólne określenie materiału} : dodatki do tytułu / oznaczenie odpowiedzialności = tytuł równoległy : dodatki do tytułu / oznaczenie odpowiedzialności

Tytuł właściwy {Ogólne określenie materiału} : dodatki do tytułu = równoległe dodatki do tytułu

Tytuł właściwy [Ogólne określenie materiału] / oznaczenie odpowiedzialności = równoległe oznaczenie odpowiedzialności

Tytuł właściwy [Ogólne określenie materiału] = tytuł równoległy : dodatki do tytułu

Dla sekcji i suplementów z tytułami wspólnymi i podporządkowanymi

Wspólna część tytułu właściwego. Podporządkowana część tytułu właściwego lub wymienienie sekcji {Ogólne określenie materiału}

Wspólna część tytułu właściwego. Wymienienie sekcji, podporządkowana część tytułu właściwego [Ogólne określenie materiału]

Wspólna część tytułu właściwego. Podporządko-

wana część tytułu właściwego [Ogólne określenie materiału] = Równoległa wspólna część tytułu właściwego. Równoległa podporządkowana część tytułu właściwego

Wspólna część tytułu właściwego: dodatki do tytułu. Podporządkowana część tytułu właściwego [Ogólne określenie materiału]: dodatki do tytułu Wspólna część tytułu właściwego / oznaczenie odpowiedzialności. Podporządkowana część tytułu właściwego [Ogólne określenie materiału] / oznaczenie odpowiedzialności

Wspólna część tytułu właściwego: dodatki do tytułu / oznaczenie odpowiedzialności. Podporządkowana część tytułu właściwego [Ogólne określenie materiału]: dodatki do tytułu / oznaczenie odpowiedzialności = Równoległa wspólna część tytułu właściwego: dodatki do tytułu / oznaczenie odpowiedzialności. Równoległa podporządkowana część tytułu właściwego: dodatki do tytułu / oznaczenie odpowiedzialności

1.1 Tytuł właściwy

1.1.1 Pierwszym elementem strefy tytułu i oznaczenia odpowiedzialności jest tytuł właściwy.

Np. Gallia

Numizmatičke vijesti

Le Monde

Der deutsche Gartenbau

K. en E.

Unesco bulletin for libraries

1.1.1.1 Tytuł właściwy jest pierwszym elementem opisu, nawet gdy na stronie tytułowej lub jej substytucie jest poprzedzony oznaczeniem odpowiedzialności, dodatkami do tytułu, tytułami serii lub innymi napisami.

Np. Bulletin d'informations / Association des bibliothécaires français

Komentarz redakcji: Na stronie tytułowej oznaczenie odpowiedzialności poprzedza tytuł właściwy.

Fight: grands romans de guerre en photos

Komentarz redakcji: W tym przykładzie przedtytuł został podany po tytule właściwym. Można go również podać w uwagach.

1.1.1.2 Tytuł właściwy może być nazwą rodzajową.

Np. Bulletin

Transactions for the year

1.1.1.3 Gdy tytułem jest grupa inicjałów lub akronim wyeksponowane na stronie tytułowej lub jej substytucie, gdzie również znajduje się ich rozwinięta forma, inicjały lub akronim podaje się jako tytuł właściwy, a formę rozwiniętą jako dodatek do tytułu (zob. 1.4.7).

1.1.1.4 Gdy oznaczenie odpowiedzialności, nazwa wydawcy lub inna informacja jest pod względem językowym integralną częścią tytułu właściwego, przejmuje się ją jako taką.

Np. Bulletin de la Société d'anthropologie du

Sud-Ouest

Willing's press guide

University of California publications in classical archaeology

Ročenka Státní knihovny ČSR v Praze

Вестник Академии наук СССР

1.1.1.5 Gdy nazwa autora stanowi jedyny tytuł wydawnictwa ciągłego, podaje się ją jako tytuł właściwy.

Np. Syndicat national des fabricants de bronzes, luminaires, vitrines et étalages, ferronnerie d'art et industries annexes

Savez radioloških tehničara Jugoslavije

Jeśli w takich przypadkach dodatkowa informacja o rodzaju lub zawartości wydawnictwa ciągłego byłaby przydatna i da się ją uzyskać z zeszytu, można ją podać w nawiasach kwadratowych jako podtytuł lub w uwagach.

Np. Société d'études de la province de Cambrai: [bulletin]

1.1.2 Przejmowanie tytułu

1.1.2.1 Wszystkie elementy tytułu właściwego przejmuje się w kolejności ich występowania na stronie tytułowej lub jej substytucie.

1.1.2.2 Tytuł właściwy przejmuje się dokładnie z zachowaniem sformułowań, lecz bez zachowywania wielkich liter i przestankowania.

1.1.2.3 Gdy tytuł obejmuje datę lub numerację, które zmieniają się w poszczególnych zeszytach, tę datę lub numerację pomija się zastępując je wielokropkiem (...), chyba że pominięcie wypadłoby na początku tytułu.

Np. La Sidérurgie française en ...

Rapport sur l'exécution du ... pian pendant l'année ...

Report on the ... Conference on Development Objectives and Strategy
 Combined statements of receipts, expenditures and balances of the United States Government for the fiscal year ended ...

1.1.3 Tytuły w kilku językach i w kilku pismach

1.1.3.1 Gdy na stronie tytułowej lub jej substytucie tytuł występuje w kilku językach lub pismach, tytułem właściwym jest tytuł wyróżniony typograficznie jako najważniejszy lub, jeśli brak wyróżnienia typograficznego, tytułem właściwym jest pierwszy tytuł (zob. 1.3).

Np. Archives européennes de sociologie = European journal of sociology = Europäisches Archiv für Soziologie

Schweizerische Zeitschrift für Geschichte = Revue suisse d'histoire = Rivista storica svizzera

Canadian journal of political science = Revue canadienne de science politique

1.1.3.2 Gdy wydawnictwo ciągle ma więcej niż jedną stronę tytułową (jak w przypadku wydawnictw ciągłych w kilku językach lub w kilku pismach ze stroną tytułową w każdym języku lub w każdym piśmie), tytuł właściwy przejmuję się ze strony tytułowej w języku lub w piśmie głównej części wydawnictwa lub, jeśli tego kryterium nie da się zastosować, z prawej (recto) z dwu rozkładowych stron tytułowych lub z pierwszej z dwu lub więcej stron tytułowych recto. Tytuły występujące na innych stronach tytułowych lub ich substytutach podaje się w uwagach.

1.1.4 Sekcje i suplementy

1.1.4.1 Gdy sekcje wydawnictwa ciągłego są publikowane oddzielnie, a ich tytuły zaczynają się od tytułu wspólnego dla wszystkich sekcji, po którym następuje wymienienie podziału tematycznego serii i/lub tytuł, który jest podporządkowany tytułowi wspólnemu, pierwszym elementem strefy tytułu i oznaczenia odpowiedzialności jest wspólna część tytułu właściwego. Po tej części tytułu właściwego następuje zazwyczaj nazwa sekcji, która jest podporządkowaną częścią tytułu właściwego lub wymienienie sekcji (wyjątki zob. 1.4.8)⁷.

Np. Acta Universitatis carolinae. Philologica

⁷ Wydawnictwa ciągle publikowane w sekcjach z tytułami wspólnym i podporządkowanym mogą być opisywane za pomocą opisu dwupoziomowego (zob. s. 71).

Veröffentlichungen des Instituts für Slawistik.
Sonderreihe Bibliographie

Analele Universitatii București. Seria științe sociale. Estetică

Journal of polymer sciences. Part A, General papers

„Meteor” Forschungsergebnisse. Reihe C, Geologie und Geophysik

Progress in nuclear energy. Series 2, Reactors

Труды Университета дружбы народов им. Патриса Лумумбы. Серия „Медицина”.

1.1.4.2. Gdy tytuł sekcji znajduje się nie na stronie tytułowej lub jej substytucie, lecz w innej części opisywanego zeszytu, podaje się go w nawiasach kwadratowych.

1.1.4.3 Suplementy z tytułami wspólnymi i podporządkowanymi opisuje się według tych samych zasad.

Np. Journal of the American Chemists' Association.
Supplement

1.1.4.4 Wszelkie liczby i inne informacje związane z określeniem chronologicznym serii, w odróżnieniu od tematycznych poddziałów serii, nie są przejmowane jako podporządkowane części tytułu właściwego, lecz podaje się je w strefie numeracji (zob. 3.6).

Np. *Na stronach tytułowych:* Nuovo archivio veneto.
Ser. 2 (1891-1900)
Nuovo archivio veneto
Ser. 3 (1901-)

Tytuł właściwy: Nuovo archivio veneto

1.1.4.5 Gdy sekcja lub suplement są wydawane oddzielnie i noszą własny indywidualny tytuł, którego elementy można odłączyć od tytułu wspólnego oraz gdy ten tytuł własny wydaje się ważniejszy ze względu na typografię strony tytułowej niż tytuł wspólny, sekcję lub suplement opisuje się pod ich własnym tytułem, który jest ich tytułem właściwym.

W przypadku sekcji tytuł wspólny podaje się w strefie serii jako tytuł właściwy serii, a ewentualne wymienienie sekcji jako numerację w obrębie serii.

Np. *Studia latina Upsaliensia ...* — (Acta Universitatis Upsaliensis)

British journal of applied physics ... — (Journal of physics ; D)

W przypadku suplementu tytuł głównego wydawnictwa ciągłego podaje się w uwagach (zob. 7.3.8).

1.1.5 Odmiany tytułu i drobne zmiany w tytule

1.1.5.1 Odmiany tytułu właściwego występujące w opisywanym zeszycie podaje się w uwagach (zob. 7.2.1.2).

1.1.5.2 Gdy w toku publikowania opisywanego wydawnictwa ciągłego jego tytuł właściwy podlegał nieznacznym zmianom, w uwagach podaje się odmienne formy tytułu właściwego lub wzmiankę, że tytuł zmienia się (zob. 7.2.1.2).

1.2 Ogólne określenie materiału

Jest to element *fakultatywny* i przeznaczony do stosowania w bibliografiach i katalogach wykazujących różnorodne materiały⁸.

1.3 Tytuły równoległe

1.3.1 Trzecim elementem strefy tytułu i oznaczenia odpowiedzialności są tytuły równoległe.

1.3.2 Tytuły równoległe występujące w opisywanym zeszycie, lecz nie na jego stronie tytułowej lub jej substytucie, można podawać w nawiasach kwadratowych.

1.3.3 Tytuły przejmuje się dokładnie z zachowaniem sformułowań, lecz bez zachowywania wielkich liter i przestankowania. Tytuły równoległe przejmuje się w porządku wskazanym przez ich kolejność lub wyróżnienie typograficzne na stronie tytułowej lub jej substytucie (zob. 1.1.3).

Np. Internationale volkskundliche Bibliographie = International folklore bibliography = Bibliographie internationale des arts et traditions populaires

1.3.4 W przypadku selekcji lub suplementu z tytułami wspólnym i podporządkowanym (zob. 1.1.4) wspólną i podporządkowaną część tytułu właściwego podaje się przed równoległymi wspólną częścią i podporządkowaną częścią, którą poprzedza się kropką, spacją (.).

Np. Godišen zbornik na Zemjodelsko-šumarskiot

fakultet na Universitetot vo Skopje. Zemjodelstvo =
Annuaire de la Faculté d'agriculture et de sylviculture de l'Université de Skopje. Agriculture

1.4 Dodatki do tytułu

1.4.1 Czwartym elementem strefy tytułu i oznaczenia odpowiedzialności są dodatki do tytułu.

1.4.2 Dodatki do tytułu występujące w opisywanym zeszycie, lecz nie na jego stronie tytułowej lub jej substytucie, można podawać w nawiasach kwadratowych.

⁸ Dla wydawnictw ciągłych w formie drukowanej można używać określenia [Tekst drukowany]. Dla niedrukowanych wydawnictw ciągłych używa się terminologii takiej samej jak w ISBD(NBM).

1.4.3 Dodatki do tytułu przejmują się dokładnie z zachowaniem sformułowań, lecz bez zachowywania wielkich liter i przestankowania.

Np. *Human relations : studies towards the interpretation of the social sciences*

Abrégés descriptifs de brevets d'invention intéressant l'armement : sélection extraite des bulletins officiels de la propriété industrielle

Mouvement psychiatrique : bulletin de l'Institut de psychiatrie et de santé mentale du Sud-Est

Helvetia politica : Schriften des Forschungszentrums für Geschichte und Soziologie der schweizerischen Politik an der Universität Bern

Dodatki do tytułu można wyjątkowo skracać lub pomijać, np. gdy występują w kilku językach (zob. 1.4.5).

1.4.4 Poszczególne dodatki do tytułu przejmują się w porządku wskazanym przez ich kolejność lub wyróżnienie typograficzne na stronie tytułowej lub jej substytucie.

Np. *LIEN : Lorraine, information, encadrement : bulletin trimestriel*

1.4.5 Dodatki do tytułu w kilku językach i w kilku pismach

1.4.5.1 Gdy strona tytułowa lub jej substytut zawiera tytuł(y) równoległy(e) i dodatki do tytułu w więcej niż jednym języku lub piśmie, poszczególne formy dodatków do tytułu podaje się po tytule właściwym lub równoległym, do którego się odnoszą. Dodatki w formach nie odnoszących się do tytułu właściwego ani do tytułu(ów) równoległego(ych) można podawać w uwagach.

Np. *12 millions d'immigrés : feuille de lutte des travailleurs immigrés en Europe = 12 milhões de imigrantes : folha de luta dos operários imigrantes na Europa*

1.4.5.2 Gdy brak tytułu równoległego a dodatki do tytułu występują na stronie tytułowej lub jej substytucie w kilku językach lub pismach, podaje się formę w języku lub piśmie tytułu właściwego lub pierwszą formę występującą na stronie tytułowej lub jej substytucie; można przejść także inne formy, poprzedzając każdą z nich spacją, znakiem równości, spacją (=).

Np. *L'Europe laitière : annuaire international des produits laitiers = internationales Jahrbuch der Milchprodukte = international directory of dairy products*

Veterinaria : zbornik radova iz oblasti animalne proizvodnje = periodical on the animal industry

- 1.4.6 Gdy strona tytułowa lub jej substytut zawiera tytuł(y) równoległy(e), a dodatki do tytułu są tylko w jednym języku lub piśmie, dodatki te podaje się po ostatnim tytule równoległym.

Np. Archives internationales d'histoire des idées = International archives of the history of ideas : publications du Centre de recherches d'histoire et de philologie de l'Ecole pratique des hautes études à la Sorbonne

- 1.4.7 Gdy tytuł właściwy obejmuje grupę inicjałów lub akronim, a pełna forma da się uzyskać z opisywanego zeszytu, rozwiniętą formę tytułu właściwego podaje się jako dodatki do tytułu.

Np. P.M.L.A. : publications of the Modern Language Association of America

I.T.D. : ilustrirani tehnik Dela

BASIS : Blind Advisory Services Information Sheet

K. en E. : [Kantoor en efficiency]

Jeśli pełna forma jest zaczerpnięta spoza opisywanego zeszytu, podaje się ją w uwagach.

- 1.4.8 Sekcje i suplementy

W przypadku sekcji lub suplementu z tytułami wspólnym i podporządkowanym (zob. 1.1.4) po wspólnej części tytułu właściwego następują odpowiadające jej dodatki do tytułu i po podporządkowanej części tytułu właściwego następują odpowiadające jej dodatki do tytułu.

Np. Actualités industrielles de Grande-Bretagne : bulletin du Service de presse de l'Ambassade de Grande-Bretagne. Habillemeent

Atlas ethno-linguistique : recherche coopérative sur programme n° 61. 2e série, Monographies

Publicazioni dell'Università cattolica del Sacro Cuore. Contributi. Serie 3ª. Varia : miscellanea del Centro di studi medioevali

Komentarz redakcji. W ostatnim przykładzie są trzy poddziały.

- 1.4.9 Zmiany

Gdy w toku publikowania opisywanego wydawnictwa ciągle miało ono kolejno różne dodatki do tytułu, w strefie tytułu i oznaczenia odpowiedzialności podaje się dodatek występujący najwcześniej, a w uwagach można podać późniejsze dodatki lub wzmiankę, że dodatki zmieniały się (zob. 7.2.2).

1.5 Oznaczenia odpowiedzialności

1.5.1 Piąty element strefy tytułu i oznaczenia odpowiedzialności stanowią oznaczenia odpowiedzialności. Mogą one odnosić się do osób lub ciał zbiorowych, które wnoszą wkład do intelektualnej lub artystycznej zawartości wydawnictwa ciągłego (np. autor tekstu, wydawca, ilustrator, opracowujący itp.).

Np. Harvard list of books in psychology / compiled and annotated by the psychologists in Harvard University

Catálogos de escritores médicos españoles / Universidad de Salamanca

Prace Polonistyczne / Łódzkie Towarzystwo Naukowe

1.5.2 Oznaczenia odpowiedzialności występujące w opisywanym zeszycie, lecz nie na jego stronie tytułowej lub jej substytucie, przejmują się w nawiasach kwadratowych.

Np. Bulletin climatologique de la Seine-Maritime / [Commission météorologique départementale de la Seine-Maritime]

The Independence : Canadian independent labour news / [Canadian Union of General Employees]

Oznaczenia odpowiedzialności zaczerpnięte spoza opisywanego zeszytu można podać w uwagach.

1.5.3 Przejmowanie oznaczenia odpowiedzialności

Oznaczenie odpowiedzialności podaje się zachowując wyrażenia występujące na stronie tytułowej lub jej substytucie. Oznaczenia odpowiedzialności nie połączone gramatycznie z tytułem(ami) podaje się bez uzupełnień, chyba że są one niezbędne dla jasności opisu.

Jeżeli oznaczenie odpowiedzialności obejmuje nazwę zhierarchizowanego ciała zbiorowego, przejmuje się ją w formie i kolejności podanej w wydawnictwie.

Np. Serie de culturas mesoamericanas / Universidad nacional autonoma de México, Instituto de investigaciones historicas

Biographies et conférences / Centre international de dialectologie générale près l'Université catholique de Louvain

Prace Komisji Filologicznej / Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Wydział Filologiczno-Filozoficzny

Gdy kilka osób lub ciał zbiorowych spełnia tę samą funkcję, obejmuje się je jednym oznaczeniem. Liczbę osób i/lub ciał zbiorowych (poza pierwszymi) wymienianych w takim oznaczeniu zostawia się do uznania ośrodka bibliograficznego. Opuszczenia zaznacza się wielokropkiem (...) i skrótem *et al.* w nawiasach kwadratowych.

Np. Enquête de conjoncture régionale : situation économique et perspectives dans le Sud-Ouest / Centre d'expansion Bordeaux Sud-Ouest, Institut national de la statistique et des études économiques, Institut d'économie régionale du Sud-Ouest

Saarbrücker Universitätsreden / herausgegeben von der Universität des Saarlandes und der Vereinigung der Freunde der Universität des Saarlandes

Studien zur Poetik und Geschichte der Literatur / herausgegeben von Hans Fromm ... [et al.]

1.5.4 Więcej niż jedno oznaczenie

Gdy oznaczeń odpowiedzialności jest więcej niż jedno, ich porządek w opisie powinien być zgodny z wskazanym przez ich kolejność lub wyróżnienie typograficzne na stronie tytułowej lub jej substytucie. Jeżeli oznaczeń tych nie przejęto ze strony tytułowej lub jej substytutu, lecz z jakiegokolwiek innej części opisywanego zeszytu, powinno się je podać w porządku logicznym, jeżeli taki porządek da się zastosować.

Np. Documents de vulgarisation pratique / Centre national coopératif agricole de traitement antiparasitaire ; dir. technique Marcel Bonnefoi

Studies in natural history / State University of Iowa ; G. W. Martin, editor

1.5.5 Oznaczenia odpowiedzialności w kilku językach i w kilku pismach

1.5.5.1 Gdy strona tytułowa lub jej substytut zawiera tytuł(y) równoległy(e) oraz oznaczenia odpowiedzialności w więcej niż jednym języku lub piśmie, każde oznaczenie odpowiedzialności podaje się po tytule właściwym lub równoległym, do którego się ono odnosi. Oznaczenia odpowiedzialności, które nie odnoszą się do tytułu właściwego ani do tytułu(ów) równoległego(ych) można podać w uwagach.

Np. Statistical yearbook / statistical office of the United Nations = Annuaire statistique / Bureau de statistique des Nations Unies

Archief voor antropologie / Koninklijk museum voor Midden-Afrika = Archives d'anthropologie / Musée royal de l'Afrique centrale

1.5.5.2 Gdy tytuł na stronie tytułowej lub jej substytucie występuje w jednym języku lub piśmie, a oznaczenie(a) odpowiedzialności w kilku językach lub pismach, podaje się formę oznaczenia odpowiedzialności w języku lub piśmie tytułu właściwego, lub pierwszą formę występu-

jąca na stronie tytułowej, lub jej substytucie; można przytoczyć także inne formy poprzedzając każdą z nich spacją, znakiem równości, spacją.

Np. *Bibliographica belgica / Commission belge de bibliographie = Belgische commissie voor bibliografie*

- 1.5.6 Gdy strona tytułowa lub jej substytut zawiera tytuł(y) równoległy(e), ale oznaczenie odpowiedzialności występuje tylko w jednym języku lub piśmie, oznaczenie to podaje się po ostatnim tytule równoległym.

Np. *Bieler Jahrbuch = Annales biennoises / Herausgeber Bibliotheksverein Biel*

- 1.5.7 Gdy oznaczenie odpowiedzialności jest integralną częścią tytułu właściwego lub dodatków do tytułu i tak zostało przejęte, nie należy go powtarzać (zob. 1.1.1.4.i i 1.1.1.5).

- 1.5.8. Skrócone oznaczenia odpowiedzialności

- 1.5.8.1 Gdy oznaczenie odpowiedzialności występuje jako część tytułu właściwego w formie skróconej jako akronim lub inicjały, powtarza się je w pełnej formie jako oznaczenie odpowiedzialności, jeżeli tę formę można uzyskać z opisywanego zeszytu.

Np. *A.L.A. Bulletin / American Library Association
S.B.I.-rapport / utgivet af Statens byggeforskningsinstitut*

Nouvelles de la F.I.A.B. / Fédération internationale des associations de bibliothécaires

Nouvelles du C.C.E. — B.N.P. / [Comité central d'entreprise de la Banque nationale de Paris]

- 1.5.8.2 Gdy tytuł właściwy występuje w formie skróconej jako akronim lub inicjały reprezentujące oznaczenie odpowiedzialności, podaje się pełną formę jako oznaczenie odpowiedzialności, jeżeli można ją uzyskać z opisywanego zeszytu.

Np. *A.C.O.A. / Administrative and Clerical Officers' Association*

CASH / [Consumer Association of South Humber-side]

- 1.5.9 Sekcje i suplementy

W przypadku wydawnictw ciągłych z tytułami właściwymi składającymi się z tytułów wspólnych i podporządkowanych (zob. 1.1.4), oznaczenia odpowiedzialności podaje się po tych częściach tytułu właściwego, do których się one odnoszą. W razie wątpliwości oznaczenie odpowiedzialności podaje się po całym tytule właściwym.

Np. Bulletin / Institute of classical studies, University of London. Supplement
 University of Kansas publications. Bulletin of engineering / School of engineering

2 STREFA WYDANIA

- Zawartość**
- 2.1 Oznaczenie wydania
  - 2.2 Równoległe oznaczenia wydania
  - 2.3 Oznaczenia odpowiedzialności odnoszące się do wydania
  - 2.4 Dodatkowe oznaczenie wydania
  - 2.5 Oznaczenia odpowiedzialności następujące po dodatkowym oznaczeniu wydania
- Wzór interpunkcji**
- A. Strefę wydania poprzedza się kropką, spacją, kreską, spacją (. —).
  - B. Równoległe oznaczenie wydania poprzedza się spacją, znakiem równości, spacją (=).
  - C. Pierwsze oznaczenie odpowiedzialności odnoszące się do oznaczenia wydania, równoległego oznaczenia wydania lub dodatkowego oznaczenia wydania poprzedza się spacją, kreską ukośną, spacją (/).
  - D. Każde następne oznaczenie odpowiedzialności poprzedza się spacją, średnikiem, spacją (;).
  - E. Dodatkowe oznaczenie wydania poprzedza się przecinkiem, spacją (,).

Przykłady

- . — Oznaczenie wydania
- . — Oznaczenie wydania = równoległe oznaczenie wydania
- . — Oznaczenie wydania / oznaczenie odpowiedzialności
- . — Oznaczenie wydania / oznaczenie odpowiedzialności ; drugie oznaczenie odpowiedzialności ; trzecie oznaczenie odpowiedzialności
- . — Oznaczenia wydania / oznaczenie odpowiedzialności = równoległe oznaczenie wydania / oznaczenie odpowiedzialności
- . — Oznaczenie wydania, dodatkowe oznaczenie wydania
- . — Oznaczenie wydania / oznaczenie odpowiedzialności, dodatkowe oznaczenie wydania / oznaczenie odpowiedzialności

2.1 Oznaczenie wydania

2.1.1 Pierwszym elementem strefy wydania jest oznaczenie wyda-

nia. Jako oznaczenia wydania podaje się następujące rodzaje oznaczeń:

2.1.1.1 Oznaczenia wskazujące na przedruk lub poprawione wydanie całości wydawnictwa ciągłego

Np. . — Reprint ed.

. — 2nd ed.

. — 2nd revised ed.

2.1.1.2 Oznaczenia wydań lokalnych

Np. *Cambridgeshire farmers' journal* . — Northern ed.

Известия Советов депутатов трудящихся СССР . —
Московский вечерний вып.

2.1.1.3 Oznaczenia wydań dla czytelników o specjalnych zainteresowaniach

Np. . — Ed. pour le médecin

2.1.1.4 Oznaczenia specjalnej formy lub postaci fizycznej wydania

Np. . — Airmail ed.

. — Braille ed.

. — Large print ed.

. — Library ed.

. — Microform ed.

2.1.1.5 Oznaczenie języka wydania

Np. . — English ed.

2.1.2 Następujące typy oznaczeń nie są podawane jako oznaczenia wydania:

2.1.2.1 Oznaczenia wskazujące numerację tomu lub okresi nim objęty (powinny być włączone do strefy numeracji)

Np. 1st ed.

Kometarz redakcji: tj. pierwszy zeszyt wyd. 1916

2.1.2.2 Oznaczenia wskazujące ogólny lub specjalny rodzaj materiału, gdy brak ich na stronie tytułowej lub jej substytucie⁹

2.1.2.3 Oznaczenia wskazujące regularne wznawianie wydań poprawionych (powinny być włączone do uwag, zob. 7.1)

Np. *Issued at the beginning of each year, revised ed.*

- issued every 6 months

2.1.3 Oznaczenie wydania podaje się zachowując wyrażenia występujące w wydawnictwie ciągłym; stosuje się jednak znormalizowane skróty, a numery podaje się cyframi arabskimi.

Np. . — 4th revised ed.

. — 3. Aufl.

⁹ Te oznaczenia są podawane jako ogólne określenie materiału (strefa 1) lub jako specjalne określenie materiału (strefa 5). Wykaz terminów jest podany w ISBD(NBM).

2.1.4 Wszelkie oznaczenia wydania podawane w strefie wydania, z wyjątkiem oznaczeń wskazujących ogólny lub specjalny rodzaj materiału, można podać ujęte w nawiasy kwadratowe, jeżeli brak ich na stronie tytułowej lub jej substytucie, a można je zacerpnąć z opisywanego zeszytu.

Np. . — [Ed. de Grenoble]

. — [3e éd.]

2.1.5 W obrębie oznaczenia wydania tę jego część, która uzupełnia tytuł właściwy i tworzy wraz z nim tytuł kluczowy, można oddzielić od reszty oznaczenia wydania spacją, dwukropkiem, spacją.

Np. Informations Lion / [Lions international].

— Centre-est, Centre-sud : districts 103

Komentarz redakcji: Tytuł kluczowy: Informations Lion. Centre-est, Centre-sud

2.2 Równoległe oznaczenie wydania

Gdy oznaczenie wydania występuje na stronie tytułowej lub jej substytucie w kilku językach lub pismach, podaje się formę w języku lub piśmie tytułu właściwego lub pierwszą formę występującą na stronie tytułowej lub jej substytucie; można przytoczyć także równoległe oznaczenie(a) wydania.

Np. . — Canadian ed. = Ed. canadienne

2.3 Oznaczenia odpowiedzialności odnoszące się do wydania

2.3.1 Trzeci element strefy wydania stanowią oznaczenia osób lub ciał zbiorowych dotyczące danego wydania wydawnictwa ciągłego, ale nie wszystkich jego wydań.

2.3.2 Gdy strona tytułowa lub jej substytut zawiera równoległe oznaczenie(a) wydania i oznaczenia odpowiedzialności w więcej niż jednym języku lub piśmie, poszczególne oznaczenia odpowiedzialności można podać po oznaczeniu wydania lub równoległym oznaczeniu wydania, do którego się one odnoszą (zob. 2.2).

2.4 Dodatkowe oznaczenie wydania

Gdy wydawnictwo ciągłe jest wznowieniem określonego wydania, oznaczenie wznowienia podaje się jako dodatkowe oznaczenie wydania.

Np. . — English ed., 2 nd ed.

2.5 Oznaczenia odpowiedzialności następujące po dodatkowym oznaczeniu wydania

Gdy oznaczenia odpowiedzialności są związane z dodatkowymi oznaczeniami wydania, podaje się je po tych oznaczeniach.

3 STREFA NUMERACJI

**Uwaga
wstępna**

Strefę numeracji stanowią numery i/lub daty okrese objętego zeszytami pierwszym i ostatnim noszącymi tytuł właściwy podany w strefie 1, gdy te numery i/lub daty są znane. Daty mogą, ale nie muszą być identyczne z datami wydania podanymi w strefie 4.

Jeśli nie jest znana numeracja początku ani końca wydawnictwa, strefę tę pomija się, a uzyskane ewentualnie informacje można umieścić w uwagach.

Numery i daty podane w strefie numeracji są elementami identyfikującymi wydawnictwo ciągle. Nie można ich zatem mylić z numerami i datami, pod którymi są rejestrowane lokalne zasoby w określonych zbiorach, a które mogą być różne dla poszczególnych zbiorów. W ISBD(S) nie przewidziano zasad wyszczególniania lokalnych zasobów, ale dane takie można umieszczać w uwagach.

**Wzór
interpunkcji**

- A. Strefę numeracji poprzedza się kropką, spacją, kreską, spacją (. —).
- B. Kreska (—) po numerze lub dacie pierwszego zeszytu wydawnictwa ciąglego wiąże tę numerację z numerem lub datą ostatniego jego zeszytu lub wskazuje, że wydawnictwo jest kontynuowane.
- C. Gdy zeszyt jest opatrzony numerem i datą, datę podaje się w nawiasach okrągłych (()) po numerze, chyba że numer jest podporządkowany dacie (zob. 3.3).
- D. Drugi i każdy następny rodzaj numeracji stosowany w tych samych zeszytach obok pierwszego rodzaju numeracji poprzedza się spacją, znakiem równości (=).
- E. Każdy nowy ciąg numeracji poprzedza się spacją, średnikiem, spacją (;).

Przykłady

Data pierwszego zeszytu — data ostatniego zeszytu

Data pierwszego zeszytu —

Numer pierwszego zeszytu — numer ostatniego zeszytu

Numer pierwszego zeszytu —

Numer pierwszego zeszytu (data pierwszego zeszytu) —

Numer ostatniego zeszytu (data ostatniego zeszytu — Numer pierwszego zeszytu (data pierwszego zeszytu) —

Numer pierwszego zeszytu — numer ostatniego zeszytu = inny numer pierwszego zeszytu — inny numer ostatniego zeszytu

Numer pierwszego zeszytu — numer ostatniego zeszytu ; oznaczenie nowego ciągu, numer jego pierwszego zeszytu — numer jego ostatniego zeszytu

- 3.1 Wprowadza się cyfry arabskie zamiast liczb wyrażonych innymi cyframi lub słownie i podaje się je łącznie z określeniem zeszytu, jeśli takie występuje, lub innej jednostki w znormalizowanej skróconej formie. Zamiast wyrazów stosuje się znormalizowane skróty.

Np. Bd. 1   2e trim. 1973
 Vol. 1   1969
 Part 1   1. kñt.
 15 Jan. 1970   1974 febr.
 mai 1972   1 июля 1971
 Spring 1927   2-е полугодие 1968

Daty roczne odmienne od kalendarza Gregoriańskiego przyjmuje się tak, jak są podane w wydawnictwie dodając w nawiasach kwadratowych odpowiadające im lata kalendarza Gregoriańskiego.

Np. 5730 [1969 lub 1970]

Gdy zeszyt obejmuje rok różny od roku kalendarzowego lub więcej niż jeden rok, używa się ukośnej kreski.

Np. 1970/71
 1960/65

- 3.2 Gdy zeszyty wydawnictwa ciągłego są identyfikowane numerem lub datą, przyjmuje się numery lub daty zeszytów pierwszego i ostatniego, jeśli taki się ukazał.

Np. . — Bd. 1—70
 . — Vol. 1—
 . — 1936—1965
 . — 1925—
 . — Вып. 1—

- 3.3. Gdy zeszyty wydawnictwa ciągłego są identyfikowane i numerem, i datą, przejmują się oba te elementy. Numer poprzedza datę.

Np. . — Vol. 1. no. 1 (Jan. 1971) — vol. 5, no 12 (Dec. 1975)
 . — Vol. 1 (1960) —
 . — Т. 1, ч. 1 (1961) —

Jeśli jednak numer jest podporządkowany dacie, numer ten w zasadzie podaje się po dacie.

Np. — 1971, no. 1—1975, no. 12

. — 1967, no. 1—

- 3.4 Gdy zeszyty wydawnictwa ciągłego są opatrzone więcej niż jednym rodzajem numeracji, drugi i następne rodzaje numeracji można podać w strefie numeracji lub w uwagach (zob. 7.4).

Np. — Bd. 1, Nr. 1—Bd. 6, Nr. 3 = Nr. 1 (Frühling 1970) — Nr. 24 (Winter 1975)

Gdy sekcja lub suplement z tytułami wspólnym i podporządkowanym mają podwójną numerację, jedną odnoszącą się do wspólnej części tytułu właściwego, a drugą do jego podporządkowanej części, tę drugą numerację podaje się w strefie numeracji, a numerację związaną ze wspólną częścią tytułu właściwego podaje się w uwagach.

- 3.5 Gdy wydawnictwo ciągle jest kontynuacją jednego lub kilku innych wydawnictw ciągłych, podaje się numery i/lub daty tych zeszytów, które mają nowy tytuł właściwy.

Np. — Bd. 5(1957/63) — Bd. 6(1964/70)

. — 6(1963) —

. — Vol. 1(1960) —

. — Вып. 7 (1969) —

- 3.6 Gdy wydawnictwo ciągle przyjmuje nowy ciąg numeracji, ale tytuł właściwy nie zmienił się, podaje się numerację pierwszego ciągu a po niej numerację nowego ciągu pod warunkiem, że na wydawnictwie znajduje się określenie (takie jak „nowa seria”, „druga seria” itp.) wskazujące, że jest zamierzony nowy ciąg numeracji, a nie nowe wydawnictwo ciągłe. Oznaczenie nowego ciągu poprzedza numerację w jego obrębie.

Np. — Bd. 1(1962) — Bd. 6(1967) : N.F., Bd. 1(1968) —

. — Vol. 1, no. 1 (Jan. 1941) — vol. 4, no. 5. (May 1950) : n.s.,

vol. 1, no. 1 (June 1950) — vol. 2 no. 12 (May 1952)

- 3.7 W opisie wydania faksymilowanego lub innej reprodukcji fotograficznej elementami numeracji są numery i/lub daty wydawnictwa oryginalnego. Jeśli nie występują one na reprodukcji, ujmuje się je w nawiasy kwadratowe.

4 STREFA WYDAWNICTWA I DYSTRYBUCJI

Zawartość

4.1 Miejsca wydania i dystrybucji-

4.2 Nazwy wydawcy i dystrybutora

4.3 Oznaczenie funkcji dystrybutora

4.4 Daty wydania

4.5 Miejsce druku

4.6 Nazwa drukarza

4.7 Daty druku

Wzór interpunkcji

- A. Strefę wydania i dystrybucji poprzedza się kropką, spacją, kreską, spacją (.—).
- B. Drugie i następne miejsce wydania lub dystrybucji poprzedza się spacją, średnikiem, spacją (;).
- C. Każdą nazwę wydawcy lub dystrybutora poprzedza się spacją, dwukropkiem, spacją (:).
- D. Oznaczenie funkcji dystrybutora ujmuje się w nawiasy kwadratowe, stosując spację przed pierwszym i po drugim nawiasie ([ ]).
- E. Daty wydania poprzedza się przecinkiem, spacją (,).
- F. Kreska (—) po dacie wydania pierwszego zeszytu wydawnictwa ciąglego wiąże tę datę z datą ostatniego jego zeszytu lub wskazuje, że wydawnictwo jest kontynuowane.
- G. Miejsce druku, nazwę drukarza i daty druku ujmuje się w pojedyncze nawiasy okrągłe stosując spację przed pierwszym i po drugim nawiasie ( ).
Wewnątrz nawiasów używa się dla drugiego i następnych miejsc druku, nazw drukarzy i dat druku takiej samej interpunkcji, jak dla miejsc wydania lub dystrybucji, nazw wydawców lub dystrybutorów oraz dat wydania (zob. B, C i E).

Przykłady

- . — Miejsce wydania : nazwa wydawcy, daty wydania (miejsce druku : nazwa drukarza)
- . — Miejsce wydania; miejsce wydania : nazwa wydawcy, daty wydania
- . — Miejsce wydania : nazwa wydawcy : nazwa wydawcy lub dystrybutora [oznaczenie funkcji dystrybutora], daty wydania
- . — Miejsce wydania : nazwa wydawcy ; miejsce wydania lub dystrybucji : nazwa wydawcy lub dystrybutora [oznaczenie funkcji dystrybutora], daty wydania
- . — Miejsce dystrybucji : nazwa dystrybutora [oznaczenie funkcji dystrybutora], daty wydania
- . — Miejsce wydania : nazwa wydawcy, daty wydania (miejsce druku : nazwa drukarza, daty druku)

4.1 Miejsce wydania i dystrybucji

4.1.1 Pierwszym elementem strefy wydania i dystrybucji jest miejsce wydania i/lub dystrybucji.

4.1.2 Miejscem wydania lub dystrybucji jest miejsce (zwykle miasto wielkie lub prowincjonalne), w którym, jak podano w opi-

sywanym zeszycie, wydawnictwo ciągle jest wydawane lub rozprowadzane. Gdy wiadomo, że informacja podana w opisywanym zeszycie jest błędna, można dodać sprostowanie w nawiasach kwadratowych lub w uwagach.

- 4.1.3 Miejsce dystrybucji i nazwę dystrybutora podaje się, gdy występują one w podstawowym źródle informacji. W innych przypadkach można je podać w zależności od uznania ośrodka bibliograficznego.

Jeśli miejsce dystrybucji jest to samo co miejsce wydania, nie powtarza się go.

- 4.1.4 Gdy nazwy wydawcy i dystrybutora nie są znane oraz w przypadku drugorzędnych wydawców lub dystrybutorów, do nazwy miejsca wydania lub dystrybucji można dodać pełny adres. Gdy adres jest zaczerpnięty z podstawowego źródła informacji, ujmuje się go w nawiasy okrągłe (( )); w innych przypadkach ujmuje się go w nawiasy kwadratowe ([ ]).

Np. . — Paris (66, avenue de Versailles, 75016)

Komentarz redakcji: Adres prenumeraty

Jeśli miejsce dystrybucji jest to samo co miejsce wydania, adres dystrybutora podaje się po jego nazwie.

- 4.1.5 Miejsce wydania lub dystrybucji przejmuje się w formie ortograficznej i przypadku gramatycznym, w jakich podano je w opisywanym zeszycie.

Np. . — V Praze

Można dodać inną formę nazwy miasta w nawiasach kwadratowych, jeśli uznano ją za niezbędną do identyfikacji.

Np. . — Parisiis [Paris]

- 4.1.6 Po miejscu wydania lub dystrybucji wymienia się jego kraj, stan lub podobne określenie, jeśli jest to niezbędne do identyfikacji miejsca lub odróżnienia go od innego miejsca o tej samej nazwie.

Np. . — Cambridge, Mass.

. — London, [Ont.]

- 4.1.7 Gdy miejsce wydania lub dystrybucji występuje w opisywanym zeszycie w więcej niż w jednym języku lub piśmie, jego nazwę podaje się w języku tytułu właściwego; można dodać formy nazwy w innych językach lub pismach (zob. przykłady w 4.2.4).

- 4.1.8 Gdy wydawca lub dystrybutor ma siedzibę w więcej niż jednym miejscu i gdy występują one w podstawowym źródle informacji, podaje się zawsze miejsce wyróżnione typograficznie jako najważniejsze lub, w braku wyróżnienia, pierwsze miejsce wymienione. Inne miejsca można podać, gdy ma to znaczenie dla ośrodka bibliograficznego (np. miasto położone w ojczystym

kraju ośrodka). Gdy pomija się miejsce wydania lub dystrybucji o znaczeniu równorzędnym z miejscem(ami) uwzględnionym(i), pominięcie to można zaznaczyć przez „*etc.*!” lub jego odpowiednik.

Np. . — Lausanne ; Paris : Payot

lub

. — Lausanne [*etc.*] : Payot

4.1.9 Gdy miejsce wydania lub dystrybucji jest niepewne, podaje się w nawiasach kwadratowych miejsce przypuszczalne ze znakiem zapytania.

Np. . — [Milano?]

Gdy nie można podać żadnego przypuszczalnego miejsca wydania lub dystrybucji, jako miejsce wydania lub dystrybucji podaje się nazwę stanu, prowincji lub kraju albo przypuszczalnego stanu, prowincji lub kraju ze znakiem zapytania.

Np. . — [Canada]

. — [Guatemala?]

Jeśli nie można podać żadnego miejsca, podaje się w nawiasach kwadratowych skrót „*s.l.*” (*sine loco*) lub jego odpowiednik w piśmie niełacińskim.

Np. . — [S.l.]

. — [B.M.]

4.1.10 Przy opisie wydania faksymilowanego lub innej reprodukcji fotograficznej miejsce wydania i nazwę wydawcy reprodukcji podaje się w strefie wydania i dystrybucji, a oryginalne miejsce wydania i nazwę wydawcy reprodukowanego wydawnictwa ciąglego podaje się w uwagach (zob. 7.3.5).

4.2 Nazwy wydawcy i dystrybutora

4.2.1 Drugim elementem strefy wydania i dystrybucji jest nazwa wydawcy i/lub dystrybutora.

4.2.2 Nazwę wydawcy lub dystrybutora można podać w formie skróconej pod warunkiem, że będzie zrozumiała i identyfikowana bez dwuznaczności, nawet na terenie międzynarodowym. Gdy wydawcą jest osoba lub ciało zbiorowe, których pełna nazwa występuje w strefie tytułu i oznaczenia odpowiedzialności lub w strefie wydania, jego nazwę powtarza się w strefie wydania i dystrybucji, można ją jednak zastąpić odpowiednim skrótem lub zwięzłym wyrażeniem.

Np. Liste des périodiques reçus au Centre national de recherches agronomiques. — Versailles : C.N.R.A.

Do nazwy miejsca wydania można dodać adres ciała zbiorowego (zob. 4.1.4).

4.2.3 Gdy nazwa dystrybutora, zaczerpnięta z podstawowego źródła

ła informacji, zawiera wskazanie funkcji dystrybutora, oznaczenie to przejmując się w całości.

Np. . — Montréal : Editions HRW ; Paris :
diffusion A. Lecot

4.2.4 Gdy nazwa wydawcy lub dystrybutora występuje w opisywanym zeszycie w więcej niż jednym języku lub piśmie, podaje się ją w języku tytułu właściwego. Można dodać formy w innych językach lub pismach; każde równoległe oznaczenie poprzedza się spacją, znakiem równości, spacją.

Np. Tytuł właściwy w języku niemieckim, adres wydawniczy:
. — Bern : Bundeskanzlei

lub w zależności od uznania ośrodka bibliograficznego:

. — Bern: Bundeskanzlei = Berne : Chancellerie fédérale

Tytuł właściwy w języku angielskim, adres wydawniczy:

. — Ottawa : Dominion bureau of statistic

lub w zależności od uznania ośrodka bibliograficznego:

. — Ottawa : Dominion bureau of statistics = Bureau fédéral de la statistique

4.2.5 Gdy wydawnictwo ciągle ma więcej niż jednego wydawcę lub dystrybutora, podaje się zawsze wydawcę lub dystrybutora, wyróżnionego typograficznie jako głównego lub, w braku wyróżnienia, pierwszego wymienionego wydawcę lub dystrybutora. Inni wydawcy lub dystrybutorzy wraz z ich siedzibami w razie potrzeby mogą być podani w zależności od uznania ośrodka bibliograficznego.

Np. . — Paris : Sirey

. — Bruxelles : Editions Labor ; Paris : F. Nathan

. — Paris : Société d'éditions modernes parisiennes : Editions du Rond-Point

Gdy pomija się nazwę wydawcy lub dystrybutora o znaczeniu równorzędnym z wydawcą(mi) lub dystrybutorem(ami) uwzględnionymi, pominięcie to można zaznaczyć przez „[etc.]” lub jego odpowiednik.

4.2.6 Gdy nie można ustalić wydawcy lub dystrybutora, podaje się w nawiasach kwadratowych skrót „s.n.” (*sine nomine*) lub jego odpowiednik w piśmie niełacińskim.

. — Paris : [s.n.]

. — [S.I. : s.n.] lub . — [S.I.] : [s.n.]

Np. . — Paris (66, avenue de Versailles, 75016) : [s.n.]

4.2.7 Przy opisie wydania faksymilowanego lub innej reprodukcji fotograficznej nazwę wydawcy reprodukcji podaje się w stresie wydania i dystrybucji (zob. 4.1.10).

4.2.8 Miejsca druku i nazwy drukarza nie podaje się w zastępstwie

miejsc i nazw nieznanymi wydawców i dystrybutorów (zob. 4.5 i 4.6).

Np. . — [S.L.] : [s.n.] , 1971— (Bourges : Tardy)

Jeśli jednak osoba lub ciało zbiorowe łączy działalność wydawniczą i drukarską lub gdy nie jest pewne, czy dana osoba lub ciało są odpowiedzialne za wydanie czy za druk, nazwy danej osoby lub ciała traktuje się jak nazwę wydawcy.

Np. . — London : Oxford University Press

. — Paris : Imprimerie nationale

4.3 Oznaczenie funkcji dystrybutora

Trzecim elementem strefy wydania i dystrybucji jest oznaczenie funkcji dystrybutora. Pomija się je, gdy nazwa dystrybutora zawiera wskazanie jego funkcji (zob. 4.2.3).

Np. London : Longman ; [Paris] : [A. Colin]

{dystrybutor}

4.4 Daty wydania

4.4.1 Czwarty element strefy wydania i dystrybucji stanowią daty wydania zeszytów pierwszego i ostatniego opisywanego wydawnictwa ciągłego; odpowiadają one elementom podanym w strefie numeracji i mogą być identyczne z nimi.

Np. , 1936—1960

, 1965—

4.4.2 Daty roczne kalendarza Gregoriańskiego podaje się cyframi arabskimi. Daty odmienne od kalendarza Gregoriańskiego przejmują się tak, jak są podane w wydawnictwie ciągłym, dodając w nawiasach kwadratowych odpowiadające im lata kalendarza Gregoriańskiego, jeśli tę odpowiedniość można ustalić.

Np. , 5730 [1969 *lub* 1970]

4.4.3 Gdy wiadomo, że rok wydania podany w podstawowym źródle informacji jest błędny, przejmują się go dodając sprostowanie w nawiasach kwadratowych.

Np. , 1905 [i.e. 1950]—1970

4.4.4 Gdy w pierwszym lub ostatnim zeszycie brak daty wydania, na jej miejscu podaje się datę copyright lub datę druku. Przy datach copyright podaje się odpowiednie oznaczenie, daty druku można podobnie oznaczyć.

Np. , 1969— *lub* 1960 druk—

, cop. 1970—

4.4.5 Gdy nie można ustalić daty wydania, daty copyright ani druku pierwszego lub ostatniego zeszytu, podaje się datę przybliżoną w nawiasach kwadratowych.

Np. , [ca 1970]—

, [197—]—

, [1969?]—

4.4.6 Nieprawidłowości w datach wydania wydawnictwa ciągłego wskazuje się w uwagach (zob. 7.5).

4.5 Miejsce druku

4.6 Nazwa drukarza

4.5.1 Piątym i szóstym elementem strefy wydania i dystrybucji

i 4.6.1 są miejsce lub kraj druku i nazwa drukarza.

4.5.2 Gdy miejsce wydania lub dystrybucji oraz nazwa wydawcy

i 4.6.2 lub dystrybutora są podane w opisie, uwzględnienie miejsca lub kraju druku i nazwy drukarza jest *fakultatywne*. Gdy miejsca wydania i dystrybucji oraz nazwy wydawcy i dystrybutora nie są znane, podaje się miejsce lub kraj druku i nazwę drukarza, jeżeli występują one w opisywanym zeszycie.

4.5.3 Gdy należałoby podać kilka miejsc druku i nazw drukarzy,

i 4.6.3 przejmuje się je w taki sam sposób jak kilka miejsc wydania lub dystrybucji oraz nazwy wydawców lub dystrybutorów (zob. 4.1.8 i 4.2.5).

4.7 Daty druku

4.7.1 Siódmy element strefy wydania i dystrybucji stanowią daty druku.

4.7.2 Ten element jest *fakultatywny*. Daty druku można podać, gdy różnią się od dat wydania. Jeśli daty druku podano w miejscu dat wydania (zob. 4.4.4), nie należy ich tutaj powtarzać.

4.7.3 Daty druku można podać zarówno po nazwie drukarza, jak i jako element samodzielny. W tym drugim przypadku należy dodać wyraz lub zwężłe wyrażenie wyjaśniające znaczenie daty.

5 STREFA OPISU FIZYCZNEGO¹⁰

Zawartość 5.1 *Szczegółowe określenie materiału i wielkość jednostki*

5.2 *Oznaczenie ilustracji*

5.3 *Wymiary jednostki*

5.4 *Oznaczenie materiałów towarzyszących*

Wzór A. Strefę opisu fizycznego poprzedza się kropką, spacją, kreską, spacją (. —).

interpunkcji B. Oznaczenie ilustracji poprzedza się spacją, dwukropkiem, spacją (:).

C. Wymiary jednostki poprzedza się spacją, średnikiem, spacją (;).

D. Materiały towarzyszące poprzedza się spacją, znakiem dodawania, spacją (+).

Przykłady

¹⁰ Elementy tej strefy opisują wydawnictwa ciągłe w formie drukowanej. Dla wydawnictw ciągłych w innych postaciach (np. mikroformy, mapy, nuty) należy stosować strefę opisu fizycznego wg odpowiedniego ISBD.

- . — Szczegółowe określenie materiału i wielkość jednostki : oznaczenie ilustracji ; wymiary jednostki
- . — Oznaczenie ilustracji ; wymiary jednostki
- . — Wymiary jednostki
- . — Oznaczenie ilustracji ; wymiary jednostki + materiały towarzyszące

5.1 Szczegółowe określenie materiału i wielkość jednostki

Pierwszym elementem strefy opisu fizycznego jest szczegółowe określenie materiału i liczba zeszytów lub woluminów wydawnictwa ciągłego. Ten element jest fakultatywny, można go podawać, gdy wydawnictwo ciągle przestało się ukazywać lub w przypadku przedruku.

Np. . — 90 wol.

5.2 Oznaczenie ilustracji

5.2.1 Drugim elementem strefy opisu fizycznego jest oznaczenie ilustracji. Ten element jest *fakultatywny*, można go podawać, gdy ilustracje są jedną z istotnych cech charakterystycznych wydawnictwa ciągłego (ilustracje oryginalne, komiksy itp.).

5.2.2 Używa się skrótu „il.” lub jego odpowiednika, lecz gdy to możliwe, wyszczególnia się rodzaje ilustracji.

Np. . — 50 wol. : il.

. — 60 wol. : mapy

. — Il.

. — Nuty

5.2.3 Gdy wydawnictwo ciągle zawiera głównie lub wyłącznie ilustracje, można to zaznaczyć w oznaczeniu ilustracji.

Np. . — Tylko il.

5.2.4 Inne informacje o ilustracjach można podawać w uwagach.

5.3 Wymiary jednostki

5.3.1 Trzecim elementem strefy opisu fizycznego są wymiary opisywanego zeszytu. W krajach stosujących system metryczny podaje się je w centymetrach.

5.3.2 Podaje się w centymetrach wysokość zewnętrznej okładki zeszytu mierzoną równoległe do grzbietu, z zaokrągleniem w górę do pełnego centymetra.

Np. Wydawnictwo ciągle o wymiarze 26,2 cm opisuje się:

. — 27 cm

5.3.3 Gdy wymiary lub kształt opisywanego zeszytu są nietypowe (np. jeśli szerokość jest większa niż wysokość), można podać po wysokości inne wymiary.

Np. . — 21×32 cm

5.4 Oznaczenie materiałów towarzyszących

5.4.1 Czwartym elementem strefy opisu fizycznego jest oznaczenie materiałów towarzyszących. Ten element jest *fakultatywny*.

5.4.2 Oznaczenie wszelkich materiałów towarzyszących wydawnictwu ciągłemu może być podane, gdy jest widoczne, że publikacja tych materiałów ma stanowić stałe cechy znamienne wydawnictwa ciągłego. Jeśli brak takiej pewności, oznaczenie to można podać w uwagach (zob. 7.6).

5.4.3 Po wyrazie lub wyrażeniu charakteryzującym materiały można podać w nawiasach okrągłych wyraz lub wyrażenie wskazujące rodzaj materiałów towarzyszących oraz ich zwięzły opis fizyczny.

Np. . — II. ; 21 cm + przezrocze (kol. ; 5×5 cm)

6 STREFA SERII

Uwaga wstępna

Strefa ta używana jest jedynie, gdy wszystkie zeszyty wydawnictwa ciągłego ukazują się w ramach tej samej serii lub podserii. W innych przypadkach oznaczenia serii i/lub podserii można podawać w uwagach. Tytuł właściwy serii odpowiada tytułowi właściwemu (strefa 1) w opisie bibliograficznym tej serii, gdy jest ona opisywana jako wydawnictwo ciągłe. Gdy seria ma jedną lub więcej sekcji opatrzonej tytułem(ami) podporządkowanym(i), tytuł serii odpowiada wspólnej części tytułu właściwego (zob. 1.1.4), a tytuł podserii odpowiada podporządkowanej części tytułu właściwego (zob. 1.1.4).

Zawartość

- 6.1 Tytuł właściwy serii
- 6.2 Tytuły równoległe serii
- 6.3 Dodatki do tytułu serii
- 6.4 Oznaczenia odpowiedzialności odnoszące się do serii
- 6.5 Międzynarodowy znormalizowany numer wydawnictwa ciągłego serii
- 6.6 Numeracja w obrębie serii
- 6.7 Oznaczenie podserii (zawierające wymienienie podserii i/lub jej tytuł, równoległe tytuły i dodatki do tytułu podserii, oznaczenia odpowiedzialności odnoszące się do podserii, Międzynarodowy znormalizowany numer wydawnictwa ciągłego podserii i numerację w obrębie podserii)
- 6.12 lizowany numer wydawnictwa ciągłego podserii
- 6.13 Więcej niż jedna seria

Wzór interpunkcji

- A. Strefę serii poprzedza się kropką, spacją, kreską, spacją (. —).
- B. Każde oznaczenie serii ujmuje się w nawiasy okrągłe

- łe ()); stosuje się spację przed pierwszym i po drugim nawiasie.
- C. Każdy równoległy tytuł serii i każde równoległe oznaczenie serii zawierające równoległe tytuły serii i podserii poprzedza się spacją, znakiem równości, spacją (=).
- D. Każdy dodatek do tytułu odnoszący się do serii lub podserii poprzedza się spacją, dwukropkiem, spacją (:).
- E. Pierwsze oznaczenie odpowiedzialności odnoszące się do serii lub podserii poprzedza się spacją, kreską ukośną, spacją (/).
- F. Każde następne oznaczenie odpowiedzialności poprzedza się spacją, średnikiem, spacją (;), chyba że związek gramatyczny między oznaczeniami uniemożliwia użycie średnika.
- G. Międzynarodowy znormalizowany numer wydawnictwa ciągłego (ISSN) serii lub podserii poprzedza się przecinkiem, spacją (,).
- H. Numerację w obrębie serii lub podserii poprzedza się spacją, średnikiem, spacją (;).
- I. Tytuł podserii lub jej wymienienie w ramach serii poprzedza się kropką, spacją (.
- J. Kiedy po wymienieniu podserii w ramach serii następuje tytuł podserii, poprzedza się go przecinkiem, spacją (,).

Przykłady

- . — (Tytuł właściwy serii, ISSN serii)
- . — (Tytuł właściwy serii, ISSN serii ; numeracja w obrębie serii)
- . — (Tytuł właściwy serii = tytuł równoległy serii / oznaczenie odpowiedzialności odnoszące się do serii, ISSN serii ; numeracja w obrębie serii)
- . — (Tytuł serii. Tytuł podserii, ISSN podserii ; numeracja w obrębie podserii)
- . — (Tytuł serii, ISSN serii ; numeracja w obrębie serii. Tytuł podserii, ISSN podserii ; numeracja w obrębie podserii)
- . — (Tytuł serii, ISSN serii ; numeracja w obrębie serii. Tytuł podserii, ISSN podserii ; numeracja w obrębie podserii = Tytuł równoległy serii ; numeracja w obrębie serii. Tytuł równoległy podserii ; numeracja w obrębie podserii)

6.1 Tytuł właściwy serii

Tytuł właściwy serii podaje się w postaci występującej w podstawowym źródle informacji. Przejmuje się go dokładnie z zachowaniem sformułowań, lecz bez konieczności zachowywania wielkich liter i przestankowania.

Np. . — (Acta Universitatis Stockholmiensis)

6.2 Tytuły równoległe serii

Gdy tytuł serii występuje w podstawowym źródle informacji w więcej niż jednym języku lub piśmie, podaje się tytuły równoległe serii.

Np. . — (Quellenwerke der Schweiz = Statistique de la Suisse)

6.3 Dodatki do tytułu serii

Dodatki do tytułu serii odnoszące się do serii podaje się, gdy występują w podstawowym źródle informacji i są niezbędnym uzupełnieniem tytułu właściwego.

6.4 Oznaczenia odpowiedzialności odnoszące się do serii

Oznaczenia odpowiedzialności odnoszące się do serii można podać, gdy występują w podstawowym źródle informacji. Oznaczenie odpowiedzialności jest niezbędnym elementem, gdy tytuł właściwy serii jest nazwą rodzajową.

6.5 Międzynarodowy znormalizowany numer wydawnictwa ciągłego (ISSN) serii

Międzynarodowy znormalizowany numer wydawnictwa ciągłego odnoszący się do serii podaje się, gdy występuje on w podstawowym źródle informacji. Jeśli go brak, oficjalnie zatwierdzony ISSN można dodać w nawiasach kwadratowych.

Np. . — (Actualités scientifiques et industrielles, ISSN 0365-6861)

6.6 Numeracja w obrębie serii

6.6.1 Numerację w obrębie serii podaje się w strefie serii, gdy wszystkie zeszyty wydawnictwa ciągłego zachowują ten sam numer w obrębie serii.

6.6.2 Wprowadza się cyfry arabskie zamiast liczb wyrażonych innymi cyframi lub słownie i podaje się je łącznie z określeniem zeszytu, jeśli takie występuje, lub innej jednostki w znormalizowanej skróconej formie.

Np. . — (Public health service publication,
ISSN 0000-0000 : n° 1124)

6.6.3 Gdy w toku publikowania wydawnictwa ciągłego numeracja w obrębie serii zmienia się, można to stwierdzić w uwagach, gdzie można zaznaczyć zgodność między numerami wydawnictwa ciągłego i numerami serii (zob. 7.7).

6.7

do

6.12 Oznaczenie podserii

Gdy seria dzieli się na podserie (sekcje, Reihe itp.), jako pierwsze podaje się oznaczenie głównej serii a następnie oznaczenie podserii.

Po wymienieniu podserii i/lub jej tytule podaje się elementy odpowiadające wymienionym w 6.2 do 6.6.

Np. . — (Janua linguarum, ISSN 0446-4796. Series maior, ISSN 0075-3114)

Jeśli podseria ma własny ISSN, można pominąć ISSN serii.

Np. . — (Janua linguarum. Series maior, ISSN 0075-3114)

. — (West Virginia University bulletin. Engineering Experimental Station bulletin, ISSN 0083-8640)

6.13 Więcej niż jedna seria

Gdy wydawnictwo ciągle jest częścią więcej niż jednej serii, podaje się oznaczenia wszystkich serii, ujmując każde z nich w odrębne nawiasy okrągłe.

Np. . — (Bulletin of the Iowa Highway Research board, ISSN 0000-0000) (Iowa State University bulletin, ISSN 0000-0000)

7 STREFA UWAG

Zawartość

Uwagi precyzują i uzupełniają opis formalny, gdy przepisy dotyczące tego opisu nie pozwalają na włączenie do niego pewnych informacji, szczególnie informacji odnoszących się do zmian występujących w toku ukazywania się wydawnictwa ciągłego. Mogą się one przede wszystkim odnosić do każdego aspektu bibliograficznego i struktury fizycznej wydawnictwa ciągłego oraz jego zawartości.

Uwagi mogą wiązać opisywane wydawnictwo ciągle z innymi. Odesłanie do innych tytułów wydawnictwa ciągłego należy podawać w formie najbardziej odpowiadającej kontekstowi, dla którego przygotowuje się pozycję według ISBD(S). Ze względu na cele tego dokumentu uwzględnia się tytuł kluczowy łącznie z ISSN, jako szczególnie przydatne zarówno dla międzynarodowej wymiany danych, jak i dla narodowych ośrodków bibliograficznych.

Ze względu na charakter uwag nie można ich wyczerpująco wyliczyć, można je jednak uporządkować według stref ISBD(S). Obok uwag odnoszących się do poszczególnych stref występują również takie uwagi,

które dotyczą opisu wydawnictwa ciągłego, ale nie odpowiadają żadnej ze stref ISBD(S).

Gdy podaje się więcej niż jedną uwagę, każda uwaga stanowi odrębną strefę.

Uwagi oznaczone znakiem + są obowiązuje; inne uwagi są fakultatywne, a decyzję o ich przydatności pozostawia się do uznania ośrodka bibliograficznego.

Każdą uwagę oddziela się od sąsiedniej kropką, spacją, kreską, spacją (. —). Znaki te można pominąć lub zastąpić kropką, jeśli każdą uwagę podaje się w osobnym wierszu.

W obrębie uwag zaleca się przestrzegać, gdy to jest stosowne, interpunkcji ustalonej dla stref 1-6.

Gdy w cytacie po tytule kluczowym następuje jego ISSN, poprzedza się ISSN spacją, znakiem równości, spacją (=). Lecz jeśli ISSN jest dostępny, a tytuł kluczowy w postaci zarejestrowanej przez Ośrodek ISDS nie jest znany, ISSN poprzedza się przecinkiem, spacją (,).

Wzór interpunkcji

+ 7.1 Oznaczenie częstotliwości

Pierwszą uwagę jest oznaczenie częstotliwości. Podaje się je w uwagach, gdy częstotliwość wydawnictwa ciągłego nie jest zaznaczona w strefie tytułu i oznaczenia odpowiedzialności. Jednakże nawet gdy częstotliwość jest zaznaczona w strefie 1, można ją tu powtórzyć.

Np. *Le Contrat social*

. *Uwaga*: Dwumiesięcznik

Дружба народов

Uwaga: Miesięcznik

7.2 Uwagi dotyczące strefy tytułu i oznaczenia odpowiedzialności

7.2.1 Uwagi dotyczące tytułu właściwego

+7.2.1.1 Uwagi o tłumaczeniu

Gdy wydawnictwo ciągłe jest tłumaczeniem innego wydawnictwa ciągłego wydawanego przez innego wydawcę, pierwszą uwagę dotyczącą strefy tytułu i oznaczenia odpowiedzialności jest tytuł¹¹ oryginalnego wydawnictwa wraz z jego ISSN.

Wydawnictwa ciągłe, o których tutaj mowa, są tłumaczeniami późniejszymi w stosunku do opublikowania wydawnictwa oryginalnego. Nie należy ich mylić z wydaniem tego samego wydawnictwa ciągłego w innych językach (zob. 7.3.6).

¹¹ Ten tytuł cytuje się w formie najbardziej odpowiadającej kontekstowi pozycej (zob. powyżej 2 ustęp *Zawartości*).

Np. Soviet radiochemistry

Uwaga: Tłumaczenie z: Radiokhimiya = ISSN
0033-8311

+7.2.1.2 Inne uwagi dotyczące tytułu właściwego

Odmiany tytułu właściwego, takie jak tytuł okładkowy, grzbietowy, w żywej paginie itp. uznane za ważne dla identyfikacji i dotarcia do wydawnictwa podaje się w uwagach.

Np. Bulletin d'information de l'Association des amis
d'André Gide

Uwaga: Tytuł okładkowy: Bulletin des amis
d'André Gide

Gdy w toku publikowania opisywanego wydawnictwa ciągłego jego tytuł właściwy podlegał nieznacznym zmianom, w uwagach podaje się odmienne formy tytułu właściwego lub wzmiankę, że tytuł zmienia się.

Np. Mutuelle agricole actualités

Uwaga: Niekiedy publikowane jako:
Mutualité agricole actualités

Tytuł z dodatkowej strony tytułowej podaje się w uwagach.

Np. Annuaire Polk de Hull

Uwaga: Tytuł z dodatkowej strony tytułowej: Polk's Hull city directory

7.2.2 Uwagi dotyczące tytułów równoległych, dodatków do tytułu oraz charakteru, zakresu, formy piśmienniczej lub języka wydawnictwa ciągłego.

Gdy dodatki do tytułu zmieniają się w toku publikowania opisywanego wydawnictwa ciągłego, w uwagach można podać kolejne dodatki lub wzmiankę, że dodatki zmieniają się (zob. 1.4.9).

Np. *Uwaga:* Podtytuł zmienia się

7.2.3 Uwagi dotyczące oznaczenia odpowiedzialności

W uwagach podaje się informację identyfikującą ciało zbiorowe wymieniając jego pełną nazwę, z wyjątkiem przypadków skróconych oznaczeń odpowiedzialności, kiedy ich rozwinięta forma występuje w wydawnictwie (zob. 1.5.8).

Np. Journal of the Professional Institute

Uwaga: Pełna nazwa instytutu: Professional Institute
of the Public Service of Canada

Bulletin of the Faculty of Science

Uwaga: The Faculty of Science w the Muslim University, Aligarh, India

7.3 Uwagi dotyczące strefy wydania i bibliograficznej historii wydawnictwa ciągłego

7.3.1 Zmiana tytułu

+7.3.1.1 Kontynuacja

Gdy wydawnictwo ciągle jest kontynuacją uprzednio publikowanego wydawnictwa ciągłego w uwagach podaje się tytuł¹¹ i ISSN poprzedniego wydawnictwa.

Np. Pointer

Uwaga: Jest kontynuacją: Monthly Scottish news bulletin = ISSN 0307-5273

Compte-rendu des travaux de la Chambre de commerce et d'industrie de Paris

Uwaga: Jest kontynuacją: Compte-rendu des travaux de la Chambre de commerce de Paris = ISSN 0000-0000

+7.3.1.2 Kontynuowane przez...

Gdy wydawnictwo ciągle jest kontynuowane przez później publikowane wydawnictwo ciągłe, w uwagach podaje się tytuł¹² i ISSN tego następnego wydawnictwa.

Np. Report of the General Manager for the year.../ presented to the Glasgow Corporation Transport Committee

Uwaga: Kontynuowane przez: Annual report of the General Manager — Transport Department, Glasgow Corporation = ISSN 0308-4140

7.3.2 Połączenie

+7.3.2.1 Gdy wydawnictwo ciągle powstało z połączenia dwu lub więcej wydawnictw ciągłych, w uwagach podaje się tytuły¹² połączonych wydawnictw i ich ISSN.

Np. Journal of applied chemistry. Abstracts

Uwaga: Powstało z połączenia: British abstracts. B 1. Chemical engineering, fuels metallurgy, applied electro-chemistry and industrial inorganic chemistry = ISSN 0365-8740 oraz: British abstract. B 2. Industrial organic chemistry = ISSN 0365-8929

+7.3.2.2 Gdy wydawnictwo ciągle połączyło się z jednym lub więcej wydawnictwami ciągłymi tworząc wydawnictwo ciągle o nowym tytule, w uwagach podaje się tytuł(y)¹² i ISSN wydawnictw, z którymi się połączyło, oraz tytuł¹² i ISSN nowego wydawnictwa.

¹¹ Zob. przypis 11.

Np. Transactions / British Ceramic Society

Uwaga: Połączone z: Journal — British Ceramic Society = ISSN 0524-5133 tworzy: Transactions and journal of the British Ceramic Society = ISSN 0307-7357

7.3.3 Podział

+7.3.3.1 Gdy wydawnictwo ciągłe powstało w wyniku podziału uprzednio ukazującego się wydawnictwa ciągłego na dwa lub więcej wydawnictw ciągłych, w uwagach podaje się tytuł¹¹ wydawnictwa, które uległo podziałowi i jego ISSN. Można również podać tytuły¹² i ISSN innych wydawnictw ciągłych powstałych w wyniku tego podziału.

Np. Proceedings / Institution of Mechanical Engineers. Part 2

Uwaga: Jest kontynuacją części: Proceedings — Institution of Mechanical Engineers = ISSN 0020-3483

+7.3.3.2 Gdy wydawnictwo ciągłe dzieli się na kilka wydawnictw ciągłych, w uwagach podaje się tytuły¹² i ISSN nowych wydawnictw.

Np. Comparative biochemistry and physiology

Uwaga: Podzielone na: Comparative biochemistry and physiology. A. Comparative physiology = ISSN 0300-9629 oraz: Comparative biochemistry and physiology. B. Comparative biochemistry = ISSN 0305-0491

+7.3.3.3 Wydawnictwo ciągłe może być wyodrębnione z innego wydawnictwa ciągłego. Gdy wydawnictwo ciągłe powstało w wyniku wydzielenia go z innego wydawnictwa ciągłego, w uwagach podaje się tytuł¹² i ISSN wydawnictwa, którego częścią było ono dawniej.

Np. Jeugdboekengids

Uwaga: Wydzielone z: Boekengids

7.3.4 Wchłonięcie

7.3.4.1 Gdy wydawnictwo ciągłe wchłonęło inne wydawnictwo ciągłe, ale zachowuje swój własny tytuł, w uwagach podaje się tytuł¹² i ISSN wchłoniętego wydawnictwa. Można też podać w uwagach informację, kiedy nastąpiło wchłonięcie.

Np. Philosophical magazine

¹¹ Zob. przypis 11.

Uwaga: Wchłonoło w 1827: *Annals of philosophy* = ISSN 0365-4915

- 7.3.4.2 Gdy opisywane wydawnictwo ciągle wchłonoło inne wydawnictwo ciągle, zmieniając przy tym swój tytuł, ale kontynuując własną numerację, w uwagach podaje się tytuł¹² wydawnictwa wchłoniętego i tytuł nowego wydawnictwa z odpowiednimi ISSN. Można też podać w uwagach informacje, kiedy nastąpiło wchłonięcie.

Np. *Revista de actualidades, artes y letras*

Uwaga: Wchłonoło w 1960, nr 410: *Gran via* = ISSN 0000-0000 i utworzyło: *Revista Grán via de actualidades, artes y letras* = ISSN 0000-0000

Komentarz redakcji: „*Revista de actualidades, artes y letras*” przestało wychodzić pod tym tytułem w 1960, R. 9, nr 409, a „*Revista Grán via de actualidades, artes y letras*” zaczęło wychodzić w 1960, R. 9, nr 410.

- 7.3.4.3 Gdy wydawnictwo ciągle zostało wchłonięte przez inne wydawnictwo ciągle, w uwagach podaje się tytuł¹² i ISSN wydawnictwa wchłaniającego. Można też podać w uwagach informacje, kiedy nastąpiło wchłonięcie.

Np. *Marketing forum*

Uwaga: Wchłonięte w 1975 przez: *Quarterly review of marketing* = ISSN 0307-7667

+7.3.5 Przedruki

Gdy wydawnictwo ciągle jest faksymilowanym przedrukiem lub inną reprodukcją fotograficzną innego wydawnictwa ciągłego (zob. 2.1.1.1, 3.7, 4.1.10, 4.2.7), daje się uwagę, że opisywane wydawnictwo jest reprodukcją wraz z tytułem oryginału¹², jeśli różni się on od tytułu reprodukcji; można również podać oryginalne miejsce wydania, nazwę wydawcy i częstotliwość oryginału¹³.

Np. *Le Banquet*. — [Reprod. en fac.-sim.] — Nr 1 (mars 1892) — nr 8 (mars 1893). — Genève: Slatkine, 1971. — 23 cm

Uwaga: Przedruk miesięcznika, Paris: Librairie Rouquette: [później] Briquet

Le Pianiste: [journal spécial, analytique et instructif]. — [Reprod. en fac.-sim.] — 1 (1833/34)-2 (1834/35). — Genève: Minkoff, 1972. — Portr.; 31 cm

¹² Zob. przypis 11.

¹³ Wydanie faksymilowane lub inna reprodukcja fotograficzna otrzymuje ten sam ISSN co wydanie oryginalne, chyba że tytuł oryginału różni się od tytułu reprodukcji.

Uwaga: Przedruk miesięcznika [później] dwumiesięcznika, Paris: H. Lemoine

7.3.6. Odmienne wydanie

Gdy wydawnictwo ciągłe jest dodatkowym wydaniem, różniącym się od głównego zarówno częścią zawartości i/lub językiem, jak i tytułem, w uwagach podaje się tytuł¹⁴ i ISSN wydania głównego.

Np. New French books

Uwaga: Angielskie wydanie: Bulletin critique du livre français = ISSN 0007-4209

7.3.7. Wydawnictwo ciągłe w różnych wydaniach (mutacjach)

Gdy wydawnictwo ciągłe ukazuje się w kilku wydaniach¹⁴ (zob. 2.1.1.2-5), w uwagach można podać tytuły¹⁴ i ISSN tych wydań. Jeśli wydania te są zbyt liczne, można podać w uwagach krótką wzmiankę o ich istnieniu.

Np. *Uwaga:* Liczne mutacje

7.3.8. Suplement do...

Gdy wydawnictwo ciągłe jest suplementem do innego wydawnictwa ciągłego, w uwagach podaje się tytuł¹⁴ i ISSN głównego wydawnictwa.

Np. Advances in physics

Uwaga: Suplement do: Philosophical magazine = ISSN 0031-8086

7.3.9 Wydawnictwo ciągłe z suplementami

Gdy wydawnictwo ciągłe ma suplement(y), w uwagach podaje się tytuł(y)¹⁴ i ISSN suplementu(ów).

Np. Numismatic chronicle

Uwaga: Suplement: Journal of the Royal Numismatics Society = ISSN 0307-8019

Jeśli te suplementy są zbyt liczne, można podać w uwagach krótką wzmiankę o ich istnieniu.

Np. *Uwaga:* Liczne suplementy

7.3.10 W uwagach można wymieniać inne związki pomiędzy danym wydawnictwem ciągłym a innymi wydawnictwami ciągłymi pod warunkiem wyszczególnienia rodzaju powiązań, tytułów¹⁴ i ISSN wydawnictw.

Jeśli kilka wydawnictw ciągłych jest wydawanych wspólnie, a każde z nich ma swoją własną numerację, każde wydawnictwo ciągłe opisuje się oddzielnie; w uwagach wskazuje się na fakt, że dwa lub więcej wydawnictw jest publikowanych razem.

Np. La Sucrerie belge...

¹⁴ Zob. przypis 11.

Uwaga: Współwydane z: Sugar industry abstracts
= ISSN 0000-0000

Sugar industry abstracts...

Uwaga: Współwydane z: La Sucrerie belge = ISSN
0000-0000

Revue de l'histoire des religions...

Uwaga: Publikowany w: Revue de l'histoire des re-
nan = ISSN 0000-0000

Bulletin de la Société Ernest-Renan...

Uwaga: Publikowany w: Revue de l'histoire des re-
ligions = ISSN 0000-0000

7.4 Uwagi dotyczące strefy numeracji

W uwagach podaje się numerację, która nie jest podana w strefie numeracji (zob. 3.4).

Np. *Uwaga:* Vol. za Aug. 1973-Dec. 1974 oznaczone również vol. 1, nr 7-vol. 2, nr 12

Gdy wydawnictwo ciągle zostało zawieszona, a następnie wznowiono jego publikowanie, w uwagach podaje się daty okresu zawieszenia.

Np. *Uwaga:* Zawieszone 1939—1945

7.5 Uwagi dotyczące strefy wydania i dystrybucji

W uwagach podaje się nieprawidłowości i cechy specyficzne dotyczące miejsc wydania i dystrybucji oraz dat wydania wydawnictwa ciągłego.

Np. *Uwaga:* Nr 4 wydany w 1939, nr 5 w 1946

7.6 Uwagi dotyczące strefy opisu fizycznego

Gdy występowanie materiałów towarzyszących nie jest stałą cechą wydawnictwa ciągłego, ich oznaczenie można podać w uwagach (zob. 5.4).

Np. *Uwaga:* Przewrocza w co 7 zeszytcie

7.7 Uwagi dotyczące strefy serii

W uwagach można podać informację dotyczącą numeracji w obrębie serii (zob. 6.6).

Np. *Uwaga:* Każdy zeszyt oznaczony w serii jako nr 10, 20, 30 itd.

7.8 Uwagi dotyczące strefy międzynarodowego znormalizowanego numeru wydawnictwa ciągłego i warunków uzyskiwania wydawnictwa

7.9 Uwagi dotyczące wysokości nakładu

Można podawać liczbę wydrukowanych egzemplarzy w zależności od uznania ośrodka bibliograficznego.

7.10 Uwagi dotyczące zawartości

W uwagach można wymieniać wkładki, jak również ważniejsze działy o własnych tytułach (np. bibliografie), które wystę-

pują w kolejnych zeszytach opisywanego wydawnictwa ciągłego.

Np. *Uwaga*: Zawiera: Bibliography of Northwest materials

7.11 Uwagi dotyczące indeksów

Np. *Uwaga*: Indeksy: Vol. 1-25, 1927-1951 w vol. 26, nr 1

7.12 Uwagi dotyczące opisywanej jednostki

Uwaga taka jest konieczna, gdy opisu nie sporządza się na podstawie pierwszego opublikowanego zeszytu.

Np. *Uwaga*: Opis oparto na: Vol. 3, nr 3 (May/June 1975)

8 STREFA MIĘDZYNARODOWEGO ZNORMALIZOWANEGO NUMERU WYDAWNICTWA CIĄGŁEGO (ISSN) I WARUNKÓW UZYSKIWANIA WYDAWNICTWA

Zawartość	8.1 Międzynarodowy znormalizowany numer wydawnictwa ciągłego (ISSN)
	8.2 Tytuł kluczowy
	8.3 <i>Warunki uzyskiwania i/lub cena</i>
Wzór interpunkcji	A. ISSN poprzedza się kropką, spacją, kreską, spacją (.—).
	B. Określenie dodane do ISSN lub do ceny ujmuje się w nawiasy okrągłe; stosuje się spację przed pierwszym i po drugim nawiasie (()).
	C. Tytuł kluczowy poprzedza się spacją, znakiem równości, spacją (=).
	D. Każde oznaczenie warunków uzyskiwania i/lub ceny poprzedza się spacją, dwukropkiem, spacją (:).
	<i>Przykłady</i>
	. — ISSN = tytuł kluczowy
	. — Cena
	. — ISSN = tytuł kluczowy : cena
	. — ISSN = tytuł kluczowy : warunki uzyskiwania : cena

8.1 Międzynarodowy znormalizowany numer wydawnictwa ciągłego (ISSN)

8.1.1 Pierwszym elementem strefy międzynarodowego znormalizowanego numeru wydawnictwa ciągłego (ISSN) i warunków uzyskiwania wydawnictwa jest ISSN. Numer poprzedzają litery ISSN; między 4 i 5 cyfrą ISSN umieszczcza się dywiz.

Np. . — ISSN 0075-2363

8.1.2 ISSN uwzględnia się, jeśli jest znany.

8.1.3 Jeśli ISSN został w wydawnictwie błędnie wydrukowany, podaje się numer poprawny, dodając wyraz „poprawiony” lub jego odpowiednik w innym języku.

Np. . — ISSN 0027-7495 (poprawiony)

8.2 Tytuł kluczowy

Drugim elementem strefy międzynarodowego znormalizowanego numeru wydawnictwa ciągłego (ISSN) i warunków uzyskiwania wydawnictwa jest tytuł kluczowy Międzynarodowego Systemu Informacji o Wydawnictwach Ciągłych (International Serials Data System — ISDS) nadany przez Międzynarodowy Ośrodek Rejestracji Wydawnictw Ciągłych lub przez narodowy lub regionalny ośrodek ISDS. Tytuł kluczowy podaje się nawet, jeżeli jest on identyczny z tytułem właściwym.

Np. . — ISSN 0021-8871 = Journal of applied chemistry

8.3 Warunki uzyskiwania i/lub cena

Trzecim elementem strefy międzynarodowego znormalizowanego numeru wydawnictwa ciągłego (ISSN) i warunków uzyskiwania wydawnictwa jest oznaczenie warunków uzyskiwania wydawnictwa i/lub ceny. Jest to element *fakultatywny*.

8.3.1 Warunki uzyskiwania wydawnictwa

Gdy wydawnictwo ciągle jest bezpłatne lub nie przeznaczone na sprzedaż, można to zaznaczyć.

Np. . — ISSN 0335-1130 = La Petite gazette: bezpłatne

8.3.2 Cena

8.3.2.1 Ceny wydawnictwa ciągłego można podać, gdy cena kolejnych pojedynczych zeszytów jest stała lub gdy wydawnictwo można prenumerować. Gdy jest podana cena pojedynczego zeszytu i cena prenumeraty, można podać obie.

8.3.2.2 Cenę podaje się cyframi wraz z urzędowymi znormalizowanymi symbolami waluty.

Np. . — ISSN 0335-0584 = Centre hebdo : FF 1,50 zeszyt

. — ISSN 0335-0959 = Norscope : FF 1,20 zeszyt; FF 20 rocznie

8.3.2.3 Gdy stosowane są specjalne stawki (np. dla zagranicy, członków stowarzyszenia itp.), podaje się je w nawiasach okrągłych po cenie zwykłej.

Np. . — FF 30 rocznie (Członkowie stowarzyszenia FF 25 rocznie)

. — Osoby prywatne £ 3 rocznie (Biblioteki i instytucje £ 8,40 rocznie)

9 OPIS DWUPOZIOMOWY

9.1 Opis dwupoziomowy można stosować przy opisie sekcji wydawnictw ciągłych, jeżeli te sekcje są wydawane osobno, a ich tytuły zaczynają się od tytułu wspólnego dla wszystkich sekcji, po którym na-

stępuje nazwa sekcji, która jest podporządkowana tytułowi wspólnemu¹⁴.

9.2 Opis dwupoziomowy oparty jest na podziale opisu na dwa poziomy. Pierwszy poziom opisu zawiera informacje, które są wspólne dla wszystkich sekcji wydawnictwa ciągłego. Drugi poziom zawiera informacje specyficzne dla opisywanej sekcji.

9.3 Na obu poziomach elementy opisu podaje się w tej samej kolejności i z taką samą interpunkcją jak w opisie jednopoziomowym (zob. strefy 1-8). Jednakże gdy przed tytułem sekcji występuje jej wymienienie na drugim poziomie, jest on poprzedzony spacją, dwukropkiem, spacją (:).

Przykład

<i>Element</i>	<i>Poziom wszystkich sekcji</i>	<i>Poziom indywidualnej sekcji</i>
1.1 Tytuł właściwy (tytuł wspólny i tytuł sekcji)	Bibliographie de la France Biblio	1 ère partie : Bibliographie officielle
1.2 Ogólne określenie materiału		[Tekst drukowany]
1.3 Dodatki do tytułu	: journal officiel du livre français paraissant tous les mercredis	: publications reçues par le Service du dépôt légal
1.4 Oznaczenie odpowiedzialności		/ notices établies par la Bibliothèque nationale
3 Numeracja		. — 1975, nr 1—
4.1 Miejsce wydania	. — Paris	
4.2 Nazwa wydawcy	: Cercle de la librairie	
4.5 Data wydania		. — 1975—
4.6 Miejsce druku		(Nancy
4.7 Nazwa drukarza		: Berger-Levrault)
4.8 Wymiary jednostki	. — 23 cm	
7 Uwagi	Podzielone na dwa odrębne wydawnictwa ciągłe w 1975	Na stronie tytułowej tej sekcji: Bibliographie de la France. 1 ère partie. — Zawiera: Numéro hebdomadaire, Livres i 4 suppl.: 1, Publications en série; 2, Publications officielles; 3, Musique; 4, Atlas, cartes et plans
8.2 Tytuł kluczowy		ISSN 0335-5667
8.1 ISSN		= Bibliographie de la

¹⁴ Dla opisu jednopoziomowego zob. 1.1.4.

8.3 Cena

France. 1 ère partie, Bibliographie officielle : Francja i kraje o jęz. francuskim FF 500 rocznie (Za granicą FF 550 rocznie)

Rezultatem tej analizy jest następujący opis:

Bibliographie de la France Biblio : journal officiel du livre français paraissant tous les mercredis. — Paris : Cercle de la librairie. — 23 cm

Podzielone na dwa odrębne wydawnictwa w 1975.

1 ère partie: Bibliographie officielle [Tekst drukowany] : publications reçues par le Service du dépôt légal / notices établies par la Bibliothèque nationale. — 1975, nr 1— .— 1975— (Nancy : Berger-Levrault).

Na stronie tytułowej tej sekcji: Bibliographie de la France, 1 ère partie. — Zawiera: Numéro hebdomadaire, Livres i 4 supl.: 1, Publications en série; 2, Publications officielles; 3, Musique; 4, Atlas, cartes et plans.

ISSN 0335-5667 = Bibliographie de la France, 1 ère partie, Bibliographie officielle: Francja i kraje o jęz. francuskim FF 500 rocznie (Za granicą FF 550 rocznie).

PRZYKŁADY

1. Inżynieria Chemiczna : kwartalnik poświęcony inżynierii i aparaturze chemicznej / Komitet Hydro-Termodynamiki Maszyn i Inżynierii Chemicznej Polskiej Akademii Nauk ; [red. nac. Zdzisław Ziolkowski]. — T. 1, z. 1 (1971)— .— Wrocław : Państw. Wydaw. Nauk., 1971— .— 25

Spis treści ang. pol. ros. Streszcz. ang. pol. ros. — Od 1972 z. 3 / Komitet Inżynierii Chemicznej Polskiej Akademii Nauk. Od 1973 / Polska Akademia Nauk, Komitet Inżynierii Chemicznej. — Poprzednio: Chemia Stosowana. Seria B = ISSN 0009-224X

ISSN 0368-0878 = Inżynieria Chemiczna : zł 28

2. Prace COBPBO / Centralny Ośrodek Badawczo-Projektowy Budownictwa Ogólnego, Branżowy Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej ; [Wacław Pawłowski red. odpowiedzialny, red. Halina Chrzanowska]. — 1975, nr 1— .— Warszawa : COBPBO, 1975— .— 30 cm

Mies. W 1976 kwart. — Na okł. Prace Centralnego Ośrodka / Centralny Ośrodek Badawczo-Projektowy Budownictwa Ogólnego. Tyt. na s. 2 okł. Prace Centralnego Ośrodka Badawczo-Projektowego Budownictwa Ogólnego. — Poprzednio: Informator Projektanta Bu-

downictwa Ogólnego. Architektura i Budownictwo = ISSN 0137-3757

ISSN 0137-3765 = Prace COBPBO : zł 20

3. Przegląd Dokumentacyjny Ośrodka Badawczo-Rozwojowego „Cepelia” / Dział Inforamcji i Dokumentacji Naukowej przy Ośrodku Badawczo-Rozwojowym „Cepelia”. R. 1, nr 1 (1978)— . — Warszawa : Dział Inf. i Dok. Nauk. przy OBR „Cepelia”, 1978— . — 29 cm
Niereg. — Na okł. Przegląd Dokumentacyjny / Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Cepelia. — 250 egz.
ISSN 0137-2203 = Przegląd Dokumentacyjny Ośrodka Badawczo-Rozwojowego „Cepelia”
4. Studia z Polskiej Składni Historycznej / Polska Akademia Nauk, Instytut Języka Polskiego ; [red. nauk. Jadwiga Twardzikowa]. — [T.] 1 (1976)— . — Wrocław [etc.] : Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1976— . — 24 cm. — (Prace Instytutu Języka Polskiego)
Niereg. — Streszcz. ang. niem. — T. 1 numerowany w serii jako 17, t. 2 jako 31. — 1000 egz.
ISSN 0137-3897 = Studia z Polskiej Składni Historycznej
5. Zagadnienia Rodzajów Literackich = Voprosy Literaturnych Žanrov = Les Problèmes des Genres Littéraires / Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Wydział I ; red. Stefania Skwarczyńska, Jan Trzynadłowski, Witold Ostrowski. — T. 1. — Łódź : Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1958— . — 24 cm
Rocz. Od 1959 półrocz. — Tekst i streszcz. różnojęz.
ISSN 0084-4446 = Zagadnienia Rodzajów Literackich : zł 45
6. Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna = [Trudy i Materiały Archeologičeskogo i Etnografičeskogo Muzeja v Łodzi. Archeologičeskaja Serija = Travaux et Matériaux du Musée Archéologique et Ethnographique de Łódź. Série Archéologique / red. Konrad Jażdżewski]. — Nr 1 (1956)— . — Łódź: Państw. Wydaw. Nauk., 1956— . — 25 cm
Niereg. — Streszcz. ang. fr. ros. — Od nr 24 (1977) Warszawa : Państw. Wydaw. Nauk. Oddz. w Łodzi
ISSN 0458-1520 = Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna
7. Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio A, Mathematica / [Grzegorz Leopold Seidler red. nac., Adam Bielecki, Jan Krzyż red. sekcji]. — Vol. 1 (1946)— . — Lublin : UMCS, 1946— ([Wrocław] : Wroc. Druk. Naukowa). — 24 cm
Rocz. — Tekst ang. Spis treści ang. pol. ros. Streszcz. pol. ros. — Vol. 2 obejmuje 1947/1948. — Opis na podstawie Vol. 30 (1976)
ISSN 0365-1029 = Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio A, Mathematica : zł 30

8. Rada Robotnicza : dwutygodnik społeczno-gospodarczy / [Władysław Zastawny red. nacz.]. — R. 1, nr 1 (25 sierpnia—8 września 1957) — [R. 17], nr 3 (1—15 lutego 1973) = nr 1—372. — Katowice : [s.n.], 1957—1973. — 17 t. ; 50 cm
Dwutyg. — Następnie: Trybuna Samorządu Robotniczego = ISSN 0137-382X. — Od 1961, nr 11 Warszawa : Wydaw. Związk. CRZZ. Od 1972, nr 2 : Inst. Wydaw. CRZZ
ISSN 0481-5610 = Rada Robotnicza : zł 2
9. Samorząd Robotniczy : biuletyn poświęcony wymianie doświadczeń rad robotniczych zakładów pracy Warszawy / Wydział Propagandy i Wydział Ekonomiczny Komitetu Warszawskiego PZPR. — [R. 1], nr 1 (15 lutego 1957) — R. 16, nr 12 (grudzień 1972) = nr 1—192. — Warszawa : WPiWEKW PZPR, 1957—1972. — 29 cm
Mies. — Następnie: Trybuna Samorządu Robotniczego = ISSN 0137-382X
ISSN 0487-1200 = Samorząd Robotniczy : zł 2. Od 1962 zł 4
10. Trybuna Samorządu Robotniczego : pismo społeczno-gospodarcze związków zawodowych / [Bolesław Konecki red. nacz.]. — [R. 1], nr 1 (16—28 lutego 1973)—. — Warszawa : Inst. Wydaw. CRZZ, 1973—. — 52 cm
Dwutyg. — Poprzednio: Rada Robotnicza = ISSN 0481-5610 oraz Samorząd Robotniczy = ISSN 0487-1200
ISSN 0137-383X = Trybuna Samorządu Robotniczego : zł 2. Od 1977 zł 4

*Tł. Krystyna Pieńkowska
Red. Maria Lenartowicz*

PIOTR GÓRSKI

NATIS W WARUNKACH OBECNEJ I PRZEWIDYWANEJ
WYMIANY INFORMACJI¹

Pojęcie NATIS (Narodowe Systemy Informacji). Powstanie i ogólne założenia NATIS. Cele NATIS. Zarzuty stawiane systemowi NATIS. Porównanie UNISIST i NATIS. Prognozy dotyczące dalszego rozwoju tych systemów.

Polska należy do pilnych i uważnych obserwatorów wszelkich przedsięwzięć międzynarodowych w zakresie informacji naukowej i technicznej; nie jest przy tym jedynie obserwatorem, bo w wielu z nich aktywnie uczestniczy. Tak się jednak złożyło, że jeden z największych światowych programów informacji — a dokładniej program budowy infrastruktur narodowych w zakresie dokumentacji, bibliotek i archiwów (DBA), jakim jest NATIS (National Information Systems) — uległ, wydawałoby się, przeoczeniu przez piśmiennictwo polskie. W naszej literaturze fachowej można bowiem odnotować jedynie trzy pozycje traktujące o tym temacie², przy czym są to artykuły informujące o powstaniu systemu oraz omawiające jego generalne założenia. Brak jest natomiast literatury omawiającej ten temat w szerszym aspekcie, np. prognostycznym czy też na tle aktualnych warunków, w jakich znajduje się światowa wymiana informacji. W światowej literaturze pozycji takich odnotować można zresztą także niewiele³.

Biorąc pod uwagę ogólną znajomość tematu dzięki wspomnianej wyżej literaturze, w artykule niniejszym ograniczona została do minimum część informująca o powstaniu oraz generalnych założeniach systemu NATIS, a skupiono się raczej na zagadnieniach związanych z jego realizacją i przyszłością.

¹ Artykuł jest skrótem pracy magisterskiej *Geneza i podstawy systemu NATIS* wykonanej w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UW w 1977 r. pod kierunkiem doc. dr hab. Halny Chamerskiej.

² L. Chajn: *Narodowe Systemy Informacyjne (National Information System, Système National d'Information, NATIS)*. „*Archeion*” 1976 T. 64, s. 133-161. — L. Marszałek: *Krajowe systemy informacji*. „*Buł. Pol. Komit. UNESCO*” 1974 nr 9 s. 9-11. L. Marszałek: *Planowanie infrastruktur narodowych w dziedzinie dokumentacji, bibliotek i archiwów*. „*Aktual. Probl. Inf. Dok.*” 1975 R. 20 nr 4 s. 3-8.

³ Np. D. J. Foskett: *NATIS. Preliminary survey of education and training programmes at university level in information and library science*. Paris 1976.

POWSTANIE I OGÓLNE ZAŁOŻENIA NATIS

Znana jest od dawna działalność licznych instytucji i stowarzyszeń, mająca na celu polepszenie jakości informacji i przyspieszenie jej obiegu poprzez integrację i wspólne działanie, co jest wynikiem uznania roli, jaką informacja naukowa odgrywa w życiu człowieka i całego społeczeństwa. Nic więc dziwnego, że narady międzynarodowe i międzyrządowe w tej sprawie, organizowane przy poparciu UNESCO, mające na celu osiągnięcie bardziej efektywnej współpracy w dziedzinie dokumentacji, bibliotek i archiwów zwoływane były przede wszystkim na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat, przy o wiele wcześniejszym zainteresowaniu tym problemem.

Dowodem zamysłu zintegrowania tych trzech elementów, stanowiących podstawową bazę działalności informacyjnej, jest istnienie od 1967 r. zreorganizowanego Departamentu Dokumentacji, Bibliotek i Archiwów UNESCO. Staraniem tego Departamentu zostały m.in. wydane liczne publikacje o charakterze poradników dotyczących budowy ośrodków i całych systemów dokumentacji, przede wszystkim dla krajów rozwijających się⁴.

Dnia 23.9.1974 r. dyrektor generalny UNESCO René Maheu dokonał otwarcia w Paryżu Międzyrządowej konferencji w sprawie planowania narodowych infrastruktur dokumentacji, bibliotek i archiwów, zorganizowanej na podstawie rezolucji 4.211 UNESCO przy współpracy FID, IFLA i ICA (International Council of Archives). Ogółem w Konferencji uczestniczyło 254 delegatów z 86 państw członkowskich UNESCO oraz 63 obserwatorów, członków ONZ i innych organizacji międzyrządowych i międzynarodowych pozarządowych.

Konferencję wrześnieową poprzedziły narady regionalne (tzn. obejmujące kilka krajów): Narada ekspertów w sprawie planowania służb bibliotecznych Ameryki Łacińskiej — Quito (Ekwador) 7-14. 2.1966; Narada ekspertów na temat planowania służb bibliotecznych w krajach Azji — Colombo (Cejlon) 11-19.12.1967; Narada ekspertów na temat planowania służb dokumentacji i bibliotek w krajach Afryki — Kampala (Uganda) 7-15.12.1970 oraz Narada ekspertów na temat planowania służb dokumentacji i bibliotek w krajach arabskich — Kair (ZRA) 11-17.2.1974.

W trakcie powyższych narad regionalnych uwzględniono wyłącznie infrastruktury biblioteczne i informacyjne. Konferencja wrześnieowa natomiast przewidywała również rozpatrzenie infrastruktur archiwalnych, postanowiono więc przyjąć za podstawę w tym zakresie materiały z in-

⁴ M.in. *Guide pour l'établissement de centres nationaux de documentation en sciences sociales dans les pays en voie de développement*. Paris 1969. — W lutym 1977 r. został utworzony w UNESCO Departament Generalnego Programu Informacji (Division du Programme général d'information), który przejął większość zadań dawnego Departamentu Dokumentacji, Bibliotek i Archiwów i dawnego Departamentu Dokumentacji i Informacji Naukowej i Technicznej. „Bull. de l'UNESCO & Intention des Bibliothèques” 1977 nr 2 s. 70-71.

nych konferencji, a mianowicie: Narady w sprawie planowania narodowych służb archiwalnych — Paryż 4-8.12.1972; Sympozjum na temat planowania archiwalnych infrastruktur w krajach rozwijających się — Paryż 28—30.5.1973; Narady w sprawie państwowej polityki i metodologii w dziedzinie dokumentacji, bibliotek i archiwów — Paryż 26—29.11.1973; Narady nt. uzgodnienia metodologii i programów w zakresie kształcenia dokumentalistów, bibliotekarzy i archiwistów — Paryż 28.1-1.2.1974⁵.

Za jeden z materiałów roboczych Konferencji uznano też wydaną wcześniej nakładem UNESCO publikację J. H. d'Oliera i B. Delmasa na temat planowania infrastruktur DBA⁶.

Głównym celem Konferencji były prace nad zagadnieniem „Zintegrowane planowanie infrastruktur w dziedzinie dokumentacji, bibliotek i archiwów”, a więc nad zasadami i metodami takiego planowania, jak również nad opracowaniem zaleceń dla narodowych programów rozwoju służb w tych dziedzinach i sformułowaniem ich w taki sposób, aby razem z narodowymi planami rozwoju nauki, oświaty, kultury, ekonomiki i administracji państwowej wchodziły w skład narodowego programu rozwoju kraju. W wyniku obrad opracowany został system NATIS, poddany następnie pod dyskusję w postaci ogólnej koncepcji, z kolei opublikowany w postaci 24 zaleceń i 16 celów (franc. *objectifs*, ros. *цели*)⁷.

Jako punkt wyjścia do określenia celu i przydatności systemu NATIS przyjęto ogólnonarodowe zapotrzebowanie na informację, będącą czynnikiem przyspieszającym ogólny rozwój każdego kraju. Zakładając, że „informacja stała się istotną podstawą, na której opiera się postęp cywilizacji i ludzkości”⁸, przyjęto uważać jej infrastrukturę za jeden z podstawowych zasobów każdego kraju. Wobec tego celem bezpośrednim systemu jest objęcie informacją wszystkich kategorii użytkowników, a pośrednio — przyczynianie się do ogólnego rozwoju każdego narodu czy kraju. Wykonanie zadań systemu ma bowiem zapewnić otrzymywanie niezbędnych informacji przez wszystkie osoby, zajmujące się jakkolwiek działalnością sprzyjającą rozwojowi danego kraju. W tym celu NATIS zakłada ujednoczenie istniejących infrastruktur DBA we wszystkich krajach oraz utworzenie z nich elementów składowych systemu światowego.

System ten zapewnić ma dostarczanie informacji szerokiemu kręgowi odbiorców: od młodzieży szkolnej począwszy na pracownikach naukowych skończywszy.

NATIS jest koncepcją systemu narodowego, w którego skład wcho-

⁵ L. Chajni: *Narodowe Systemy Informacyjne...*, s. 133-151.

⁶ J. H. d'Olier, B. Delmas: *La planification des infrastructures nationales de documentation, de bibliothèques et d'archives. Esquisse d'une politique générale*. Paris 1974.

⁷ L. Chajni: *Narodowe Systemy Informacyjne...*, s. 141-151. — *Conférence intergouvernementale sur la planification des infrastructures nationales en matière de documentation, de bibliothèques et d'archives*. „Bull. de l'UNESCO à l'Intention des Bibliothèques” 1975 Vol. 29 nr 1 s. 2-15.

⁸ *Systèmes Nationaux d'Information (NATIS). Objectifs d'une action nationale et internationale*. Paris 1974 s. 1.

dążą określone podsystemy (ośrodki dokumentacji, biblioteki, archiwa). Warunkiem prawidłowego funkcjonowania systemu jest koordynacja ich działalności. Podsystemy te powinny więc być budowane w taki sposób, aby :

- swoim zakresem obejmowały wszystkie dziedziny życia,
- umożliwiały szybką wymianę informacji między dziedzinami pokrewnymi,
- zapewniały szybkie udostępnianie posiadanych przez siebie danych.

W tym celu konieczne jest włączenie do systemu wszystkich istniejących na terenie danego kraju instytucji udostępniających wszelkie dokumenty. Co za tym idzie, zbiory, na których opiera się NATIS, składają się z wszystkich typów dokumentów zarówno opublikowanych, jak i nie publikowanych.

Nietrudno się domyślić, że w NATIS pierwszorzędą rolę odgrywać będzie sieć bibliotek. Wynika to z faktu, że obejmują one praktycznie wszystkie dziedziny na wszystkich poziomach, a przy tym są najbardziej dostępne dla szerokich rzesz indywidualnych użytkowników. Najwięcej zadań, przede wszystkim o charakterze kierowniczo-koordynującym, przypada na biblioteki narodowe i częściowo uniwersyteckie⁹.

Wydaje się, że ujednoczenie i koordynacja systemów informacji to szansa nie tylko dla krajów rozwijających się, gdzie tych systemów często w ogóle nie ma, ale także dla rozwiniętych krajów kapitalistycznych, gdzie są one zdecentralizowane i w związku z powyższym zachodzi możliwość ich scentralizowania. Jest to jednak prawie niemożliwe, gdyż np. we Francji planuje się od jakiegoś czasu oparcie informacji na systemach z założenia zdecentralizowanych, ale koordynowanych w ramach światowego systemu informacji UNISIST, do którego kraj ten jest przygotowany technicznie. Podobnie rzecz ma się z innymi krajami kapitalistycznymi, dlatego też, jakkolwiek jest to dla nich swojego rodzaju szansą, najczęściej jest ona wykorzystywana w minimalnym stopniu w ramach możliwości ingerencji władz w te przedsięwzięcia, znajdujące się najczęściej w rękach prywatnych lub stowarzyszeń. Charakterystycznym przykładem takiej ingerencji jest utworzenie w Wielkiej Brytanii British Library, obejmującej oprócz innych instytucji również część British Museum spełniającą dotychczas rolę biblioteki narodowej. Są to jednak — należy to jeszcze raz podkreślić — przedsięwzięcia, których początki sięgają czasów nieco wcześniejszych od powstania koncepcji NATIS i stąd zupełnie od niej niezależne.

System NATIS zakłada stosowanie do rejestracji publikacji nowoczesnych technik: mikrofisz, taśm magnetycznych, hologramów itp.; wiadomo jednak, że przy konserwatyzmie wielu dyrektorów bibliotek,

⁹ *Le rôle des bibliothèques nationales dans les systèmes nationaux d'information. Un énoncé de principes approuvé par les directeurs de bibliothèques nationales réunis à Lausanne les 20 et 21 août 1976.* „Bull. de l'UNESCO à l'intention des Bibliothèques” 1977 Vol. 31 nr 1 s. 8-28. — M. Chauvelin: *Les bibliothèques universitaires dans NATIS.* Lausanne 1976 s. 5.

nawet jeśli będą w nich stosowane techniki komputerowe, to na bardzo małą skalę. Wspomniany konserwatyzm dotyczący wykorzystania środków technicznych w procesie gromadzenia i przechowywania informacji zaznaczył się m. in. w sformułowaniu wniosków z dyskusji, jaką przeprowadzono na Konferencji wrześniowej, a mianowicie, że należy budować NATIS za pomocą środków najprostszych, najbardziej ekonomicznych pod względem czasochłonności, wykształcenia personelu i finansowym, a zarazem dostosowanych do wykorzystania we współczesnych warunkach.

We wnioskach z Konferencji wrześniowej stwierdzono: „Jest symptomatyczne, że ośrodki biblioteczne i dokumentacyjne [...] zajmują się coraz bardziej infrastrukturą informacyjną, podczas gdy przed 10-15 laty wiązałyby się przede wszystkim z projektami technicznymi dotyczącymi przekazywania informacji. Ale okazywało się często, że niektóre kraje dysponujące wprawdzie dobrym wyposażeniem technicznym nie mogły jednak wyciągnąć z niego pełnych korzyści ze względu na brak właściwej struktury organizacyjnej. Przez dobór swego tematu niedawna Konferencja uznała więc wyraźnie, że skuteczne przekazywanie informacji służącej potrzebom narodowym winno opierać się na mocnych infrastrukturach narodowych”¹⁰.

W związku z budową od nowa organizacyjnych systemów informacji zwrócono uwagę na możliwość tworzenia ośrodków regionalnych, a przynajmniej zawarcia porozumień regionalnych w zakresie budowy systemów. W czasie dyskusji na Konferencji wrześniowej wagę tych porozumień podkreślali przede wszystkim przedstawiciele krajów Afryki i Azji. Niektórzy z nich domagali się utworzenia takich ośrodków w pierwszej kolejności, widząc w tym jedyny i najszybszy środek do zorganizowania systemów informacji na danych terytoriach. Wniosek taki wydaje się o tyle sensowny i godny podkreślenia, że w wypadku istnienia szeregu małych, słabo rozwiniętych państw w danym regionie świata budowa odrębnych systemów w każdym z nich pochłonięłaby wielokrotnie więcej kosztów i sił niż w wypadku budowy jednego ośrodka regionalnego. ¹¹A nie jest to konieczne przynajmniej do momentu, kiedy zapotrzebowanie na informację w tych krajach wzrosłoby na tyle, że wspólny ośrodek okazałby się niewystarczający. Przez ten czas, oprócz spełniania zadań w zakresie udzielania informacji, mógłby on prowadzić szkolenie personelu i — wykorzystując własne doświadczenia — przekazywać je budującym się ośrodkom krajowym.

Należy też zwrócić uwagę na sformułowanie: „ujednoczenie systemów informacji we wszystkich krajach”, używane często w odniesieniu do realizacji programu NATIS. Ze względu na zupełnie różne warunki historyczne rozwoju każdego kraju istniejące już lub budowane sy-

¹⁰ S. Green: *Le NATIS, thème pour les années soixante-dix*. „Bull. de l'UNESCO à l'Intention des Bibliothèques” 1975 Vol. 29 nr 3 s. 127.

stemy są odmienne, zaś w krajach, gdzie będzie się je tworzyło od podstaw, trzeba te warunki uwzględniać. Należy przy tym brać pod uwagę kwestie merytoryczne, tj. same zasoby informacji, oraz techniczne i organizacyjne, jak np. metody udostępniania. Nie można więc wprowadzać pełnego ujednoczenia, a sformułowania tego należy używać ostrożnie i raczej w sensie wyrównania poziomów informacji naukowej do pewnego niezbędnego minimum.

CELE NATIS. ZARZUTY STAWIANE SYSTEMOWI NATIS

Na Konferencji wrześniowej sformułowane zostały *Cele NATIS* (franc. *Objectifs d'une action nationale et internationale*, ros. *Celi NATIS*). Termin ten jest używany w dwóch znaczeniach: cele, jakie należy osiągnąć, a zarazem wytyczone zadania, które trzeba wykonać, aby zapewnić prawidłowe funkcjonowanie infrastruktur DBA. Tak więc wspomniany dokument wskazuje w formie zaleceń wszystkie konieczne czynności i przedsięwzięcia w tym kierunku, a przy tym określa znaczenie zastosowania się do nich w życiu każdego społeczeństwa. Cele NATIS stanowią więc swego rodzaju kompendium wiedzy koniecznej dla zapewnienia właściwego obiegu i skuteczności informacji na terenie poszczególnych krajów, regionów i wreszcie całego świata. Charakteryzują one jednak system NATIS nie tylko od strony praktycznej; można tam również znaleźć elementy socjologiczne, na jakich on bazuje.

Nie można pozwolić sobie w tym miejscu na szczegółowe omówienie poszczególnych celów. Zainteresowani mogą zapoznać się z nimi w oryginalnych publikacjach¹¹; niestety, ten ważny dokument nie doczekał się dotąd opublikowania w języku polskim¹². Z konieczności należy więc ograniczyć się do krótkiego zaprezentowania dwóch — jak się wydaje — dyskusyjnych elementów w nim występujących.

Cele 2 i 3 (*Podwyższenie świadomości użytkowników oraz Rozwój nawyków czytelnich*) omawiają przygotowanie użytkowników na wszystkich poziomach jako jeden ze wstępnych etapów prac nad urzeczywistnieniem programu. Należy tu zwrócić uwagę na fakt — co nie zostało właściwie wypuklone w cytowanej publikacji — że budowę infrastruktur DBA należy zaczynać i kontynuować nie czekając na pełne przygotowanie użytkowników. Uzależnienie innych przedsięwzięć od wykonania tego zadania znacznie opóźniłoby ich urzeczywistnienie, a trzeba zdać sobie sprawę z faktu, że wiele z nich ma właśnie doprowadzić m.in. do rozwoju czytelnictwa i zainteresowania korzystaniem z informacji.

¹¹ *Systèmes Nationaux d'Information (NATIS). Objectifs d'une action nationale et internationale*. Paris 1974.

¹² „Cele NATIS” zostały przetłumaczone na język polski przez autora niniejszego artykułu i załączone do jego pracy magisterskiej.

Więcej wątpliwości budzi brak pewnego elementu nie uwzględnionego w celu 10 (*Zabezpieczenie prawne NATIS*). Punkt ten omawia sprawy prawne związane wyłącznie z planowaniem i tworzeniem systemu, ale przecież prawidłowe funkcjonowanie każdego systemu to także jego użytkowanie. Wprawdzie w założeniu generalnym systemu mowa jest o użytkownikach wszystkich kategorii, jednak ani we wspomnianym celu 10, ani w poświęconych przygotowaniu użytkowników celach 2 i 3 nie ma mowy o prawodawstwie dotyczącym korzystania z informacji. Nie jest powiedziane, czy te wszystkie kategorie użytkowników mają prawo do każdej informacji zgodnie z zasadami przyjętymi przez ONZ, czy też — jak jest to określone w zasadach Międzynarodowego Systemu Informacji Naukowej i Technicznej krajów RWPG — z systemu mogą korzystać jedynie instytucje.

Jeżeli trudno jest w obecnych warunkach rozwiązać tę kwestię jednolicie dla wszystkich krajów, konieczne jest stwierdzenie, że sposób wykorzystania informacji i dostęp do niej pozostawia się do rozwiązania rządów poszczególnych państw oraz że również w tym zakresie potrzebne jest opracowanie prawodawstwa indywidualnego; pozostawienie bowiem tego problemu w stanie obecnym — tj. nie rozwiązany — może doprowadzić w przyszłości do rozbieżności między użytkownikami lub do protestów ze strony obywateli niektórych państw.

Oprócz wymienionych wyżej, może mniej istotnych niedociągnięć systemu NATIS, bezspornie zarzucić mu należy jeszcze jedno, bardzo ważne niedopatrzenie w dotychczas realizowanym programie. Nazwa Konferencji wrześniowej wskazywała wyraźnie, że chodzi o planowanie infrastruktury dokumentacji, bibliotek i archiwów, traktowanych na jednakowym poziomie ważności. Tymczasem pomimo uwzględnienia jako materiałów przygotowawczych do Konferencji wyników narad poświęconych samym archiwom bądź w kontekście dwóch pozostałych elementów DBA, pomimo poświęcenia archiwom osobnej części w publikacji d'Oliera i Delmasa w materiałach roboczych Konferencji nie ma osobnego rozdziału poświęconego problemom archiwów, na co zwróciło uwagę Biuro Komitetu Wykonawczego ICA, w czasie obrad w Berlinie w dn. 24-25.6.1975 r.¹³ Cele NATIS wspominają o archiwach jedynie w punkcie 10 (*Zabezpieczenie prawne NATIS*), gdzie mowa jest o konieczności ochrony archiwaliów przed możliwymi klęskami oraz w punkcie 7 (*Planowanie struktury organizacyjnej NATIS*), który nakłada na archiwa obowiązek ustalenia oficjalnej polityki w dziedzinie opracowywania i selekcji materiałów kancelaryjnych. Poza tym termin „archiwa” występuje jedynie w sformułowaniu: infrastruktury służb dokumentacji, bibliotek i archiwów.

Jakkolwiek wiadomo, że ze zbiorów archiwalnych korzysta stosunkowo najmniejsza liczba użytkowników, a w związku z tym być może nie

¹³ L. Chajn: *Narodowe Systemy Informacyjne...*, s. 149.

wymagają one takiej uwagi jak biblioteki i ośrodki dokumentacji, to jednak obiektywnie przyznać trzeba, że zagadnienie archiwów zostało potraktowane w NATIS w sposób marginesowy. Uwzględniając pełny zakres systemu, trzeba brać pod uwagę, że archiwa stanowią w nim część zaplecza niezbędnego nie tylko dla historyków, ale także dla naukowców z wielu innych dziedzin — choćby socjologów czy prawników, naukowców, czasem architektów. Pomimo traktowania sieci archiwów jako integralnej części systemu dotychczasowe założenia programowe doprowadzić mogą do nierównomiernego rozwoju poszczególnych elementów infrastruktury, a w dalszej konsekwencji do bądź wadliwego, bądź co najmniej mało efektywnego działania systemu. Zostanie to zresztą po jakimś czasie zauważone, tylko wówczas trzeba będzie czekać na „podciągnięcie” tego elementu sieci do poziomu innych, rozwijanych od początku.

UNISIST A NATIS. PROGNOZY

W trakcie pierwszej dyskusji nad systemem NATIS, która odbyła się na Konferencji 1974 r., generalnym zarzutem, jaki mu stawiano, było dublowanie przezeń — jak się wówczas wydawało — zadań systemu opracowanego trzy lata wcześniej, tj. UNISIST (Universal System for Information in Science and Technology)¹⁴. Mniemanie takie wynikało z nieprzygotowania uczestników do konferencji — nie wszyscy mieli możliwość zapoznać się wcześniej dokładnie z systemem NATIS, gdyż został on w pełni przedstawiony dopiero na samej konferencji, w czasie jej trwania. Różnice między obu systemami oraz konieczność współpracy między nimi okazały się jednak bezsporne¹⁵.

Podstawowa różnica między NATIS i UNISIST uwidacznia się w ich założeniach programowych. NATIS jest systemem przeznaczonym dla ogółu użytkowników, o czym była mowa wcześniej, podczas gdy UNISIST — wyłącznie dla pracowników naukowych i specjalistów w poszczególnych dziedzinach wiedzy. Pociąga to za sobą dalsze różnice w zakresach obu systemów: w wypadku NATIS zakres informacji jest pełny, a w wypadku UNISIST jest ograniczony do nauk ścisłych i przyrodniczych (ostatnio zaś został rozszerzony o niektóre nauki społeczne). Co za tym idzie, system ten bazuje na wszelkiego rodzaju dokumentach o charakterze wyłącznie naukowym, podczas gdy NATIS — o czym również wspomniano wcześniej — na wszystkich typach dokumentów pu-

¹⁴ UNISIST nie jest właściwie akronimem. Jest to kombinacja liter utworzona dla reprezentowania różnych pojęć, jak Narody Zjednoczone, UNESCO, ujednoczenie metod i poczynań, międzynarodowy system informacji, nauki i techniki. „UNISIST. Bull. d'Information” 1973 Vol. 4 nr 3 s. 8. — Zob. też UNISIST. *Etude sur la réalisation d'un système mondial d'information scientifique effectué par l'Organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture et le Conseil international des unions scientifiques*. Paris: UNESCO 1971 s. 24 (przyj. red.).

¹⁵ Por. zestawienie tabelaryczne w artykule L. Marszałka: *Planowanie infrastruktury narodowych...*, s. 6-7.

blikowanych i nie publikowanych. Różnice te rozciągają się siłą rzeczy na instytucje gromadzące i opracowujące zbiory.

Realizacja obydwu programów finansowana jest przez UNESCO, stąd szczególna troska o eliminowanie dublowania poszczególnych zadań, których wykonanie jest kosztowne. Niektóre zadania muszą się jednak pokrywać, co wynika z charakteru podstawowych elementów, na których te systemy bazują. Pokrywają się bowiem częściowo zakresy, a co za tym idzie również materiały, tj. zbiory i instytucje, a wynika to m.in. z interdyscyplinarnego charakteru wielu dziedzin i specjalności. Gdyby chciano w dzisiejszych czasach uniknąć częściowego pokrywania się zakresów, nie można by rozpocząć budowy żadnych wielkich systemów informacji, do jakich oba omawiane w tym miejscu należy zaliczyć.

Zarzuty wysuwane pod adresem NATIS na Konferencji wrześnieowej pochodziły nie tylko z faktu niedokładnej znajomości jego zadań, ale także stąd, że nie dostrzeżono wówczas, a często nie dostrzega się i obecnie jego głównej roli. Uwzględnia się mianowicie najczęściej zakres oraz związane z tym zakresem instytucje i zbiory. Tymczasem głównym zadaniem NATIS jest budowa i ujednoczenie narodowych infrastruktur informacyjnych. Dowodem tego jest fakt, że narady przygotowawcze przeprowadzono w tych regionach świata, gdzie informacja jest najsłabiej rozwinięta. Jest to więc przede wszystkim system dla takich właśnie krajów i regionów.

Bez ujednoczenia, a w pewnych wypadkach bez budowy od początku infrastruktur informacyjnych w poszczególnych krajach niemożliwa jest wymiana informacji na większą skalę, jaką zakłada UNISIST. Dlatego system ten może zostać w pełni zrealizowany jedynie pod warunkiem wcześniejszej realizacji NATIS, jakkolwiek pewne jego punkty mogą być i są realizowane już obecnie we własnym zakresie. Chodzi jednak o umożliwienie włączenia się do UNISIST wszystkich krajów i o umożliwienie im korzystania ze światowych zasobów informacji¹⁴.

Wypływa stąd jeszcze jeden wniosek natury terminologicznej: nazwy „system” w stosunku do NATIS nie należy używać jedynie w sensie sposobu efektywnego gromadzenia i przekazywania informacji, ale przede wszystkim w sensie tworzenia podstaw dla mających powstać w przyszłości systemów o takim właśnie charakterze. Innymi słowy, jest to metoda podnoszenia poziomu informacji w całym świecie poprzez budowę i organizację jej elementów podstawowych, a co za tym idzie — w znaczeniu szerszym — jest to system podnoszenia poziomu umysłowego i gospodarczego wszystkich społeczeństw biorących udział w jego realizacji.

Należy go więc traktować jako nadrzędny i najszerszy program w

¹⁴ Stymulując rozwój infrastruktur narodowych zarówno NATIS, jak i UNISIST pozwalają wszystkim krajom, w tym także rozwijającym się, korzystać z międzynarodowych i regionalnych specjalistycznych systemów informacyjnych. S. Green: *Le NATIS...*, s. 128.

zakresie budowy środków eksploatacji jednego z zasobów ludzkości, jakim jest informacja, najszerszy w porównaniu z systemami o ograniczonym zakresie lub zasięgu, jakie dotychczas powstawały, uwzględniającymi potrzeby poszczególnych dyscyplin lub stowarzyszeń czy krajów. Pod względem zakresu do tej właśnie grupy systemów należy zaliczyć UNISIST.

Nie wydaje się, aby traktując w ten właśnie sposób Narodowe Systemy Informacyjne — NATIS, trzeba było osobno uzasadniać potrzebę ich istnienia. Należy natomiast — pomimo pewnych niedociągnięć — uznać tę koncepcję ogólną w wyżej omówionym aspekcie za punkt zwrotny w rozwoju informacji naukowej, w najszerszym tego słowa znaczeniu.

Brak istotnych sprzeczności na etapie prac przygotowawczych wcale nie wskazuje na zgodność między omawianymi systemami w dalszym ciągu ich realizacji. Twórcy systemu UNISIST zakładają bowiem maksymalną automatyzację procesów gromadzenia i wyszukiwania informacji. Tymczasem władze NATIS odnoszą się do komputeryzacji raczej z rezerwą, o czym była mowa przedtem. Jakkolwiek obecny konserwatyzm twórców i władz NATIS z formalnego i praktycznego punktu widzenia jest do pewnego stopnia uzasadniony, to w jakimś momencie przyjęta zasada budowy infrastruktur za pomocą środków najprostszycy okaże się nierealna. Efektywne przekazywanie informacji wymaga bowiem już obecnie automatyzacji pewnych procesów, a w przyszłości okaże się niezbędne przy o wiele większym w porównaniu z obecnym gromadzeniu źródeł informacyjnych. Zajdzie więc konieczność rewizji tej części programu.

Na dalszym etapie realizacji obydwu systemów, a więc ich eksploatacji i modernizacji rysują się też inne możliwości wzajemnych ich relacji. Obecnie mówi się jedynie o tym, że NATIS reprezentuje zakres szerszy od obejmowanego przez UNISIST. Pamiętajmy jednak o tym, że w ramach NATIS mieszczą się nie tylko te dziedziny, jakie obejmuje swym zakresem UNISIST, ale że również rozwój nauki i jego przyspieszenie, będące celem UNISIST, decydują o rozwoju gospodarczym i cywilizacyjnym w ogóle, a więc są elementami składowymi naczelnej zasady NATIS. W tej sytuacji występowanie UNISIST jako systemu równoległego do NATIS, a więc równorzędnego systemowi, który w rzeczywistości jest nadrzędny zakresowo, będzie stanowić sprzeczność logiczną. Należy więc przewidywać swojego rodzaju konflikt między tymi systemami, jaki może nastąpić w późniejszym okresie ich realizacji. Innymi słowy, wzajemna współpraca obydwu systemów na etapie prac przygotowawczych i budowy wcale nie wskazuje na „pokojowe współistnienie” w przyszłości. Użycie w tym wypadku terminu odnoszącego się do polityki międzynarodowej nie oznacza w żadnym wypadku przewidywania „stanu wojny” między tymi systemami, oczywiście w sensie

rywalizacji, gdyż w takiej sytuacji byłoby to po prostu niemożliwe, ale raczej zmianę niektórych punktów tych programów. Chodzi tu przede wszystkim o wyraźne podkreślenie, że NATIS to wewnętrzna budowa infrastruktur informacyjnych i ich ujednoczenie, zaś UNISIST to wiązanie określonych elementów tych infrastruktur w skali międzynarodowej.

Na ile powyższe przewidywania okażą się prawdziwe, będzie można stwierdzić oczywiście dopiero w dalszej przyszłości. Najbliższe podsumowanie i skorygowanie dotychczasowej działalności miało nastąpić w 1978 r. na zapowiedzianej przez UNESCO konferencji oceniającej efekty prac NATIS, UNISIST i UBC.

PIOTR GORSKI

THE ROLE OF NATIS IN THE PRESENT AND FUTURE EXCHANGE OF INFORMATION

The National Information Systems (NATIS) concern the structure and operation of the national infrastructures in the scope of documentation, libraries and archives. Problems of NATIS were the subject of different regional conferences particularly as regards the developing countries. In 1974 the international conference on NATIS took place under the auspices of UNESCO and the general assumptions of the system were formulated. Some objections against the NATIS are postulated by the Author, e.g. marginal treatment of the archives. Main differences between the NATIS and the UNISIST systems were also formulated as well as some prognoses concerning further development of the systems and their mutual relations.

JADWIGA KOŁODZIEJSKA

USTAWODAWSTWO BIBLIOTECZNE ZA GRANICĄ

Współczesne ustawy biblioteczne za granicą; aktualne tendencje ustawodawstwa bibliotecznego; systemy zarządzania i finansowania bibliotek. Różnice między ustawami bibliotecznymi w krajach kapitalistycznych i socjalistycznych.

Ustawy biblioteczne nie zostały jeszcze wprowadzone we wszystkich krajach świata. Wg Franka M. Gardnera obowiązują one tylko w 30 niepodległych krajach, które stanowią mniej niż 1/4 ogółu państw¹. Zawartość treściowa tych ustaw jest zgodna z historycznymi i współczesnymi uwarunkowaniami społecznymi, w których działają biblioteki.

Sformułowania zawarte w poszczególnych ustawach wskazują wyraźnie, że niezależnie od form ustrojowych państwo przejmuje stopniowo obowiązek zapewnienia bibliotekom materialnych podstaw działania. Budownictwo i wyposażenie bibliotek, organizacja systemów bibliotecznych i wynikająca stąd konieczność współpracy w dziedzinie gromadzenia, opracowywania i udostępniania zbiorów, poszerzona działalność oświatowa bibliotek i rozwój służb informacyjnych itp. wymagają odpowiednich i ciągle zwiększających się nakładów finansowych, które nie mieszczą się w możliwościach rządów lokalnych oraz pojedynczych instytucji.

System finansowania bibliotek jest różny. W krajach socjalistycznych biblioteki czerpią fundusze z budżetu państwowego, w krajach kapitalistycznych są one finansowane z kilku źródeł: budżetów samorządów lokalnych, państwowych instytucji centralnych, czasami specjalnych funduszy prywatnych. Udział państwa w finansowaniu bibliotek przyczynił się do rozwoju planowania i sprawozdawczości bibliotecznej. W fundamentalnej pracy na temat organizacji służby bibliotecznej i informacyjnej² zaleca się tworzenie pięcioletnich planów rozwojowych, w dalszej perspektywie obejmujących okresy 20-30 letnie. Holenderska ustawa biblioteczna z 1975 r. przewiduje opracowywanie trzyletnich planów finansowych. Prawie we wszystkich krajach, w których obowiązują

¹ F. M. Gardner: *Public library legislation. A comparative study*. Paris 1971, s. 34.

² C. V. Fenna, D. J. Foskett, P. H. Sewell: *National library and information services*. London 1977 s. 48-49.

ustawy biblioteczne, a państwo partycypuje w utrzymywaniu bibliotek, ich usługi są bezpłatne. W większości krajów kapitalistycznych ustawy biblioteczne regulują tylko sprawy bibliotek publicznych. W Norwegii, Danii, Szwecji dotyczą one również bibliotek szkolnych. Ustawa brytyjska (Public libraries and museums act) z 1964 r. przewiduje współpracę bibliotek publicznych z bibliotekami szkolnymi, szpitalnymi, więziennymi i w domach opieki społecznej. Instytucją odpowiedzialną za wykonanie ustaw jest albo ministerstwo kultury (Dania, Holandia, Norwegia, Belgia), albo ministerstwo oświaty (Wielka Brytania, Szwecja, Stany Zjednoczone).

W większości krajów kapitalistycznych powołano centralne biura lub inspekcje biblioteczne, które są odpowiedzialne za realizację zasad sformułowanych w ustawach. Zakres ich kompetencji jest bardzo różny, ale przeważnie dotyczy bibliotek publicznych, czasami — jak w Danii, Finlandii i Szwecji — również bibliotek szpitalnych, wojskowych, więziennych. Wspomniana ustawa brytyjska po raz pierwszy w historii ustawodawstwa bibliotecznego tego kraju poddała biblioteki publiczne pod nadzór Ministerstwa Oświaty i Nauki (Department of Education and Science), któremu jako ciało doradcze przydano dwie Rady Biblioteczne (Library Advisory Councils — dla Anglii i dla Walii). Uprawnienia angielskiego ministra są duże, zwłaszcza w dziedzinie spraw organizacyjnych. Ma on prawo badania wszystkich spraw związanych z funkcjonowaniem lokalnych władz odnoszących się do bibliotek i każdego roku przedstawia parlamentowi sprawozdanie ze swojej działalności. Wydział Bibliotek (Libraries Division) w tym Ministerstwie jest odpowiedzialny nie tylko za rozwój bibliotek publicznych, ale również za biblioteki szkolne, uczelni wyższych, Bibliotekę Brytyjską, szkolnictwo bibliotekarskie i badania bibliotekoznawcze, czyli praktycznie za całokształt polityki bibliotecznej w kraju. Scentralizowaniu zarządzania bibliotekami różnych typów w Ministerstwie Oświaty i Nauki towarzyszyły w Wielkiej Brytanii dążenia do zintegrowania działalności bibliotek z ośrodkami informacji. Zostały one urzeczywistnione w postaci przekształcenia w 1974 r. Biura Informacji Naukowej i Technicznej (Office for Scientific and Technical Information — OSTI), które ściśle współpracowało z Komitetem Doradczym ds. Informacji Naukowej i Technicznej (Advisory Committee for Scientific and Technical Information), w Ośrodek Badań i Rozwoju w Bibliotece Brytyjskiej (Research and Development Department of the British Library).

Podobne tendencje w ustawodawstwie i zarządzaniu bibliotekami występują w Norwegii. Ustawa biblioteczna z 1969 r. powołała w Ministerstwie Oświaty komórkę (Riksbibliotekjenester), która jest odpowiedzialna za planowanie, koordynację i programy współpracy wszystkich typów bibliotek, również naukowych i specjalnych. Komórka ta korzysta z pomocy Narodowej Rady ds. Bibliotek Naukowych i Specjalnych (Na-

tional Council for Research and Special Libraries), do której wchodzi również: przedstawiciel bibliotekarstwa publicznego oraz osoby reprezentujące użytkowników bibliotek i ośrodków informacji. W ramach Rady działają grupy ekspertów, z których najważniejszą jest Norweski Komitet Informacji i Dokumentacji (Norindok). Opracowuje on projekty dotyczące gromadzenia i udostępniania zasobów informacyjnych, wykorzystania urządzeń audiowizualnych itp. Ta daleko posunięta integracja bibliotek z ośrodkami informacji, jaka dokonała się w Norwegii, posłużyła za wzór do zorganizowania sieci bibliotek publicznych w Zachodniej Australii; mogłaby też spełniać taką rolę w krajach rozwijających się⁸. Doświadczenia praktyczne w dziedzinie współpracy są jeszcze bardzo skromne. Niemniej wydaje się, że sam kierunek zintegrowanego działania będzie się upowszechniał, chociaż nie we wszystkich krajach będzie on w jednakowy sposób realizowany. Na przykład projekt dekretu o organizacji sieci bibliotek publicznych opracowany w 1978 r. w Belgii (dla obszaru języka francuskiego) dotyczy wyłącznie bibliotek publicznych, nawet z wyraźnym zastrzeżeniem, że nie uwzględni Biblioteki Królewskiej, bibliotek uniwersyteckich, specjalnych i in. W projekcie tym stwierdza się również, że minister kultury może na podstawie opinii Najwyższej Rady Bibliotek Publicznych podjąć działania ułatwiające bibliotekom publicznym dostęp do zbiorów bibliotek naukowych.

W Danii i Finlandii państwowe urzędy biblioteczne pełnią funkcje administracyjne, programowe i konsultacyjne, są faktycznymi kontrolerami działalności bibliotecznej, mając szerokie uprawnienia w tym zakresie.

W Szwecji Wydział Bibliotek w Ministerstwie Oświaty skupia swoje prace wokół kontroli wydatkowania przez biblioteki budżetów przydzielanych przez państwo. Podobnie w Stanach Zjednoczonych komórka biblioteczna, która działa w ramach Ministerstwa Zdrowia, Oświaty i Opieki Społecznej, ogranicza swoje prace do kontrolowania budżetów wyznaczonych przez rząd federalny.

Teksty ustaw bibliotecznych w Belgii, Holandii, Danii, Norwegii są bardzo szczegółowe. Oprócz wskazań ogólnych zawierają również normy określające wielkość zbiorów bibliotecznych, zakupów rocznych, obrazy etatowej oraz kwalifikacje personelu, rozmiary powierzchni lokalowej i stanu wyposażenia. Wiele uwagi poświęca się w nich systemowi finansowania bibliotek, określając procentowy udział władz lokalnych i centralnych w preliminowanych budżetach.

Znaczną rolę w upowszechnianiu ustawodawstwa bibliotecznego w świecie, zwłaszcza w krajach rozwijających się, odegrała UNESCO. W manifestie wydanym w 1949 r., na międzynarodowych seminariach w 1953 r. w Ibadanie i w 1955 r. w Delhi sprawa zapewnienia bibliote-

⁸ Zob. recenzja J. Kołodziejkiej w *Przeglądzie Bibliotecznym* 1978 R. 46 z. 2 s. 233-235.

kom (głównie publicznym) środków finansowych z budżetów państwowych była traktowana jako podstawowa i niezbędna.

Ustawa biblioteczna w Jamajce (Jamaica library service law) z 1948 r. przewiduje finansowanie bibliotek publicznych z budżetu państwowego na analogicznych zasadach jak w szkolnictwie. Ustawę biblioteczną wprowadziła u siebie, jeszcze przed uzyskaniem formalnej niepodległości, w 1949 r. Ghana. Ustawa początkowo projektowana dla całego Złotego Wybrzeża, przewidywała powołanie Urzędu Bibliotecznego (Library Board), który został w kilka lat później podporządkowany Ministerstwu Oświaty. Urząd ten ma szeroki zakres działania w sferze merytorycznych i organizacyjno-administracyjnych spraw bibliotek publicznych. Troszczy się więc o planowanie sieci bibliotecznej, budowę nowych obiektów i ich wyposażenie, opracowuje budżety, sprawozdania, zabiega o etaty i płace bibliotekarzy itp.

Ustawa obowiązująca w Ghanie posłużyła za wzór analogicznym aktem prawnym w Sierra Leone, wschodniej Nigerii, Kenii i Tanzanii.

W krajach afrykańskich struktura administracyjna ukształtowała się odmiennie niż w krajach europejskich. W rozwoju społeczeństw afrykańskich nie wykształciło się pojęcie gminy i samorządu lokalnego. Stąd udział rządu centralnego w organizowaniu bibliotek publicznych zaznacza się w ustawodawstwie w sposób bardziej szczegółowy. I stąd też tendencje do tworzenia bibliotek o charakterze centralnym, dobrze wyposażonych w księgozbiory i urządzenia techniczne.

Zalecenia UNESCO zmierzające do zintegrowania działalności bibliotek i ośrodków informacji, sformułowane w programie NATIS, znalazły również oddźwięk w ustawodawstwie bibliotecznym krajów afrykańskich. W Tanganicy (od 1964 r. stanowiącej część składową Tanzanii) organizacja krajowej służby bibliotecznej (zgodnie z ustawą Tanganyika library services board act z 1963 r.) przewiduje nie tylko tworzenie sieci bibliotek publicznych, ale również pomoc finansową dla bibliotek szkolnych, uczelni wyższych i biblioteki narodowej. Powołanemu w 1975 r. Tanzańskiemu Urzędowi Bibliotecznemu (na podstawie ustawy Tanzania library services board act) powierzono odpowiedzialność nie tylko za biblioteki, ale również za szkolnictwo bibliotekarskie, badania bibliotekoznawcze i produkcję książki.

Główną cechą powojennych ustaw bibliotecznych w Związku Radzieckim, Czechosłowacji, na Węgrzech, w Bułgarii i Niemieckiej Republice Demokratycznej jest: 1) całkowite złożenie na państwo obowiązku zakładania i utrzymywania bibliotek publicznych; 2) włączenie wszystkich typów bibliotek do ogólnokrajowej sieci bibliotecznej określanej czasami (np. w Związku Radzieckim) jako system biblioteczny.

Ustawy biblioteczne na Węgrzech (1976), w Czechosłowacji (1959), Niemieckiej Republice Demokratycznej (1968) obejmują wszystkie ważniejsze typy bibliotek: naukowe, szkolne, fachowe, publiczne, pedago-

giczne. Jest to moment szczególnie ważny dla rozwoju pojedynczych bibliotek, bowiem wg sformułowanych w ustawach zasad są one traktowane jako integralne ogniwa sieci ogólnokrajowej i uczestniczą w realizacji ogólnych programów oświatowych, naukowych i kulturalnych tworzonych przez państwo.

W Czechosłowacji, Bułgarii, Niemieckiej Republice Demokratycznej, na Węgrzech i w Rumunii nadzór nad bibliotekami, które wchodzą w skład ogólnokrajowych sieci bibliotecznych, należy do ministerstw kultury. Przy ministerstwach tych działają, jako organy doradcze i opiniodawcze, krajowe lub państwowe rady biblioteczne. W składzie tych rad znajdują się przedstawiciele największych sieci lub grup bibliotecznych.

W Związku Radzieckim, w Ministerstwie Kultury utworzono w 1975 r. Zarząd do Spraw Bibliotek (Główna Biblioteczna Inspekcja). W skład tego Zarządu wchodzi 3 działy: bibliotek publicznych, naukowych oraz do spraw koordynacji. Zakres działania Zarządu obejmuje głównie problemy prawne bibliotekarstwa, planowanie, koordynację poczynań różnych resortów, którym podlegają biblioteki, oraz kontrolę wykonania postanowień partii i rządu dotyczących bibliotek.

Zarząd do spraw bibliotek jest organem wykonawczym Państwowej Międzyresortowej Komisji Bibliotecznej. Została ona powołana w 1974 r. na podstawie uchwały Rady Ministrów ZSRR. Przewodniczącym Komisji jest minister kultury ZSRR, jego zastępcą — zastępca przewodniczącego Państwowego Komitetu Rady Ministrów ZSRR ds. Nauki i Techniki, członkami — przedstawiciele głównych ministerstw w randze zastępców ministra.

Głównymi zadaniami Komisji są: koordynacja działalności ministerstw i organizacji społecznych w sprawach dotyczących bibliotek, przygotowywanie propozycji co do kierunków rozwoju bibliotek w kraju oraz rozpatrywanie perspektywicznych planów rozwojowych.

Charakterystyczną rolę pełnią w krajach socjalistycznych biblioteki narodowe. Ustawodawstwo biblioteczne powierza im oprócz zadań typowych dla księżnic narodowych również funkcje ogólnobiblioteczne. Szczególnie eksponuje te funkcje węgierska ustawa biblioteczna z 1976 r. Biblioteka Narodowa im. Széchényiego rozwija usługi informacyjne dla całej ogólnokrajowej sieci bibliotecznej, organizuje wypożyczenia międzybiblioteczne krajowe i międzynarodowe oraz międzynarodową wymianę publikacji, jest głównym ośrodkiem badań bibliotekoznawczych, rozwija też prace w zakresie doskonalenia zawodowego bibliotekarzy⁴. Podobnie w Bułgarii Biblioteka Narodowa im. Cyryla i Metodego jest centralną placówką całej sieci ogólnokrajowej. Prowadzi ona działalność instrukcyjno-metodyczną, informacyjno-bibliograficzną, nor-

⁴ *The Hungarian Library law. Budapest 1976.*

malizacyjną, szkoleniową oraz badawczą, opracowuje plany automatyzacji procesów bibliotecznych itp.

W Związku Radzieckim, na Węgrzech, w Czechosłowacji w strukturze organizacyjnej bibliotek narodowych działają specjalne instytuty lub oddziały naukowe, które skupiają swoje prace wokół problemów bibliotekarstwa publicznego oraz czytelnictwa powszechnego. Powołanie tego typu placówek miało na celu zapewnienie podstaw naukowych oraz pomocy instrukcyjnej dynamicznie rozwijającym się bibliotekom publicznym. Powstanie tych ośrodków w bibliotekach narodowych zbliżyło problemy ogólnobiblioteczne do środowiska bibliotekarzy naukowych i umożliwiło szersze niż kiedykolwiek oddziaływanie na politykę biblioteczną.

Ustawy biblioteczne w krajach socjalistycznych mają podobny stopień szczegółowości. Są formułowane ogólnie. Ich realizacja zależy więc od pomysłowości, kwalifikacji fachowych i dyspozycji intelektualnych całego środowiska bibliotekarskiego.

JADWIGA KOŁODZIEJSKA

FOREIGN LIBRARY LEGISLATION

Information on nowadays foreign library acts. The common feature of all library acts is that a material security of libraries is gradually taken over by the state. The systems of financing libraries varies. In socialist countries libraries have their dotation from a state budget, yet in capitalist countries libraries receive funds from different sources. In most countries, there are appointed central bureau or inspection organs, that are responsible for realization of acts. Special managing organs for libraries contributed to the development of programming, planning, and coordination of activity between libraries and scientific, and technical information centres. The usefulness of the programme NATIS should also be mentioned. Library acts in capitalist countries refer mainly to public libraries. On the other hand, in socialist countries the appropriate acts concern all types of libraries, and national libraries have also their duties of general character.

ZOFIA PORCZYŃSKA

POTRZEBY NAUCZYCIELI SZKÓŁ PODSTAWOWYCH W ZAKRESIE INFORMACJI PEDAGOGICZNEJ

Badania przeprowadzone w tym zakresie na terenie m. Łodzi. Wyniki badań. Ogólna charakterystyka potrzeb informacyjnych nauczycieli na podstawie ich odpowiedzi na ankietę.

1. WPROWADZENIE

Pojęcie informacji pedagogicznej na tle ogólnej teorii informacji naukowej przedstawił Feliks Korniszewski¹, wskazując jednocześnie na jej niedomogi i słabości w dotychczasowym stanie organizacyjnym oraz na potrzebę i możliwości racjonalnej organizacji działalności dokumentacyjno-informacyjnej w dziedzinie oświaty i nauk pedagogicznych.

W niniejszym artykule termin „informacja pedagogiczna” będzie używany w znaczeniu działalności informacyjnej, procesu informacji o wszelkich dokumentach (źródłach informacji) dotyczących oświaty, wychowania, nauk pedagogicznych². O aktualnym stanie informacji pedagogicznej w świecie i w Polsce dowiadujemy się między innymi z prac Barbary Wieczorek, Karoliny Krajewskiej i Jana Lecha Panera³; znane są również prace prowadzone przez Instytut Kształcenia Nauczycieli w Warszawie, oparte na skoordynowanym systemie współpracy z terenowymi oddziałami Instytutu Kształcenia Nauczycieli, zwanymi Instytutami Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych (IKNiBO), zmierzające do uczynienia informacji pedagogicznej w pełni naukową, „opartą na pełnym rozeznaniu w utrwalonej materialnie naukowej produkcji i naukowej twórczości” z danej dziedziny, co umożliwić ma dobór dokumentów i dostosowanie ich do rzeczywistych potrzeb określonej kategorii użytkowników i orientowanie ich zarówno w problematyce opi-

¹ F. Korniszewski: *Organizacja informacji naukowej dla potrzeb nauczycieli i kadr kierowniczych w oświacie*. „Nowa Szk.” 1974 nr 2 s. 9-12. — *Koncepcja organizacyjno-programowa działalności dokumentacyjno-informacyjnej w dziedzinie oświaty i nauk pedagogicznych*. „Ruch Pedag.” 1975 R. 17 nr 4 s. 448-466.

² Por. J. L. Paner: *Problemy informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w pracy pedagogicznej*. Warszawa 1975 s. 139-144.

³ Tamże, s. 40-47, 110-139, 155-210. — E. Wieczorek: *Informacja pedagogiczna w Polsce. Perspektywy rozwoju*. „Prz. Pedag.” 1974 nr 2 s. 20-28. — K. Krajewska: *Przegląd pedagogicznych wydawnictw informacyjnych*. „Prz. Pedag.” 1974 nr 2 s. 78-93.

sywanych dokumentów, jak i w charakterze oraz zawartości treściowej⁴.

Badania na temat informacji pedagogicznej prowadzone były przez Instytut Pedagogiki (obecnie: Instytut Badań Pedagogicznych) w Warszawie, dotyczyły one między innymi potrzeb pracowników naukowych, nauczycieli i studentów w zakresie informacji pedagogicznej⁵. Dotychczasowe badania potrzeb nauczycieli ograniczały się tylko do czytelników bibliotek pedagogicznych, stanowiąc fragment badań nad efektywnością ich działalności. Problematyka badań dotyczących informacji i jej użytkownikowa wymaga zdefiniowania niektórych terminów. „Potrzeby informacji” definiuje się jako uzasadnioną obiektywnie ilość i jakość informacji, niezbędnych do rozwiązania określonego zadania. Natomiast przez „potrzeby informacyjne użytkowników” rozumie się szczególnie przypadek potrzeb ludzkich, zależnych głównie od charakteru i zakresu rozwiązywanego zadania.

Badania przedstawione w niniejszym artykule stanowią przyczynek do określenia potrzeb nauczycieli szkół podstawowych w zakresie informacji pedagogicznej. Wyniki badań skonfrontowane przez specjalistów-pedagogów z zadaniami wynikającymi z założeń ustawicznego doskazywania nauczycieli, stałego postępu w naukach pedagogicznych, doświadczeń praktyki i ogólnej polityki oświatowej mogą przyczynić się do optymalnej organizacji systemu informacji naukowej pedagogicznej, który — jak się wydaje — powinien nie tylko uwzględniać istniejące uświadomione potrzeby nauczycieli jako użytkowników informacji, lecz również stwarzać możliwości sprzyjające rozbudzeniu w pożądanym kierunku nie uświadomionych jeszcze lub nie istniejących potrzeb w zakresie informacji pedagogicznej. W związku z powyższym badania dostarczają odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakie są tematyczne zapotrzebowania na informację pedagogiczną?
2. Jakie typy wydawnictw są przedmiotem szczególnego zainteresowania nauczycieli?
3. Jakie czynniki: wiek, wykształcenie, specjalność wykonywana, formy doskazywania i doskazywania warunkują potrzeby nauczycieli w zakresie informacji pedagogicznej?
4. Gdzie nauczyciele poszukują informacji bibliograficznych; kto im ich dostarcza?
5. Jaką drogą docierają do nauczycieli informacje o nowościach pedagogicznych; czy informacje te są w odczuciu nauczycieli wystarczające?

⁴ F. Korniszewski: *Organizacja informacji naukowej...* s. 10.

⁵ E. Mińska: *Wprowadzenie do badań nad potrzebami pracowników naukowych w zakresie naukowej informacji pedagogicznej*. „Prz. Pedag.” 1974 nr 2 s. 55-63. — K. Drózd: *Z badań nad efektywnością usług informacyjnych bibliotek pedagogicznych*. „Prz. Pedag.” 1974 nr 2 s. 64-77. — M. Borawska: *Kierunki działalności informacyjnej w bibliotece WSN. Ogólna charakterystyka ośrodka*. „Prz. Pedag.” 1974 nr 2 s. 94-105.

6. Jaką drogą i w jakiej formie pragnęliby nauczyciele otrzymywać informację pedagogiczną?

Obecnie w związku z przygotowaniem do reformy szkolnej systematycznie wzrasta zapotrzebowanie na informację pedagogiczną o dokumentach mówiących o postępie w naukach pedagogicznych, o nowych doświadczeniach, wynikach licznych badań, zmianach programowych itp.

Do stałego wzrostu potrzeb w zakresie informacji pedagogicznej przyczynia się również ruch związany z doksztalcaniem i doskonaleniem zawodowym nauczycieli, wynikający z coraz szerszego upowszechniania idei kształcenia ustawicznego. Potrzeby te są częściowo zaspokajane przez wykładowców w czasie studiów i kursów w formie informacji bibliograficznych, niekiedy połączonych z omówieniem treści, oraz przez biblioteki szkolne, pedagogiczne i inne, a także przez środki masowego przekazu: telewizję, radio, czasopisma. Informacje te nie są na ogół wystarczające, gdyż są przekazywane w formie zbyt ogólnej, nie usystematyzowanej, nie mogą więc stanowić czynnika mobilizującego do samokształcenia, zwłaszcza w stosunku do nauczycieli nie objętych żadną formą doksztalcania kierowanego.

2. PRZEBIEG I WYNIKI BADAŃ

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, który według Aleksandra Kamińskiego⁶ ogranicza liczbę badanych do jednej lub kilku setek, wymaga jednak doboru próby reprezentatywnej dla problematyki badawczej, tak aby możliwe było uwzględnienie zmiennych w celu wszechstronnej analizy badanego zjawiska. Wynikiem badań diagnostycznych powinno być zaprojektowanie ulepszeń istniejącej rzeczywistości lub wysunięcie nowych rozwiązań praktycznych. „W sondażu diagnostycznym stwierdzone prawidłowości mają najwyższy stopień prawdopodobieństwa w ramach ograniczonych doбором próby. Poza tymi ramami dostrzeżone prawidłowości przybierają charakter tym większego prawdopodobieństwa, im bardziej analizowaną populację możemy odnieść do podobnej całości”⁷.

Badania przeprowadzono w styczniu i lutym 1977 r. i objęto nimi 240 nauczycieli. Z populacji generalnej, którą stanowią nauczyciele szkół podstawowych na terenie m. Łodzi, drogą losowania wybrano 30 szkół (po kilka w każdej dzielnicy — proporcjonalnie do liczby szkół). Zastosowano następujące metody: ankietę, wywiad, obserwację, analizę materiałów informacyjnych — wydawnictw bibliograficznych, dokumentów wtórnych i pochodnych w bibliotekach prowadzących pedagogiczną działalność informacyjną. Kwestionariusze ankiety doręczono 450 nau-

⁶ A. Kamiński: *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej*. „*Studia Pedagog.*” 1970 T. 19 s. 43.

⁷ Tamże, s. 43.

czytelom, obecnym w szkole w dniu przeprowadzania badań; otrzymano 240 odpowiedzi. Jednocześnie podczas pobytu w szkole przeprowadzono wywiady z bibliotekarzami szkolnymi i zapoznano się z organizacją informacji pedagogicznej w szkole. Poza tym przeprowadzono 5 wywiadów z pracownikami Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej w Łodzi i 2 wywiady z bibliotekarkami w bibliotece Instytutu Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych w Łodzi, zapoznając się jednocześnie z materiałami informacyjnymi gromadzonymi w tych bibliotekach. Próba badawcza jest pod względem płci, wykształcenia i wieku zbliżona do populacji generalnej, można więc uznać ją za reprezentatywną, jednak z pewnymi ograniczeniami: próba reprezentuje nauczycieli z wielkiego miasta; respondenci należą prawdopodobnie do aktywniejszych zawodowo, społecznie i intelektualnie; opinię populacji generalnej na tematy związane z informacją odzwierciedlałaby w sposób bardziej reprezentatywny ankieta audytoryjna⁶, przeprowadzona wśród całego personelu pedagogicznego wybranych szkół.

Wśród badanych zdecydowaną większość stanowią kobiety (91,3⁰/o), najwięcej jest nauczycieli w wieku 31-40 lat (53,8⁰/o), z wykształceniem półwyższym — 58⁰/o, z wykształceniem wyższym — 34,5⁰/o, z średnim — tylko 7,5⁰/o. Nauczyciele studiujący na wyższych uczelniach — na studiach magisterskich i podyplomowych, przygotowujący się do egzaminu kwalifikacyjnego oraz uczestniczący w kursach przygotowawczych do studiów — stanowią 38,8⁰/o.

Przyjmując, że potrzeby informacyjne nauczycieli to suma zapotrzebowań na informację o źródłach wiadomości niezbędnych do wykonania zadań, badano motywy poszukiwań bibliograficznych oraz typy dokumentów pierwotnych, stanowiących w przekonaniu nauczycieli podstawowe źródła wiadomości niezbędnych do realizacji zadań⁷. Odpowiedzi nauczycieli na pytania ankietowe konfrontowano z wypowiedziami bibliotekarzy, uzyskanymi w czasie wywiadu, z własną obserwacją, z uwagami na ten temat wykładowców i innych osób zainteresowanych problemem.

Cele, tematyka i źródła informacji pedagogicznej. Nauczyciele najczęściej poszukują informacji bibliograficznych w celu rozwiązania problemów i trudności występujących w ich codziennej pracy zawodowej oraz w związku z przygotowaniem do egzaminu, do wykonania pracy dyplomowej lub zaliczeniowej w różnych formach kształcenia i doskonalenia. U nauczycieli studiujących cele związane ze studiami, a zwłaszcza dotyczące egzaminów zajmują pierwsze miejsce (42,5⁰/o), w dalszej kolejności — przygotowanie do konferencji pedagogicznych (21,7⁰/o), konferencji rejonowych, innych zebrań i w związku z samokształceniem.

⁶ Ankieta, którą wylosowani do badań wypełniają w tym samym czasie w jednej sali.

⁷ K. Drózd: *Z badań nad efektywnością...*, s. 64-77. — E. Mirska: *Wprowadzenie do badań...*, s. 55-63.

Tematyka zainteresowań informacyjnych nauczycieli jest bardzo zróżnicowana: wskazują na to zarówno wypowiedzi nauczycieli na postawione im w ankiecie pytania, jak również bibliotekarzy w czasie przeprowadzonych z nimi wywiadów. Najczęściej przedmiotem poszukiwań są tematy dotyczące dydaktyki lub merytorycznie związane ze specjalnością nauczania; np. nauczyciele języka polskiego wymieniają tematy z zakresu literatury i języka, a nie pedagogiki (mimo pytań dotyczących informacji pedagogicznych); wiedza merytoryczna z przedmiotu jest dla nauczyciela nierozzerwalnie złączona z działalnością pedagogiczną, stąd wymienianie tych tematów obok ściśle pedagogicznych. Większość pozostałych tematów wiąże się z oddziaływaniem wychowawczym na terenie klasy i w ramach zajęć pozalekcyjnych, z trudnościami wychowawczymi, ze współpracą z rodzicami i działalnością społeczno-wychowawczą w środowisku lokalnym. Zestawienie liczbowe wymienianych przez respondentów tematów nie wskazuje na zasadnicze różnice w tematyce zapotrzebowań na informacje pedagogiczne nauczycieli różnych specjalności, jedynie w zakresie treści nie związanych z pedagogiką widoczna jest liczbową przewagą wypowiedzi nauczycieli studiujących, zwłaszcza nauczycieli przedmiotów humanistycznych i przyrodniczo-matematycznych.

Odpowiedzi na pytania otwarte dotyczące zainteresowań informacyjnych znalazły potwierdzenie w odpowiedziach na pytania skategoryzowane¹⁰ dotyczące działów tematycznych, dominujących w zainteresowaniach respondentów.

Dla charakterystyki potrzeb informacyjnych nauczycieli obok celu poszukiwań i tematyki istotne jest również poznanie, jakiego typu wydawnictwa są przedmiotem szczególnego zainteresowania nauczycieli. Pomocy w rozwiązywaniu problemów dotyczących pracy zawodowej nauczycieli i wychowawców dostarczają wg respondentów przede wszystkim poradniki metodyczne, artykuły w czasopismach oraz wszelkie publikacje przedstawiające doświadczenia nauczycielskie. W dalszej kolejności wymienia się wydawnictwa ogólnopedagogiczne, popularnonaukowe i in. Podobnie przedstawia się ten problem w badaniach Krystyny Dróżdż, prowadzonych wśród czytelników bibliotek pedagogicznych¹¹. Oddzielnego rozpatrzenia wymagają potrzeby nauczycieli studiujących, które z jednej strony dyktowane są praktyką zawodową, z drugiej wymaganiami programowymi studiów; stąd też poza wymienionymi typami wydawnictw zainteresowanie ich skupia się na podręcznikach akademickich i pracach naukowych.

Nauczyciele m. Łodzi poszukują informacji pedagogicznej w różnych typach bibliotek. Podstawowym i najniższym ogniwem systemu infor-

¹⁰ Pytanie skategoryzowane jest to pytanie zamknięte opatrzone z góry przewidzianą odpowiedzią i badany może dokonać wyboru tylko z tych odpowiedzi wzorcowych. Pytanie otwarte jest to takie pytanie, w którym badanemu pozostawia się swobodę wypowiedzi.

¹¹ K. Dróżdż: *Z badań nad efektywnością...*, s. 75.

macji pedagogicznej są biblioteki szkolne, które dostarczają lub usiłują dostarczyć informacji bibliograficznych na tematy związane z praktycznymi problemami występującymi w pracy zawodowej nauczycieli oraz w celu przygotowania się nauczycieli do konferencji pedagogicznej, rejonowej czy metodyczno-przedmiotowej; rzadziej w związku z potrzebami związanymi ze studiami, gdyż zakres posiadanych wydawnictw informacyjnych oraz narzędzi informacyjnych w bibliotekach szkolnych ogranicza tę możliwość. Toteż nauczyciele studiujący w większym stopniu niż inni nauczyciele poszukują informacji w Wojewódzkiej Bibliotece Pedagogicznej, w Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego, Miejskiej Bibliotece Publicznej i in.

Informacje bibliograficzne dotyczące pedagogiki i nauk pokrewnych docierają do nauczycieli innymi jeszcze drogami, wśród których pierwsze miejsce, zwłaszcza w stosunku do nauczycieli studiujących i biorących udział w różnych formach kształcenia i doskonalenia, zajmują wykłady i ćwiczenia, podczas których wykładowcy prezentują lekturę związaną z omawianym problemem. Drugie z kolei miejsce przypada audycjom radiowym i telewizyjnym oraz recenzjom w czasopiśmie. Część nauczycieli — w większości nie studiujących — wskazuje również na funkcje informacyjne zebrań i konferencji pedagogicznych.

Ważną rolę w aktualizacji wiedzy pedagogicznej nauczycieli winna spełniać informacja o nowościach pedagogicznych. Na znaczenie jej zwraca uwagę F. Korniszewski¹², a o stwierdzonych potrzebach nauczycieli w tym zakresie informuje K. Drózd¹³. W naszych badaniach nauczyciele zapytani, czy są informowani na bieżąco o nowościach z zakresu pedagogiki, odpowiadają w większości: „tak” — w tym procent odpowiedzi potwierdzających jest wyższy w odniesieniu do książek (65,8%) niż do artykułów z czasopism (46,7%), jednakże zarówno pod względem formy, jak i treści pozytywnie ocenia te informacje tylko 33,3% badanych.

Informacji o nowościach pedagogicznych dostarczają nauczycielom biblioteki; wśród nich przede wszystkim biblioteki szkolne. Kolejne miejsca zajmują: radio i telewizja, czasopisma, zebrań, zajęcia na kursach i studiach. Nauczyciele studiujący na drugim miejscu po bibliotekach wymieniają zajęcia na studiach.

Czasopismo jako źródło informacji pedagogicznej. Czasopisma stanowią przedmiot szczególnego zainteresowania pracowników informacji naukowej, zawierają bowiem najnowsze wiadomości umożliwiające aktualizację wiedzy i unowocześnianie kwalifikacji. Artykułów w czasopiśmie, choćby tylko z zakresu pedagogiki i nauk pokrewnych, ukazuje się tyle, że systematyczne ich śledzenie przekracza możliwości przeciętnego nauczyciela. Dlatego nauczyciele wybierają do systematycznej lektury zwykle jeden lub kilka tytułów i oczekują in-

¹² F. Korniszewski: *Organizacja informacji naukowej...*, s. 9-12.

¹³ K. Drózd: *Z badań nad efektywnością...*, s. 74.

formacji mówiących o treści artykułów z innych czasopism, spośród których mogliby wybrać najbardziej im przydatne. Dane o czytelnictwie czasopism przez nauczycieli mogą stanowić pomoc w przygotowaniu i organizowaniu aktualnej informacji naukowej z zakresu pedagogiki i nauk pokrewnych.

Uzyskujemy te dane z licznych badań. Do najbardziej aktualnych, odnoszących się do nauczycieli studiujących, zaliczyć należy badania J. Jarowleckiego¹⁴. Wskazują one m. in. na zakres czytelnictwa czasopism pedagogicznych, wśród których czasopisma metodyczne są czytane przez 53,4% respondentów, a wg naszych badań — przez 60,2%; w niektórych specjalnościach, jak np. wśród nauczycieli przedmiotów humanistycznych, procent ten wynosi 82,6%. Wśród tytułów czasopism pedagogicznych badani wymieniają najczęściej czasopisma przedmiotowo-metodyczne w następującej kolejności: *Głos Nauczycielski*, *Oświata i Wychowanie*, *Życie Szkoły*, *Rodzina i Szkoła*.

Wypowiedzi nauczycieli na temat czytelnictwa czasopism znajdują potwierdzenie w opiniach bibliotekarzy szkolnych, natomiast z obserwacji i analizy dokumentów w bibliotece pedagogicznej wynika, że po *Oświacie i Wychowaniu*, które ze względu na wkładki Nauczycielskiego Uniwersytetu Radiowo-Telewizyjnego zajmuje pierwsze miejsce w zainteresowaniach czasopismami, najczęściej są wykorzystywane: *Kwartalnik Pedagogiczny*, *Ruch Pedagogiczny*, *Psychologia Wychowawcza*, *Nauczyciel i Wychowanie*, *Nowa Szkoła*, *Szkoła Specjalna*, *Chowanna*. Są to więc czasopisma, poza *Oświatą i Wychowaniem*, nie objęte prenumeratą w większości szkół i czytane nie tyle w związku z praktycznymi problemami występującymi w pracy codziennej, ile ze względu na przygotowanie do udziału w konferencji, w pracy zespołu samokształceniowego czy też dla potrzeb studiów. Bieżąca informacja abstraktowa przyczyniłaby się niewątpliwie do szerszego upowszechnienia czasopism i wykorzystania ich w kształceniu ustawicznym nauczycieli.

Dokumenty pochodne w działalności informacyjnej. Materiały informacyjne w szkole ograniczają się zwykle do wydawnictw encyklopedycznych, katalogów wydawniczych, informatorów księgarskich, zestawień tematycznych, przekazywanych szkole okazjonalnie lub stanowiących załączniki do licznych prac. Podstawowym narzędziem informacji o piśmiennictwie są karty katalogowe, a w niektórych szkołach (45% badanych) kartoteki zagadnieniowe, obejmujące od 5 do 30 tematów.

Bez porównania korzystniej przedstawia się pod tym względem sytuacja w Wojewódzkiej Bibliotece Pedagogicznej, posiada ona bowiem bogaty zbiór materiałów informacyjnych gromadzonych przez wiele lat.

¹⁴ J. Jarowlecki: *Z badań nad czytelnictwem nauczycieli studiujących zaocznie*. „Prz. Ośw.-Wychow.” 1975 nr 4 s. 34-44.

Obok powszechnie znanych wydawnictw bibliograficznych istotną pomoc stanowią takie dokumenty pochodne, jak kopie zestawień tematycznych sporządzanych dla indywidualnych czytelników i instytucji oraz kartoteki tematyczno-bibliograficzne, obejmujące ponad 800 tematów, uzupełniane i aktualizowane na bieżąco. Jednakże nawet przy największym wysiłku pracowników biblioteki jej działalność informacyjna nie odpowiada wymogom informacji naukowej, jest zwykle fragmentaryczna, niepełna, ogranicza się do podania opisu bibliograficznego dokumentu pierwotnego. Wynika to w dużym stopniu stąd, że podstawowym elementem wszystkich dokumentów pochodnych jest opis bibliograficzny dzieła, rzadko zaś krótka adnotacja dotycząca treści.

Pożądanee formy informacji pedagogicznej. Aktualny stan informacji pedagogicznej z wyżej przedstawionych względów nie zadowala nauczycieli przede wszystkim tych, którzy pragną dokształcać się lub doskonalić w zawodzie przez aktualizowanie swej wiedzy i umiejętności. Na pytanie, w jakiej formie pragnęliby otrzymywać informacje o nowościach pedagogicznych, 77,5% badanych odpowiada, że w formie zestawień tematycznych informujących o treści poszczególnych dokumentów, a 41,3% — że w formie zestawień sygnalizujących ukazanie się dzieła (w terminie nie przekraczającym 6 tyg.).

Ponadto nauczyciele pragną korzystać z porad bibliograficznych, z konsultacji ze specjalistami na temat nowości pedagogicznych oraz z odczytów i referatów uwzględniających treści najnowszej literatury. Dobrze zorganizowana informacja pedagogiczna odpowiadająca potrzebom nauczycieli umożliwi, jak należy się spodziewać, aktualizację ich wiedzy przy mniejszym wysiłku i w skróconym czasie. Obecnie 69,2% nauczycieli przeznacza na zapoznanie się z nowościami wydawniczymi od 1 do 3 godz. tygodniowo; spośród nich ok. 75% badanych pragnie na ten cel przeznaczyć więcej czasu, jednak ich sytuacja życiowa, konieczność łączenia pracy zawodowej, społecznej i obowiązków rodzinnych nie pozwalają na to. Z wypowiedzi tych można by wnioskować, że nauczyciele w większości czytają mniej, niż wymagają tego potrzeby związane z wykonywanym zawodem. Informacja pedagogiczna, opracowana metodami naukowymi, powinna więc zaspokoić ich potrzeby w tym zakresie, a w niektórych przypadkach także przyczynić się do wzrostu ich czasu wolnego.

Czynniki warunkujące potrzeby nauczycieli w zakresie informacji pedagogicznej. W celu poznania czynników warunkujących potrzeby informacyjne nauczycieli badano odpowiedzi nauczycieli w zależności od wykonywanej specjalności, form kształcenia i doskonalenia oraz wieku i wykształcenia. Porównując wypowiedzi nauczycieli niejednokrotnie stwierdzamy różnice, które skłonni jesteśmy przypisać zależnościom od wymienionych wyżej zmiennych. Jednakże bardziej wnikliwa ich analiza oraz poddanie wyników liczo-

wych badaniom zależności statystycznych za pomocą testu znaków¹⁵ wskazało, że różnice występujące w potrzebach informacyjnych nauczycieli z wykształceniem średnim, półwyższym i wyższym, jak również w potrzebach nauczycieli młodszych i starszych wiekiem są zbyt małe i statystycznie nieistotne, aby mogły świadczyć o odmienności tych kategorii nauczycieli w zakresie potrzeb informacyjnych. Przeprowadzona natomiast, niezależnie od metod statystycznych, szczegółowa analiza jakościowa wypowiedzi nauczycieli różnych przedmiotów wskazuje:

1) na różnice tematyczne potrzeb informacyjnych, wynikające ze specyfiki nauczanego przedmiotu;

2) na większe potrzeby w zakresie informacji pedagogicznej nauczycieli przedmiotów humanistycznych niż nauczycieli przedmiotów matematyczno-przyrodniczych;

3) na przewagę zainteresowań obu wymienionych kategorii nauczycieli informacją dotyczącą dokumentów merytorycznie związanych z przedmiotem nad zainteresowaniami informacją pedagogiczną.

Poza tym badania statystyczne za pomocą wspomnianego wyżej testu znaków (T-R), polegające na porównywaniu liczby wypowiedzi nauczycieli studiujących i nie studiujących pozwoliły na stwierdzenie istotnej statystycznie różnicy w potrzebach informacyjnych obu grup. Nauczyciele studiujący objawiają większe zapotrzebowanie na informację pedagogiczną oraz wynikającą z programów studiów.

3. UWAGI KOŃCOWE I WNIOSKI

1) Wyniki opisanych wyżej badań stanowią próbę określenia stanu uświadamianych sobie przez nauczycieli potrzeb w zakresie informacji pedagogicznej. Stwierdzenie, czy potrzeby te są adekwatne do zadań nauczyciela współczesnej szkoły, jak również do modelu nauczyciela szkoły przyszłości, przerasta ramy tej pracy i założonych celów badań.

2) Potrzeby informacyjne nauczycieli związane z pracą dydaktyczno-wychowawczą w szkole ukierunkowane są przede wszystkim programami nauczania, instrukcjami, zaleceniami władz, stosowanymi formami dokształcania i doskonalenia. Wszelkie wydawnictwa normatywne powinny więc być brane pod uwagę przy ustalaniu zakresu i tematyki szczegółowej informacji pedagogicznej.

3) Potrzeby nauczycieli studiujących wynikają w dużej mierze z programów studiów. Określenie zakresu informacji pedagogicznej dla tej grupy nauczycieli wymaga więc — obok uwzględnienia wypowiedzi nauczycieli — analizy programów studiów.

4) Działalność informacyjna powinna nie tylko zaspokajać istniejące potrzeby, lecz również budzić nowe, wymaga więc stosowania form

¹⁵ J. Gref: *Modele i zadania statystyki matematycznej*. Warszawa 1968 s. 145-153.

aktywnych, bardziej zróżnicowanych, a przede wszystkim powinna zapewnić nauczycielom łatwy dostęp do abstraktów bieżącego piśmiennictwa pedagogicznego.

5) Informacja pedagogiczna nie powinna ograniczać się do podawania opisów bibliograficznych, lecz dostarczać również analiz dokumentacyjnych (abstraktów).

6) Zapewnienie bibliotekarzom bibliotek szkolnych i pedagogicznych oraz instytutom kształcenia ustawicznego nauczycieli systematycznego dopływu wydawnictw informacyjnych, obejmujących opisy bibliograficzne w układzie alfabetycznym i przedmiotowym oraz kart dokumentacyjnych (odpowiednio sklasyfikowanych) do kartotek tematycznych (przedmiotowych), pozwoli na prowadzenie szeroko pojętej działalności informacyjnej, mającej na względzie nie tylko zaspokojenie istniejących potrzeb nauczycieli w zakresie informacji pedagogicznej, lecz również budzenie nowych zainteresowań.

ZOFIA PORCZYŃSKA

1

TEACHERS' NEEDS FOR PEDAGOGICAL INFORMATION

Needs for information in the field of pedagogy grows along with a dissemination of the continuing education of teachers. Research concerning needs of teachers of elementary schools have also been performed in Lodz by means of the appropriate enquiry. Basing on the received responses, pedagogic information, its aims and sources have been formulated. Data obtained concerned the problem of reading pedagogic periodicals, and the role of secondary documents in information service. The respondents' opinions provided also materials about the mostly wanted forms of pedagogical information and about various information needs of different groups of teachers. The article ends with general characteristics of teachers' information needs.

BARBARA SORDYLÓWA

ZAGADNIENIE SPECJALIZACJI ZBIORÓW A SINTO

Przegląd kształtowania się problematyki specjalizacji bibliotek w Polsce. Powiązanie planu specjalizacji bibliotek z SINTO. Wzajemne relacje między koncepcją planu specjalizacji i Narodowego Zasobu Bibliotecznego (NZB).

1. ZARYS HISTORYCZNY KSZTAŁTOWANIA SIĘ IDEI SPECJALIZACJI BIBLIOTEK

Problem współpracy bibliotek naukowych polegającej na specjalizacji tematycznej, chronologicznej, językowej czy wreszcie terytorialnej gromadzonych zasobów informacyjnych nie jest nowy na gruncie polskim ani w bibliotekarstwie światowym. Dyskutowany był wielokrotnie w okresie międzywojennego dwudziestolecia. Wypowiadali się wówczas w tej sprawie teoretycy i praktycy bibliotekarstwa polskiego, jak Edward Kuntze, Adam Łysakowski, Józef Grycz, Kazimierz Dobrowolski, Rudolf Kotula, Franciszek Smolka, Stefan Vrtel-Wierczyński i inni na łamach *Nauki Polskiej*, *Przeglądu Bibliotecznego*, *Pionu*, na forum ogólnopolskich zjazdów bibliotekarzy, głównie II i IV¹.

Pod drugiej wojnie światowej problem ożywa na nowo w sytuacji odbudowy bibliotekarstwa polskiego ze zniszczeń i spustoszeń w księgozbiorach bibliotecznych. Już *Dekret z dn. 17.4.1946 o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi*² porusza sprawę współpracy bibliotek w zakresie gromadzenia literatury naukowej, a w sposób pełniejszy określa te zagadnienia *Ustawa z dn. 9.4.1968 o bibliotekach*³ w dwóch artykułach: 16 i 19, dotyczących specjalizacji bibliotek i tzw. specjalnych

¹ Por. E. Kuntze: *Potrzeby polskich bibliotek naukowych*. „*Nauka Pol.*” 1919 t. 2 s. 503-542. — A. Łysakowski: *Normy organizacyjne bibliotek naukowych a w szczególności uniwersyteckich*. „*Prz. Bibliot.*” 1929 R. 3 z. 3 s. 283-305. — K. Dobrowolski: *Kilka uwag o potrzebach naszej nauki w związku z bibliotekami uniwersyteckimi*. „*Nauka Pol.*” 1929 t. 10 s. 547-555. — R. Kotula: *Najistotniejsze potrzeby polskich bibliotek naukowych*. „*Nauka Pol.*” 1929 t. 10 s. 529-537. — K. Dobrowolski: *Główne zagadnienia dotyczące bibliotek państwowych w Polsce*. „*Nauka Pol.*” 1932 t. 15 s. 291-304. — J. Grycz: *Revizja bibliotek uniwersyteckich*. „*Pion*” 1933 R. 1 nr 9 s. 3. — *Zasady organizacji bibliotek naukowych w Polsce*. W: IV Zjazd Bibliotekarzy Polskich w Warszawie. Referaty, Cz. 1. Warszawa 1938 s. 77-81. — F. Smolka: *Organizacja bibliotek uniwersyteckich*. Tamże, s. 43-50. — E. Kuntze: *Kilka uwag o specjalizacji bibliotek*. „*Prz. Bibliot.*” 1937 R. 11 z. 2 s. 69-76. — S. Vrtel-Wierczyński: *O organizacji polityki zakupów książkowych w bibliotekach uniwersyteckich*. „*Prz. Bibliot.*” 1937 R. 11 s. 77-83.

² „*Dz.U.*” 1946 nr 26, poz. 163.

³ „*Dz.U.*” 1968 nr 12, poz. 63.

bibliotek centralnych, które to zagadnienia ściśle się ze sobą łączą. Działaniom legislacyjnym towarzyszyły ożywione dyskusje w środowiskach bibliotekarskich. Podsumowaniem tych dyskusji było wakacyjne seminarium bibliotekarskie w Jarocinie (17-27.8.1959) nt. współpracy bibliotek, zorganizowane z inicjatywy Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich⁴. Prowadzone są też badania naukowe w tym zakresie; wymienić należy w szczególności prace Bolesława Świdorskiego, których wyniki autor opublikował w kilku artykułach oraz w książce pt. *Współpraca bibliotek w zakresie gromadzenia zbiorów* (Warszawa 1964), a także Jana Pasierskiego, który zajmował się również zagadnieniem specjalizacji bibliotek, m.in. na przykładzie rolniczych bibliotek naukowych⁵. Zagadnienie specjalizacji bibliotek poruszano też na VI Zjeździe bibliotekarzy polskich w 1968 r., który obradował pod hasłem wieloaspektowej współpracy bibliotek: w zakresie gromadzenia, udostępniania i informacji naukowej.

W nawiązaniu do ustawy bibliotecznej opracowany został pod auspicjami Państwowej Rady Bibliotecznej kolejny akt legislacyjny, a mianowicie *Zarz. nr 15 ministra kultury i sztuki z dn. 9.2.1973 w sprawie zasad specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych oraz działalności informacyjnej centralnych bibliotek naukowych*⁶. Na mocy zarządzenia nr 27/Org ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki i sekretarza naukowego PAN z dn. 14.12.1974⁷ organem wykonawczym do spraw specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych zostało Centrum INTE, które przystąpiło do realizacji wspomnianych aktów normatywnych. Równocześnie rozwinęła się dalsza dyskusja nad zagadnieniem specjalizacji zbiorów i problemem bibliotek centralnych. *Przegląd Biblioteczny* opublikował kilka artykułów związanych z tymi zagadnieniami: B. Świdorskiego, J. Pasierskiego, A. Romańskiej, H. Uniejewskiej, Z. Binerowskiego, R. Dżamana⁸. Również inne czasopisma fachowe, jak np. *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, zamieszczają artykuły i infor-

⁴ *Współpraca bibliotek. Materiały wakacyjnego seminarium bibliotekarskiego, Jarocin 17-27 sierpnia 1959*. Oprac. M. Dembowska i H. Sawoniak. Warszawa 1960.

⁵ J. Pasierski: *Specjalizacja rolniczych bibliotek naukowych*. „*Bibliotekarz*” 1960 R. 27 nr s. 161-166.

⁶ „*Dz. Urz. Mtn. Kult.*” 1973 nr 2, poz. 18.

⁷ *Zarz. nr 27/Org ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki i sekretarza naukowego PAN z dn. 14.12.1974 r. w sprawie powołania organu wykonawczego do spraw specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych oraz działalności informacyjnej bibliotek naukowych*. W: J. Krzyżewski: *Przełoty o informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej*. Warszawa 1977 s. 83-85.

⁸ J. Pasierski: *Planowa specjalizacja bibliotek naukowych*. „*Prz. Bibliot.*” 1959 R. 27 z. 3 s. 193-199. — B. Świdorski: *Z problematyki opracowania ogólnokrajowego planu specjalizacji i kooperacji polskich bibliotek naukowych w zakresie gromadzenia zbiorów*. „*Prz. Bibliot.*” 1966 R. 34 z. 3 s. 132-146. — J. Pasierski: *Problem specjalizacji bibliotek naukowych*. „*Prz. Bibliot.*” 1968 R. 36 z. 1/2 s. 78-87. — B. Świdorski: *Zasady specjalizacji bibliotek naukowych w zakresie gromadzenia zbiorów*. Projekt. „*Prz. Bibliot.*” 1970 R. 38 z. 4 s. 339-349. — A. Romańska: *Pierwszy akt prawny w zakresie specjalizacji działalności bibliotek naukowych w Polsce*. „*Prz. Bibliot.*” 1974 R. 42 z. 1 s. 21-36. — H. Uniejewska: *Specjalizacja bibliotek — biblioteki centralne. Uwagi dyskusyjne*. „*Prz. Bibliot.*” 1974 R. 42 z. 4 s. 423-429. — Z. Binerowski: *O centralną bibliotekę morską*. „*Prz. Bibliot.*” 1976 R. 44 z. 1 s. 39-43. — R. Dżaman: *Centralna biblioteka morską. Uwagi i propozycje*. „*Prz. Bibliot.*” 1977 R. 45 z. 1 s. 69-72. — A. Romańska: *Z rozważań nad zakresem działania biblioteki centralnej*. „*Prz. Bibliot.*” 1978 R. 46 z. 1 s. 13-24.

macje na ten temat. Trwają prace nad planem specjalizacji prowadzone przez Zespół ds. Bibliotek i Archiwów w Centrum INTE. Wersja wstępna planu specjalizacji została ukończona na wiosnę 1977 r. i poddana pod dyskusję różnych ciał opiniodawczych, w szczególności środowisk bibliotekarskich. Projekt wstępny był też przedmiotem oceny ze strony komisji powołanej w Polskiej Akademii Nauk przez sekretarza naukowego (na podstawie Decyzji nr 48/77 z dn. 1.9.1977). Opracowane przez komisję uwagi i wnioski zostały przekazane do Centrum INTE (dn. 20.9.1977). Wskutek tego wstępny projekt planu specjalizacji podlegał różnym modyfikacjom i przekształceniom, w których trakcie zmieniła się też częściowo pierwotna koncepcja i kompozycja planu zawierająca obok wykazu bibliotek centralnych również wykaz ponad 200 bibliotek współpracujących. Do ukształtowania się nowej, bardziej funkcjonalnej koncepcji planu specjalizacji, w której myśl za dobór bibliotek współpracujących ma być odpowiedzialna centralna biblioteka naukowa, przyczyniła się twórcza dyskusja w gronie bibliotekarzy i czynników odpowiedzialnych za politykę biblioteczną w kraju.

Aktualne problemy specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych wraz z proponowanym wykazem bibliotek centralnych zostały przedstawione w artykule dyrektora generalnego Centrum INTE inż. M. Derentowicza⁹.

I tak pomału od historii przeszliśmy do współczesnego stanu interesującej nas problematyki, która obecnie jest podejmowana w odmienneli przed laty 60-ciu, kiedy zaczęto rozważać potrzebę uzgodnienia polityki pomnażania zasobów bibliotecznych.

2. ZAGADNIENIE SPECJALIZACJI ZBIORÓW MATERIAŁÓW BIBLIOTECZNYCH W CHWILI OBECNEJ

Zagadnienie to wiąże się z zadaniem budowy SINTO (System Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej)¹⁰, który jest jednym z czterech rządowych systemów informatycznych przewidzianych do realizacji na najbliższe lata (do 1990 r.). Pozostałymi systemami, z którymi SINTO ma współpracować, są: CENPLAN (Centralny Planifikator), SPIS (System Państwowej Informacji Statystycznej), PESEL (Powszechny System Ewidencji Ludności). SINTO nie jest systemem bezpośrednio zarządzania, ale pełni rolę służebną w stosunku do nauki i gospodarki; jest też systemem najtrudniejszym do realizacji z czterech wymienionych warunkowaniach politycznych i społeczno-ekonomicznych aniż uwagi na nierównomierność rozwoju infrastruktury w zakresie infor-

⁹ M. Derentowicz: *Specjalizacja zbiorów materiałów bibliotecznych*. „Prz. Bibliot.” 1978 R. 46 z. 4 s. 413.

¹⁰ Por. J. L. Kullkowski: *Zarys koncepcji Systemu Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej SINTO*. Warszawa 1978.

macji naukowej oraz związaną z tym konieczność kosztownych inwestycji, a także pracochłonnych i czasochłonnych prac przygotowawczych, jak chociażby sprawa koncepcji przepływu i wymiany informacji.

Zadanie budowy SINTO zostało powierzone Centrum INTE, które na podstawie uchwały nr 35 Rady Ministrów z dn. 12.2.1971 sprawuje funkcję głównego koordynatora działalności informacyjnej w kraju i jest zarazem organem wykonawczym ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki. Centrum INTE opracowało założenia do projektu SINTO, a następnie *Projekt ogólny SINTO*, który został zatwierdzony uchwałą Komitetu Informatyki z dn. 6.3.1978. W związku z tym SINTO wszedł w fazę wieloetapowej realizacji, w której trakcie sama koncepcja Systemu może i powinna podlegać optymalizacji. Znane są ogólne założenia Systemu, jego struktura organizacyjno-funkcjonalna. Niektóre z tych założeń mogą jednak budzić wątpliwości, np. podział na trzy grupy systemów: specjalistycznych, dziedzicowo-gałęziowych i terytorialnych, których zakresy działania, a także tematyka mogą się w znacznym stopniu ze sobą krzyżować, a których wzajemne stosunki nie zostały wyjaśnione do końca.

Istotnym problemem dla budowy SINTO jest zapewnienie bazy źródłowej Systemu w postaci źródeł informacji pierwotnej, w pierwszym rzędzie literatury naukowej i fachowej, w tym głównie zagranicznych czasopism i książek oraz zorganizowanie odpowiedniej informacji pochodnej o tych zasobach. Problem ten ma być rozwiązany właśnie przez plan specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych i uruchomienie podsystemu bibliotek centralnych odpowiedzialnych za jego realizację. Biblioteki centralne mają współdziałać z bibliotekami współpracującymi jako partnerami w realizacji planu specjalizacji. Zadaniem planu specjalizacji jest zapewnienie warunków do gromadzenia materiałów informacyjnych zgodnie z aktualnymi i perspektywicznymi potrzebami wszechstronnego rozwoju nauki, techniki i gospodarki narodowej oraz opracowywanie, udostępnianie i rozpowszechnianie zgromadzonych informacji stosownie do przyjętych w krajowym systemie form, metod i środków. Wdrożenie planu specjalizacji ma doprowadzić do stworzenia ogólnokrajowego zasobu informacyjnego o charakterze uniwersalnym, stanowiącego pełne pokrycie pól zainteresowań nauki i gospodarki kraju.

Silniejsze powiązanie z SINTO podsystemu bibliotek centralnych i współpracujących nastąpi wówczas, gdy w praktyce zrealizowane zostanie założenie, że centralna biblioteka naukowa może pełnić równocześnie funkcje centralnego ośrodka informacji systemu dziedzicowo-gałęziowego, dla którego organizuje bazę źródłową. Realizuje wówczas dodatkowo obowiązki wynikające z zarządzania tym systemem, tak jak to wykonuje już obecnie Główna Biblioteka Lekarska — Centrum Naukowej Informacji Medycznej czy Centralna Biblioteka Rolnicza i jed-

nocześnie centrum informacji w zakresie nauk rolniczych i leśnych. Świadczy to najlepiej o wdrażaniu w życie funkcjonalnej integracji bibliotek i ośrodków informacji, działalności bibliotecznej i działalności informacyjnej.

W *Projekcie ogólnym SINTO* jest wyraźnie powiedziane: „Dla potrzeb realizacji planu specjalizacji zbiorów źródeł informacji istnieje sieć Centralnych Bibliotek Naukowych (CBn) i Bibliotek Naukowych (Bn) współpracujących. Ich podstawowym zadaniem jest tzw. obsługa źródłowa, obejmująca ewidencjonowanie i dokumentowanie źródeł informacji oraz ich udostępnianie w postaci pierwotnej lub wtórnej użytkownikom SINTO”¹¹.

Istnieją jednak pewne niebezpieczne rozbieżności między *Projektem ogólnym SINTO* a projektem planu specjalizacji bibliotek; dotyczą one przede wszystkim problemu zarządzania z jednej strony systemami dziedzinowo-gałęziowymi, a z drugiej — centralnymi bibliotekami naukowymi, które w określonych przypadkach mogą pełnić funkcje centralnego ośrodka informacji systemu dziedzinowo-gałęziowego. *Projekt ogólny SINTO* wymienia 17 systemów dziedzinowo-gałęziowych, w tym tak ważne systemy, jak System Informacji o Naukach Ścisłych i Przyrodniczych oraz System Informacji o Naukach Społecznych. Resortem odpowiedzialnym za System Informacji o Naukach Ścisłych i Przyrodniczych jest Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, natomiast za System Informacji o Naukach Społecznych ma odpowiadać Polska Akademia Nauk. Tymczasem odpowiedzialność za bazę źródłową dla obu systemów kształtuje się akurat odwrotnie. Biblioteki centralne przewidziane dla nauk przyrodniczych i nauk ścisłych znajdują się w gestii Polskiej Akademii Nauk (Centralna Biblioteka Biologiczna — Biblioteka Instytutu Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego, Centralna Biblioteka Matematyczno-Fizyczna — Biblioteka Instytutu Matematycznego PAN). Natomiast dwie biblioteki centralne proponowane dla nauk społecznych to biblioteki uniwersyteckie (Biblioteka Jagiellońska i Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego) podlegające MNSzWiT. Przykłady niezgodności można mnożyć; tak np. System Informacji o Ochronie i Kształtowaniu Środowiska ma być nadzorowany przez Ministerstwo Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska, podczas gdy Centralna Biblioteka Geografii i Ochrony Środowiska — Biblioteka Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN i Uniwersytetu Warszawskiego ma innego gestora. Ponadto w *Projekcie ogólnym SINTO* nie przewidziano w ogóle odrębnego systemu dla nauk technicznych, mimo że do zakresu pojęcia „technika” należą nie tylko odpowiednie działy przemysłu, ale również badania podstawowe w wielu

¹¹ *System Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej SINTO. Projekt ogólny.* Warszawa 1977 s. 46.

dyscyplinach technicznych. Natomiast w planie specjalizacji słusznie przewiduje się powołanie trzech centralnych bibliotek technicznych: Biblioteki Politechniki Warszawskiej, Biblioteki Politechniki Wrocławskiej i Biblioteki Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, które podlegają MNSzWIT. Należałoby więc w ramach wymienionego resortu powołać System Informacji o Naukach Technicznych.

Jakie mogą być konsekwencje tego rodzaju niezgodności? Jak wiadomo, SINTO opiera się na zasadzie uczestnictwa w Systemie poszczególnych partnerów stosownie do spełniania przez nich wyznaczonych funkcji i zadań, niezależnie od przynależności administracyjnej. Można by przypuszczać, że wobec tego niezgodność w strukturze zarządzania niektórymi systemami dziedzinowo-gałęziowymi oraz odpowiednimi bibliotekami centralnymi jest niegroźna dla realizacji Systemu. Ale w istocie tak nie jest. Sprawy zaczną się komplikować, gdy SINTO wejdzie na etap wdrażania poszczególnych podsystemów, gdyż wówczas wiele problemów trzeba będzie uzgadniać z wieloma gestorami, w tym — jak zwykle kłopotliwe — sprawy finansowania, co w sumie mocno skomplikuje i przedłuży proces realizacji Systemu. Sytuacja okaże się szczególnie trudna, gdy centralna biblioteka naukowa podlegająca organizacyjnie jednemu resortowi będzie zarazem pełniła zadania centralnego ośrodka informacji systemu dziedzinowo-gałęziowego, który posiada innego gestora. Po co stwarzać trudności, których można uniknąć jeszcze na etapie projektowania, synchronizując ze sobą poszczególne elementy SINTO?

Oto niektóre z problemów, które, jak się wydaje, powinny być zasygnalizowane projektantom Systemu. Wnioski narzucają się w sposób oczywisty, dlatego zrezygnujemy tutaj z ich precyzowania.

3. PLAN SPECJALIZACJI A NARODOWY ZASÓB BIBLIOTECZNY

W związku z dyskusją nad początkową wersją planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych wyłoniła się z inicjatywy trzech bibliotek o charakterze księżnic narodowych¹² koncepcja określona jako Narodowy Zasób Biblioteczny (NZB)¹³. Warto tu przypomnieć, że obok wyżej wymienionej funkcjonują analogiczne koncepcje, jak Państwowy Zasób Archiwalny czy ostatnio — w związku z budową SINTO — Ogólnokrajowy Zasób Informacyjny. Jakkolwiek koncepcja NZB tkwi mocno w polskiej tradycji historyczno-kulturalnej, jest ona również silnie związana ze współczesnością i przyszłością.

NZB ma być „podstawowym źródłem informacji o dorobku umysłowym Polaków, o dziejach politycznych narodu, o dziejach kultury na-

¹² Biblioteki Narodowej, Biblioteki Jagiellońskiej i Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.

¹³ Por. L. Marszałek: *Narodowy Zasób Biblioteczny*. „Prz. Bibliot.” 1978 R. 46 z. 4 s. 423.

rodowej i wszystkich dziedzin jej twórczości, o dziejach wkładu Polaków w cywilizację światową¹⁴. Wymieniony wyżej zakres rzeczowy NZB sprowadza się w istocie do szeroko pojmowanego pojęcia kultury narodowej, ale chyba niesłusznie podkreśla się tylko jej aspekt historyczny („dzieje”). Równie ważne jest gromadzenie i dokumentacja dorobku kulturalnego dnia dzisiejszego i to zadanie powinno znajdować się w polu zainteresowania NZB. To, co jest tworzone obecnie, już niedługo stanie się historią. Spojrzenie na kulturę narodową powinno być niejako podwójne — wstecz, na to, czego dokonali poprzednicy, ale też w przyszłość, dla której pieczołowicie trzeba dbać o dorobek współczesny.

Należałoby postawić pytanie, w jakim stosunku pozostaje NZB do planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych, a więc do rozumianego przyszłościowo Ogólnokrajowego Zasobu Informacyjnego?

Plan Specjalizacji opracowany w Centrum INTE opiera się na klasyfikacji tematyczno-dziedzinowej obejmującej dyscypliny naukowe, a także działalność praktyczną; równocześnie obok kryterium rzeczowego w uzasadnionych przypadkach uwzględnia się kryteria formalne, a więc językowe, terytorialne czy chronologiczne. Natomiast koncepcja NZB uwzględnia kryteria formalne, a więc język dokumentów, terytorium, na którym dokumenty zostały wytworzone, pochodzenie autorów, a także respektuje kryterium rzeczowe — w zastosowaniu do dzieł obcych dotyczących narodu polskiego. Na podstawie tych kryteriów kształtuje się pojęcie piśmiennictwa narodowego, wywodzące się z Estreicherowskiej koncepcji „poloników”. NZB można więc uważać za jeden z aspektów planu specjalizacji zbiorów bibliotecznych. Natomiast Ogólnokrajowy Zasób Informacyjny jako nadrzędny zbiór informacji zawartej w dokumentach znajdujących się w jego gestii powinien obejmować swoim zakresem oraz zasięgiem zarówno Narodowy Zasób Biblioteczny, jak i Państwowy Zasób Archiwalny.

Rozważając przytoczone argumenty należy się zastanowić nad racjonalnym i funkcjonalnym połączeniem koncepcji NZB z planem specjalizacji, ponieważ nie są to koncepcje przeciwstawne, lecz komplementarne, służące jednemu celowi — lepszemu wykorzystaniu zgromadzonych i wciąż pomnażanych zasobów informacji dla wszechstronnego rozwoju nauki, kultury i gospodarki narodowej.

Zainteresowania SINTO powinny się stopniowo rozszerzać w kierunku objęcia swoim działaniem wszystkich typów dokumentów, a więc również rękopisów, archiwaliów, starych druków, muzykaliów i innych zbiorów specjalnych, jeżeli — zgodnie ze swą ideą — ma on stać się ogólnonarodowym programem informacji naukowej.

¹⁴ Narodowy Zasób Biblioteczny. Warszawa 1978 s. 5.

BARBARA SORDYLOWA

SPECIALIZATION OF LIBRARY RESOURCES AND THE SINTO

Short reviewing how formed specialization of libraries in Poland, main acts that appeared in the Polish People's Republic are mentioned. Specialization of libraries resources is at present strictly connected with a construction of the Scientific, Technical, and Organizational Information System — SINTO. Some incompatibilities in methods and organization between the general idea of SINTO, the plan of specializing library resources, and the sub-system of central scientific libraries are discussed. The opinion on mutual relations between a plan of specialization and the idea of the National Library Collection is given.

TERESA SŁUŻALEK

W SPRAWIE KONCEPCJI BIBLIOGRAFII REGIONALNEJ
W POLSCE

Krytyka koncepcji bibliografii regionalnej (terytorialnej) w Polsce, przedstawionej w referacie C.Z. Gałczyńskiej na III Ogólnokrajowej naradzie bibliografów, jako opartej na kryteriach administracyjnych lub planistycznych. Postulat opracowywania bibliografii wielkich terytoriów (regionów) opartej na kryteriach historycznych.

Reforma podziału administracyjnego kraju przeprowadzona w 1975 r. spowodowała konieczność zmiany dotychczasowej koncepcji bibliografii regionalnej w Polsce¹. Temu problemowi poświęcono pół dnia obrad III Ogólnokrajowej narady bibliografów, która odbyła się w Warszawie w dn. 5-7.6.1978. Wprowadzeniem do dyskusji był referat przedstawicielki Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie Cecylii Zofii Gałczyńskiej². W referacie poruszono następujące problemy: miejsce bibliografii regionalnej w systemie bibliografii w Polsce i w Systemie Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej SINTO; dorobek i ocena polskich bibliografii regionalnych w okresie powojennym oraz perspektywy tego typu bibliografii. Dla potrzeb referatu autorka rozesała do bibliotek ankietę dotyczącą bibliografii opracowanych, będących w toku opracowania i planowanych. Zasadniczą tezą referatu C.Z. Gałczyńskiej jest koncepcja stworzenia systemu bibliografii regionalnych (terytorialnych)³, uwzględniających kryteria administracyjne (województwa) lub planistyczne (makroregiony)⁴.

W mojej wypowiedzi zamierzam ustosunkować się do kluczowej tezy referatu, dokonać analizy ankiety, jak również przedstawić wybrane problemy warsztatowe związane z możliwością realizacji koncepcji przedstawionej przez C.Z. Gałczyńską.

¹ B. Eychler: *Problematyka bibliografii regionalnej Ziemi Zachodnich*. Warszawa 1960 33 s. „Biał. Inst. Bibliogr.” T. 6 nr 5.

² C. Z. Gałczyńska: *O nową koncepcję bibliografii regionalnej w Polsce*. W: *III Ogólnokrajowa narada bibliografów*. Warszawa 1978.

³ Wprawdzie autorka w dyskusji na wspomnianej Naradzie wysunęła zastrzeżenia co do terminu „koncepcja” w odniesieniu do propozycji zawartych w jej referacie, powołując się na jego postulatowy tytuł, w moich rozważaniach będę się jednak posługiwać tym terminem, jak również terminem „bibliografia terytorialna”. C. Z. Gałczyńska proponuje taką nową nazwę dla bibliografii regionalnej, analogicznie do terytorialnych systemów informacji przewidzianych w SINTO. *Tamże*, s. 41, przyp. 2.

⁴ *Tamże*, s. 20.

Postulując przyjęcie kryteriów administracyjnych lub planistycznych, a odrzucając kryteria historyczne⁵ C.Z. Gałczyńska stwierdza jednocześnie, że „nie oznacza to naturalnie propozycji powołania do życia ilości bibliografii równej ilości województw”⁶. Można wysunąć pod adresem autorki zarzut, że nie próbuje sprecyzować liczby tych bibliografii. Jeżeli nie wypowiedzi się za czterdziestoma dziewięcioma wykazami bibliograficznymi, to rodzi się pytanie, ile ma ich powstać i jakie mają być kryteria łączenia województw, np. równoleżnikowe czy południkowe. Tym bardziej, że C.Z. Gałczyńska nie precyzuje swojego poglądu na temat już istniejących bibliografii dużych terytoriów (*Bibliografii Pomorza Zachodniego*, *Bibliografii Śląska* i *Bibliografii Warmii i Mazur*). Stwierdza jedynie na podstawie ankiety, że „sprawa zasad dalszego ich funkcjonowania pozostaje w stadium rozważań i dyskusji” i dalej, że „nie oznacza to również propozycji zaniechania prac nad bibliografiami o zasięgu ponadwojewódzkim, ukazującymi się dotychczas”⁷. Należy żałować, że autorka nie przedstawiła bliższych założeń swojej koncepcji, przynajmniej na przykładzie terytorium Pomorza.

W celu pełniejszego rozeznania zamierzeń poszczególnych ośrodków przeprowadziłam analizę danych zawartych w referacie. Ponieważ nie dysponowałam oryginalnymi ankietami, jest to analiza wtórna i niepełna. Ponadto w przeprowadzeniu takiej analizy nastęrcza trudności porządek przyjęty przez C.Z. Gałczyńską: dorobek polskiej bibliografii regionalnej przedstawiony jest w porządku równoleżnikowym z zachodu na wschód, a zamierzenia ośrodków w układzie abecedowym nazw województw.

Z analizy danych wynika, że spośród czterdziestu dziewięciu województw, dwadzieścia pięć deklaruje chęć opracowywania bibliografii regionalnych (terytorialnych)⁸, siedemnaście nie zamierza podejmować prac tego typu⁹, chęć współpracy w tym zakresie deklarują cztery ośrodki¹⁰, a brak konkretnych danych odnośnie do planów po 1975 r. z trzech województw¹¹. Trzy ośrodki opowiadają się wyraźnie za kryteriami historycznymi (Biblioteka Śląska w Katowicach¹², Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych w Warszawie i Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Białej Podlaskiej). Ponadto, biorąc pod uwagę wypowiedzi niektórych

⁵ Tamże, s. 19.

⁶ Tamże, s. 20.

⁷ Tamże, s. 18, 20.

⁸ Są to następujące województwa: białostockie, bielskopodlaskie, bielskie, bydgoskie, częstochowskie, gdańskie, gorzowskie, jeleniogórskie, katowickie, koszalińskie, lubelskie, łódzkie, nowosądeckie, olsztyńskie, ostrołęckie, piłskie, płockie, radomskie, rzeszowskie, siedleckie, szczecińskie, toruńskie, wałbrzyskie, warszawskie, zielonogórskie.

⁹ Są to województwa: chełmskie, ciechanowskie, elbląskie, kaliskie, konińskie, krakowskie, legnickie, leszczyńskie, łomżyńskie, opolskie, piotrkowskie, sieradzkie, skierniewickie, stępskie, suwalskie, tarnowskie, wrocławskie.

¹⁰ krośnieńskie, przemyskie, tarnobrzezkie, zamojskie.

¹¹ kieleckie, poznańskie, wrocławskie.

¹² Należy zaznaczyć, że koncepcja redakcji Bibliografii Śląska jest pomyślana jako wypadkowa kryteriów historycznych i administracyjnych. Por. T. Szułafek: *Z problematyki zakresu terytorialnego bibliografii regionalnych. (Na przykładzie Bibliografii Śląska)*. „Prz. Bibliot.” 1978 R. 46 z. 1 s. 53–56.

bibliotek powołujących się na już istniejące bibliografie regionalne, można by przyjąć wniosek, że postulują one kontynuację dotychczasowych opracowań bibliograficznych dużych terytoriów¹³. I tak, np. odpowiedź z województwa opolskiego brzmi następująco: „Wchodzi w zakres *Bibliografii Śląska*. WBP w Opolu nie widzi potrzeby prowadzenia własnych prac bibliograficznych o takim charakterze”¹⁴. Tak samo odpowiedziały np. WBP w Ciechanowie, Koninie, Legnicy i Skierniewicach. Można więc zgodzić się z wnioskiem C.Z. Gałczyńskiej, że ankieta „pozwala tylko w nieznacznym stopniu na wyrobienie poglądu, zwłaszcza jeśli idzie o nakreślenie perspektyw dalszego ich [bibliografii regionalnych] rozwoju”¹⁵.

Chciałabym poruszyć jeszcze dwie sprawy na marginesie przeprowadzonej przeze mnie analizy. Wśród dwudziestu pięciu ośrodków, które zadeklarowały chęć opracowywania bibliografii regionalnych (terytorialnych), znajduje się trzynaście nowych placówek przekształconych w sposób mechaniczny w związku ze zmianami administracyjnymi na biblioteki wojewódzkie. Jak stwierdza autorka referatu i sami respondenci, biblioteki te borykają się z wieloma trudnościami, jak np. niewystarczająca baza źródłowa, brak kadr, nie mówiąc już o problemach natury metodologicznej. Podejmowane próby poszerzenia bazy źródłowej drogą uzyskania obowiązkowego egzemplarza regionalnego, w przypadku podjęcia prac nad bibliografią regionalną przedmiotową, nie rozwiążą sytuacji w sposób zasadniczy. Zgadzam się z autorką referatu, że wszelkie inicjatywy bibliograficzne są cenne i nie wypowiadałam się przeciw tym zamierzeniom, ale obawa o poziom merytoryczny tych opracowań nie jest bezpodstawna¹⁶. Powstaje również pytanie następne, czy w wypadku bibliotek, które nie zamierzają podejmować prac bibliograficznych tego typu, można im będzie odgórnie je narzucić, czy też przypisać ich terytoria ośrodkom sąsiadującym i na jakich zasadach.

C.Z. Gałczyńska podbudowuje swoją koncepcję następującymi stwierdzeniami:

1) „Język współczesności operuje pojęciami terytorialnymi właściwymi dla swojego czasu, a więc aktualnym pojęciem województwa, powiatu czy gminy. Ponadto, w dobie unifikacji życia we wszystkich jego przejawach, pojęciami regionalizmu można operować dla niewielu już tylko dziedzin, z ludnością włącznie (i to głównie w sensie historycznym)”¹⁷.

2) „Dublowanie materiałów może dotyczyć jedynie piśmiennictwa z dziedziny historii, ale bliższa analiza wykazuje, że przypadki takie są

¹³ Oporając się jedynie na referacie nie udało mi się ustalić konkretnej liczby takich ośrodków.

¹⁴ C. Z. Gałczyńska: *O nową koncepcję bibliografii regionalnej...*, s. 28.

¹⁵ *Tamże*, s. 17-18.

¹⁶ *Tamże*, s. 17.

¹⁷ *Tamże*, s. 20. Uwaga: w 1975 r. wprowadzono dwustopniowy podział terytorialny (gmina — województwo); powiat jest więc pojęciem historycznym.

sporadyczne¹⁸. W dalszych rozważaniach, opierając się na przykładzie Śląska, ustosunkuję się łącznie do obydwu tych stwierdzeń.

Następujące argumenty przemawiają za opracowywaniem bibliografii dużych terytoriów:

Z analizy *Bibliografii Śląska* wynika, że pojęciem regionu operują również m.in. archeolodzy, geolodzy, językoznawcy, przyrodnicy, socjologowie i badacze dziejów różnych dziedzin życia, takich jak np. kultura, literatura, oświata, sztuka. Dla przykładu można podać, że indeks przedmiotowy *Bibliografii Śląska* za 1973 r. zawiera łącznie 439 pozycji m.in. pod hasłami: Śląsk (176 poz.), Śląsk Górny (106 poz.), Śląsk Opolski (54 poz.), Śląsk Cieszyński (53 poz.), rozproszonych w różnych czasopismach. Należy zwrócić uwagę na konsekwencje warsztatowe wynikające z tego faktu: dokumenty dotyczące całego Śląska¹⁹ musiałyby wystąpić w bibliografiach ośmiu województw lub w żadnej, dokumenty dotyczące Śląska Dolnego²⁰ — w pięciu. Natomiast w wypadku pomijania materiałów o ogólniejszym zakresie terytorialnym informacja o poszczególnych województwach byłaby pod wieloma aspektami niepełna.

Analizując ramowy schemat klasyfikacyjny bibliografii regionalnej przedmiotowej²¹ można dojść do wniosku, że wyraźnie określona administracyjnie problematyka dotycząca poszczególnych województw wystąpi w następujących działach: VI. Zagadnienia gospodarcze, VIII. Zagadnienia prawno-administracyjne, IX. Służba zdrowia. Lecznictwo, a częściowo w niektórych poddziałach następujących działów: VII. Zagadnienia społeczne i polityczne, XI. Kultura. Nauka. Oświata, XIV. Sztuka, XVI. Biblioteki. Archiwa. Sprawy książki i czytelnictwa. Pozostałe działy czy poddziały schematu odnoszą się do większych jednostek terytorialnych.

Można by postawić pytanie naukowcom, dlaczego nie operują „językiem współczesności”, lecz pojęciami historycznymi i dlaczego ukazują się wydawnictwa takie jak: *Śląski słownik biograficzny*, *Słownik nazwisk śląskich* czy *Bibliografia opracowań prasy śląskiej*, dlaczego podjęto prace nad „Śląskim Korbutem”?

W jakiej bibliografii terytorialnej użytkownik będzie mógł znaleźć interesujące go zagadnienie, nazwisko czy szerszy obszar geograficzny? Czy np. powstania śląskie będą rejestrowane w dwu bibliografiach: woj. katowickiego i opolskiego, a bitwa o Górę św. Anny tylko w bibliografii woj. opolskiego, natomiast bitwa pod Olesnem w bibliografii woj. częstochowskiego? Czy Arka Bożek — wybitny działacz na Śląsku Opolskim w okresie międzywojennym byłby tylko „opolski”, a jako powojen-

¹⁸ Tamże, s. 21.

¹⁹ Od 1975 r. Śląsk leży w obrębie następujących województw: bielskiego, katowickiego, opolskiego, wrocławskiego, wałbrzyskiego, legnickiego, jeleniogórskiego i zielonogórskiego.

²⁰ Śląsk Dolny leży obecnie w obrębie województw: Jeleniogórskiego, legnickiego, wałbrzyskiego, częściowo zielonogórskiego i opolskiego.

²¹ B. Eychler: *Bibliografia regionalna i lokalna*. W: *Metodyka bibliograficzna*. Warszawa 1963 s. 307-310.

ny wicewojewoda śląsko-dąbrowski również i „katowicki”? Czy może jest „podzielny”? Taka sama trudność może wystąpić nie tylko w wypadku działaczy regionalnych, ale i np. pisarzy, których trudno wiązać z określoną miejscowością czy nawet województwem. Posłużmy się przykładem tak klasycznego pisarza śląskiego, jakim był Gustaw Morcinek. Występujące w jego twórczości realia cieszyńskie, górnośląskie, a nawet wałbrzyskie (powieść *Victoria*) nakładają się na siebie i mają charakter syntetyczny. Ilu wobec tego bibliografom terytorialnym można by go przypisać? A jest on po prostu śląski, gdyż — jak pisze Zdzisław Hierowski — reprezentuje „całą tę ziemię i tak też traktowany był poza regionem”²².

W dziedzinie geologii czy geografii mamy w naszym przypadku dokumenty dotyczące np. Sudetów czy monokliny przedsudeckiej. Są to pojęcia szerokie, wykraczające poza granice jednego czy nawet dwu województw.

W bibliografiach regionalnych rejestrujemy również (aczkolwiek nie jest to reguła) utwory literackie, których akcja rozgrywa się w fikcyjnych miejscowościach. Utwory tego typu zawierają jednak pewien koloryt lokalny, na który składa się typowy krajobraz, charakterystyczne zwyczaje, pewne systemy wartości, a ich bohaterowie posługują się bliżej nieokreśloną, stylizowaną gwarą. Wszystkie te realia uprawdopodobniają fikcję i tworzą charakterystyczny „klimat regionalny”. I mimo że nie można ich zlokalizować topograficznie, są one rejestrowane w bibliografii; mieszczą się bowiem w szeroko pojętym regionie.

Podobna symbolika topograficzna pojawia się nie tylko w literaturze pięknej, ale i w socjologii. Na podstawie badań empirycznych przeprowadzanych w wybranych miejscowościach, określanych kryptonimami, dochodzi się do uogólnień, np. na temat modelu rodziny śląskiej czy przemian kulturowych na wsi śląskiej.

Ważną również sprawą jest dobór czasopism, jakie miałyby być uwzględniane w poszczególnych bibliografiach terytorialnych, tzw. śląskich. Jak wynika z pobieżnej analizy tytułów, w opracowaniach tego typu nie można by zrezygnować z żadnego tytułu czasopisma naukowego o zasięgu ogólnopolskim uwzględnianego dotychczas w *Bibliografii Śląska*, jak również z tytułów czasopism poświęconych w całości Śląskowi, takich jak: *Studia Śląskie*, *Rocznik Sztuki Śląskiej* czy *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka*. Poza kręgiem zainteresowania poszczególnych bibliografii pozostałyby chyba tylko niektóre tytuły regionalnych wydawnictw ciągłych o problematyce współczesnej i tygodniki lokalne pozostałych województw, bo już np. dzienniki lokalne wydawane są dla obszarów większych niż województwo²³.

²² Z. Hierowski: *Zycie literackie na Śląsku w latach 1922-1939*. Katowice 1969 s. 16.

²³ Np. katowicka *Trybuna Robotnicza* przeznaczona jest również dla województw: bielskiego i częstochowskiego, a wrocławskie dzienniki *Gazeta Robotnicza* i *Słowo Polskie* — również dla województw: jeleniogórskiego, legnickiego i wałbrzyskiego.

Przedstawione problemy nie roszczą sobie pretensji do kompletności, niemniej sygnalizują trudności rysujące się przed bibliografiami terytorialnymi i — co jest najistotniejsze — przed ich użytkownikami.

Reasumując, można stwierdzić, że koncepcja C.Z. Gałczyńskiej jest nieekonomiczna z punktu widzenia warsztatowego i niefunkcjonalna, gdyż:

1) kryteria doboru materiału do poszczególnych bibliografii byłyby trudne do ustalenia, a zespoły opracowujące musiałyby legitymować się dogłębną znajomością całokształtu problematyki;

2) zjawisko dublowania czy nawet wielokrotnego powtarzania materiałów nie byłoby sporadyczne, przeciwnie, występowałoby bardzo często; natomiast w wypadku pomijania pewnych dokumentów informacja „terytorialna” byłaby niepełna;

3) liczba przejrzanych źródeł uległaby tylko nieznacznemu zmniejszeniu.

Trudno też zgodzić się z koncepcją C.Z. Gałczyńskiej, która wyznacza bibliografii regionalnej głównie funkcję praktycystyczną, doraźnie informacyjną. Przecież nawet w sferze zagadnień współczesnych bibliografie rejestrują już tylko fakty minione: historię planowania regionalnego, gospodarki czy rolnictwa, czyli innymi słowy „dzieje teraźniejszości”. I dlatego trudno zakładać, że materiały zawarte w bibliografiach tego typu mogą stanowić podstawowy warsztat do opracowania np. terenowych planów zagospodarowania przestrzennego. O potrzebach organów władzy terenowej wypowiada się następująco Juliusz Lech Kulikowski: „Sprawne działanie tych organów wymaga bowiem nie tylko dostępu do informacji społeczno-politycznej, legislacyjnej, techniczno-handlowej, archiwalnej (np. do dokumentacji zasobów naturalnych regionu) itp. znajdującej się w gestii ośrodków SINTO, lecz także dostępu do innych rodzajów informacji, objętych zakresem działania innych systemów rządowych”²⁴. Bibliografie regionalne stanowią natomiast niezbędną podbudowę współczesności, jej historyczne odniesienia warunkujące ciągłość rozwoju. Pomijam już fakt, że istnieją znaczne opóźnienia w ich opracowaniu i wydawaniu, gdyż dystans czasowy jest zawsze nieunikniony. Bibliografie tego typu mają więc znaczenie ponadczasowe i tę cechę przypisuje im C.Z. Gałczyńska, ale nie wyciąga z tego stwierdzenia należytych wniosków²⁵. Sprawę doraźnej informacji mogą rozwiązać np. kartoteki dokumentujące w pełni wiedzę o własnym terenie. Wiele zresztą takich głosów padało na III Ogólnokrajowej naradzie bibliografów.

Nie chciałabym, aby moja wypowiedź została odczytana z jednej strony jako obrona starych koncepcji i archaicznych struktur, a z dru-

²⁴ J. L. Kulikowski: *System Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej SINTO — wybrane zagadnienia modelowe*. W: *III Ogólnokrajowa narada bibliografów*. Warszawa 1978 s. 9.

²⁵ C. Z. Gałczyńska: *O nową koncepcję bibliografii regionalnej...*, s. 4.

giej jako atak na nowoczesną funkcję bibliografii regionalnych, ponieważ uważam, że konieczność zmiany organizacji niekoniecznie musi być równoznaczna z odcięciem się od tradycji i od wypróbowanych oraz sprawdzonych przez użytkowników metod. Nie można jednak negować istnienia terminu „region” nawet w „języku współczesności”, funkcjonuje on bowiem zarówno w nauce, jak i w literaturze, z tym że jego delimitacje są różne, zależne od konkretnych celów badawczych czy praktycznych. Przyjęte zakresy terytorialne są z reguły szersze niż województwa i nie jest to sprawa bez znaczenia dla bibliografii, które są dokumentami pochodnymi pełniącymi wobec nauki rolę służebną.

Opowiadam się za bibliografiami dużych terytoriów, z tym jednak, że wyznacznikami łączenia województw winny być kryteria historyczne. Taka bowiem symbioza struktur wynika z treści dużej części uwzględnianych dokumentów i takie, jak można sądzić, jest zapotrzebowanie społeczne i przesłanki ekonomiczne.

Na zakończenie chciałabym dodać, że Biblioteka Śląska, o ile nie zostaną podjęte inne ustalenia przez grupę roboczą do spraw bibliografii regionalnej²⁶, będzie realizować koncepcję przedstawioną na łamach *Przeglądu Bibliotecznego*²⁷. Nie oznacza to, że przeciwstawiamy się inicjatywom bibliotek w województwach leżących w kręgu naszego zainteresowania, jak np. bielskiego czy wałbrzyskiego. Jest to jednak „historia przyszłości”.

TERESA SŁUŻALEK

REMARKS ON THE IDEA OF REGIONAL BIBLIOGRAPHY IN POLAND

Discussion on the idea of regional bibliography in Poland. The concept, introduced in the work by C.Z. Gałczyńska „For a New Idea of Regional Bibliography in Poland” was presented at the IIIrd national meeting of bibliographers in Warsaw (5th—6th of June 1978). With reference to the „Bibliography of Silesia”, discussion concerned some fields of activity with regard to possibilities for realizing the concept of territorial bibliography. In conclusion, there was an opinion that the suggestion made by Gałczyńska is uneconomical and it would not work properly. Final opinion suggests that it seems useful to elaborate bibliographies using historical criteria of regions of Poland.

²⁶ Powołanie takiej grupy zostało przyjęte w uchwale III Ogólnokrajowej narady bibliografów.

²⁷ T. Służalek: *Z problematyki zakresu terytorialnego bibliografii regionalnych...*, s. 56.

AUTOMATYCZNE KATALOGOWANIE SŁAWIKÓW CYRYLICKICH*

Potrzeby maszynowego katalogowania sławików cyrylicznych i zautomatyzowanej produkcji kart katalogowych nabierają coraz większego znaczenia wobec postępującego — w skali narodowej i międzynarodowej — rozwoju automatyzacji usług bibliotecznych. W niedalekiej przyszłości na opracowanie sławików cyrylicznych nie tylko w Ameryce Północnej, ale i w Europie silny wpływ będą wywierać proponowane porozumienia pomiędzy takimi instytucjami, jak Biblioteka Kongresu (Library of Congress — LC) i wielkie biblioteki narodowe, szczególnie biblioteki radzieckie.

W 1977 r. pracownicy różnych działów Biblioteki Kongresu odwiedzili bibliotekarzy radzieckich, z którymi przedyskutowali sprawy formatu taśm SOVMARC i ich wymiany na taśmy MARC LC. W tym samym czasie Biuro Rozwoju MARC LC rozwinęło zestaw cyrylicznych znaków komputerowych i przedstawiło go jako projekt ISO — podstawę międzynarodowych prac w tym zakresie. Ostateczne decyzje będą dotyczyć zestawu znaków potrzebnych do wymiany danych bibliograficznych na taśmach pomiędzy St. Zjedn. i ZSRR. Dla celów formatu wymiennego zostały ustalone zestawy znaków cyrylicznych wraz z kodami: dla języka rosyjskiego i dla innych sławików cyrylicznych. Grupa Planowania LC opracowała problem wydruku i wyświetlania nielacińskich danych katalogowych — problem o wzrastającym znaczeniu dla Biblioteki Kongresu oraz Biblioteki Uniwersytetu Północno-Zachodniego (Northwestern University Library — NUL), zmierzających do zamknięcia katalogów kartkowych do 1980 r. i do wprowadzenia ogólnego katalogu on-line.

Realizując założony, bardzo wysoki poziom działalności informatycznej Rosjanie osiągnęli przez ostatnie trzy lata znaczny postęp w technice komputerowej. W 1977 r. uzyskano pełny sukces w wymianie taśm MARC między Państwową Publiczną Biblioteką Naukowo-Techniczną w Moskwie i Oak Ridge National Laboratory Central Research Library w Tennessee. Otrzymano dobrą jakość taśm SOVMARC wykonanych z użyciem znaków cyrylicznych i łacińskich. Amerykańskie i radzieckie komputery wyposażone w rozszerzony zestaw znaków osiągnęły możliwość wyświetlania on-line opisów cyrylicznych i łacińskich. Cyryliczkie rekordy MARC powinny spełniać trzy podstawowe warunki:

- 1) wszystkie dane bibliograficzne powinny występować w alfabecie cyrylicznym,
- 2) wszystkie dane systemowe MARC — w alfabecie łacińskim,
- 3) powinna istnieć możliwość obsługi dwój systemów: tworzenia opisów dla krajowego bieżącego manualnego systemu oraz tworzenia rekordów MARC w obecnie obowiązującej w LC, zlatynizowanej formie.

Aby sprawnie włączyć do bazy danych MARC-S ok. 24 czasopism w językach

* Autor, pracownik Northwestern University Library, wygłosił powyższy referat (podany tu w postaci skróconej) na Dorocznej Konferencji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Amerykańskich, Chicago, czerwiec 1978 r.

z pismem niełacińskim, Biblioteka Kongresu zlatynizowała czytelne maszynowo dane katalogowe czasopism publikowanych w alfabetach niełacińskich na samym początku powstawania projektu MARC dla wydawnictw ciągłych (MARC-Serials Project) w 1973 r.

Pomimo faktu, że LC rozważa obecnie sprawę gromadzenia, automatyzacji i przechowywania niełacińskich materiałów z Południowej Azji (np. z Indii) tylko w formie zlatynizowanej, znający się na rzeczy bibliotekarze przewidują, że taśmy MARC LC — Sławika Cyrylickie będą wytwarzane w alfabecie cyrylickim już od października 1980 r. Obecnie punktem koncentrującym uwagę jest rozwój oprogramowania dopuszczającego obsługiwanie na tej samej stronie więcej niż jednego niełacińskiego alfabetu, wymagających różnych systemów latynizacji: rosyjskiego i serbochorwackiego.

Dla ułatwienia międzynarodowej wymiany danych bibliograficznych w formie czytelnej maszynowo potrzebna jest ściślejsza współpraca. Do 1979 r. dziewięć państw europejskich poprzez systemy: pocztowy, telefoniczny i telegraficzny, utworzy system informatyczny EURONET. Głównymi trudnościami w tym projekcie są: czas konieczny do przygotowania systemu, fundusze, prawdziwe zainteresowanie rządów, brak przyjętych na gruncie międzynarodowym systemów latynizacji. Narodowe programy konwersji na UNIMARC muszą być rozwijane i gotowe do zastosowania.

Pierwsze projekty UNIMARC były pomyślane jako ułatwienie międzynarodowej wymiany danych bibliograficznych w formie czytelnej maszynowo pomiędzy narodowymi ośrodkami bibliograficznymi. Każdy narodowy ośrodek bibliograficzny będzie odpowiedzialny za tłumaczenie opisów bibliograficznych z własnego narodowego formatu na UNIMARC w celu przekazania ich innym ośrodkom narodowym oraz będzie otrzymywać maszynowo czytelne opisy z innych ośrodków narodowych i tłumaczyć je na format własny.

W 1976 r. Hans Wellish podjął międzynarodowe badania w celu sprawdzenia praktyki transliteracji w 320 dużych bibliotekach narodowych, uniwersyteckich, publicznych i specjalistycznych w 55 różnych krajach. Rezultaty ukazały dużą rozmaitość praktyk transliteracji. Jednolitość stwierdzono jedynie na terenie Ameryki Północnej; jest to skutek prawie powszechnego przyjęcia systemu transliteracji LC. Badania przeprowadzone przez D. Smitha w wielkich bibliotekach europejskich ujawniły, że w ogólnym użyciu jest 13 odrębnych systemów transliteracji sławików cyrylickich. Smith uważa, że prawdopodobieństwo doprowadzenia do narodowych lub międzynarodowych porozumień w sprawie akceptacji jednego systemu jest niewielkie.

Przy upowszechnianiu obecnie stosowanego systemu latynizacji LC mogą powstać nieporozumienia, ponieważ przez pominięcie niektórych znaków diakrytycznych i dwugłosek dla uniknięcia trudności programowania i kosztownego systemu reprodukcji ich w druku komputerowym traci się możliwość prawidłowej retransliteracji tekstu z wersji zlatynizowanej. Przykład: я = ja, ale ia = *ia* itp. Jednakże, jeżeli traktować katalog jako narzędzie wyszukiwania, można postawić argument, że nie ma koniecznej potrzeby retransliteracji tekstu. W ten sposób praktyka Stanford University w 1978 r. potwierdza, że uproszczone stosowanie obecnej formy transliteracji może być zadowalające.

Istnieje wyraźna potrzeba rozwoju form latynizacji cyrylicy możliwych do przyjęcia na gruncie międzynarodowym. Dr Jerrold Orne przewodniczący Podkomitetu SC/5 Transliteracja w ramach Komitetu Z-39 Normalizacja w Narodowym Amerykańskim Instytucie Normalizacji opublikował w grudniu 1978 r. opracowanie pt. *System ANSI. Latynizacja słowiańskich znaków cyrylickich*. System ten

stosuje minimalną liczbę znaków diakrytycznych i całkowicie eliminuje użycie dwugłosek, co ułatwia osiągnięcie prostej odpowiedniości liter łacińskich i cyrylickich w konwersji ręcznej i maszynowej. Największych zmian wymagają trzy litery: autor postuluje, aby я zamiast ia było oddawane przez ya; ю zamiast przez iu — przez yu; є zamiast przez ie — przez ye. LC, ALA i IFLA przejawiają wielkie zainteresowanie tym systemem.

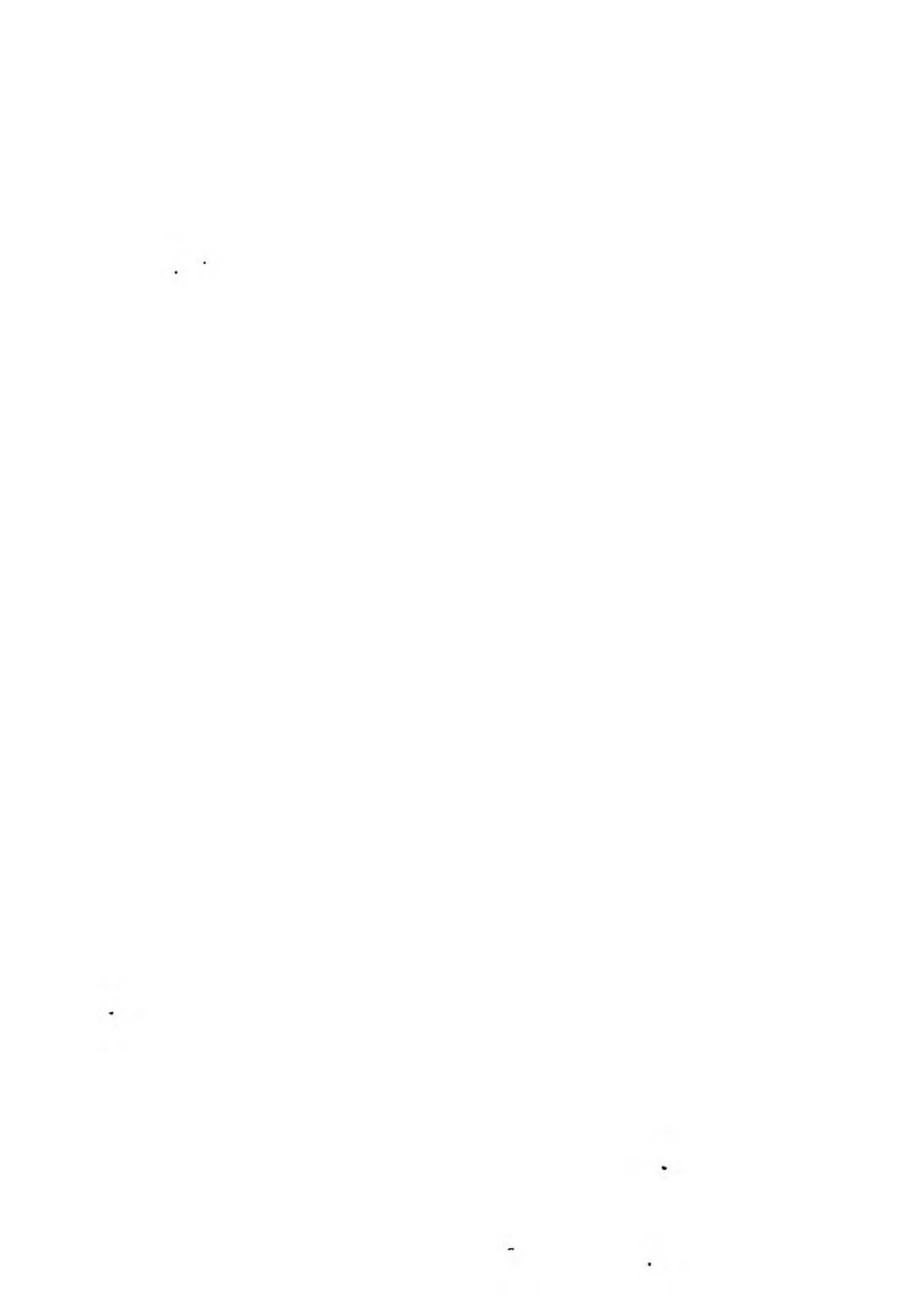
W 1978 r. dr Orne całkowicie zrewidował swój punkt widzenia i doszedł do przekonania, że trzeba wycofać się z założenia, iż jeden tylko system konwersji wystarczy do obsługi wszystkich języków. Potrzebne są co najmniej dwa systemy konwersji: jeden dla prac manualnych i drugi dla systemów postępujących się maszynami. Coraz szerszą drogę toruje sobie przekonanie, że problemy wynikające z narodowej praktyki fonetycznej, wymowy i układu alfabetu są rzeczywiście złożone i że wobec tego międzynarodowe normy uwzględniające wszystkie wymagania nie są możliwe. Te same problemy czynią nierealnym pomysł osiągnięcia pełnej retransliteracji tekstu w obrębie więcej niż jednej grupy językowej.

System przeznaczony do przetwarzania maszynowego może jednak z łatwością obejść te trudności. Ma on realne możliwości osiągnięcia międzynarodowego zastosowania, jeżeli będzie używał międzynarodowego zestawu znaków maszynowych. J. Orne sądzi, że wysiłki powinny koncentrować się na rozwijaniu nowych systemów konwersji dla użytku międzynarodowego, przeznaczonych do obsługi maszynowego wejścia i wyjścia, całkowicie odwracalnych i abstrahujących od alfabetu, wymowy czy fonetyki. Tylko maszyna może to wykonać: maszyna nie ma poczucia estetycznego, fonetycznego ani narodowych zwyczajów.

W 1977 r. Biblioteka Publiczna w Nowym Jorku wprowadziła podobny system: cyrylickie dane wejściowe w jej zautomatyzowanym katalogu reprezentowane są za pomocą znaków cyrylickich. Osiągnięto to za pomocą rozwiniętego „kodu wejścia”. Cyrylickie znaki są kodowane za pomocą ustalonych odpowiedników w grafikach opartych na zestawie znaków łacińskich (nieidentycznych ze schematami latinizacji LC wobec konieczności stosowania 92 różnych znaków kodowych). Technika jest prosta i łatwa: razem z odpowiednim „kodem wyjścia” może być użyta dla każdego alfabetu.

W NUL zautomatyzowane katalogowanie sławików cyrylickich w postaci łatinizowanej rozpoczęto w styczniu 1975 r. Stwierdzono, że rezultaty są daleko lepsze od spodziewanych zarówno w katalogu książek, jak i czasopism. Wyeliminowana została wielomiesięczna zwłoka w produkcji kart katalogowych, powstała z powodu przestarzałej metody powielania kart LC i wykonywania matryc. Efekty estetyczne łatinizacji opisów sławików cyrylickich także zostały zweryfikowane i postanowiono zostawić tu pełną dowolność nie napotykać na sprzeciw użytkowników.

Robert B. Fitzgerald
(tł. Zofia Moszczyńska)

II SYMPOZJUM REDAKTORÓW CZASOPISM DOKUMENTACYJNYCH, BIBLIOTECZNYCH I ARCHIWALNYCH Berlin, 4-7 września 1978

Wśród wielorakich poczynań UNESCO, zmierzających do podniesienia na wyższy poziom informacji naukowej, znaleźć się musiała i problematyka dotycząca materiału, którym operuje działalność informacyjna, tzn. czasopism, ze szczególnym uwzględnieniem czasopism z zakresu dokumentacji, bibliotekoznawstwa i archiwistyki.

W 1972 r. z inicjatywy UNESCO spotkali się na sympozjum w Paryżu redaktorzy czasopism z wymienionych dziedzin z 29 krajów¹. Polska nie była wówczas reprezentowana, chociaż na wystawie towarzyszącej I Sympozjum między 260 czasopismami fachowymi znalazły się 4 polskie (*Archeion*, *Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej*, *Informacja Bieżąca* (Główna Biblioteka Lekarska) i *Przegląd Biblioteczny*).

Po 6 latach odbyło się w Berlinie (NRD) we wrześniu 1978 r. II Sympozjum redaktorów czasopism z zakresu dokumentacji, bibliotekoznawstwa i archiwistyki. Zgromadziło ono 52 przedstawicieli z 23 państw. Czteroosobowa grupa polska reprezentowała wszystkie dyscypliny będące przedmiotem zainteresowania Sympozjum (*Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, *Przegląd Biblioteczny*, *Archeion*). Obradami kierował przewodniczący grupy NRD Rudolf Greiser, a jego zastępcami byli przedstawiciele Argentyny, Australii i Indii.

Uczestnicy Sympozjum otrzymali na wstępie Dokument roboczy (*Working document*), w którym przedstawiono do dyskusji następujące zagadnienia:

1. Współpraca między czasopismami z dziedziny dokumentacji, bibliotek i archiwów oraz ich rola w realizacji Generalnego Programu Informacyjnego UNESCO. Udział w tych pracach organizacji pozarządowych (IFLA, FID, ICA);

2. Wymiana artykułów, sprawozdań i innych informacji na drodze dwu- lub wielostronnych porozumień;

3. Kompozycja wydawnicza czasopism fachowych;

4. Recenzje jako środek rozpowszechniania informacji;

5. Różnego typu serwisy informacyjno-bibliograficzne. Sytuacja obecna i możliwości realizowania doskonalszej współpracy międzynarodowej między tymi serwisami, jak również współpracy między czasopismami prymarnymi (primary);

6. Popieranie wydawania czasopism w krajach rozwijających się;

7. Czasopisma międzynarodowe; ich współpraca wzajemna oraz z czasopismami narodowymi. Zadania i rola *IFLA Journal*.

Opierając się na zaleceniach I Sympozjum, II Sympozjum miało dokonać oceny postępu w okresie 1972-1978, szczególnie pod względem kompozycji czasopism z zakresu dokumentacji, bibliotekoznawstwa i archiwistyki, a także publikowania odpowiednich serwisów informacyjnych. Do szerzej pojętych zadań II Sympozjum

¹ Zob. J. Felcowa: *Sympozjum wydawców czasopism z zakresu bibliotekoznawstwa, dokumentacji i archiwistyki*, „Prz. Biblot.” 1973 R. 41 z. 1/3 s. 204-206.

należała również dyskusja o przyszłych celach, drogach i środkach międzynarodowej współpracy w tym zakresie.

Pierwszego i drugiego dnia obrad przedyskutowano możliwości i cele współpracy między czasopismami z jednej dziedziny, między czasopismami z trzech wymienionych dziedzin oraz realizację obu tych form współpracy na płaszczyznach narodowych, regionalnych i międzynarodowych. Podkreślano rolę, jaką mają w tej sprawie do odegrania takie organizacje pozarządowe, jak IFLA, FID i ICA. Przypomniano, że redaktorzy czasopism archiwalnych spotykają się co 4 lata podczas międzynarodowych kongresów archiwistów, wymieniając opinie, doświadczenia i materiały. Podobnie w czasie posiedzeń Rady Głównej IFLA tzw. spotkania okrągłego stołu służą za forum do nawiązywania kontaktów między redakcjami czasopism bibliotecznych. Wysunięto projekt nie sporadycznej, ale stałej wymiany artykułów, sprawozdań i innych informacji między redakcjami na podstawie dwu- lub wielostronnych porozumień, które uwzględniałyby również skomplikowane zagadnienia prawa autorskiego.

Organizatorzy przedstawili kontrowersyjny projekt wyznaczenia w każdym kraju jednej z redakcji jako narodowego ośrodka zajmującego się wymianą materiałów w obrębie kraju oraz z redakcjami zagranicznymi.

W drugim dniu obrad wiele miejsca zajęły zagadnienia kompozycji wydawniczej czasopism prymarnych. Za jeden z najważniejszych problemów uznano przestrzeganie obowiązujących norm, np. uwzględnianie międzynarodowego numeru identyfikującego czasopismo (ISSN), zamieszczanie spisów treści i streszczeń artykułów w językach szerokiego rozpowszechnienia oraz sporządzanie rocznych i wieloletnich indeksów.

Grupa NRD przedstawiła referat omawiający problem optymalnej kompozycji typograficznej czasopisma, a w dyskusji podkreślano wielokrotnie doniosłość nie tylko merytorycznego poziomu publikowanych materiałów, ale również rozwiązań technicznych. Forma prezentowanych materiałów winna odpowiadać zarówno potrzebom użytkownika, jak i wymaganiom późniejszego opracowywania dokumentacyjnego tych materiałów; powinna być wzorem dla czasopism z innych dziedzin.

Uczestnicy postulowali opracowanie ujednoczonych wytycznych z zakresu edytorstwa czasopism oraz zasad przygotowywania materiałów przez autorów, a także organizowania międzynarodowych seminariów dla redaktorów czasopism z zakresu dokumentacji, bibliotekoznawstwa i archiwistyki.

Kilkakrotnie powracano do poruszonych na I Sympozjum spraw unifikacji, na szczeblu międzynarodowym i narodowym, terminologii dotyczącej prymarnych i pochodnych źródeł informacji, rozpoczęcia międzynarodowych badań nad rolą czasopism fachowych w wymianie informacji, prowadzenia skoordynowanych i porównawczych studiów dotyczących potrzeb i zwyczajów w informacji naukowej.

Wiele miejsca zajęł w dyskusji problem dokumentów pochodnych: zamieszczanych w czasopismach naukowych recenzji, przeglądów wydawnictw, analiz itd., które zostały uznane za ważne narzędzie informacji i niezbędny element każdego czasopisma. Domagano się i na tym polu ujednoczenia zasad i metod, opracowania instrukcji dla recenzentów — chociaż podniosły się i głosy podkreślające trudności w normalizowaniu recenzji. Uznano, że byłoby pożyteczne przesyłać kopie recenzji publikowanych w czasopiśmie do redakcji bibliografii recenzji: *Internationale Bibliographie der Rezensionen wissenschaftlicher Literatur*, publikowanej w Osnabrück, i *Letopis' recenzij* publikowanej w Moskwie.

Dzięki szczególnie starannemu przygotowaniu pod względem teoretycznym zagadnienia różnego typu serwisów informacyjno-bibliograficznych² problem ten może

² T. Edwards: *A comparative analysis of the major abstracting and indexing services for library and information science, with notes on their coverage of archives material.* „Bull. UNESCO for Libraries” 1976 Vol. 30 nr 1 s. 18-23. — E. M. Keer: *A retrieval comparison of six published indexes in the field of library and information science.* Tamże, s. 26-38.

najbardziej poruszył uwagę uczestników Sympozjum. Omawiano ponownie wysuniętą już na I Sympozjum potrzebę wydawania takich serwisów na poziomie regionalnym (obejmującym kilka krajów), nawet za cenę łączenia mniejszych serwisów krajowych.

Podkreślano też znaczenie zamieszczania w czasopismach prymarnych streszczeń autorskich w języku publikacji, dających czytelnikowi szybką informację wprowadzającą w przedmiot artykułu, a jednocześnie ułatwiających zadanie redakcyjnym czasopism pochodnych (secondary), czyli serwisom informacyjno-bibliograficznym.

Reprezentanci krajów rozwijających się występowali głównie z apelami o pomoc w rozwijaniu infrastruktury informacyjnej w ich krajach, a także w szkoleniu redaktorów czasopism fachowych.

Niektóre propozycje przedstawione w Dokumencie roboczym, jak np. przekształcenie redakcji w ośrodek wymiany artykułów, może łatwiejsze do zrealizowania w krajach zamożniejszych, w innych przedstawiałyby trudności nie do pokonania.

Te i inne dysproporcje i rozbieżności między krajami reprezentowanymi na Sympozjum znalazły wyraz we wnioskach zgłaszanych przez uczestników.

W ostatnim dniu Sympozjum zorganizowano dla uczestników wycieczkę do Poczdamu połączoną ze zwiedzaniem Cecilienhofu i nowoczesnej naukowej biblioteki publicznej okręgu poczdamskiego.

W efekcie obrad na końcowym posiedzeniu przyjęto następujące zalecenia:

1. Postuluje się organizowanie współpracy między redaktorami czasopism na poziomie krajowym, regionalnym i międzynarodowym;

2. UNESCO i inne właściwe organizacje międzynarodowe powinny popierać wymianę artykułów i innych materiałów między czasopismami prymarnymi; spisy treści lub abstrakty w jednym z języków szerokiego rozpowszechnienia powinny być przesyłane do serwisów informacyjno-bibliograficznych;

3. a) Grupa robocza winna przygotować projekt poradnika dla redaktorów czasopism z zakresu bibliotekoznawstwa i dokumentacji zgodnie z odpowiednimi normami ISO i przedłożyć ten materiał zespołowi „Okrągłego stołu edytorów czasopism bibliotekarskich” IFLA;

b) UNESCO powinna przeprowadzić badania kompozycji typograficznej stosowanej w czasopismach z dziedziny dokumentacji, bibliotekoznawstwa i archiwistyki w celu przyjęcia optymalnych norm;

4. Recenzje książek powinny być w dalszym ciągu uważane za jedną z ważnych części czasopism z omawianych dziedzin;

5. a) Zaleca się, aby UNESCO przygotowała spotkanie redaktorów i przedstawicieli wydawnictw pochodnych z dziedziny bibliotekoznawstwa i informacji naukowej;

b) Zaleca się, aby UNESCO przygotowała opracowanie wskazujące, które z ważnych krajowych i międzynarodowych czasopism prymarnych publikują abstrakty artykułów przynajmniej w jednym z języków szerokiego rozpowszechnienia, a które ich nie publikują;

6. UNESCO oraz inne międzynarodowe organizacje winny popierać zawieranie dwustronnych i wielostronnych umów mających na celu rozwój bazy poligraficznej i rozpowszechnianie czasopism w krajach rozwijających się. Ponadto powinna być zapewniona pomoc teoretyczna i praktyczna w zakresie szkolenia redaktorów.

Organizatorzy zapowiedzieli rozesłanie wszystkim uczestnikom sprawozdania z Sympozjum; przygotowuje je T. Edwards, a uczestnicy będą mogli zgłosić poprawki, uzupełnienia i dodatkowe wnioski. Ostateczna wersja sprawozdania ma być złożona w UNESCO jako raport finalny z Sympozjum.

Reasumując wrażenia z czterodniowych obrad, na pewno można uznać Sympozjum za imprezę **pożyteczną**, chociaż bardziej owocne byłyby chyba dyskusje

w mniej licznych gronach przedstawicieli bardziej jednorodnych czasopism. Oprócz wymiany różnorodnych opinii i doświadczeń jest ono dowodem, jak wszechstronna, inicjująca i koordynująca jest działalność UNESCO. Co prawda, nie zdołano wykonać wszystkich zaleceń I Sympozjum, ale zapoczątkowano długofalowy proces doskonalenia działalności informacyjnej, dokonano pracochłonnego i pożytecznego rozeznania serwisów informacyjno-bibliograficznych oraz wydano zbiór norm dotyczących przepływu informacji³. Sprawa integracji trzech pokrewnych dyscyplin: informacji naukowej, bibliotekoznawstwa i archiwistyki, znajduje się w trakcie realizacji. Po połączeniu dwóch poprzednio istniejących programów informacyjnych w jeden Generalny Program Informacyjny UNESCO — organizacja ta czuje się faktycznie odpowiedzialna za funkcjonowanie i rozwijanie działalności w dziedzinie informacji i dokumentacji naukowej oraz bibliotek i archiwów.

Izabela Kuczyńska

---

³ *Information transfer. Handbook on international standards governing information transfer. (Texts of ISO standards).* [Genève] 1977. wersja ang. — Toż: *Transfert de l'information.* wersja franc.

PODRĘCZNIKI BIBLIOGRAFII I INFORMATORY

Friedrich Nestler: *Bibliographie. Einführung in die Theorie und in die allgemeinen bibliographischen Verzeichnisse*. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut 1977, 263 s. Lehrbücher für den bibliothekarischen Nachwuchs. Bd 7.

Praca niniejsza ukazała się w serii podręczników dla młodych kadr biblioteczki, ale jest przeznaczona również dla bibliografów i bibliotekarzy zajmujących się zagadnieniami bibliografii. Stanowi w NRD drugi z kolei po II wojnie światowej podręcznik tego typu. Pierwszym był Curta Fleischacka, Ernsta Rückerta i Günthera Reichhardta *Grundriss der Bibliographie* (Leipzig 1957), obecnie już bardzo zdezaktualizowany. Toteż jest niewątpliwą zasługą autora i wydawcy opublikowanie niniejszej pracy, która będzie na pewno życzliwie przyjęta i wykorzystywana w środowisku bibliotekarskim.

Każdy z obu wymienionych podręczników składa się z dwu podstawowych części: 1) rozważań o charakterze teoretycznym, metodycznym i historycznym; 2) wykazów ważniejszych bibliografii i wydawnictw informacyjnych. Zasadnicza różnica między nimi polega na tym, że część pierwsza jest u Nestlera bardziej rozbudowana, natomiast część druga nie uwzględnia bibliografii specjalnych, które stanowią u Fleischacka więcej niż połowę wziętych pod uwagę wydawnictw. Pominiecie bibliografii specjalnych przez Nestlera jest zrozumiałe: wobec olbrzymiego wzrostu w ostatnich latach opracowań tego typu zasługują one na osobną publikację.

Na główny tekst pracy Nestlera składają się cztery rozdziały:

1. Wprowadzenie do teorii bibliografii;
2. Metoda opracowywania i wykorzystywania spisów bibliograficznych;
3. Rys historyczny rozwoju bibliografii;
4. Spisy bibliograficzne ogólne.

Pierwsze trzy rozdziały publikacji zajmują 79 stron, rozdział czwarty — 147 stron. Całość dopełniają: półstronicowy wstęp autorski uzupełniony informacjami na skrzydełkach obwoloty oraz indeks alfabetyczny.

Wśród poruszonych w pierwszym rozdziale zagadnień teoretycznych warto zwrócić uwagę na następujące problemy:

1. Analizując termin „bibliografia” autor — wzorując się na pracach radzieckich — stwierdza jego wieloznaczność; terminem tym obejmuje:

- działalność bibliograficzną,
- spisy bibliograficzne,
- teorię bibliografii,
- przekazywanie wiadomości i umiejętności z zakresu bibliografii.

2. Dla powyższych znaczeń — znowu opierając się na pracach radzieckich — Nestler wprowadza osobne terminy, w szczególności:

— dla działalności bibliograficznej ustala dwa terminy: informację o piśmiennictwie (*Literaturinformation*) i czynności bibliograficzne (*bibliographische Tätig-*

keit); autor stosuje je „w zależności od tego, czy ta działalność jest rozumiana w związku z procesami społecznymi, czy jako metoda w węższym znaczeniu” (s. 19). Autor kładzie duży nacisk na rolę bibliografii w procesach komunikacji społecznej, uważając działalność bibliograficzną za istotny składnik rozwoju społecznego dzięki jej roli pośrednika między piśmiennictwem a społeczeństwem;

— bibliografią w drugim znaczeniu autor obejmuje spisy bibliograficzne (bibliographische Verzeichnisse);

— bibliografię rozumianą jako naukę, na którą składają się: teoria bibliografii, metodyka czynności bibliograficznych i historia bibliografii, nazywa autor nauką o bibliografii (Bibliographiekunde) na wzór terminu Blücherkunde;

— przekazywanie wiadomości i umiejętności z zakresu bibliografii bibliotekarzom, pracownikom informacji naukowej, księgarzom itd. stanowi przedmiot nauczania „bibliografia” (Lehrfach Bibliographie).

Pojęciem nadrzędnym pozostaje termin „bibliografia” bez dodatkowych określeń.

3. Ze względu na rodzaj działalności bibliograficznej wyróżnia autor trzy zasadnicze typy: bibliografię ogólną, bibliografię fachową (stanowiącą 9/10 ogółu spisów bibliograficznych) i bibliografię zalecającą.

W ostatniej partii rozdziału autor stwierdza, że zorganizowana informacja o piśmiennictwie służy różnym dziedzinom życia społecznego, przede wszystkim instytucjom wydawniczym i księgarstwu, bibliotekom i dokumentacji.

Następny — drugi — rozdział jest poświęcony metodyce bibliografii: zaczyna ją od typologii spisów bibliograficznych poprzez poszczególne stadia tradycyjnego opracowania spisów, a kończąc na nowych metodach ich zestawiania.

Trzeci rozdział zajmuje się historią bibliografii. Zgodnie z zasadami materializmu historycznego jej rozwój jest ujęty w następujące okresy:

— początki bibliografii od starożytnej formacji społeczeństwa niewolniczego do wczesnego kapitalizmu;

— rozwój bibliografii w warunkach przejścia od feudalizmu do kapitalizmu oraz w okresie kapitalizmu (ze szczególnym uwzględnieniem bibliografii fachowej, ogólnej, bibliografii bibliografii oraz bibliografii zalecającej);

— zasadnicze cechy bibliografii w epoce socjalizmu na przykładzie rozwoju bibliografii w ZSRR od 1917 r. oraz w NRD.

Najobszerniejszy — czwarty — rozdział omawianej pracy jest poświęcony spisom bibliograficznym o charakterze ogólnym. Rozpoczyna się od poddziału dotyczącego bibliografii o zasięgu krajowym uporządkowanych wg kontynentów, poczynając od Europy. W ich obrębie kraje są uszeregowane wg alfabetu. W ramach poszczególnych krajów występują — w zależności od materiałów — następujące typy bibliografii:

— wykazy spisów bibliograficznych (czyż bibliografie bibliografii);

— wykazy publikacji różnych typów — bieżące i retrospektywne (m.in. bibliografie narodowe);

— wykazy publikacji określonego typu (np. czasopism, rozpraw doktorskich i habilitacyjnych, pseudonimów);

— materiały bibliograficzne i biograficzne (w tym encyklopedie);

— bibliografie regionalne (tylko w NRD).

Po tym najobszerniejszym poddziale obejmującym 120 stron następuje zaledwie 22-stronicowy poddział zawierający bibliografie międzynarodowe. Należą tu:

— wykazy wydawnictw różnych typów, np. katalogi poszczególnych bibliotek (m.in. Bibliothèque Nationale), katalogi centralne, (m.in. Library of Congress), uporządkowane w alfabecie nazw krajów;

— wykazy wydawnictw określonego typu (np. czasopism, inkunabułów), wykazy

skrótów tytułów publikacji różnych typów, nazw instytucji naukowych (np. *The World of Learning*), kongresów i organizacji międzynarodowych, słowniki biograficzne, bibliografie encyklopedii i słowników.

Poddział ostatni (7 stron) zawiera ogólne międzynarodowe spisy spisów bibliograficznych, czyli bibliografie bibliografii międzynarodowe. I wśród nich, tak jak wśród poprzednich wykazów, znajdują się wykazy spisów publikacji różnych typów oraz wykazy spisów publikacji określonego typu.

Indeks alfabetyczny zawiera nazwy autorów bibliografii, tytuły prac anonimowych, prac cytowanych, wydawców oraz — zawarte w pierwszych trzech rozdziałach — nazwy osób i tematy.

Tak przedstawia się zawartość pracy Nestlera. Przy jej omawianiu odtworzony został jej układ, w szczególności układ części poświęconej wykazom bibliograficznym. Należy zaznaczyć, że opisy poszczególnych pozycji są bardzo oszczędne: podają wyłącznie elementy niezbędne, czyniąc wyjątek jedynie dla liczby stronic dzieł jednotomowych oraz dla nazw serii i numeru w jej obrębie. Natomiast w adnotacjach podawane bywają informacje o zasięgu i zakresie bibliografii, o jej historii, o układzie, indeksach, wymieniane są jej poszczególne części, nazwa instytucji wydawniczej itd.

Opisy czasopism są równie oszczędne: zaczynają się z reguły od tytułu (nigdy od nazwy autora korporacyjnego) i podają wyłącznie rok, za który lub na który wydano tom pierwszy, ewentualnie ostatni oraz miejsce i rok (lata) wydania tych tomów. W adnotacjach znajdują się dane o zmianach tytułu czasopisma, nazwie instytucji wydawniczej, o częstotliwości czasopisma, informacje o układzie, indeksach, seriach itd.

Autor wykorzystał też marginesy, podając na nich takie informacje jak zasięg chronologiczny bibliografii, jej charakter bieżący bądź retrospektywny.

* * *

Po tym krótkim omówieniu publikacji przejdźmy do jej oceny.

W oznaczeniu partii tekstu, a więc i w spisie treści autor zastosował numerację cyfrową wielorzędową. Jest to prawdopodobnie związane z postanowieniami normy Niemieckiej Republiki Demokratycznej TGL 0-1421 (1961) *Abschnittsnummerung in Schriftwerken*, w której ograniczono się do tego właśnie typu podziału tekstu i oznaczenia jego partii. Trzeba jednak stwierdzić, że w omawianej publikacji podział tekstu idzie bardzo daleko, że spotyka się podziały z oznaczeniami sześciu- a nawet siedmiocyfrowymi, np. 4.1.1.1.28.2, co sprawia, że schemat podziału staje się mało przejrzyste. A przecież znana jest i inna metoda: stosowanie cyfr rzymskich i arabskich, liter wielkich i małych. Chyba w pracy Nestlera ten typ oznaczania partii tekstu byłby stosowniejszy.

Ale jeśli już pozostać przy numeracji cyfrowej wielorzędowej, należało w spisie treści, na wzór tytułów w tekście, wprowadzić ich zróżnicowanie graficzne (różne stopnie czcionki, czcionka półgruba, pismo pochyłe).

Nadto — z logicznym punktu widzenia — należało chyba całość pracy podzielić, zgodnie z podtytułem, na dwie części: 1. Wprowadzenie do teorii (rozdz. 1-3), 2. Spisy bibliograficzne ogólne (rozdz. 4). Ponadto typologia spisów należy raczej do teorii niż do metodyki bibliografii. W związku z typologią spisów bibliograficznych niezrozumiałe jest wyróżnienie w rozdziale pierwszym trzech rodzajów bibliografii (ogólnej, fachowej i zalecającej), o których jest mowa również w rozdziale drugim.

Następną sprawą wymagającą omówienia są nowe terminy wprowadzone dla oznaczenia poszczególnych znaczeń terminu „bibliografia”. Autor — jak wspomniano — oparł się na pracach radzieckich, przede wszystkim na normie GOST 16448-

-70¹, przejmując z pewnymi zmianami jej sformułowania. W normie tej wprowadzono odrębne terminy, opierając się na założeniu, że jeden termin może oznaczać jedno i tylko jedno pojęcie. Norma wywołała w fachowej prasie radzieckiej żywą dyskusję. Zreferowała ją w sposób przejrzysty — z uwzględnieniem ponadto nie znanej jeszcze Nestlerowi nowelizacji wymienionej normy² — Barbara Eychlerowa w artykule zamieszczonym w *Przeglądzie Bibliotecznym*³, do którego odsyłamy zainteresowanych. Tu warto tylko zaznaczyć różnice między normą radziecką z 1970 r. a sformułowaniami Nestlera:

1) W normie radzieckiej termin „bibliografia” oznacza dziedzinę działalności informacyjnej (znaczenie 1), u Nestlera termin ten — jako nadrzędny — obejmuje wszystkie znaczenia szczegółowe.

2) W przeciwieństwie do normy radzieckiej Nestler za mało eksponuje sprawę przekazywania informacji użytkownikom w ogólności, ograniczając się przy omawianiu czwartego znaczenia do zacieśnienia go do przedmiotu nauczania, o czym nie wspomina norma radziecka.

3) W działalności bibliograficznej rozróżnia Nestler dwa aspekty (informację o piśmiennictwie i czynności bibliograficzne), o których nie ma mowy w normie radzieckiej.

Należy też zaznaczyć, że autor nie zawsze jest konsekwentny w używaniu ustalonych przez siebie terminów: czasem zamiast o „spisach bibliograficznych” mówi o „bibliografiach”.

Z kolei przejdźmy do omówienia części drugiej publikacji: wykazu spisów bibliograficznych, ograniczając się do poddziału poświęconego bibliografiom polskim. Przede wszystkim należy stwierdzić w tym wykazie rażące braki. Uzupełniając je przyjmujemy następujące założenia:

— dobór piśmiennictwa dla różnych krajów powinien być oparty zawsze na tych samych kryteriach; np. jeżeli podaje się wykazy pisarzy m.in. w Austrii, Czechosłowacji, Danii itd., to należy je podać także dla Polski;

— z drugiej strony należy uwzględnić prace unikalne, np. *Słownik pracowników książki polskiej*;

— należy podać opracowania najważniejsze; np. nie można pominąć wykazów polskich wydawnictw konspiracyjnych;

— należy uwzględnić wydawnictwa, które bądź poprzedzają, bądź kontynuują prace wymienione u Nestlera.

Przejrzyjmy poszczególne poddziały m.in. z punktu widzenia powyższych założeń.

Bibliografie bibliografii. Przytoczono tu jako bibliografię bieżącą *Bibliografię Bibliografii i Nauki o Książce* popelniając następujące nieścisłości: jej odcinek najwcześniejszy, chociaż wydany dopiero w 1965 r., to lata 1937-1944, a nie 1945-1946. Od 1969 r. wydawnictwo to jest publikowane w dwóch częściach: *Bibliografia Bibliografii Polskich* i *Polska Bibliografia Bibliologiczna*.

Publikacja ta nawiązuje bezpośrednio do *Bibliografii Bibliografii, Bibliotekarstwa i Bibliofilstwa*, dodatku do *Przeglądu Bibliotecznego*, która ukazała się za lata 1928, 1930-1936 (Kraków 1929, 1930-1938).

Spisy publikacji różnych typów. Tytuł *Polonica zagraniczne* powinien być uzupełniony podtytułem: *Bibliografia*.

Opis *Przewodnika Bibliograficznego (1878-1933)* jest nieścisły: R. 1-2 (1920-1921)

¹ GOST 16448-70 *Bibliografija. Terminy i opredelentja*. Moskwa 1970.

² GOST 7.0-77 *Bibliografija. Terminy i opredelentja*. Moskwa 1977.

³ B. Eychlerowa: *Termin „bibliografia” w normie radzieckiej „Bibliografija. Terminy i opredelentja.”* *Prz. Bibliot.* 1978 R. 46 z. 3 s. 301-311.

należą już do serii 2, a seria 3 rozpoczyna się od 1928 r. i od tegoż roku miejscem wydania czasopisma staje się Warszawa.

Opis *Bibliografii polskiej* Estreicherów jest mniej więcej poprawny; brak jednak wzmianki o autorstwie Stanisława i Karola Jra Estreicherów, o zeszytach dodatkowych i o siglach bibliotecznych w części trzeciej.

Po *Bibliografii polskiej XIX stulecia* powinna figurować *Bibliografia zwartych druków konspiracyjnych wydanych pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945* (Warszawa 1970, 309 s.) autorstwa Władysława Chojnackiego, która uzupełnia lukę w naszej bibliografii narodowej retrospektywnej.

W związku z przytoczonym w omawianej pracy *Katalogiem starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich* autorstwa Marii Bohonos wydaje się konieczne podanie analogicznej pozycji: *Katalog starych druków Biblioteki Kórnickiej*. T. 1 cz. 1-2: *Polonica XVI wieku*. (Kraków-Wrocław 1929-1969) autorstwa Kazimierza Piekarskiego i Pauliny Buchwald-Pelcowej. Powinna też znaleźć się tu *Polonia typographica saeculi sedemici*. Z.1- Wrocław 1959- (Wydawnictwo zamierzone na ponad 20 zeszytów, z których ukazało się dotychczas 10, dwa w druku). Podobna pozycja figuruje wśród wydawnictw luksemburskich.

Spisy publikacji określonego typu. Informacja, że *Bibliografia Czasopism i Wydawnictw Zbiorowych* ukazuje się corocznie, jest nieścisła: należało wyliczyć roczniki, które zostały istotnie opublikowane.

Między bibliografią prasy polskiej za 1661-1831 i za 1944-1948 brak pozycji: Lucjan Dobroszycki: *Centralny katalog polskiej prasy konspiracyjnej 1939-1945*. Warszawa 1962, 302 s.

Jako bibliografie unikalną należało uwzględnić opracowanie Czesława Gutrego: *Bibliografia scalonych spisów zawartości czasopism*. Wrocław 1953, 174 s. (Kontynuacja za 1953-1962, 1963-1966).

Brak osobnego poddziału pt. Towarzystwa naukowe. Instytuty..., figurującego np. w Norwegii, w Stanach Zjednoczonych. Powinny więc i w dziale polskim wystąpić następujące wydawnictwa: *Informator Nauki Polskiej*. [T.1]- Warszawa 1958- oraz *Słownik polskich towarzystw naukowych*. T. 1: *Towarzystwa działające obecnie w Polsce*. Wrocław 1978, 550 s. (O tej publikacji Nestler nie mógł oczywiście wiedzieć).

Wydawnictwa akademii. Zamiast pracy B. Trombali (a nie Tromboli!) *Wydawnictwa Polskiej Akademii Umiejętności 1817-1951*, która stanowi zaledwie wybór wydawnictw PAU, a nadto wykazuje wydawnictwa innych instytucji, należało przytoczyć *Katalog wydawnictw Polskiej Akademii Umiejętności 1873-1952*. Kraków 1948-1973, 3 t. A dla Polskiej Akademii Nauk: *Katalog Wydawnictw Polskiej Akademii Nauk 1952/1955-1974*. Warszawa 1956-1975. (Wydawnictwo ciągłe, zamknięte).

Tłumaczenia. W Jugosławii figuruje bibliografia tłumaczeń opublikowanych w tym kraju w latach 1944-1950. Należałoby więc uwzględnić pozycję o takim samym charakterze: *Bibliografia literatury tłumaczonej na język polski, wydanej w latach 1945-1976*. (Warszawa 1977, 475 s.), a nadto bibliografię przekładów literatury polskiej na języki obce Ludomiry Ryll, Janiny Wilgat: *Polska literatura w przekładach. Bibliografia 1945-1970*. Warszawa 1972, 369 s.

Materiały biobibliograficzne i biograficzne. Brakuje tu prac podstawowych:

Gabriel Korbut: *Literatura polska od początków do wojny światowej*. Wyd. 2. Warszawa 1929-1931, 4 t.

Bibliografia literatury polskiej „Nowy Korbut”. T. 1- Warszawa 1963- (Ukazało się dotychczas 13 t. w 14 wol. Wydawnictwo nie ukończone).

Słownik współczesnych pisarzy polskich. Warszawa 1963-1966, 4 t.

Wydawnictwa tego typu figurują m.in. w Austrii, Czechosłowacji, Danii, Norwegii, NRD, Szwecji, na Węgrzech. Natomiast unikalny, a więc godny przytoczenia jest *Stownik pracowników książki polskiej*. Warszawa 1972, 1042 s.

Wykaz encyklopedii należałoby uzupełnić pozycją: *Wielka encyklopedia powszechna ilustrowana*. Warszawa 1890-1914, 55 t. (A-Patroklos).

Poza poddziałem dotyczącym bibliografii polskich należy w poddziale Spisy bibliograficzne ogólne międzynarodowe wśród katalogów inkunabułów poszczególnych krajów umieścić pozycję: Maria Bohonos, Eliza Szandorowska: *Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur*. Moderante Alodia Kawecka-Gryczowa. T. 1. Wratislaviae 1970, 121 s.

Drugi postulat w stosunku do omawianego wydawnictwa to staranniejsza korekta. Obok licznych błędów drukarskich występuje też niejednorodność w pisaniu nazw instytucji: w niektórych wszystkie wyrazy są pisane wielkimi literami początkowymi, ale w większości — tylko pierwszy wyraz.

W sumie dział polski przedstawia się niekorzystnie. Podano w nim 33 pozycje bibliograficzne, a należałoby dodać 18, jeśli miałby on być potraktowany na równi z działami poświęconymi innym krajom. Na 3,5 stronach tekstu polskiego popełniono 20 błędów drukarskich. Chyba za dużo, bo np. w dziale francuskim na 4,5 s. znaleziono zaledwie jeden błąd.

Tak więc należy życzyć, aby w drugim wydaniu, które się niewątpliwie ukaże, autor uwzględnił powyższe uwagi i opracował działy dotyczące poszczególnych krajów z równą starannością, stosując jednakowe kryteria przy doborze materiałów i przeprowadzając we wszystkich działach dokładną korektę.

Janina Pelcowa

Jadwiga Czachowska, Roman Loth: *Bibliografia i biblioteka w pracy polonisty*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1977, 324 s. Vademecum Polonisty.

Pomoce bibliograficzne sensu stricto nie zaspokajają już obecnie wszystkich związanych z poszukiwaniami informacyjnymi potrzeb pracowników naukowych, praktyków różnych specjalności i studentów. Wykształcił się nowy typ specjalistycznego wydawnictwa informacyjnego, przewodnik o zakresie ograniczonym najczęściej do jednej dziedziny, w którym oprócz informacji bibliograficznych można znaleźć wskazówki dotyczące instytucji wytwarzających lub tylko udostępniających źródła informacji; dowiadujemy się więc o zasobach bibliotecznych i o agendach informacyjnych, związanych z bibliotekami lub istniejących od nich niezależnie. Wydawnictwa tego rodzaju notują ponadto różnorodne źródła zawierające informacje faktograficzne: encyklopedie, zwłaszcza specjalne, różnego rodzaju słowniki, informatory bibliograficzne itp.

Taki charakter ma np. praca J. Starnawskiego¹. Autor omawia nie tylko bibliografię literackie polskie i obce, ale także — co zapowiada podtytuł — spisy bibliograficzne dyscyplin pokrewnych. Prezentację bibliografii poprzedza kilkudziesięciostroniowy wstęp teoretyczny. Wbrew tytułowi podręcznika niemało miejsca zajmuje przegląd innych wydawnictw informacyjnych, a także syntez dziejów literatury polskiej i literatur obcych oraz podstawowych dzieł z zakresu nauk humanistycznych. Zamyka to obszerne dzieło rozdział o bibliotekach i o archiwach.

W 1974 r. ukazała się kompendium bibliograficzne, opracowane przez Jadwigę Czachowską i Romana Lotha *Przewodnik polonisty*². Tytuł wskazuje, że i to dzieło

¹ J. Starnawski: *Warsztat bibliograficzny historyka literatury polskiej*. (Na tle dyscyplin pokrewnych). Wyd. 2. Warszawa 1971. Rec. E. Skłodowska. „Prz. Biblot.” 1972 R. 40 Z. 3/4 s. 325-328.

² J. Czachowska, R. Loth: *Przewodnik polonisty. Bibliografie. Słowniki. Biblioteki. Muzea literackie*. Wrocław 1974. Vademecum Polonisty.

nie ogranicza się do prezentowania jedynie bibliografii, ale w sposób typowy dla nowoczesnych przewodników dotyczących źródeł informacji notuje słowniki, w tym również słowniki encyklopedyczne, biblioteki, a nawet podaje informacje o muzeach literackich.

W 1977 r. ukazało się następne opracowanie pióra tych samych autorów: *Bibliografia i biblioteka w pracy polonisty*. Książka niniejsza — czytamy w przedmowie — wiąże się ściśle z opublikowanym już w serii *Vademecum [Polonisty]* opracowaniem tychże autorów: *Przewodnik polonisty* [...]. Wiaże się przede wszystkim merytorycznie: *Przewodnik polonisty* zawiera spisy materiałowe, które mogą być traktowane jako swego rodzaju aneks bądź ilustracja toku wywodów tutaj przedstawionych; i odwrotnie, tom ten stanowić może komentarz wyjaśniający problemy układu, opisu, zakresu *Przewodnika*, nie mówiąc już o użytych tam terminach fachowych. Przypadek zrządził, że ów „aneks” ukazał się drukiem wcześniej niż sam „tekst główny”. Ale łączność obu tomów realizuje się i na innej płaszczyźnie: w samym zamierzeniu autorskim, w samej koncepcji opublikowanych prac, adresowanych głównie do środowiska studenckiego i mających służyć potrzebom dydaktyki uniwersyteckiej” (s. 5).

W bibliotekach uniwersyteckich i w innych księżnicach naukowych o charakterze uniwersalnym, w bibliotekach instytutów i zakładów historii literatury polskiej, wreszcie w prywatnych księgozbiorach polonistów znalazły się obok siebie na półkach trzy wyżej cytowane prace, mające ten sam cel — pomoc w dydaktyce akademickiej i tego samego odbiorcę — środowisko polonistyczne, zwłaszcza studenckie. Podjęcie tak wielkiej pracy przez Czachowską i Lotha w stosunkowo niewielkim odstępie czasu od ukazania się podręcznika Starnawskiego wytłumaczyć można odmiennym ujęciem tematu i innymi założeniami metodologicznymi.

Stanisław Siekierski, recenzując *Przewodnik polonisty*, ujął te różnice w sposób lapidarny, ale najzupełniej przekonująco: „Starnawski daje po prostu wykład przewidziany w ramach nauk pomocniczych o bibliografii i bibliotekach, natomiast Czachowska i Loth dają informator”³.

Nie wdając się w ocenę *Przewodnika*, gdyż zrobili to wnikliwie recenzenci tej miary co Helena Hleb-Kozzańska⁴ i Juliusz W. Gomulicki⁵ — a dodajmy, że omówienia doczekało się to wydawnictwo również w czasopiśmie zagranicznych⁶ — zajmę się publikacją najnowszą, którą autorzy określili mianem podręcznika przygotowującego studenta do korzystania z bibliografii i biblioteki.

Dzieło to składa się z dwóch części; pierwsza, opracowana przez J. Czachowską, nosi tytuł *Bibliografia w pracy polonisty*, druga — pióra R. Lotha — zatytułowana jest *Biblioteka jako warsztat pracy polonisty*. Na część pierwszą składają się trzy grupy zagadnień: *Metoda bibliografii*, *Zarys rozwoju spisów bibliograficznych w Polsce*, *Bibliografie szczególnie ważne dla badań literackich*. Część druga dzieli się na dwa obszernie rozdziały: *Biblioteka i Praca w bibliotece*. Wywody autorów są uzupełnione danymi zawartymi w tablicach, np. *Transliteracja słowiańskich alfabetów cyrylickich*, *Skróty częściej używane w opisach bibliograficznych i katalogowych*, *Wzory opisów katalogowych*, *Uniwersalna Klasyfikacja Dzieł sztuki*, *Normy bibliograficzne i biblioteczne*. Na specjalną uwagę zasługuje opracowana przez Czachowską na s. 272-295 tablica dotycząca zmian metodycznych, jakie na przestrzeni l. 1944-1973 zachodziły w *Polskiej Bibliografii Literackiej*. Za tę wnikliwą analizę zakresu, zasięgu, doboru dokumentów, układu, opisu i indeksów w tej publikacji wdzięczne być powinny całe pokolenia polonistów, a tak-

³ S. Siekierski, „*Nowe Książki*” 1976 nr 7 s. 14.

⁴ H. Hleb-Kozzańska, „*Prz. Bibliot.*” 1976 R. 44 z. 1 s. 71-77.

⁵ J. W. Gomulicki, „*Rocz. I.A.*” 1974 s. 364-372.

⁶ L. Rapacka, „*Bulletin des Bibliothèques de France*” 1976 nr 8 s. 713-716; Ju. A. Labyncev, „*Sovetskaja Bibliografija*” 1977 nr 5 s. 78-80.

że studentów bibliotekoznawstwa i bibliotekarzy, zwłaszcza pracowników informacji naukowej. Dwa indeksy — nazw osobowych, tytułów dzieł zbiorowych, anonimowych i tytułów czasopism oraz indeks rzeczowy grupują dane z obu części podręcznika.

Autorzy podkreślają praktyczne ujęcie prezentowanych problemów: w części pierwszej zapoznanie z metodą tworzenia spisów bibliograficznych ma ułatwić ich użytkowanie, ale również nauczyć, jak tworzyć własny warsztat badawczy; w części drugiej omówienie funkcji i zadań biblioteki naukowej oraz wskazanie narzędzi, którymi posługuje się użytkownik biblioteki, jak katalogi i różnego typu wydawnictwa informacyjne, ma ułatwić korzystanie z biblioteki i nauczyć właściwej organizacji pracy. Wyeksponowanie agend bibliotecznych o charakterze usługowym to jeszcze jeden dowód praktycznego podejścia do zagadnień bibliotecznych, które autor potraktował rzetelnie i wnikliwie, co jest godne podkreślenia zważywszy, że nie jest on z zawodu bibliotekoznawcą.

Zdarzają się jednak drobne nieścisłości, które dla porządku należałoby zasygnalizować. I tak na przykład sprawę wzajemnych powiązań bibliotek instytucyjnych i biblioteki głównej szkoły wyższej autor zbyt upraszcza, pisząc o „podległości” bibliotek instytucji (s. 141). Tymczasem układy te przybierają różne formy, od całkowitego podporządkowania bibliotek sieci szkoły wyższej bibliotece głównej, poprzez decentralizm koordynowany, a na bardzo luźnych powiązaniach kończąc. Termin „biblioteki akademickie” zwykliśmy odnosić nie do bibliotek Polskiej Akademii Nauk, jak czyni to autor na s. 142, ale do bibliotek uniwersyteckich. Nie jest jasne zdanie: „Jedną z form zakupu jest prenumerata czasopism i niektórych wydawnictw seryjnych i zwartych” (s. 151); czy nie chodzi tu o czasopisma i wydawnictwa zbiorowe? Nie jest prawdą, że „pełną produkcję krajową odnajdzie czytelnik w tych bibliotekach, którym przysługuje egzemplarz obowiązkowy z terenu całego kraju” (s. 151-152), bowiem obowiązek przechowywania w całości krajowej produkcji wydawniczej ciąży — jak dotąd — jedynie na Bibliotece Narodowej i Bibliotece Jagiellońskiej, inne biblioteki otrzymujące e.o. mogą pozbywać się nieużytecznych dla nich wydawnictw. Czy stwierdzenie na s. 157, że katalog alfabetyczny różni od katalogu rzeczowego zasady układu, nie jest zbyt uproszczeniem kryteriów budowy katalogów bibliotecznych? Sądzę, że nie warto mówić studentowi polonistyki o katalogach klasowych, skoro w praktyce nie znajdzie on ich w bibliotekach polskich. Wykazy nabytków informują o nowym wpływie książek do biblioteki, a nie tylko o pozyskanych drogą kupna, jak pisze Loth na s. 158 — najczęściej uwzględnia się w tego rodzaju informatorach wszystkie źródła wpływu. Przy poleceniu informatora o zagranicznych bibliografiach narodowych (s. 193) oprócz opracowania Józefa Grycza i Emilii Kurdybacy warto by może zasygnalizować również przewodnik Zofii Zydanowicz *Bibliografie narodowe bieżące* (Warszawa 1973), a więc bardziej aktualny. Posługiwanie się rewersem określonym rzeczywiście nie jest godne polecenia, sam autor konstatuje, że kwerenda tego rodzaju trwa długo (s. 220), warto by zatem dodać, że niektóre biblioteki posługują się tzw. kartami informacyjnymi, które wysyłają do wybranych bibliotek w celu ustalenia, czy posiadają one poszukiwaną przez czytelnika pozycję i dopiero po uzyskaniu twierdzącej odpowiedzi zostaje, do konkretnej już biblioteki, wysłany rewers.

Wreszcie uwaga końcowa: brak w części dotyczącej bibliotek najogólniejszych choćby wiadomości o nowych formach pracy, nowych technologiach, zmianach w organizacji dostępu do zbiorów itp.; jedyna bodajże wzmianka tego typu na s. 244 mówi o zminiaturyzowanej formie tekstu na karcie katalogowej. Ani słowa o wolnym dostępie do magazynów bibliotecznych — formie „samoobsługi” szeroko stosowanej zwłaszcza w bibliotekach Stanów Zjednoczonych, o roli kompute-

rów w bibliotece (a i w produkcji bibliografii również). Rozumiem, że autor miał przede wszystkim na uwadze nasze polskie warunki i możliwości, jednak warto chyba było wskazać perspektywy rozwojowe bibliotek naukowych i uświadomić czytelnika o czekających go w przyszłości zmianach w sposobach korzystania z bibliotek.

Pewne zastrzeżenia budzi również krótki rozdział w części pierwszej pt. *Podstawowe zasady korzystania z bibliografii* (s. 127-128). Lepiej może było zrezygnować z tych dość fragmentarycznych wskazówek z uwagi na szersze ujęte w części drugiej zagadnienie ogólnej organizacji kwerendy (s. 210-221), gdzie wśród różnych typów kwerend wymienione są również takie jak zestawienie bibliografii osobowej i zestawienie tematyczne.

Wyliczone problemy dyskusyjne nie umniejszają oczywiście przydatności tego podręcznika dla szerokich rzesz polonistów, dotyczą one na ogół spraw tak szczegółowych, że są one zauważalne jedynie dla fachowca. Dzieło to będzie równie użyteczne dla specjalistów, jak pierwsze opracowanie z serii *Vademecum Polonisty*. Toteż należy się cieszyć, że przygotowano już do druku następną edycję *Przewodnika polonisty* z aktualizacją zawartych w nim danych o bibliografiach i bibliotekach po rok 1977.

Hanna Zasadowa

BIBLIOTEKOZNAWSTWO

Advances in Librarianship. Ed. by Melvin J. Voigt and Michael H. Harris. Vol. 7. New York: Academic Press 1977, 348 s.

Omawiane wydawnictwo jest rocznikiem ukazującym się w Stanach Zjednoczonych od 1970 r. Zamieszcza artykuły przeglądowe pisane przez specjalistów, wykorzystujące najnowsze publikacje i sprawozdania z badań naukowych, mające na celu poinformowanie bibliotekarzy praktyków o postępach wiedzy bibliotekoznawczej. Na każdy tom składa się 6-11 artykułów o różnej tematyce, opatrzonych obszerną bibliografią, nierazką przekraczającą sto pozycji.

Również tom 7 prezentuje różnorodną problematykę; bibliotekom publicznym i opracowaniu rzeczowemu poświęcono nawet po dwa artykuły. Szczególnie interesujące wydają się otwierające tom artykuły dotyczące opracowania rzeczowego.

F. W. Lancaster (*Vocabulary control in information retrieval systems*) zajął się kontrolą słownictwa w zautomatyzowanych systemach informacyjnych. Termin „słownik kontrolowany” oznacza zamknięty zestaw słów, które w danym systemie są używane do indeksowania i wyszukiwania dokumentów. Służy on zapewnieniu możliwie konsekwentnej charakterystyki treści dokumentów, zarówno przy wprowadzaniu ich do systemu, jak i przy ich wyszukiwaniu, oraz ułatwianiu wyszukiwania przez powiązanie w pewien sposób słów, między którymi zachodzą bliższe związki semantyczne. W mniejszym lub większym zakresie kontrolę słownictwa stosowano od dawna zarówno w systemach klasyfikacji, jak i w słownikach przedmiotowych. Jednakże języki deskryptorowe w swych początkach (system UNITERM, indeksowanie współrzędne za pomocą słów kluczowych) były jej pozbawione; niedogodności tego stanu rzeczy zrodziły nową postać słownika kontrolowanego — tezaurus. Tezaurus spełnia — na różne sposoby — wymóg przedstawienia słownictwa w układzie zarówno przedmiotowym, jak i systematycznym: w postaci ukrytej (przez wskazanie pojęcia nadrzędnego i podrzędnych) lub bezpośrednio. Części alfabetycznej towarzyszy w ostatnim wypadku klasyfikacja hierarchiczna (całości lub poszczególnych działów) albo fasetowa (tezaurofacet) bądź też tablice graficznie przedstawiające powiązania między terminami.

Kontrola słownictwa może ograniczać się do jednej tylko fazy procesu infor-

macyjnego: wprowadzania informacji do systemu bądź jej wyszukiwania (forma post-kontrolowana). W pierwszym wypadku do wyszukiwania mogą służyć dowolne terminy, ich przekładu na „właściwe” dokonuje komputer; w drugim — przykład odbywa się przy wprowadzaniu informacji.

Kontrola słownictwa powoduje, że także język informujący czerpiący słownictwo z języka naturalnego staje się językiem sztucznym. Otóż, zdaniem autora, znaczenie języków naturalnych w przyszłych systemach informacyjnych — już obecnie niemałe — będzie rosło. Przemawia za tym rozwój automatyzacji, co z jednej strony stwarza nowe możliwości (m.in. przez rozwój systemów konwersacyjnych, rozwój środków technicznych pozwalających na przechowywanie obszernych kartotek tekstowych itd.), z drugiej zaś — kłopoty z kompatybilnością systemów zautomatyzowanych. Na obszarze jednego języka naturalnego systemy informacyjne na nim oparte są w pełni kompatybilne; jeśli w grę wchodzi kilka języków pokonanie bariery obcojęzyczności jest łatwiejsze aniżeli w przypadku konstruowania słownika pośredniczącego. Nie oznacza to całkowitego wyeliminowania kontroli słownictwa; autor sądzi, że tezauryusy będą nadal stosowane, być może jednak będą to tezauryusy służące tylko wyszukiwaniu informacji, a stanowiące część systemu post-kontrolowanego, gdzie informacja jest wprowadzana w języku naturalnym.

Następuje najobszerniejszy w tym tomie szkic autorstwa Ingetraut Dahlberg (*Major developments in classification*) o stanie i przemianach systemów klasyfikacji. Autorka zwięźle omawia ich historię najnowszą: prace Ranganathana, Szamurina i Kiedrowa, brytyjskiej Classification Research Group, de Groliera i Gardina, dorobek konferencji w Elsinorze (1964), rozwój tezaurusów i poszukiwania uniwersalnego języka informacyjnego dla systemu UNISIST. Część druga poświęcona jest sześciu współczesnym klasyfikacjom uniwersalnym: Deweya, Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątej, klasyfikacji Biblioteki Kongresu, Blissa, Ranganathana i radzieckiej klasyfikacji biblioteczno-bibliograficznej. Przedstawiono krótko ich historię i stan współczesny, strukturę, stopień rozpowszechnienia, perspektywy rozwojowe, wzajemne wpływy, zestawiono w tabelach ich cechy formalne, a także klasy główne oraz poddziały wspólne. Stwierdzono tendencję do zwiększania liczby klas głównych i upodobniania poddziałów wspólnych. Podkreślano, że za rozwój i stosowanie każdej z tych klasyfikacji odpowiada pewna organizacja lub instytucja, wyrażając jednocześnie przekonanie, że nie pragną one wypracowania jednego systemu ogólnoswiatowego.

Następna część artykułu traktuje o problemach metodologicznych. Autorka przeciwstawia się obejmowaniu terminem „indeksowanie” również klasyfikowania, klasyfikowanie polega bowiem na podporządkowaniu danego elementu pewnej klasie określonego systemu klasyfikacji, podczas gdy indeksowanie to określanie treści dokumentu przez wyrażenia opisowe (descriptive terms). Dalej omawia problematykę wyrażania związków syntaktycznych w indeksowaniu (służyć temu miały wskaźniki więzi i roli, stosowane jednak w niewielkim zakresie) i klasyfikacji.

Poszukiwanie nowej klasyfikacji uniwersalnej dla potrzeb brytyjskiej bibliografii narodowej doprowadziło do powstania systemu PRECIS (PREserved Context Indexing System), pozwalającego na zautomatyzowane wyszukiwanie i zestawianie w indeksie pojęć ze sobą powiązanych, a także na uwzględnianie reszty kontekstu. System ten ma wiele wspólnego z metodą indeksowania łańcuchowego zaproponowaną przez Ranganathana dla indeksów jego klasyfikacji. Te i inne nowe metody tworzenia indeksów mogą z czasem połączyć zwolenników klasyfikacji hierarchicznych i indeksowania — mimo wielu nie rozwiązanych jeszcze problemów.

Dalej autorka rozpatruje możliwości zautomatyzowania omówionych w drugiej

części systemów klasyfikacji. UKD już od przeszło 15 lat jest wykorzystywana z pożytkiem w licznych zautomatyzowanych serwisach bibliograficznych — głównie do produkcji indeksów, ale także do wyszukiwania dokumentów i przy selektywnej dystrybucji informacji. Choć pozostałe klasyfikacje uniwersalne dadzą się także wykorzystać w systemach zautomatyzowanych, to najbardziej przydatna jest właśnie UKD, m. in. dzięki symbolom cyfrowym (bez liter), dzięki możliwości wyszukiwania informacji wg części symboli, a także dzięki przekładom na 23 języki.

Część przedostatnia omawianego artykułu prezentuje zalecenia raportu UNISIST: opracowanie znormalizowanego wykazu haseł przedmiotowych dla dużych bloków informacji oraz — z drugiej strony — tezaurusów sięgających „w głąb”. Realizacją tego zlecenia jest opracowana przez FID propozycja „Broad System Ordering” (BSO) — systemu zawierającego ok. 2000 klas w płytkim układzie hierarchicznym (3-4 poziomy), bez symbolów klasyfikacji. Uzupełnieniem klasyfikacji BSO mają być służące do głębokiego indeksowania „Fine Systems Ordering”. Pewną analogię upatruje autorka w zastosowanym przez Bibliotekę Brytyjską połączeniu klasyfikacji Deweya z systemem PRECIS. Jej zdaniem, istnieje możliwość i potrzeba dalszych poszukiwań tego rodzaju, z wykorzystaniem zdobyczy teorii klasyfikacji ostatnich dziesięcioleci.

Na zakończenie I. Dahlberg przedstawia działalność organizacyjną na polu klasyfikacji, istniejące czasopisma i organizacje. Główną rolę odgrywa tu FID, wśród czasopism zaś — *International Classification, Journal of the theory and practice of universal and special classification systems and thesauri*, którego współwydawcami są FID i IFLA.

Szczupłość miejsca pozwoli mi już tylko na bardzo pobieżne omówienie pozostałych artykułów.

Simeon B. Aje (*National libraries in developing countries*) przedstawia problem bibliotek narodowych w krajach rozwijających się. Podkreślając, że w chwili obecnej określono już funkcje bibliotek narodowych, ale nie sprecyzowano ich celu (objectives), autor definiuje go jako zapewnienie obywatelom danego kraju dostępu do całego zasobu światowego utrwalonej wiedzy ludzkiej. Na podstawie odpowiedzi na ankietę S. B. Aje dokonuje przeglądu sytuacji w 26 krajach. Stwierdza, że w większości wypadków biblioteki narodowe powstały tam po drugiej wojnie światowej, po uzyskaniu niepodległości. Często ich funkcje przejęła dawna biblioteka publiczna (w eks-koloniach brytyjskich) lub uniwersytecka. W krajach, w których bibliotek narodowych jeszcze brak, powstaną one zapewne niebawem; sprzyja temu m. in. działalność UNESCO i IFLA oraz realizacja koncepcji NATIS.

W. A. Munford (*The American Library Association and the Library Association. Retrospect, problems and prospects*) prezentuje napisaną z literackim zacięciem paralelę między dwiema najstarszymi, obchodzącymi swe stulecie organizacjami bibliotekarskimi: Amerykańskim Stowarzyszeniem Bibliotekarzy (ALA) i brytyjskim Stowarzyszeniem Bibliotekarzy (LA).

Gordon Stevenson (*Popular culture and the public library*) podjął się obrony kultury powszechnej oraz prawa obywateli do własnych gustów, czyli własnego stylu życia. Wprawdzie jest rzeczą wątpliwą, czy biblioteka publiczna miała kiedykolwiek wpływ na masowe gusty, gdyby jednak tak było, to wykorzystywanie tych możliwości byłoby, zdaniem autora, sprzeczne z ideałami demokracji.

Douglas Zweizig i Brenda Dervin (*Public library use, users, uses. Advances in knowledge of the characteristics and needs of the adult clientele of American public libraries*) omawiają badania nad użytkowaniem i użytkownikami amerykańskich bibliotek publicznych. Autorzy stwierdzają, że po etapie badań orga-

niczonych do opracowania statystyki bibliotecznej (liczba czytelników, odwiedzin, wypożyczeń) nastąpił okres badania użytkowników biblioteki: badano korelację ich cech demograficznych i innych z częstotliwością odwiedzin w bibliotece, próbowano też konstruować bardziej złożone portrety czytelników. Zdaniem autorów nie chodzi jednak o to, jak często korzysta się z biblioteki, ani o to, kto to robi, lecz o to, jakie biblioteka daje korzyści, jakie potrzeby może i powinna zaspokajać — i to właśnie powinno być przedmiotem przyszłych badań.

Anne Wilkin (*Personal roles and barriers to information transfer*) zajęła się kontaktami osobistymi jako ważnym, choć niesformalizowanym kanałem przepływu informacji. Konstruowano różnego rodzaju modele przepływu informacji: techniczne, semantyczne i ogólne, a badania w tej dziedzinie angażowały socjologów, psychologów, naukowców, specjalistów organizacji i zarządzania. Autorka przytoczyła wyniki tych różnorodnych badań, szczególnie wiele miejsca poświęcając tym, które traktują o psychospołecznych mechanizmach szerzenia się innowacji. Omówiła też dwa programy o charakterze praktycznym, które miały zapewnić dopływ potrzebnych informacji przez udział w zespole badawczym pracowników służb biblioteczno-informacyjnych. Wreszcie przedstawiła badania nad psychologicznymi i społecznymi barierami hamującymi przepływ informacji.

Omawiany tom zamyka artykuł Roberta N. Broadusa (*The application of citation analyses to library collection building*) o możliwości stosowania analizy cytowań przy gromadzeniu zbiorów bibliotecznych. Zakłada się, że w pracach naukowych cytowane są takie pozycje, które były przydatne w procesie ich powstawania. Można zatem przyjąć, z pewnym prawdopodobieństwem, że pozycje częściej cytowane — jako bardziej przydatne — będą bardziej poszukiwane w bibliotece. Zatem podliczanie cytowań mogłoby służyć racjonalizacji polityki gromadzenia. Wniosek ten uprawdopodobniają omawiane przez autora liczne badania amerykańskie. Toteż mimo pewnych rozbieżności wyników, wątpliwości teoretycznych oraz trudności z zastosowaniem tej metody w praktyce bibliotecznej R. N. Broadus sądzi, że jest to metoda wartościowa.

Na zakończenie trzeba podkreślić, że — mimo różnic w poziomie i charakterze opracowania poszczególnych tematów — *Advances in Librarianship* jest publikacją pożyteczną i interesującą.

Ewa Stępnikowa

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA KRAJOWEGO

W Instytucie Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej opracowano materiały z VIII Narady Centralnych Ośrodków Bibliotekoznawczych i Naukowo-Metodycznych Krajów Socjalistycznych [1], która odbyła się w październiku 1976 r. w Warszawie. W Naradzie oprócz przedstawicieli Polski uczestniczyli reprezentanci Bułgarii, Czechosłowacji, NRD, Węgier i Związku Radzieckiego. Obrady otworzył Witold Stankiewicz referatem na temat funkcji Biblioteki Narodowej we współczesnym bibliotekarstwie, następnie Halina Kamińska przedstawiła sytuację sieci bibliotek publicznych po reformie podziału administracyjnego Polski. Jan Wołosz omówił rolę integracji funkcjonalnej w rozwoju polskiego bibliotekarstwa. O problemach bibliotekarstwa radzieckiego poinformowały N. N. Sołowjowa i R.Z. Zotowa. Pierwsza referentka przedstawiła miejsce Państwowej Biblioteki ZSRR im. W. I. Lenina w krajowym systemie bibliotecznym, druga — aktualne tendencje w budowie systemu bibliotecznego ZSRR. Ten sam temat dotyczący NRD był przedmiotem referatu Gottharda Rückla. Peter Günnel scharakteryzował nowy typ bibliotek rozwijających się w NRD — ogólne biblioteki naukowe okręgów.

Kolejny przedstawiciel NRD, Gerhard Schwarz omówił strukturę i organizację bibliotek szkół wyższych, a Jutta Poka-Krueger — prace nad koordynacją specjalistycznego gromadzenia zbiorów. Nowe kierunki w realizacji systemu bibliotecznego Czechosłowacji przedstawili Maria Sedlačkova i Oldřich Einšpigel. Peter Maruniak zreferował działalność instrukcyjno-metodyczną dla potrzeb jednolitego systemu bibliotecznego Słowackiej Socjalistycznej Republiki, a Jan Haliena — funkcje bibliotek wojewódzkich w Słowacji. István Papp zajął się w swoim wystąpieniu zadaniami węgierskich bibliotek publicznych; zagadnienie centralizacji zapoatrzywania w literaturę bibliotek zakładowych i osiedlowych poruszył Ferenc Szente. Christo Chadźchristov określił miejsce bibliotek okręgowych w systemie bibliotecznym Bułgarii. Problemy zawarte w referatach stały się podstawą dyskusji, w której podkreślono konieczność kontynuowania, współpracy międzynarodowej i rozszerzenia jej zakresu. W tomie zawierającym materiały z Narady znajdują się również *Zalecenia VIII Narady*. Teksty dyskusji i *Zaleceń* opublikowano w trzech językach (niemieckim, polskim i rosyjskim), referaty tylko w języku polskim z przekładami tytułów na dwa pozostałe języki.

Instytut Bibliograficzny podjął prace nad problemem całościowego ujęcia polskiej produkcji czasopiśmienniczej. Publikacja Elżbiety Czermarmazowicz [2] przedstawia dotychczasowy dorobek w zakresie bibliografii czasopism oraz projekt organizacji prac nad stworzeniem kompletnej retrospektywnej bibliografii prasy polskiej. W pierwszej części publikacji zawarto wykaz źródeł do bibliografii czasopism polskich za l. 1901-1955. Obejmuje on 351 pozycji (w tym także materiały nie publikowane) mogących stanowić podstawę zamierzonej pracy. Zgrupowano je w 2 działach: ogólne bibliografie czasopism i specjalne bibliografie czasopism. W grupie bibliografii specjalnych wyodrębniono bibliografie regionalne i lokalne, treściowe, mniejszości narodowych i polonijne. Wykaz zaopatrzone w indeks alfabetyczny autorów, redaktorów i tytułów wydawnictw. W drugiej części pracy omówiono istniejące spisy czasopism, poddano analizie ich metode, przedstawiono wcześniejsze koncepcje kontynuowania rejestru czasopism *Bibliografii polskiej XIX stulecia* K. Estreichera oraz doświadczenia innych krajów w realizacji retrospektywnych bibliografii czasopism. Podano też konkretny plan organizacji prac nad retrospektywną bibliografią czasopism polskich oraz projekt samej bibliografii czasopism polskich. Należy sądzić, że powyższa publikacja wywoła szeroką dyskusję nad organizacyjnymi i metodycznymi problemami bibliografii czasopism.

Seria *Książki o Książce* popularyzująca wiedzę z dziedziny bibliologii prezentuje różnorodne zagadnienia. Ilustracją tego mogą być trzy przedstawione niżej publikacje z tej początej serii. Pierwsza z nich — praca Teodora Zbierskiego [3] — zajmuje się nową dla księgoznawców dyscypliną — semiotyką książki. Autor omawia zakres semiotyki — ogólnej teorii komunikatu, a następnie przedstawia proces tworzenia, strukturę i funkcję książki w ujęciu semiotycznym. Jest to pierwsze opracowanie teorii książki w tym aspekcie.

Kolejny tom serii to praca Barbary Sordylowej [4] poświęcona Gabrielowi Korbutowi. Oprócz biografii Korbuta, w której dużo miejsca zajmuje jego działalność naukowa, i poza obszernym omówieniem filologicznych prac uczonego, większość pracy poświęcono Korbutowi-bibliografowi i jego dziełu — *Literaturze polskiej*. Poszczególne rozdziały pracy przedstawiają genezę powstania, metode i dokładną charakterystykę bibliografii Korbuta, opinie o *Literaturze* uczonych polonistów i bibliografów współczesnych Korbutowi, a także kontynuację tego pomnikowego dzieła — „*Nowego Korbuta*”. Gabriel Korbut był nie tylko językoznawcą, historykiem literatury i bibliografem, był również bibliofilem, a także twórcą księgozbioru Gabinetu Filologicznego przy TNW. Ta strona zainteresowań Korbuta i losy jego biblioteki również znalazły odzwierciedlenie w książce B. Sordylowej.

Niektóre z prac serii *Książki o Książce* doczekały się kilku wydań. Dowodzi to zwiększonego zapotrzebowania rynku czytelniczego na tego typu pozycje, z których korzystają słuchacze licznych w kraju studiów bibliotekarskich. Ostatnio ukazało się drugie wydanie książki Radosława Cybulskiego [5] na temat współczesnego księgarstwa. Pracę uzupełniono nowymi rozdziałami dotyczącymi m. in. organizacji księgarstwa w Polsce, Międzynarodowych Targów Książki i modernizacji pracy księgarskiej. Zaktualizowano też dane liczbowe.

Omawiając serię wypada wspomnieć, że od 1978 r. *Książki o Książce* mają zmienioną, nieco różnicowaną w poszczególnych tomach szatę graficzną.

Poszerzenie w okresie powojennym bazy źródłowej i dostępu do materiałów archiwalnych dotyczących historii Ossolineum spowodowało znaczny wzrost publikacji na ten temat. Większość z nich została odnotowana na łamach niniejszego przeglądu. Najnowszą pozycją jest praca zbiorowa *Z dziejów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich* [6], ukazująca historię Zakładu poprzez sylwetki i poczynania ossolińczyków. Na zawartość wydawnictwa składają się cztery prace: Krystyna Korzón omawia działalność A. Fredry, G. Pawlikowskiego oraz niektórych bibliotekarzy i urzędników związanych z Ossolineum w l. 1834-1839; Mieczysław Gałyga przedstawia Augusta Bielowskiego, dyrektora Zakładu w latach 1851-1864; Józef Wojtała omawia materiały do historii Ck. Wydawnictwa Książek Szkolnych; Krystyna Korzón opracowała wprowadzenie i komentarz do memoriału z 1916 r. *Zza kulis Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, napisanego przez Wojciecha Kętrzyńskiego.

Zeszyt 14 *Pamiętnika Biblioteki Kórnickiej* [7], ukazujący się w roku jubileuszu 150-lecia istnienia tej szacownej placówki, otwiera szkic Marcelego Kosmana poświęcony bibliotekarzom kórnickim. Inne prace zawarte w zeszycie przedstawiają: udział Tytusa Działyńskiego w utworzeniu Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (Anna Marciniak), wydawcę Kodeksu dyplomatycznego Wielkopolski Ignacego Zakrzewskiego (Helena Chłopocka), działalność wydawniczą Jana Działyńskiego (Andrzej Meżyński), przejście dóbr kórnickich przez Władysława Zamoyskiego (Zofia Nowak), koncepcje fundacji kórnickiej i miejsce Biblioteki w tych planach (Stanisław K. Potocki), działalność Józefa Grycza w Bibliotece Kórnickiej (Zbigniew Kalisz). Wśród materiałów znajdziemy m. in. wykaz strat wojennych Biblioteki opracowany przez Marię Łuczak, wspomnienia Stanisława Gibasiewicza o fundacji kórnickiej w 1945 r. oraz sprawozdanie Marcelego Kosmana z działalności Biblioteki Kórnickiej w 1976 roku.

Marceli Kosman [8], dyrektor Biblioteki Kórnickiej jest także autorem okolicznościowego artykułu zamieszczonego w czasopiśmie *Kronika Wielkopolski*, związanego z obchodami jubileuszowymi, omawiającego dzieje i dorobek Biblioteki.

Kazimierz Zieliński [9] zebrał i opracował przepisy prawne dla bibliotek wojskowych oraz ośrodków naukowej informacji wojskowej. Tom zawiera 47 aktów prawnych wg stanu na 1.6.1977 r. Zgrupowano je w 6 działach: przepisy ogólne, organizacja bibliotek wojskowych, zbiory biblioteczne, naukowa informacja wojskowa, kadry, przepisy różne. Dołączono też rejestr zarządzeń, których tekstów nie zamieszczono w książce. Pracę zaopatrzone w indeks rzeczowy.

WYKAZ OMÓWIONYCH PUBLIKACJI

1. VIII Narada Centralnych Ośrodków Bibliotekoznawczych i Naukowo-Metodycznych Krajów Socjalistycznych. Warszawa 4-9. 10. 1976. Warszawa: Biblioteka Narodowa 1978, 277 s. Instytut Książki i Czytelnictwa.

2. Elżbieta Czermarzowicz: *Stan prac i problemy bibliografii czasopism*

polskich (1901-1955). Warszawa: Biblioteka Narodowa 1978, 123 s. Prace Instytutu Bibliograficznego Nr 23.

3. Teodor Zbierski: *Semiotyka książki*. Wrocław: Ossolineum 1978, 124 s. *Książki o Książce*.

4. Barbara Sordylowa: *Gabriel Korbut. Życie i dzieło*. Wrocław: Ossolineum 1978, 199 s. *Książki o Książce*.

Radosław Cybulski: *Księgarstwo w społeczeństwie współczesnym*. Wyd. 2. Wrocław: Ossolineum 1978, 279 s. *Książki o Książce*.

6. *Z dziejów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Studia i materiały*. Wrocław: Zakł. Narod. im. Ossolińskich Wydaw. PAN 1978, 211 s.

7. *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej*. Z. 14. Wrocław: Zakł. Narod. im. Ossolińskich Wydaw. PAN 1978, 253 s.

8. Marceli Kosman: *Miejsce Biblioteki Kórnickiej na mapie kulturalnej Wielkopolski. Zarys historyczny*. „Kron. Wielkop.” 1978 Nr 1 (14) s. 94-111.

9. Kazimierz Zieliński: *Zbiór przepisów prawnych dla bibliotek wojskowych (wg stanu na dzień 1. 6. 1977 r.)*. Warszawa: Centralna Biblioteka Wojskowa 1978, 274 s. Biblioteczka Bibliotekarza Wojskowego T. 1.

Alicja Olejnik

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI ZARZĄDU GŁÓWNEGO
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH
za okres 21. 12. 1977 — 7. 5. 1978

złożone na posiedzeniu plenarnym ZG SBP dn. 4. 5. 1978
przez sekretarza generalnego kol. Tadeusza Zarzębskiego

W okresie sprawozdawczym intensywnie pracowano zarówno w Zarządzie Głównym, jak i w sekcjach, komisjach i referatach działających przy ZG SBP.
I. Działalność wewnątrz organizacji

1. Z okazji 10 rocznicy ustawy o bibliotekach zorganizowano wspólnie z Zarządem Okręgu Gdańskiego ogólnokrajową konferencję bibliotekarzy (Gdańsk, 5-6. 5. 1978 r.) pod hasłem: „Zbiory biblioteczne w służbie społeczeństwu”. Celem konferencji jest omówienie problemów doskonalenia ogólnokrajowej sieci bibliotecznej m.in. poprzez ustalenie planu specjalizacji bibliotek oraz zorganizowanie Narodowego Zasobu Bibliotecznego. Drugi dzień obrad konferencji poświęcono problematyce morskiej.

Z tej samej okazji uczczono pamięć wybitnych twórców ustawodawstwa bibliotecznego w Polsce Ludowej przez złożenie kwiatów na grobach: Józefa Grycza, Bogdana Horodyskiego i Czesława Kozioła.

Ponadto członkowie ZG SBP uczestniczyli w konferencji zorganizowanej przez Ministerstwo Kultury i Sztuki (Łódź, 6-7. 4. 1978).

2. Komisja Racjonalizacji i Mechanizacji Pracy Bibliotekarskiej przy ZG SBP wspólnie z Zarządem Okręgu Stołecznego przygotowuje się do zorganizowania w dniu 15. 6. br. w Warszawie ogólnokrajowej konferencji poświęconej problematyce doskonalenia organizacji pracy w bibliotekach.

3. Komisja Szkolenia i Doskonalenia Kadr przygotowuje zorganizowanie w sierpniu br. 6-dniowego kursu, tzw. szkoły letniej, dla bibliotekarzy-dydaktyków prowadzących zajęcia z zakresu korzystania z bibliotek i informacji naukowej dla studentów szkół wyższych.

4. W okresie sprawozdawczym członkowie Zarządu Głównego uczestniczyli w zebraniach okręgowych oraz w innych uroczystych spotkaniach bibliotekarzy, organizowanych z okazji 10 rocznicy ustawy o bibliotekach; wygłaszali referaty nt. ustawodawstwa bibliotecznego w Polsce oraz roli Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w rozwoju polskiego bibliotekarstwa.

5. W zespołach działających przy ZG SBP prowadzono intensywne prace, zgodnie z wcześniej ustalonym programem. Na szczególną uwagę zasługuje działalność: Komisji Szkolenia i Doskonalenia Kadr, Komisji Informacji Naukowej, Komisji Wydawniczej, Komisji Finansowej, Komisji Racjonalizacji i Mechanizacji Pracy Bibliotekarskiej, Sekcji Bibliotek Muzycznych, Sekcji Bibliotek Szpitalnych, Referatu Spraw Międzynarodowych, Referatu do Spraw Okręgów, Referatu Informacyjno-Prasowego i Referatu Nagród i Odznaczeń.

II. Sprawy wydawnicze

W zakresie wydawnictw zwartych: zakończono produkcję publikacji *Polskie normy bibliograficzne* w oprac. J. Pelcowej, w toku produkcji jest „Klasyfikacja

dziesiątą" w oprac. J. Czarneckiej i H. Sawoniaka oraz „Biblioteka fachowa" w oprac. E. Assburego, T. Bruszewskiego, J. Czarneckiej. Dalsze publikacje zwarte są w opracowaniu autorskim.

W zakresie wydawnictw ciągłych nastąpiła dalsza poprawa terminów ukazywania się bieżących numerów *Bibliotekarza* i *Poradnika Bibliotekarza*. Trzecie nasze czasopismo, wydawane wspólnie z Biblioteką PAN w Warszawie, *Przegląd Biblioteczny*, rozpoczęło kolejną kadencję, uzyskując nowy skład osobowy Redakcji. Po raz pierwszy powołano Radę Redakcyjną czasopisma — pod kierunkiem prof. dr Heleny Więckowskiej, natomiast funkcję Redaktora Naczelnego powierzono kol. dr Barbarze Sordylowej — wicedyrektorowi Biblioteki PAN w Warszawie.

Referat informacyjno-prasowy przy ZG SBP przekazał do publikacji w *Przeglądzie Bibliotecznym*, obok materiałów dot. bieżącej działalności ZG, także materiały informacyjne z uroczystości dekoracji Stowarzyszenia Krzyżem Komandorskim Orderu Polonia Restituta.

III. Sprawy finansowe

Stanowią odrębny punkt sprawozdania Zarządu Głównego; w tym miejscu należy przypomnieć, że wskutek opóźniania się produkcji wydawniczej dochody i wydatki Stowarzyszenia znajdują się na granicy bilansu zerowego. Oczekujemy, że dochody ze sprzedaży publikacji (głównie wysokonakładowej „Klasyfikacji dziesiętnej") poprawią bilans finansowy naszej Organizacji.

IV. Działania na zewnątrz

1. W okresie sprawozdawczym przedstawiciele Zarządu Głównego aktywnie uczestniczyli w pracach Państwowej Rady Bibliotecznej, w Podkomisji Bibliotek i Informacji Naukowej Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, w Komisjach Egzaminacyjnych dla Bibliotekarzy Dyplomowanych oraz dla Dokumentalistów Dyplomowanych, w Radzie Naukowo-Programowej Centrum INTE i w innych komisjach i organach doradczych.

W związku z zakończeniem kadencji w niektórych organach doradczych Zarząd Główny SBP skierował:

— Kol. Hannę Zasadową do pracy w Komisji Egzaminacyjnej dla Dokumentalistów Dyplomowanych (jest to już kolejny udział kol. Zasadowej w 3-ciej kadencji tej Komisji),

— Kol. Hannę Uniejewską do prac w Komitecie ds. Bibliotek i Informacji Naukowej NOT,

— Kol. Janusza Albina do pracy w Podkomisji Bibliotek i Informacji Naukowej Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego.

2. Dnia 4. 1. br. podpisano tekst umowy o współpracy Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich ze Stowarzyszeniem Księgarzy Polskich. Aktualnie przygotowany jest tekst szczegółowego planu współpracy obu Stowarzyszeń.

3. Opracowano wstępny projekt tekstu protestu bibliotekarzy polskich przeciwko produkcji bomby neutronowej*

V. Współpraca międzynarodowa

1. Prowadzono intensywne przygotowania do udziału delegacji polskich bibliotekarzy w 44 Sesji Rady Głównej Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń Bibliotekarskich (IFLA), odbywającej się w dniach 28. 8. — 3. 9. 1978 r. w Śtrbskim Plesie (CSRS). W ramach tych przygotowań m. in.:

— wystąpiono do kierowników kilku resortów z prośbą o delegowanie na tę Sesję wybitnych bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach poszczególnych resortów;

— podjęto starania w celu zorganizowania oprócz oficjalnej delegacji (w zwięzszym składzie) również wycieczki dla kilkudziesięciu bibliotekarzy.

* Tekst protestu został przyjęty przez uczestników plenarnego posiedzenia Zarządu Głównego, a następnie w dn. 6.5.1978 przez uczestników ogólnokrajowej konferencji w Gdańsku.

2. Zarząd Główny SBP oraz Biblioteka Narodowa (jako członek IFLA) zorganizowały przy pomocy Ministerstwa Kultury i Sztuki naradę członków IFLA z krajów socjalistycznych. Narada odbyła się w Warszawie w dniach 20-21. 4. 1978 z udziałem przedstawicieli z nast. krajów: Czechosłowacji, NRD, Polski, Rumunii, Węgier i ZSRR. Uczestnicy narady zapoznali się ze stanem prac przygotowawczych do 44 Sesji IFLA oraz z organizacją imprez towarzyszących tej Sesji. Wstępnie przedyskutowano merytoryczny udział bibliotekarzy z poszczególnych krajów w obradach 44 Sesji IFLA.

3. Realizując postanowienia o współpracy Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich ze Stowarzyszeniem Księgarzy Polskich w dniach 6-15. 3. 1978 przedstawiciele Zarządów Głównych obu Organizacji (kol. kol. C. Duninowa i A. Bogdański) udali się do ZSRR na zaproszenie Wszechzwiązkowego Towarzystwa Przyjaciół Książki w celu nawiązania bliższej współpracy z tym Towarzystwem. Planuje się rewizytę przedstawicieli Wszechzwiązkowego Towarzystwa Przyjaciół Książki.

4. Realizując postanowienia o współpracy Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich ze Stowarzyszeniem Bibliotek NRD, pracowano w okresie sprawozdawczym nad ustaleniem programu współpracy obu Stowarzyszeń do końca 1979 r.

VI. Nagrody i odznaczenia

Współdziałając z Zarządami Okręgowymi SBP Zarząd Główny wystąpił do Ministerstwa Kultury i Sztuki z wnioskami o przyznanie wybitnym bibliotekarzom i działaczom naszego Stowarzyszenia odznaczeń i odznak państwowych oraz nagród im. Heleny Radlińskiej.

PROTOKÓŁ Z PLENARNEGO POSIEDZENIA ZARZĄDU GŁÓWNEGO SBP w Gdańsku — 4. 5. 1978 r.

Porządek obrad:

1. Sprawozdanie z działalności Zarządu Głównego
2. Sprawy okręgów
  - organizacja i działalność
  - kierunki doskonalenia pracy
3. Dyskusja
4. Sprawy bieżące i wolne wnioski

Przewodniczący Zarządu Głównego, prof. Witold Stankiewicz, powitał przybyłych członków Zarządu oraz zaproszonych gości, m. in. dra Edwarda Palińskiego, wicedyrektora Departamentu Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej M. K. i Szt. oraz dyrektora Centrum INTE — inż. Derentowicza.

Przed rozpoczęciem obrad chwilą ciszy uczczono pamięć zmarłych niedawno Kolegów: Franciszka Sedlaczka, honorowego członka SBP, wieloletniego pracownika nadzoru bibliotek w Ministerstwie Kultury i Sztuki, oraz Władysława Piaseckiego, teoretyka bibliotekoznawstwa i znawcy zagadnień budownictwa bibliotecznego, b. dyrektora Biblioteki Głównej Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.

Ad. 1. Sprawozdanie z działalności SBP za okres od 21. 12. 1977 — 4. 5. 1978 złożył sekretarz generalny, kol. Tadeusz Zarzębski¹.

Sprawozdanie z gospodarki finansowej złożyła w zastępstwie skarbnika kol. W. Wasilewska.

Ad. 2. Kol. Franciszek Łozowski omówił stan organizacyjny SBP po reformie

¹ Por. s. 143.

administracyjnej kraju. Wzrosła liczba okręgów z 22 do 49, uległy likwidacji oddziały powiatowe, znacznie zwiększyła się liczba kół terenowych, chociaż nie we wszystkich okręgach zdołano je zorganizować. Szybciej powstają one w małych miastach czy gminach, trudniej w dużych środowiskach miejskich.

Kol. Łozowski skierował apel do przedstawicieli okręgów o uaktywnienie kół i o uporządkowanie spraw związanych z ich działalnością. Poinformował też o przygotowanym przez Referat ds. Okręgów projekcie regulaminu konkursu na najlepiej pracujące koło SBP. Konkurs będzie trwał w okresie od września 1978 r. do maja 1979 r.

Przewodniczący Referatu zwrócił uwagę na konieczność współpracy SBP ze Stowarzyszeniem Księgarzy Polskich, co służyć będzie integrowaniu środowisk zawodowych blisko związanych z bibliotekarstwem.

Mówca wypowiedział się z pełną aprobatą w sprawie członkostwa wspierającego, uważając, iż należy udzielić poparcia tej inicjatywie. Członkostwo wspierające niezależnie od aspektów finansowych stworzy także możliwości wyjścia do innych środowisk i nawiązania z nimi więzi.

Ad. 3. Kol. Witold Stankiewicz otwierając dyskusję podkreślił znaczenie, jakie dla pracy Stowarzyszenia mają posiedzenia plenarne i wspólne rozważania nad działalnością organizacji. Szczególnego przedyskutowania na obecnym posiedzeniu wymagają sprawy organizacji i działalności kół SBP.

Należy stwierdzić, że odczuwamy obecnie w bibliotekarstwie zmiany na lepsze. Wydaje się, iż w ostatnich czasach biblioteki uczyniły duży krok naprzód. Inicjatywa obchodów 10-lecia ustawy jest formą zaznajamiania władz z problematyką bibliotekarstwa, przypomnienia społeczeństwu roli bibliotek i uświadomienia mu ogromu ich potrzeb. *Program rozwoju bibliotekarstwa polskiego* zyskał pozytywną opinię władz.

Przewodniczący poinformował, iż dzięki życzliwemu stanowisku kierownictwa Partii i Rządu zapadły w ostatnich tygodniach decyzje przyspieszenia budowy gmachu Biblioteki Narodowej, tak aby gmach magazynu Biblioteki przekazać do użytku już w r. 1980.

Dla środowiska bibliotekarskiego jest b. ważna sprawa specjalizacji zbiorów, przeto powinna się toczyć wokół niej dyskusja, powinny powstawać odpowiednie wnioski i postulaty.

Kol. Stanisław Krzywicki (Szczecin) poinformował, że na terenie jego województwa jest w budowie 25 obiektów bibliotecznych (za kwotę ok. 100 mln złotych), co zmieni zasadniczo sytuację lokalową bibliotek w województwie. W sieci bibliotek publicznych podwoiła się ostatnio liczba bibliotekarzy z wykształceniem wyższym. W ostatnich 3 latach wstąpiło do SBP 80 nowych członków, wstępują w większej liczbie niż dotychczas bibliotekarze szkolni. Członkowie SBP oczekują inicjatyw, które w efekcie przyniosłyby wzmocnienie pozycji Stowarzyszenia w środowisku. Wysoko oceniony został Rok Bibliotek i Czytelnictwa, który miał silny aspekt propagandowy. Różne inicjatywy centralne teren podejmuje z korzyścią dla spraw własnego środowiska.

W Szczecińskim nie tworzy się kół grupujących pracowników poszczególnych sieci, są natomiast koła środowiskowe, które integrują bibliotekarzy różnych sieci. Kol. Krzywicki wyraził poparcie dla idei współzawodnictwa kół; sugerował, by podkreślić jego integracyjne zadania. Zaproponował też, aby podjąć — poza już nawiązaną ze Stowarzyszeniem Księgarzy — współpracę ze Związkiem Literatów Polskich oraz Stowarzyszeniem Dziennikarzy.

Kol. Karol Musioł (Opole) stwierdził, że aktualna struktura Stowarzyszenia (ZG, Okręg, koła) grozi załamaniem się jego działalności. Koło może mieć tylko

funkcje organizacyjne (składki, informacje), dlatego też należałoby rozwinąć inne ogniwa (komisje, sekcje itp.) dla prowadzenia działalności merytorycznej.

Kol. Halina Pabiszowa (Wrocław) również wypowiedziała opinie, że istotne funkcje integracyjne i merytoryczne mogą się realizować w komisjach i w sekcjach, które powinny być współrealizatorami planu zarządów okręgowych. Problem integracji należy widzieć szerzej — nie załatwi tego koło zrzeszające pracowników np. jednej biblioteki. Kol. Pabiszowa zaproponowała, by starać się o pozyskanie nowych członków przez uatrakcyjnienie działalności SBP. W sprawie członkostwa wspierającego należałoby zastanowić się nad jakimiś świadczeniami ze strony SBP na rzecz członka — w obecnym projekcie są to tylko świadczenia jednostronne.

Kol. Maria Brykczyńska (Warszawa) uważa, iż nie należy ograniczać się do jednej bądź drugiej formy organizacyjnej koła. Koło nie może być jedyną formą aktywizowania członków — obok kół trzeba rozwijać pracę w sekcjach i w komisjach.

Kol. Janusz Albin (Wrocław) wypowiedział się na temat sytuacji bibliotek naukowych. W wielu z nich sprawą podstawową jest ochrona stanu posiadania, a nie myśl o rozwoju. Mówiąc o działalności SBP, mówca zwrócił uwagę, że w nowym statucie za bardzo sformalizowana została sprawa okręgów; zamknięcie ich w granicach określonych podziałem administracyjnym doprowadziło do pewnej dezintegracji. Środowiska mniejsze zostały odcięte od ośrodków twórczych z dużymi tradycjami i możliwościami. Powinno się było raczej uzależnić tworzenie nowych okręgów od liczby członków albo poszukiwać innych form współdziałania okręgów.

Kol. Czesław Tykwer (Gorzów Wlkp.) poinformował, iż w okręgu ok. 90% członków SBP stanowią pracownicy bibliotek publicznych. Taka struktura utrudnia pełnienie funkcji integracyjnych. Bardzo niewielka jest w organizacji liczba bibliotekarzy szkolnych. Należałoby zwiększyć współpracę z sekcją bibliotekarską Związku Nauczycielstwa Polskiego. Zarząd Główny powinien podjąć z nią współdziałanie analogicznie do współpracy ze Stowarzyszeniem Księgarzy Polskich.

Kol. Zofia Jaśkowska (Łomża) — podzieliła się spostrzeżeniami ze swego okręgu: do niedawna ani jeden bibliotekarz szkolny nie należał do SBP. Sekcja bibliotek szkolnych zorganizowana została dopiero z okazji uroczystości 10-lecia ustawy o bibliotekach, w której liczny udział wzięli również bibliotekarze szkolni. Zarząd okręgu w ciągu dwóch lat istnienia dwa razy się reorganizował. Powołane zostały koła przy byłej bibliotece powiatowej. Opracowano wzór dokumentacji dla kół terenowych, powołano opiekunów kół z ramienia Zarządu Okręgu. Dąży się do wzmocnienia więzi członków z organizacją, m.in. przez prelekcje, wycieczki krajoznawcze, imprezy (np. w Dzień Seniora zorganizowano spotkanie z bibliotekarzami emerytowanymi). Roztacza się też opiekę nad grobami zmarłych bibliotekarzy. Niepokój środowiska budzi fakt, że do bibliotek gminnych przyjmuje się nadal pracowników bez wykształcenia średniego.

Kol. Elżbieta Sawicka (Warszawa) dodaje uwagę, że najskuteczniejszą drogą wciągania do Stowarzyszenia bibliotekarzy szkolnych jest współpraca z wizytatorami — metodykami, którym należy uświadomić korzyści wynikające z przynależności bibliotekarzy szkolnych do SBP, by pozyskać ich do popularyzowania spraw Stowarzyszenia. Kol. Sawicka poinformowała, że 28. 4. 1978 r. przy ministrze oświaty i wychowania powołana została Rada ds. Bibliotek i Informacji.

Kol. Maria Hudymowa (Koszalin) stwierdziła, że wszelka działalność okręgu uzależniona jest także od stanu finansów. Koła powinny mieć do dyspozycji część składek, pieczęć oraz osobowość prawną. Często się zdarza, że okręg organizuje wycieczki, lecz czerpie na nie fundusze z bibliotek, co stwarza okazję do podwójnego

wykazywania tych samych przedsięwzięć zarówno w bibliotekach, jak i w Stowarzyszeniu. Współpraca okręgów z ZNP istnieje dzięki inicjatywie lokalnej. Nie ma natomiast ram organizacyjnych tej współpracy, w formie np. porozumienia zawartego przez Zarządy Główne. Dobrym partnerem SBP w okręgu jest Ośrodek Informacji Technicznej. W Koszalińskim nie ma szkół wyższych, pracuje zatem jedna połączona sekcja bibliotek naukowych i fachowych.

Kol. Tadeusz Kozanecki (Warszawa) podjął sprawę kół. Nie są one strukturą zamkniętą — są to raczej organizacje o charakterze luźno społecznym. Nie mogą mieć tego typu obowiązków, co inne organizacje. Najważniejsze są tu inicjatywy Zarządu Głównego i Zarządów Okręgowych. Zadaniem ZG jest załatwianie „od góry” wszelkich porozumień związanych z działalnością organizacji. Należy zastanowić się, jakie formy działania byłyby najwłaściwsze dla kół. Konkurs może być jedną z form dla gmin, wsi, lecz grozi mu niebezpieczeństwo formalizmu.

Kol. Hanna Uniejewska (Warszawa) stwierdziła, że praca Stowarzyszenia musi odbywać się w terenie i mieć na uwadze głównie podnoszenie kwalifikacji i integrację środowiska. Kola powinny wykonywać różne zadania statutowe. Ich działalność należy traktować elastycznie, dostosowywać ją do warunków i możliwości poszczególnych okręgów. Mówczyni wypowiada się za daleko idącą współpracą z organizacjami pokrewnymi, z ZNP, archiwistami i sugeruje, by przeprowadzić akcję propagandową w celu pozyskania dla organizacji bibliotekarzy szkolnych.

Kol. Cecylia Duninowa (Łódź) wystąpiła z wnioskiem, aby sprawę gmachu Biblioteki Narodowej uczynić społeczną sprawą wszystkich bibliotekarzy i włączyć do akcji budowy całe środowisko. Sama zgłosiła gotowość przepracowania 40 godzin na rzecz BN. W zakresie spraw wydawniczych mówczyni podkreśliła wagę podjętej inicjatywy opublikowania podstawowych podręczników (skryptów) dla studiujących bibliotekarstwo.

Kol. Konrad Zawadzki (Warszawa) zwrócił uwagę na konieczność lepszego rozeznania rynku przed podejmowaniem inicjatyw wydawniczych, w celu uniknięcia zbyt wysokich remanentów, których wartość została wykazana w sprawozdaniu skarbnika. SBP powinno zająć się popularyzowaniem w społeczeństwie spraw bibliotekarstwa i bibliotekarzy. Tu jako przykład wymienił publikację zainicjowaną przez Zespół Historyczno-Pamiętnikarski Okręgu Warszawskiego, poświęconą wybitnym twórcom polskiego bibliotekarstwa.

Kol. Tadeusz Zarzębski (sekretarz generalny) udzielił wyjaśnień na szereg pytań dyskutantów, m.in. poinformował zebranych, że SBP płaci w roku bieżącym za produkcję numerów czasopism z roku ubiegłego, co wpływa na stan budżetu 1978 r. Już obecnie wiadomo, że nie będzie można w zakresie wydawnictw wykonać wszystkiego, co zaplanowane, lecz zadaniem Stowarzyszenia jest zaspokojenie, choć w skromnym stopniu, potrzeb bibliotekarzy.

Inicjatywą interesującą dla bibliotekarzy powinno być nawiązanie kontaktu SBP z dyrekcją Targów Poznańskich. Nie jest wykluczone, że dzięki temu uda się ukazać w osobnym pawilonie sprzęt wytwarzany na potrzeby bibliotek.

Ustosunkowując się do sprawy kół SBP, żywo poruszanej w dyskusji, wypowiedział się, iż zgodnie ze statutem kolo jest podstawowym ogniwem organizacyjnym Stowarzyszenia, dlatego też powinno ono stać się rzeczywistym miejscem działania każdego członka i utrzymania jego więzi z całą organizacją, a przez to winno służyć bardziej aktywnej działalności całego Stowarzyszenia w ramach celów określonych w statucie.

Dyrektor Edward Paliński w imieniu Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Państwowej Rady Bibliotecznej przekazał wyrazy uznania dla środowiska bibliotekarskiego oraz dla Stowarzyszenia za pomoc w staraniach o unowocześnienie bibliotek, a także za podjęcie inicjatywy ogłoszenia roku 1976 Rokiem Bibliotek i Czytel-

nictwa, co spowodowało większe i serdeczniejsze zainteresowanie się władz sprawami bibliotekarstwa. Jest jeszcze ogrom spraw do załatwienia, lecz mimo wszystko, małymi krokami, posuwają się biblioteki wyraźnie na drodze postępu. Mówca zaapelował, aby bibliotekarze pomagali — gdzie tylko mogą — działania na rzecz rozwoju bibliotekarstwa. Ogromną wagę przywiązuje się do sprawy zintegrowania środowiska wokół realizacji programu rozwoju bibliotek. Uznał on za zasługującą na poparcie myśl uczynienia budowy nowej siedziby BN — sprawą całego bibliotekarstwa.

Następnie sekretarz generalny, kol. Tadeusz Zarzębski, odczytał projekt uchwały zawierającej protest przeciw produkcji broni N, który przyjęto przez akklamację.

Zebranie podsumował przewodniczący ZG Witold Stankiewicz. Zaproponował, aby przyjąć sprawozdanie sekretarza generalnego, sprawozdanie finansowe oraz inicjatywę zorganizowania konkursu dla kół, a także poprosić komisję rewizyjną, by zbadała sprawę tzw. remanentów wydawniczych. Wnioski te przyjęto.

W zakresie problemów merytorycznych uznał za pilną sprawę bibliotek wiejskich. Przyspieszyć należy ich rozwój, gdyż pozostają jeszcze w tyle za bibliotekami miejskimi. Jest to sprawa o dużym znaczeniu społecznym.

SBP powinno pomóc MKiS w opracowaniu planu aktywizacji sieci bibliotek wiejskich. Przewodniczący zaproponował, by sprawą tą zajęła się Sekcja Bibliotek Publicznych, natomiast by kol. Sawicka przygotowała projekt programu współpracy Sekcji Bibliotek Szkolnych i Sekcji Bibliotekarskiej ZNP. Opowiadamy się za bliższą współpracą ze Związkiem Literatów Polskich. Sekretariat powinien podjąć odpowiednie działania i przedstawić projekt w tej sprawie prezydium ZG SBP. Na posiedzeniu prezydium rozpatrzyć należy wnioski w sprawie znowelizowania przepisów o skróceniu stażu pracy na stanowiskach przewidzianych dla osób wstępujących do zawodu. Przewodniczący zaapelował na koniec o maksymalną aktywność okręgów, sekcji, komisji i referatów. Zarząd Główny ceni sobie wypracowany model współpracy z Ministerstwem Kultury i Sztuki oraz Departamentem Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej, z którymi wiele działań podejmuje wspólnie. Tak będzie i w przyszłości. Obowiązkiem SBP jest sygnalizowanie władzom spraw związanych z działalnością bibliotek, a wymagających rozwiązania i szczególnej uwagi.

Przewodniczący podniósł sprawę bibliotek naukowych. W związku z wzrastającymi ich zadaniami SBP powinno zająć się wnikliwiej tą kwestią i opracować odpowiednie materiały. Wystąpił też z projektem włączenia się SBP do prowadzonej w kraju akcji antyalkoholowej.

Przewodniczący zakończył posiedzenie podziękowaniem zebranym za przybycie i aktywny udział w obradach.

STEFAN WEYMAN
(1913-1978)

Niedawno, w lipcu 1978 r. uroczymie żegnaliśmy doc. dra Stefana Weymana przechodzącego na zasłużoną emeryturę. Nagła śmierć (4 września 1978 r.) długoletniego dyrektora Biblioteki Kórnickiej zaskoczyła i pogrążyła w głębokim żalu środowisko nie tylko biblioteczne. Zmarły był znany i ceniony również jako naukowiec — historyk prawa, jako działacz społeczny i organizator, któremu poznańskie środowisko naukowe zawdzięczało szczególnie wiele.

W tym krótkim wspomnieniu skoncentrujemy się na działalności bibliotecznej dyrektora Weymana, pozostawiając piórom bardziej kompetentnym ocenę innych dziedzin jego działalności.

Stefan Weyman urodził się w Poznaniu 21. 8. 1913 r. W 1936 r. ukończył Uniwersytet Poznański jako magister prawa, a w dwa lata później doktoryzował się w zakresie historii prawa. Obrabiał karierę akademicką — został asystentem wolontariuszem przy katedrze historii prawa i państwa polskiego na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego. Doskonale przyjęta została Jego praca doktorska *Cła i drogi handlowe w Polsce piastowskiej* (Poznań 1938), której tezy do dziś pozostały aktualne.

Wojna przerwała jego działalność naukową, a jego wojenne losy będące udziałem podobnych mu, uczciwych i odważnych Polaków, znaczyły kolejno: udział w kampanii wrześniowej, tułaczka, ryzyko organizowania i uczestnictwa w tajnym nauczaniu. Po wojnie wrócił na swoją macierzystą uczelnię — Uniwersytet Poznański, gdzie pracował jako adiunkt przy Katedrze Historii Prawa i Państwa Polskiego (15.12.1945-31.12.1955).

Równolegle angażował się S. Weyman w szereg akcji społecznych i prac organizacyjnych. Działalność Jego opierała się na przekonaniu o konieczności społecznej służby nauki, o potrzebie popularyzacji i najszerzego udostępnienia osiągnięć naukowych. Najpełniej udało Mu się zrealizować te zadania w Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk, gdzie w okresie kilku lat (1.1.1949-1.2.1952) był dyrektorem biura Towarzystwa, a w latach 1961-1972 — członkiem Zarządu i głównym redaktorem jego wydawnictw.

Dnia 1.4.1955 r. S. Weyman został mianowany dyrektorem Biblioteki Kórnickiej. Pracy, dla jej rozwoju poświęcił się bez reszty, a dwudziestolecie Jego działalności na tym stanowisku znaczyło nowy etap w historii tej placówki. Doc. Weyman obejmował Bibliotekę Kórnicką w dwa lata po rozwiązaniu Fundacji „Zakłady Kórnickie” i po przejściu jej przez Polską Akademię Nauk. Przypadło Mu w udziale nakreślenie perspektywicznych planów rozwoju Biblioteki jako jednej z pięciu samodzielnych bibliotek Polskiej Akademii Nauk. Początki nie były łatwe.

Szczupłość kadry, krytyczny stan pomieszczeń zamkowych, ograniczona powierzchnia magazynów nie pozwalały na podjęcie i zrealizowanie zadań, których oczekiwano od tak zasłużonej instytucji. Talent organizacyjny dyrektora S. Weymana, energia i upór, z jakimi przewycięzał piętrzące się trudności, umiejętność harmonijnej współpracy z zespołem, konsekwentne realizowanie koncepcji sprawiły, że Biblioteka Kórnicka zajęła w hierarchii polskich bibliotek jedno z pierwszych miejsc. Dyrektor Stefan Weyman był człowiekiem skromnym i rzadko wspominał o swych zasługach, niemniej wymowa faktów jest niepodważalna — rozwój Biblioteki, osiągnięcia jej kadry, przyrost zbiorów są Jego dziełem. Przytoczmy kilka liczb i danych. Dyrektor Weyman prowadził i ukończył długotrwały remont Zamku, połączony z adaptacją pomieszczeń na magazyny biblioteczne, dzięki czemu znaleziono pomieszczenie dla dodatkowych 185 000 woluminów. Zbiory w dwudziestolecie 1955–1975 wzrosły z 150 000 do 360 000 jedn. inw. Wzrostowi temu towarzyszył wzrost kadry bibliotecznej: w 1955 r. liczyła ona 7 osób, w 1975 r. — 30.

Szczególną wagę przykładał On do publikacji badań nad zbiorami specjalnymi Biblioteki. Doprowadził do końca inwentaryzację zbioru rękopisów (1962), z Jego inicjatywy zaczęły się ukazywać szczegółowe katalogi naukowe (np. Jerzy Zathy: *Katalog rękopisów średniowiecznych Biblioteki Kórnickiej*. Wrocław 1963), stanowiące novum w metodzie opracowania zbiorów rękopiśmiennych w Polsce. Tradycyjną dziedziną aktywności Biblioteki była działalność wydawnicza. Dyrektor znacznie ją zintensyfikował (w sumie w ciągu 20 lat Biblioteka opublikowała 750 ark. wyd.). Nurt wydawniczy rozwinął w trzech kierunkach: wydawnictw źródłowych, inwentarzy i katalogów naukowych oraz prac dokumentacyjnych, opartych w większości na materiałach kórnickich, publikowanych na łamach *Pamiętnika Biblioteki Kórnickiej*. Ze szczególnym uznaniem recenzentów spotkały się: zeszyt 9/10 *Pamiętnika* (1968) zawierający wyjątkowo obfitą dokumentację zbiorów bibliotecznych oraz z. 12 (1976) poświęcony 150-leciu istnienia Biblioteki, rozpoczynający serią artykułów nowy, zgodny z wymaganiami współczesnej nauki, etap opracowania jej historii. Osiągnięcia te stały się możliwe dzięki stworzonej przez Dyrektora atmosferze ofiarnej pracy: potrafił On zapewnić optymalne warunki rozwoju zawodowego i naukowego. Stymulował badania własne pracowników, umożliwiał im publikację wyników. Pracownicy ci potrafili połączyć i przenieść osiągnięcia z własnych warsztatów badawczych na forum biblioteczne, a owo godzenie własnej pracy naukowej z działaniem na rzecz instytucji było jedną z tajemnic sukcesów organizacyjnych dyrektora Weymana.

W 1957 r. w poznańskiej siedzibie Biblioteki — Pałacu Działyńskich otworzono czytelnia, która została zaopatrzona we wszystkie katalogi oraz bibliotekę podręczną (5000 wol.), w ten sposób rozwiązując zasadniczo kłopoty związane z dotarciem do kórnickiej książki.

Inicjatywy Dyrektora bardzo często wykraczały poza teren Biblioteki Kórnickiej. Był On rzecznikiem koordynacji prac bibliotecznych nie tylko na szczeblu regionalnym, lecz również i ogólnopolskim, stąd Jego aktywny udział w inicjatywach organizujących i prowadzących taką współpracę. Brał udział w pracach koordynacyjnej Komisji Międzybibliotecznej grupującej najważniejsze biblioteki Poznania, był członkiem rad naukowych bibliotek: im. Ossolińskich we Wrocławiu, PAN w Warszawie, PAN w Gdańsku. Został obrany członkiem Państwowej Rady Bibliotecznej (1969), wchodząc do sekcji do spraw zbiorów bibliotecznych.

Kreśląc te słowa nie sposób nie wspomnieć o tym, jakim Człowiekiem był Zmarły i jakim pozostał w pamięci tych, którzy z Nim współpracowali. Dobroć Jego i szlachetność charakteru były przysłowiowe, zjednywały Mu powszechny szacunek. „Nie rozumiałem nigdy, że ludzie mogą być źli”, powiedział na jednym

ze swoich ostatnich wystąpień publicznych, a ta prosta w gruncie rzeczy refleksja została przyjęta przez słuchaczy z milczącym zrozumieniem, gdyż odzwierciedlała bez reszty postawę życiową i postępowanie wypowiadającego ją człowieka. Dlatego też może nad grobem Zmarłego podkreślali mówcy tak jednomyślnie, że odchodzi Człowiek niezwykle szlachetności i dlatego tak wiele mówiono o Dyrektorzce Weymanie — obok podkreślenia Jego osiągnięć w pracy zawodowej i zasług dla polskiej nauki — jako o Człowieku.

Andrzej Mężyński

KRONIKA KRAJOWA

OBCHODY 50-LECIA BIBLIOTEKI NARODOWEJ

W dniach 18 i 19.10.1978 r. miały miejsce uroczystości związane z jubileuszem 50-lecia Biblioteki Narodowej. Dnia 18.10. w Pałacu Rzeczypospolitej została otwarta wystawa „Biblioteka Narodowa 1928-1978”. Na uroczystość przybyli przedstawiciele władz partyjnych i państwowych, przedstawiciele świata kultury i nauki, władz stolicy, organizacji społecznych i placówek dyplomatycznych. Przyjechał również na obchody jubileuszowe przewodniczący Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń Bibliotekarzy prof. Preben Kirkegaard z Kopenhagi, a także przedstawiciele bibliotek Bułgarii, Czechosłowacji, Jugosławii, NRD, RFN, Rumunii, St. Zjednoczonych, Szwecji, Węgier, Wielkiej Brytanii, ZSRR oraz Berlina Zachodniego. Wielu zasłużonych pracowników Biblioteki Narodowej otrzymało odznaczenia państwowe, odznaki „Zasłużony Działacz Kultury”, dyplomy honorowe ministra kultury i sztuki oraz odznaki „Za zasługi dla Zw. Zaw. Pracowników Kultury i Sztuki”. Tego samego dnia wieczorem w Filharmonii Narodowej odbył się uroczysty koncert jubileuszowy. Na wstępie został odczytany list z gratulacjami od przewodniczącego Rady Państwa Henryka Jabłońskiego. Przemówienia wygłosili: dyrektor Biblioteki Narodowej prof. dr. hab. Witold Stankiewicz i przewodniczący IFLA prof. P. Kirkegaard. Następnego dnia odbyła się sesja naukowa „50 lat Biblioteki Narodowej”, którą otworzył W. Stankiewicz. Wygłoszono następujące referaty: Narodziny idei biblioteki narodowej w kulturze polskiego oświecenia (prof. dr. Zdzisław Libera); Badania nad dawną książką w Bibliotece Narodowej (prof. dr. Alodia Kawecka-Gryczowa); Biblioteki Narodowej droga do nowoczesności (prof. dr. Andrzej Wyczański); Wpływ Biblioteki Narodowej na ukształtowanie nowoczesnego bibliotekarstwa w Polsce (doc. dr. hab. Jadwiga Kołodziejska); Rola Biblioteki Narodowej w rozwijaniu prac bibliologicznych (doc. dr. hab. Krzysztof Migoń); Instytut Bibliograficzny jako narodowa centrala bibliograficzna. (doc. dr. Radosław Cybulski); Biblioteka Narodowa — wizja przyszłości (prof. dr. hab. W. Stankiewicz).

W związku z jubileuszem na ręce dyrektora Biblioteki składano gratulacje, adresy, a także cenne dary dla Biblioteki Narodowej. Nestorka bibliotekarstwa polskiego prof. dr. Helena Więckowska wręczyła W. Stankiewiczowi symboliczny klucz do przyszłego, budującego się gmachu Biblioteki Narodowej.

UROCZYŚĆCI 150-LECIA BIBLIOTEKI KÓRNICKEJ

Dnia 20.10.1978 r. odbyła się na Zamku Kórnickim uroczystość jubileuszowa 150-lecia Biblioteki Kórnickiej, w czasie której sztandar Biblioteki, ufundowany przez społeczeństwo Kórnik, udekorowany został Krzyżem Komandorskim Orde-

ru Odrodzenia Polski, a zasługi pracownicy Biblioteki odznaczeni zostali Złotymi i Srebrnymi Krzyżami Zasługi jak również Honorowymi Odznakami m. Poznania. Biblioteka otrzymała również „Dyplom Honorowy Ministra Kultury i Sztuki”.

Uroczystości kórnickie poprzedziło otwarcie dnia 11.10.br. wystawy w Muzeum Narodowym w Poznaniu „150 lat Biblioteki Kórnickiej”. Dn. 21. 10 w Pałacu Działyńskich odbyła się sesja naukowa „Biblioteka Kórnicka i jej miejsce w kulturze narodowej XIX i XX wieku”, na której wygłoszono następujące referaty: Biblioteka Kórnicka po 150 latach działalności (doc. dr hab. Marceł Kosman); Polskie biblioteki fundacyjne w okresie zaborów (dr Krystyna Korzon); Poglądy polityczne Tytusa Działyńskiego, ich wpływ na działalność kolekcjonerską i wydawniczą (mgr Stanisław K. Potocki); Recepcja wydawnictw Biblioteki Kórnickiej 1829-1923 (dr Andrzej Mężyński); Kórnicki zbiór pamiątek narodowych w XIX wieku (mgr Tomasz Naganowski); Kontakty Ossolineum z Biblioteką Kórnicką w XIX wieku (mgr Mieczysław Gałyga); Kórnickie zbiory muzealne w Polsce niepodległej (mgr Barbara Dolczewska); Perspektywy bibliotek naukowych Poznania (prof. dr hab. Stanisław Kubiak).

II KURS BIBLIOTEKARSTWA I KULTURY POLSKIEJ

W okresie 17.7-16.8.1978 r. odbył się II kurs bibliotekarstwa i kultury polskiej, zorganizowany przez Bibliotekę Narodową i Towarzystwo Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia”. W kursie uczestniczyli przedstawiciele środowisk polonijnych z Kanady, Stanów Zjednoczonych, Szwecji i Wielkiej Brytanii. Tematami kursu były: 1) Historia kultury i sztuki polskiej; 2) Literatura polska — główne tendencje rozwojowe; 3) Współczesna polska kultura i nauka; 4) Biblioteki w Polsce oraz źródła informacji o piśmiennictwie krajowym. Program kursu zawierał również tygodniową wycieczkę po Polsce połączoną z wizytami w bibliotekach, zwiedzanie Warszawy, jej zabytków i muzeów, spotkania z bibliotekarzami polskimi i pisarzami, spektakle teatralne i inne imprezy.

„SZKOŁA LETNIA” W JAROCINIE DLA PROWADZĄCYCH ZAJĘCIA Z PRZEDMIOTU „PODSTAWY INFORMACJI NAUKOWEJ”

Komisja ds. Kształcenia Bibliotekarzy i Pracowników Informacji Naukowej ZG SBP w porozumieniu z Ministerstwem Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz Ministerstwem Kultury i Sztuki przy współudziale Biblioteki Głównej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu i Państwowego Ośrodka Kształcenia Bibliotekarzy w Jarocinie zorganizowała w dn. 21-26.8.1978 r. „Szkołę letnią” dla pracowników bibliotek szkół wyższych i instytutów bibliotekoznawstwa, prowadzących zajęcia z przedmiotu „Podstawy informacji naukowej”. Wygłoszono ok. 20 referatów, z których część miała zakres tematyczny bardzo szeroki, jak np. Perspektywy rozwoju bibliotekarstwa polskiego (dr Józef Fajkowski, wiceminister kultury i sztuki); Nauka o informacji naukowej jako dyscyplina akademicka (prof. dr hab. S. Kubiak); Biblioteka jako ośrodek komunikacji społecznej (mgr Tadeusz Zarzębski); Rola bibliotek szkół wyższych w rozwoju nauk (mgr Anna Nowak); Formy kształcenia kadry pracowników informacji naukowej (dr Jerzy Stenzenko). Inne referaty dotyczyły zagadnień o węższym zakresie, np. Metodyka prowadzenia zajęć ze szczególnym uwzględnieniem przedmiotu „Podstawy informacji naukowej” (doc. dr hab. Benon Bromberk); część referatów poświęcona była modelowi ćwiczeń z informacji naukowej na przykładzie poszczególnych dyscyplin. Na podsta-

wie referatów i dyskusji opracowano wnioski na temat kształcenia użytkowników informacji, zwłaszcza studentów, które miały być przekazane poszczególnym resortom zainteresowanym tą problematyką.

WSPÓLNE POSIEDZENIE DWÓCH SEKCJI PAŃSTWOWEJ RADY BIBLIOTECZNEJ

Dnia 15.9.1978 r. odbyło się w Warszawie wspólne posiedzenie dwóch sekcji PRB: Sekcji Zbiorów oraz Sekcji Informacji i Dokumentacji Naukowej. Tematem obrad były następujące zagadnienia: 1) zaopatrywanie bibliotek w bieżące czasopisma naukowe z krajów kapitalistycznych w l. 1970-1978 (wprowadzenia do dyskusji dokonała mgr Elżbieta Malinowska), 2) stan prac nad planem specjalizacji zbiorów (informację przedstawił dyr. Mieczysław Derentowicz); 3) funkcjonowanie systemu katalogów centralnych Biblioteki Narodowej (informację podała mgr Danuta Zalewska).

INAUGURACYJNE POSIEDZENIE PREZYDIUM RADY NARODOWEGO ZASOBU BIBLIOTECZNEGO

Dnia 18.9.1978 r. odbyło się w Pałacu Rzeczypospolitej w Warszawie pierwsze spotkanie Prezydium Rady NZB, którego przedmiotem była informacja o pracach związanych z centralną ewidencją zbiorów specjalnych (rękopisów, starych druków i zbiorów kartograficznych). Ponadto przedstawiono stan prac nad bibliografią retrospektywną czasopism polskich okresu 1901-1950 oraz omówiono bieżące sprawy organizacyjno-prawne NZB.

POSIEDZENIE PREZYDIUM PAŃSTWOWEJ RADY BIBLIOTECZNEJ Z OKAZJI 25-LECIA ZAOCZNEGO KSZTAŁCENIA BIBLIOTEKARZY

Dnia 25.9.1978 r. w Muzeum Historycznym m. st. Warszawy odbyło się uroczyste posiedzenie Prezydium PRB poświęcone 25-leciu kształcenia bibliotekarzy. W programie spotkania przewidziano uroczystość jubileuszową oraz ocenę działalności Państwowego Ośrodka Kształcenia Korespondencyjnego Bibliotekarzy i Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy w Warszawie. W spotkaniu uczestniczyli członkowie Prezydium PRB z jej przewodniczącym wiceministrem kultury i sztuki drem J. Fajkowskim, wiceminister oświaty i wychowania Bolesław Dylak, przedstawiciele ośrodków kształcenia bibliotekarzy, działacze zastrzeżenia w rozwoju i doskonaleniu form kształcenia. Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy w Warszawie otrzymało z rąk wiceministra Dylaka Medal Komisji Edukacji Narodowej. Zasłużeni pracownicy i współpracownicy Centrum zostali udekorowani odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” i otrzymali dyplomy honorowe ministra kultury i sztuki.

REAKTYWOWANIE SEKCJI BIBLIOGRAFICZNEJ PRZY ZG SBP

Zgodnie z postulatami III Ogólnokrajowej narady bibliografów Prezydium ZG SBP podjęło decyzję o reaktywowaniu Sekcji Bibliograficznej, powierzając prace przygotowawcze związane z jej utworzeniem powołanej w tym celu Komisji Organizacyjnej, na której czele stanął dyrektor Instytutu Bibliograficznego Biblioteki Narodowej doc. dr R. Cybulski. Tematem pierwszego zebrania Komisji, które odbyło się dn. 5.10.1978 r., był projekt regulaminu Sekcji Bibliograficznej.

POSIEDZENIE PODKOMISJI INFORMACJI I BIBLIOTEK RADY GŁÓWNEJ NAUKI, SZKOLNICTWA WYŻSZEGO I TECHNIKI

Dnia 9.10.1978 r. odbyło się posiedzenie Podkomisji Informacji i Bibliotek Rady Głównej Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki poświęcone następującym zagadnieniom: 1) analiza zaopatrzenia bibliotek w bieżące wydawnictwa naukowo-techniczne z krajów kapitalistycznych w l. 1970-1978 (omówiła mgr E. Malinowska), 2) udział Polski w pracach MSINT (poinformował mgr inż. Leszek Dec.) Postawiono przekazać wnioski dotyczące zaopatrzenia bibliotek w bieżące czasopisma z krajów kapitalistycznych resortowi nauki, szkolnictwa wyższego i techniki.

KRONIKA ZAGRANICZNA**PRAWO AUTORSKIE DO OPISÓW BIBLIOGRAFICZNYCH**

Komitet Kierujący ds. Badań Międzynarodowych Sieci MARC (International MARC Network Study Steering Committee) podjął studia nad prawem autorskim do opisów bibliograficznych czytelnych maszynowo. Praca, której temat brzmi „Studium na temat dostarczania opisów bibliograficznych przez centrale narodowe i wykorzystywania tych danych w międzynarodowej sieci MARC”, miała być zakończona w 1978 r. Kierujący badaniami J. A. Rosenthal z Uniwersytetu Kalifornijskiego w Berkeley miał dokonać analizy prawa autorskiego obowiązującego obecnie producentów opisów MARC, scharakteryzować metody pracy głównych central narodowych w obrębie sieci międzynarodowych MARC oraz rozważyć problemy prawa autorskiego poszczególnych krajów z punktu widzenia poprawy wykorzystania opisów przez sieci narodowe i lokalne. Miał zająć się również sprawą dwustronnych porozumień między centralami narodowymi. Wstępne wyniki studium przedstawi przewodniczący Komitetu Richard Coward podczas najbliższego spotkania dyrektorów bibliotek narodowych na sesji Rady Głównej IFLA.

International Cataloguing 1978 Vol. 7 nr 3 s. 25

MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM NT. BIBLIOGRAFICZNYCH FORMATÓW WYMIENNYCH

Odbyło się ono w Taorminie na Sycylii w dn. 27-29.4.1978 r. Zorganizowało je Międzynarodowe Centrum ds. Opisu Bibliograficznego UNISIST (International Centre for Bibliographic Description — UNIBID) wspólnie z ICSU-AB, IFLA i ISO, przy poparciu Generalnego Programu Informacyjnego UNESCO. W Sympozjum uczestniczyli eksperci i praktycy w dziedzinie wymiany informacji bibliograficznych zapisanych na nośnikach maszynowych. W dyskusji zwrócono szczególną uwagę na sprawę oszczędności kosztów wymiany, które można osiągnąć poprzez normalizację opisu bibliograficznego i formatów rekordów. Zastanawiano się, czy należy dążyć do stworzenia jednego formatu wymiennego, czy stosować dwa różne służące dwu grupom użytkowników — bibliotekom i innym służbom informacyjnym. Materiały z Sympozjum zostaną opublikowane.

UNESCO Bulletin for Libraries 1978 Vol. 32 nr 4 s. 300

PROJEKT ISBD DLA ZAWARTOŚCI WYDAWNICTW — ISBD (ANALYTICS)

Stałe Komitety działające w sekcjach katalogowania i wydawnictw ciągłych Biura UBC (IFLA) zaaprobowały powołanie wspólnej grupy roboczej, która przygotowuje projekt międzynarodowego opisu bibliograficznego i innych materiałów niesamoistnych wydawniczo. Do grupy zostaną włączeni przedstawiciele ISO/TC 46 oraz specjaliści w zakresie bibliografii. Jednym z podstawowych dokumentów poddanych dyskusji będzie opracowanie dotyczące opisu artykułów z czasopism przygotowane przez Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej w Warszawie przy współpracy Polskiego Komitetu ds. Katalogowania Alfabetycznego.

International Cataloguing 1978 Vol. 7 nr 3 s. 25

44 SESJA RADY GŁÓWNEJ IFLA

Odbyła się w miejscowości Štrbské Pleso (Czechosłowacja) w dn. 27.8.-2.9.1978 r. Jej tematem była Powszechna Dostępność Publikacji (Universal Availability of Publications — UAP). Szczegółowe sprawozdanie z Sesji ukaże się w następnym zeszycie *Przeglądu Bibliotecznego*.

International Cataloguing 1978 Vol. 7 nr 3 s. 25

Z DZIAŁALNOŚCI MIĘDZYNARODOWEJ FEDERACJI DOKUMENTACYJNEJ (FID)

39 Konferencja i Kongres FID odbyły się w Edynburgu w dn. 18-28.9.1978 r. W pierwszym tygodniu miały miejsce spotkania komitetów, seminarium poświęcone kształceniu dokumentalistów, posiedzenia Zgromadzenia Generalnego i Rady FID. W następnym tygodniu obradował Kongres, którego temat brzmiał: „Nowe kierunki w dokumentacji”.

W kwietniu 1978 r. podczas spotkania Rady FID postanowiono, że czasopismo *FID Yearbook* zmieni tytuł na *FID Directory* i będzie ukazywać się co 2 lata, po konferencjach i kongresach, które odbywają się w tych odstępach czasu. *FID Directory* na l. 1979/80 ukaże się na początku 1979 r.

FID New Bulletin 1978 Vol. 28 iss. 7/8 s. 1

SEMINARIUM POŚWIĘCONE BIBLIOGRAFII RETROSPEKTYWNEJ

Wszeczwiązkowa Biblioteka Literatury Zagranicznej w Moskwie zorganizowała w dn. 17 i 18.5.1978 r. seminarium, którego temat brzmiał: „Z doświadczeń nad opracowywaniem retrospektywnych bibliografii literatur narodów słowiańskich”. Uczestniczyli w nim, poza bibliotekarzami radzieckimi, przedstawiciele bibliotek czechosłowackich i polskich. W referatach wygłoszonych podczas obrad dokonano przeglądu prac nad bibliografiami literatur słowiańskich, przygotowywanymi w bibliotekach reprezentowanych na Seminarium. Przedstawicielka Biblioteki Narodowej w Warszawie Danuta Zalewska wygłosiła referat: Bibliografie przekładów literatury radzieckiej opracowywane w Bibliotece Narodowej w ciągu 30 lat powojennych.

Uczestnicy spotkania zwrócili się do Instytutu Informacji Naukowej w Zakresie Nauk Społecznych Akademii Nauk ZSRR (INION) z propozycją podjęcia przezeń

koordynacji prac na bibliografiemi retrospektywnymi literatury pięknej i literaturoznawstwa. W listopadzie 1978 r. Instytut miał zorganizować naradę w tej sprawie.

Sovetskaja Bibliografija 1978 nr 4 s. 98-104

GENERALNE ZGROMADZENIE LIGI EUROPEJSKIEJ BIBLIOTEK NAUKOWYCH

Spotkanie Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche (LIBER), które odbyło się w Kopenhadze w dn. 1 i 2.6.1978 r., prowadził przewodniczący LIBER K.W. Humphreys. W ostatnich latach wiele uwagi poświęcono wymianie doświadczeń bibliotekarzy naukowych, odbyły się też konferencje specjalistów: rękopiśmienników (1977) i kartografów (1978). W celu zacieśnienia kontaktów między specjalistami przewiduje się powołanie stałych grup roboczych. Postanowiono obok drukowanego *LIBER Bulletin* wydawać także powielany kwartalnik o charakterze informacyjnym.

W drugim dniu konferencji prof. Preben Kirkegaard, przewodniczący IFLA i dyrektor Królewskiej Duńskiej Szkoły Bibliotekarskiej, wygłosił odczyt pt. „Wymagania stawiane kształceniu bibliotekarzy”, w którym podkreślił szczególne trudności związane z kształceniem bibliotekarzy naukowych. Zagadnienia kompletowania zbiorów bibliotecznych przedstawił N. Higham. Mówił on o roli specjalistów z poszczególnych dziedzin wiedzy w gromadzeniu zbiorów, wystąpił również przeciw tzw. raportowi Atkinsona z 1976 r., który sugerował, aby wpływy nowych dzieł do bibliotek naukowych były równoważone wycofywaniem publikacji starszych.

Nachrichten VSB/SVD. Nouvelles ABS/ASD 1978 Vol. 54 nr 4 s. 164-166

MIĘDZYNARODOWE STOWARZYSZENIE SZKÓŁ KSZTAŁCĄCYCH BIBLIOTEKARZY I PRACOWNIKÓW INFORMACJI

Association Internationale des Ecoles des Sciences de l'Information (AIESI) zostało utworzone w czasie Międzynarodowego sympozjum szkół dla bibliotekarzy i dokumentalistów z francuskim językiem wykładowym, które odbyło się w Genewie w maju 1977 r. Stowarzyszenie ma popierać rozwój i podnosić poziom kształcenia pracowników bibliotek i ośrodków informacyjnych, stymulować badania w tej dziedzinie oraz rozwijać współpracę szkół bibliotekarskich prowadzących naukę w całości lub częściowo w języku francuskim. Przewodniczącym AIESI został Georges Cartier, dyrektor Szkoły Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu w Montrealu (Quebec).

UNESCO Bulletin for Libraries 1978 Vol. 32 nr 4 s. 304-306

WYDAWNICTWA OTRZYMANE

Wydawnictwa zwarte

Bibliografia publikacji pracowników Politechniki Warszawskiej 1944-1974. Część IV Wydział Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa. Wydział Mechaniczny Technologiczny. Wydział Mechaniki Precyzyjnej. Wydział Samochodów i Maszyn Roboczych. Warszawa: Politechnika Warszawska 1978.

Drtna Jaroslav: *Beiträge zur sozialistischen Bibliothekswissenschaft*. Berlin: Deutsche Staatsbibliothek 1977. Bd. 1-2.

Naturwissenschaften. Alphabetisches Verzeichnis. 3. neubearbeitete und erweiterte Auflage. Berlin: Deutsche Staatsbibliothek 1978.

Sordylowa Barbara: *Gabriel Korbut. Życie i dzieło*. Wrocław: Ossolineum 1978.

Wydawnictwa ciągłe

Citateľ 1978 R. 27 čis. 7-10

Informácie Technického Ustredí Knihoven 1978 čis. 3

Kněžnice a vadecké informácie 1978 R. 10 čis. 4

Mitteilungen aus dem Wissenschaftlichen Bibliothekswesen der Deutschen Demokratischen Republik 1978 Jg. 16 H. 4-6

Mitteilungen und Materialien 1978 Jg. 16 H. 4

Studia o Książce 1978 [T.] 8

AUTORZY

- Janusz DUNIN, dr
Cecylia DUNINOWA, mgr
- Robert B. FITZGERALD
Piotr GORSKI, mgr
- Janina JAWORSKA, dr
Jadwiga KOŁODZIEJSKA, doc. dr hab.
Izabela KUCZYŃSKA, mgr
Maria LENARTOWICZ, mgr
Andrzej MEŻYŃSKI, dr
Alicja OLEJNIK, mgr
Janina PELCOWA, dr
Krzysztyna PIENKOWSKA, mgr
Zofia PORCZYŃSKA, dr
- Teresa SŁUZAŁEK, mgr
Barbara SORDYŁOWA, dr
Ewa STĘPNIAKOWA, mgr
Tadeusz ZARZEŃSKI, mgr
Hanna ZASADOWA, mgr
- Kronikę krajową oprac.:
Hanna ZASADOWA, mgr
- Kronikę zagraniczną oprac.:
Mirosława KOCIĘCKA, mgr
- Tłumaczenia angielskie:
Małgorzata STARKIEWICZ, mgr
- Biblioteka Uniwersytecka w Łodzi
— Biblioteka Główna Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych w Łodzi
— Northwestern University Library, Stany Zjednoczone
— Biblioteka Instytutu Technicznego Wojsk Lotniczych
— Biblioteka Uniwersytecka w Łodzi
— Biblioteka Narodowa
— Biblioteka PAN w Warszawie
— Biblioteka PAN w Warszawie
— Biblioteka Kórnicka PAN
— Biblioteka PAN w Warszawie
— Biblioteka PAN w Warszawie
— Biblioteka Uniwersytecka w Łodzi
— Instytut Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych w Łodzi
— Biblioteka Śląska
— Biblioteka PAN w Warszawie
— Biblioteka Narodowa
— Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
— Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
- Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
- Biblioteka Narodowa

WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW

Redakcja Przeglądu Bibliotecznego uprzejmie prosi Autorów o przestrzeganie następujących zasad przy nadsyłaniu materiałów:

Artykuł nie powinien przekraczać 15 stron maszynopisu formatu A₄ wraz z przypisami i ewentualnymi tablicami. Tekst maszynopisu winien być pisany z podwójnym odstępem między wierszami (ok. 30 wierszy na stronie, margines ok. 5 cm).

Maszynopis artykułu należy dostarczać w 3 egz. Inne materiały jak recenzje, sprawozdania itp. — w 2 egz. Materiały ilustracyjne (np. tablice, wykresy) powinny być umieszczone na osobnych ponumerowanych stronach z zaznaczeniem ich miejsca w tekście.

Przypisy należy umieszczać na końcu tekstu na osobnych stronach. Opis w przypisie winien składać się z: imienia i nazwiska autora, tytułu publikacji, miejsca wydania, nazwy wydawnictwa i roku wydania oraz stron, na których znajduje się cytowany fragment. W przypadku powoływania się na artykuł opis powinien zawierać: imię i nazwisko autora, tytuł artykułu, nazwę czasopisma, rok, tom, strony (od — do) lub stronę cytowanego fragmentu.

Każdy artykuł winien być zaopatrzony w streszczenie autorskie na ok. 1/2 strony maszynopisu.

Autorzy proszeni są o podawanie (prócz imienia i nazwiska) również tytułu naukowego, nazwy i adresu instytucji, w której pracują, adresu prywatnego, numeru telefonu.

Redakcja zamawia materiały na podstawie wcześniejszego zgłoszenia tematu lub konspektu.

Materiałów nie zamówionych Redakcja nie zwraca.

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów oraz wprowadzania zmian.

WAŻNIEJSZE DOSTRZEŻONE BŁĘDY DRUKU
„PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY” ZESZ. 3/1978

Str.	Wiersz	Jest	Powinno być
261	12 g.	Barbara Sardylowa	Barbara Sordylowa
276	przyp.	Fijałkowski	Fiałkowski

„PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY” ZESZ. 4/1978

386	5 g.	scholl	school
401	6 d.	(przypis) 0.04.1975	9.04.1975
439	16 g.	MBR	MBP
452	10 d.	O.	o.O.

BIBLIOGRAFIA ANALITYCZNA BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ

1978 nr 4

ERRATA

Str.		Wiersz	Jest	Powinno być
106	poz. 5850	16 g		na działalności, personel
106	poz. 5851	5 g	bibliogr. s. 223— 243.—Rec.: Bock J.	skreślić bibliogr. s. 223—243.—Rec.: Bock J.
106	poz. 5852	7 g		caster and C.W. Cleverdon.
106	poz. 5854	6 g		Resding,
129	poz. 6073	5 g	wykaz pomocniczy	tablice pomocnicze

WAŻNIEJSZE DOSTRZEŻONE BŁĘDY DRUKU

Str.	Wiersz	Jest	Powinno być
33	poz. 4452 1 w. g.	Fajbusovic	Fajbusovič
37	poz. 4466 3—4 w. g.	perspektywnych	perspektywach
58			dodać nr pozycji: 5042

„Przegląd Biblioteczny” z. 2 Bibliogr. analityczna bibliotekozn.

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

Warunki prenumeraty

Cena prenumeraty rocznej   zł. 120.-
Cena prenumeraty półrocznej   zł. 60.-

Informacji o warunkach prenumeraty udzielają Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch” i urzędy pocztowe.

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo. Wrocław 1979.
Nakład: 5000 egz. Objętość: ark. wyd. 15,60, ark. druk. 10,25+wkładka
ark. druk. 2, ark. A1—16. Papier druk. sat. kl. IV, 70 g,
70 × 100. Oddano do składu 21 XII 1978. Podpisano do druku 20 VI
1979. Druk ukończono w lipcu 1979. Wrocławskie Zakłady Graficzne.
Wrocław, ul. Oławska 11. Zam. 45/79 T-14 Cena zł 30.—